Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
11 A
4

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

12-11-A.4

HIPPOCRATIS APHORISMORVM,

LIBRI SEPTEM

Galeni Commentarijs illuſtrati,
Nicolao Leoniceno Interprete.

Adiectis etiam locis ſparſim tum Hippocrat. aphoriſmos repetentibus, cum etiam Galeni illos explicantibus; & indice materierum aptiſſimo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NEAPOLI, Ex Typographia Secondini
Roncalioli. Et iterum apud Anellum
Caſſettam. M. DC. XLI.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

LECTORI
Monitum.

CVM adhuc Hippocrates experimentis ſpeculationes artis medicæ exploraret, nec generatim ſententiã de eis proferre auderet; obſeruãdorũ libros Epidęmion ſcriptos ab ipſo fuiſſe, teſtatur Gal. lib. 1. de dieb. critic. c. 3. quæ tamen experta, vt particulatim in Epidemijs ſcripta, compendioſè (per ſententias puta generales) proſecutũ fuiſſe in Aphoriſmorum libris, idem affirmat l. 3. prognoſtic. com. 38 Quantum ergo Hippocrates obſeruauerit, id totum (candide lector) in hiſce habes ſuis aphoriſmis, qui forte etiam eius ſcripta prognoſtica continent. Quod ſi omnium Galeni dictorum ad artis Medicæ cõpendiũ, vna

ſimul cupis, periochæ vti? ipſius hiſce aphoriſmorum commentariis fruere: Nil.n.eſt ab ipſo ſuis in operibus latè ſcriptum ad quamuis artis Medicæ partem, quod in horum ſuis commentariis ſtrictè non memoret ad integram obſeruandorum in arte, ſiue dignotionem, vel prænotionem, aut curationem perficiendam. Debebat equidem in totius Hippocraticæ artis aphoriſticis ſententiis explicandis omnia ſua Galenus interponere ſcripta; quippè nec ſecus omnem continent illæ artem quàm hæc ſola Hippocratem explicant, vt nec alius Et ſi Hippocratis meruere ſcripta (ſit fides apud auctorē libelli de Catharticis) ab Eraſiſtrato publicè decantari; in aphoriſmos Galeni commentaria vbiq; & ſemper à te continuò legi benemerita ſunt, vt quæ ad obſeruadorum vtilitatem

litatem primò, & præſtò tum ad manus praxis, cum etiam ad ſpeculationum artis memoriam, quàm deſterrimè ſint. Sed duo interim in hac veſtra ipſorum impreſſione à te præſciri neceßum puto; Alterum ſcilicet in ipſa ſola memorari loca, in quibus vel Gal. eandem Hippocratis ſententiã explicat, vel ipſe Hippocrates eandem repetit, & nequaquam eſſe appoſita Galeni loca, ex quibus in hiſce commentariis eius doctrinæ excerptæ ſunt, nam ſatis volumen excreuiſſet, nec commodè fuiſſet portatile, vt cõtinuò præ manibus haberes, qua de cauſa ab ipſius operum voluminibus conſultò hæc ſeiunguntur commentaria: Alterũ verò in commentariis rerum notabiliũ indicem non adeſſe, vt optimum materierum in aphoriſmis, nam vel ipſa explicita aphoriſmi materia perfectus eſt

com-

commentarii index,vel ſatis pro ipſo in ipſis molem traſcenderet opus, ſi quæq; notabilia commentariorum indici adſcriberentur, vt videre eſt apud Braſauolam in ſuo indice proprio commentariorum Galeni ad aphoriſmos,commentariis ipſis fortè non minore. Ipſis ergo fruere bone lector, legas ad memoriam perlegas ad promptam praxim, intelligas ad eruditionem: Vale.

ARGVMENTA SEPTEM
Librorum Aphoriſmorum
Hippocratis.

LIBER PRIMVS,
Qui eſt Curatiuus.

M*Oleſta, neceſſaria. A ſe prouenientia, extrema, victus, purgatio.*

LIBER SECVNDVS,
Qui eſt prænotiuus, dignoſtiuus, curatiuus.

S*Omnus, labor, nutrimentum, purgatio, iudicatio, mos, iuniores, ſenes, & aliis, bis autem maxime.*

LIBER TERTIVS,
prænotiuus.

A*Egrotationes in tempeſtatibus vniuerſalibus, & particularibus, & ætatibus.*

LIBER

LIBER QVARTVS.

Curatiuus, prænotiuus, dignotiuus.

MEdicationes, decedentia, abſceſſus, ſudores, febres, iudicationes, vrinæ, hæc maxime.

LIBER QVINTVS,

Prænotiuus, curatiuus.

COntracto: internum pus, calidum, frigidum, muliebria, vlcera.

LIBER SEXTVS,

Prænotiuus.

SVperuenientia, mala virtutis nutritiuæ, & reiectiua, localia, & alia, huiuſmodi autem maximè.

LIBER SEPTIMVS,

Prænotiuus, dignotiuus, curatiuus.

SVperuenientia, localia, mictiones, ſputationes, hæc plurima, & ex ſuperioribus, & inſpecta multa.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.

LIBER I.

Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

I

1 *VITA breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſsidentes, & exteriora.*

HANC orationem ſiue vnus ſit aphoriſmus, ſiue plures, eſſe procœmium totius operis, pro confeſſo habetur apud oẽs ferè eius expoſitores. Quid verò ſibi Hippocrates volens tali vtendũ procœmio cenſuerit; non parum ſentẽtiæ ambigunt. Fortè verò

idipſum inueniemus, ſi ſingulas orationis
partes prius diligentius conſiderauerimus.
Quòd igitur vitam dixerit breuē artis com
paratione, omnibus libri expoſitoribus eſt
manifeſtū. Artem verò ipſam hac ratione
arbitror lōgam exiſtimare, qm̄ omniū ferè
operationum particulariūm occaſioné ha-
beat momentaneā, & ob id difficulter com
prehenſibilem: vt nemo eam poſſit cogno-
ſcere, niſi qui diu in hac fuerit exercitatus.
Et quum duo ſint inſtrumanta ad artes in-
uenienda neceſſaria: alterū, ſ. experimentū
periculoſum eſt: alterū verò, ex ratione iu-
dicium, haudquaquam facilè exiſtit, imò
ſiquid aliud maximā habet difficultatem.
Eſt igitur occaſio præceps, quia materia cir
ca quā verſatur ars, continuò fluit. Corpus
ſiquidem noſtrum mutationibus obnoxiū
eſt, neq; à cauſis extrinſecis tm̄, ſed etiam
ab intrinſecis faciliter alteratur. Experi-
mentum verò periculoſum, propter mate-
riæ dignitatē, non propter tranſmutationis
facilitatē; hæc enim in momentanea oc-
caſione continetur. Iudicium verò ſiquis
(vt ego aſſero) pro ratione audiat: liquet
ipſam

ipſam eſſe difficillimam,cũ ad hoc vſq; æui ambigua permanſerit. Si verò (vt nonnulli qui ſe ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum quæ ex experientia eueniunt, dijudicationem: ſic quoq; nõ eſt obſcurum, eam ſummè eſſe perplexã. Sed authorem libri eſſe dogmaticum, in tota oſtenditur cõmentatione. Prima itaque procemij particula, ad hunc vſq; locum terminatur. Secundã autẽ ſcribit non pronuncianti ſimilis, ſed conſulenti. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Quorum verborum vis talis exiſtit, quod ſi debes exquirere, & eorum, quæ in hoc libro ſcribuntur, examinare veritatem: Non modo teipſum medicum oportet omnia quæ conuenit, agere: ſed & ægrum, atque miniſtros: & præterea exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc vnũ caput complectitur: Vita verò breuis: ars vero longa. Nã reliqua quæ ſequuntur, artem eſſe longã demonſtrant. Poſt hanc ſecunda pars, quoddam veluti cõſilium affert, vel quod-

dam pactū ad eos,qui librum lecturi ſunt, ac dijudicaturi. Sed quidnā ſibi vult ſtatim in libri principio hoc ſcribens, breuē eſſe vitā ſi ad artis magnitudinem conferatur? Nam & hoc ipſum indagare ab initio propoſueramus. Sunt enim nonnulli qui volūt id egiſſe Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam. Nonnulli contrà, dehortandi cauſa. Quidā verò ad hunc finem, vt experiretur atq; diſcernet eos qui gnauiter, & eos qui ſecus, artem eſſent exercitaturi. Alij autem volūt ipſum cauſam attuliſſe, ob quam oportuit ſcribere commentationes. Quidā adijciunt, aphoriſticas. Quidā verò hoc ſermone volunt ipſum cauſas aſſignaſſe, pp quas hæc ars ſit coniecturalis. Alij autē ex quot cauſis contingat medicos ſuo fine fruſtrari. Hi igtur, vt à poſtremis incipiam, mihi omnino videntur nihil cōſonum dicere. Quid.n. hoc eſſet ſapiēs inuentū, aut dignū Hippocratis ſenteutia, ſtatim circa initia operis docere, vel quòd ars quædā cōiecturalis ſit medicina, vel q eius fruſtramur fine, ſiue hoc fiat ex nobiſipſis, ſiue ex magnitudine artis?

artis? Sed & verba illa: Nec ſolum oportet præſtare ſeipſum oportuna facientem, ſed & ægrũ, & aſſidentes, & exteriora: cõtrariũ omnino demonſtrãt. Hæc.n. omnia illi magis ſcribere cõuenit, qui profiteatur omnia quæ in libro continentur, eſſe vera: quã qui fateatur ob plnrimas cauſas non ſortiri finẽ. Neq; enim dixiſſet. Oportet autem: ſed poſt illa verba. Vita breuis, ars verò longa, occaſio præceps, experimentum verò periculoſum, iudiciũ aũt difficile: hæc alia ſubiunxiſſet. Et medicus ipſe ẽt delinquit: & ægri, & eorũ miniſtri. Sed neq; illi qui aiũt voluiſſe ipſum auertere à ſtudio medicinę, cũ dicat vitã eſſe breuẽ, artẽ verò longam: videntur mihi cõuenientia dicere. Nã extrema foret dementia, ſimul ſcribere commentationes, & tradere poſteritati ad vitæ vtilitatem, & ſimnl ab initio non ſolũ à legendo atq; diſcendo ea quæ ſcripſeris, dehortar i: ſed ab arte vniuerſa, cuius doctrinã profitearis, ab alienare. Qui verò aiunt voluiſſe ipſum homines ad artę impenſiori ſtudio capeſſendã excitare (neque.n. aliter poſſe totã tẽpore breui, cũ ſit longa, perdi-

ſci) ij etſi aliquid veri dicunt, non tñ mihi videtur vel viri ſentẽtia dignũ, vel ijs quæ in libro ſcribuntur, procemium congruens ſatis oſtẽdere: ſicuti neq; quicunq; arbitrãtur hoc genus ſermonis fuiſſe ab Hippocrate vſurpatũ tentandi gratia illos qui ad artẽ accednnt. Verum.n.eſt, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime via periculum fieri illorũ animi, qui quamuis artem ſunt percepturi, ſi magnã atq; difficilẽ eſſe eius perceptionẽ oſtendamus. At hoc haudquaquam per librũ, ſed per mutuos ſermones agitur. Neq; mihi congruens videtur præſenti commentationi: ſiquidem procemiũ oportet ijs quæ ſunt in libro ſcribenda, cõſentaneũ eſſe. Niſi forte quis ſentiat, omniũ librorum primos eſſe legẽdos aphoriſmos: atq; ideo in procemio cõmemorationis cõmunem feciſſe de vniuerſa arte ſermonẽ: per hunc volentẽ oſtendere nõ poſſe vnũquenq; pro ſuo arbitrio artẽ diſcere medicinalem, quæ longa ſit, ſed illos tm̃, quibus ſuppetat tempus ad diſcendum, & ſit natura ad hoc aptior. Quod ſi omnino probabile appareat, hanc totius artis communem

eſſe

eſſe præfationẽ: neq; illi ſunt reprehenden
di, qui aiunt Hippocratẽ cauſam aſſignaſſe,
ob quã cõmentationes ſcribeee oporteat.
Fecit autẽ in libro, qui κατ' ἰατρεῖον inſcri-
bitur, omnium lectionum cõmune proœ-
mium, quemadmodũ in eiuſdẽ libri expo-
ſitione fuit à nobis oſtẽſum. Quicunq; igi-
tur vel doctrinæ modi, vel omnino cõmen-
tationẽ neceſſitatis volunt cauſam in proœ-
mio aſſignari: mihi videtur eorũ ſententia
præferenda. Nã forma doctrinæ aphoriſti-
ca, quæ omnes rei proprietates quã breuiſ-
ſimis verbis circũſcribit, eſt illis vtiliſſima,
qui volunt breui tẽpore artem docere lon-
gam. Atq; hoc omnino, videlicet ſcribere
cõmentationes, ob id quod vita ſit breuis, ſi
ad artis magnitudinem conferatur, ſummã
habet præ omnibus alijs rationẽ. Nemo .n.
noſtrũ ſufficiat ad artem ſimul & cõſtituen
dam, & abſoluendã: ſed ſatis videri debet, ſi
quæ multorũ annorũ ſpatio priores inuene
rint, poſteri accipiẽtes, atq; his addẽtes ali-
quid, illam aliqñ compleant atq; perficiãt.
2 Vel enim propter iſtornm alterum, vel
ꝓpter vtrumq; mihi videtur tali eſſe vſus

prooemio, ac ſi ita ſcripſiſset: Quoniã artis magnitudo vitam excedit hominis; adeò vt ab homine quantũuis diligenti, ac laborioſo nõ poſſit & inchoari. & ad finẽ vſq; perduci: propterea operæ precium eſt, quæ quiſq; cognouit, ea mãdare literis, & tradere poſteritati cõmentationes, quæ rerũ docẽdarũ naturã oẽm diligẽter, ac cito, & ſermone dilucido interpretentur. Quòd verò ars longa ſit, verba hæc quæ ſubſequuntur, oſtendunt: Occaſio prçceps, experimentum verò periculosũ, iudiciũ aũt difficile Quaſi ita dixerit; Vita breuis, ars verò longa: qm̃ occaſio præceps, & experimentũ periculoſum, & iudiciũ difficile. Propter hoc. n. & ars longa, qm̃ occaſio agendorũ in ipſa eſt admodum præceps, hoc eſt anguſtiſſima, & ferè momentanea. Et prçterea quũ ſint duo inſtrumenta per quæ remedia inueniuntur, rõ .ſ. & experiẽtia: hæc quidẽ eſt periculoſa, rõ verò difficilis, hoc eſt nõ facilior altera cognitũ. Vera aũt eſſe, quæ dicũtur, non eſt difficile paucis oſtendere. Occaſio. n. p̃ceps eſt ꝑꝑ materiæ fluxum, dico aũt corpus, ꝙ continuè fluit, & momento tẽporis

tranſ-

tranſmutatur. Experimentũ autẽ & ipſum periculoſum materiæ ratione. Neq; .n. lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, & coria, ita artis medicinalis, ſicuti aliarum, materia ſunt: in quibus multis modjs impunè licet experiri, & circa materiam exercitari, & in omni theorematũ meditatione verſari: q in lignis fabri lignarij faciunt, in corijs coriarij. Ligna .n. & coirum ſi malè tractando deſtruxeris, nullũ exinde periculũ. In corpore autẽ humano experiri, quæ non ſunt experientia cõprobata, nõ eſt citra periculum, cũ mala experiẽtia ad totius animalis interitũ terminetur. Quinetiã iudiciũ (eſt aũt ratio ipſa iudiciũ, qm̃ per ea quæ ſunt facienda, iudicantur) difficile eſt: verũ inquam iudiciũ, ſeu vera ratio non facilè inuenitur: quod multitudo ſectarũ, & opinionum in arte oſtendit medicinali. Neque .n. ſi veritas eſſet inuentu facilis, tot ac tãti viri qui illã perquiſierunt, vnquã fuiſſent in tã contrarias ſectas diſpartiti. Empiricis verò non videtur ratio dici iudiciũ, ſed illorum quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio: nã vt verum fateamur,

hæc

hæc difficilis eſt, & propè inexplorata, quũ multa remedia adhibita fuerunt ægrotãti, & aliquod illorum in cauſa fuiſſe dicatur vt æger, vel melius ſe habeat, vel deterius: quẽ ſi forte cõtingerit bene dormiſſe, deinde vnctum fuiſſe, & poſtea emplaſtrũ adhibuiſſe, deinde clyſterem, vel ſpontaneã habuiſſe ventris deiectionẽ, & deinde comediſſe, & tales aſſumpſiſſe cibos, & poſt hæc omnia ſenſiſſe iuuamen vel detrimentũ: nõ facilè dictu eſt, quidnã eorũ quę circa ipſũ facta ſunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex cauſis omnibus indicium perdifficile eſt. Iam igitur ſermonem totum vno capite colligamus. Ars quidẽ longa ſit, ſi eã vnius hominis vita metiamur. Expedit autem relinquere poſteris cõmẽtationes, præſertim compendioſas, atq; aphoriſticas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primã diſciplinã, & ad illa quæ didicerimus, memoria retinenda, vel ſi forte obliuio interciderit, ad memoriã reuocanda, vtiliſſimus eſt. Conſonãt aũt his & verba ſequẽtia. Nã (vt qui procœmium fecerit ad cõmentationem, & ad ea, quæ in ipſa ſcribenda erant) conuenienter ſubin-

ſubinferens,hæc protulit verba: Non ſolum
oportet præſtare ſeipſum opportuna faciẽ-
tem,ſed & ægrũ,& aſſidentes, & exteriora.
Siquis(inquit) aliqñ dijudicaturus eſt,quę
in hoc libro ſcribuntur,quantũ habeant ve
ritatis:non ſolũ ſeipsũ præſtare dẽt oppor-
tuna facientẽ, & nihil quod ægro poſſit cõ-
ducere prætermittentẽ:ſed & ipſe æger pa-
rere medico debet, & in nullo propriæ in-
dulgere voluptati:miniſtri etiã idonei aſſi-
ſtant,oportet: & vt exteriora omnia adſint
apparata. Nã propter illa plerũq; vel p̃co
gnitionẽ,vel curationẽ, vel vtrãq; interrũ-
pi contingit. Exteriora aũt ſunt habitatio-
nes idoneæ, vel turbarum plenæ, vel omni
turba vacantes,& præterea quæ nunciãtur,
aut aguntur,quæ iram,triſtitiã,aut aliquem
alium affectũ infligunt ægrotanti: ſicuti &
illa quę ſoporem nocturnũ abrumpunt ali-
quando quę infinita poſſunt contingere. Si
igitur,inquit, hæc omnia benè,& recte ſe
habuerint: nihil eorum quæ in hoc libro
ſcribuntur,falſum eſſe inuenietur.

1 Paſſim à Gal. hic aphoriſmus citatur,
& partim etiã alibi explicatur, vt l.2.de vſ.

part.

part.c.2.l.de cau.procat.c.1.l.6.epid.com. 4.cont.9.l.3.de diff.pulſ.c.1. l. 1. de criſ. c. 13.l.1.de dieb.decr.c.11.l.6.de ſimpl. med. fac.c.1.l.1.de art cur. ad Glauc. c. 1. l. in-trod.c.6.

2 De ijs quæ in medicatrina fiunt com.1. cont.1.2.3.& 4.

I I.

1 *IN perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontinis, ſi talia purgentur, qualia pur-gari oportet: confert, & leuiter ferunt: ſin mi-nus, contra. Sic & vaſorum inanitio, ſi talis fiat, qualis fieri debet: confert, & bene tolerant: ſin minus, contra. Inſpicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos in quibus conueniat, aut non.*

NON de quantitate eorum, quæ eua-cuantur, ſermo ipſi eſt (vt nōnulli ſunt ar-bitrati) ſed de qualitate tm̃, vt manifeſtant duo verba, qualia. ſ. & qualis. Nā in ijs quæ ſpōtê fiūt euacuationibus, ita dixit: Si qua-lia oportet purgari purgentur: confert, & leuiter ferunt. In alijs verò quæ à medico: Si qualis fieri debet, ita fiat. Atqui potuiſſet dicere. Si quantum purgari oportet, purge-tur.

tur.& rurſus,Si tanta fiat,quãta debet fieri. Hoc idem oſtenditnr,& ex verbo purgari. Neque n. ſimpliciter dixit, Si qualia oportet euacuari:ſed,Si qualia oportet purgari. Eſt autem purgatio, humorũ, qui ſua qualitate moleſtant,euacuatio. In ijs itaq; multi delinquunt expoſitores, qui neq; verba, neque hominis mentem rectè percipiunt. Adhuc autem magis peccant, cũ vaſorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro venæ ſectione. Hippocrates ſiquidem omnem euacuationem ſolet ab euentu nominare vaſorũ inanitioné: qm̃ in omnibus euacuationibus contingit vaſa inaniri. Sermo igitur nunc ipſi eſt de qualitate eorum, quæ euacuantur. Sicuti autẽ ſemper adhortatur, vt quæ rectè à natura fiunt, ét in artis operibus medicus imitetur: ſic & nunc idẽ agit. à ſpontinis euacuationibus ſuã exorſus orationem: in quibus ſi qualia oportet purgari purgẽtur, (hoc eſt ea quæ corpus infeſtant) confert,& leuiter ferunt. Quod ſi aliorũ fiat euacuatio, & non eorum quæ corpora noſtra moleſtãt, contrariũ euenit: neq; .n.confert,& grauiter ferunt ægrotantes.

tes. Eodē pariter modo, ſi medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum eſto quæ corpora noſtra moleſtant: quéadmodum & in alijs locis humorē noxiū pręcipit euacuari, neq; alterū illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita ſuperabundet, hāc omnino oportet euacuare: flaua autem bile vel atra infeſtante, abſtinendū eſt à pituita, & bilem infeſtantem euacuandum. Sic & ſi humor ſanguineus in corpore modum exceſſerit, ſanguinē euacuari oportet, ſicuti & ſeroſam eius partem, ſi hæc fuerit ſuperabundans. Humorem autem ſuperabundantem, ex colore debemus cōiectari, niſi aliqui forte in profundum receſſerint.

2 Color n. ſimilis efflorēſcit humoribus, niſi intrò refluxerint. In ijs ergo præcipuè qui retroceſſerūt, & nō ſunt æqua portione p totū corpus diffuſi, oportet inſpicere regionē, & anni tēpus, & ętatē, & morbos in quibus conueniat aut nō: hoc eſt in quibus cōueniat aut non, talis vel talis humoris facere euacuationē. Habet. n. & vnuſquiſque humor in corpore ſuperexcedens indicia propria: de quibus deinceps plenius dicemus.

mus. Perfectæ tñ gratia cognitionis, inſpicere oportet tẽpus anni, quod præſens eſt, & regionẽ in qua degunt ægrotãtes, & eorum ętatem, & ſpeciem ægritudinis. Sint.n. ſi ita contigerit, flauæ bilis in corpore abũdantis indicia, ſimul cum ipſis inſpiciendũ erit, ſi tẽpus eſt æſtiuũ, ſi locus eſt calidus, ſi æger in ætatis vigore conſiſtit. Eodẽ modo & in pituita conſiderandũ, ſi adſit hyems, ſi regio frigida, ſi homo ſenex. Et præter hæc omnia ipſam morbi ſpeciẽ inſpicere oportet: veluti quòd tertiana (ſi ita contigerit) ſit à flaua bile modũ excedente, quartana ab atra, cotidiana á pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atq; eodẽ modo ſingulas aliorũ morborũ ſpecies. Si.n. hęc omnia diſtinxerimus, firmius, atq; ſtabilius ad noxij humoris euacuationẽ perueniemus. Illi autẽ expoſitores præ alijs (veluti abſurda dicentes) repudiandi, qui putant ipſum de ſola inedia, quæ adhibetur in febribus, ſermonem habere, cũ tñ febres non nominauerit, & ſermo fiat de omnibus in vniuerſum, quæ sũt præter naturam, quorum nos docet intentiones; ad quas reſpicientes nos opor-

oportet inuenire non quãtitatem, ſed qualitatem euacuationis. Nã de quantitate ſequẽs diſſerit aphoriſmus. Quò autẽ morbi tẽpore aggredi oporteat euacuationem,[&quo modo ipſa ſit facienda, in alijs deinceps dicet aphoriſmis. quare neq; nũc mihi de his dicere eſt neceſſarium. Sic.n. noſtra doctrina nõ foret ſapientior, & noſtræ cõmẽtationes ad immodicam, & minime neceſſariam prolixitatem peruenirent.

1 Vide l.1.aph.23.& 25.l.4.aph.2.l.contra ea quæ à Iuliano in Hipp. aph. ſcripta ſunt. cap.1.in epiſt.ipſius Hipp. ad Democritum.

2 In principio libri de Humoribus Hip. & in com. à Gal.

III.

1 *Habitus exercitator, qui ad ſummum bonitatis attingunt: periculoſi, ſi in extremo conſtiterint: neq; enim poſſunt in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Cùm verò nõ quieſcant: neque poſſunt proficere in melius. Reliquum eſt igitur vt decidant in deterius. His de cauſis, bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Neque*

com-

compreſſiones, ad extremum ducendæ: (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius, qui debet proferre ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt: periculoſæ. Et rurſus refectiones, cùm extremæ fuerint, periculoſæ.

ILLVM qui antecedit ſermonem eſſe de eorum quę euacuantur qualitate, docuimus. In hoc autem, & ſequentibus vult de quantitate docere: & ab immoderata repletione; atq; euacuatione initiũ ſumit: in hoc quoque aphoriſmo propoſito; ſicut in alio præcedente, quoddam exemplũ ſupponẽs, & ad hoc, vt conſueuit, ſuum ſermonẽ dirigens. Exemplum autem ipſi eſt exercitatorũ bonus habitus. Vocat autẽ bonũ habitum exercitatorũ, illorũ.ſ.quorum hoc eſt totius vitæ inſtitutũ, aſſiduè operam dare exercitationibus, vt alios deijciant, quales ſunt athletæ. Qui.n.ſimpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis ſegetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem non attingit. Athletarum autem bonus habitus, nõ me-

diocrem hanc culpam habet,ꝙ ſtudent tumoris molem corpori adijcere, ſicuti etiam humorũ multitudinẽ. Hi.n.apparatus quidam ſunt totius corporis nutritionis,& niſi ipſi præſto ſint, fieri non poteſt,vt corpora ad tumorẽ immodicũ perducantur. Quare neceſſarium eſt huiuſcemodi diſpoſitionẽ eſſe periculoſam. Cùm.n.vaſa cibis ac potibus fuerint ſupra modũ repleta, periculũ eſt ne diſrumpantur,aut calor natiuus ſtrãguletur,aut extinguatur: ſicuti & nonnulli athletæ qui ad immodicam venerunt repletionem,eadẽ ex cauſa ſubita morte interierunt. Qui autem ad naturæ opera vtilis eſt bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius eſt, quia nunquam ad extremam peruenit repletionem:quare neq; ipsũ ſoluere oportet,ſicuti athletarum,cùm ad extremum peruenit. Hunc.n.ſoluere oportet, haudquaquam morantes, ſed anticipantes ſolutione periculum. Cauſam verò ob quã ſoluere oporteat talem,ipſe ſubiecit dicẽs. Neque.n.poſſunt in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Nã cùm ſemper natura coctionem,alimenti diſtributionẽ, ſanguinis genera-

nerationem,adiectionem, agglutinationē, atq; aſſimilationē operetur: qñ nihil adijci ſolidis corporis partibus.poteſt,neq; venæ amplius habent conceptaculũ,in quod alimentum diſtributum recipiatur,neceſſariò periculũ imminet aut diruptionis alicuius vaſis,aut mortis repētinæ. *V*t igitur corpus rurſus habeat locum quo nutriatur,bonum habitũ oportet ſine mora ſoluere. Eius autē ſolutio eſt euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet nō vltra modum facere: cũ ſit immodica euacuatio non minus immoderata repletione periculoſa. Intentio aũt quantitatis euacuationis,non ſolũ humorē reſpicit ſuperabundantem,ſed & naturam, id eſt,vires hominis qui dēt euacuari. Alij enim minus,alij magis perferũt euacuationes. Hæc quidem ab ipſo de bono habitu athletarum dicta fuère:quæ ipſa per ſeipſa poſſunt conducere iis qui tale vitæ inſtitutum elegerunt: & ſunt medicis veluti exēplum ſermonis poſtea ſubiungendi. Inquit enim ſic: Et euacuationes quæ ad extremũ deducunt, periculoſæ. Et rurſus refectiones cũ extremæ fuerint periculoſæ. In quo

ſermone toto ſumma ſententiæ hæc eſt, ꝙ neq; euacuare, neq; replere ſupra modum oporteat: cuius rei documento eſſe pōt bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis exiſtens (vt qui & bonis abundet humoribus, & vires habeat robuſtas) hoc ſolum malum permaximū gerit, ꝙ ad extremam venit repletionem: quapropter ſtatim eum ſoluere oportet. Et ſicuti rurſus qui ſunt tali natura præditi, non ſunt ad extremam euacuationē perducendi: ſic & qui alia quauis egent euacuatione, non ſunt ſupra modum euacuandi. Nā vt in vniuerſū dixerimus, in omni euacuatione vires ægroti oportet attēdere, & donec tolerat, & nōdum laborat, tentandum eſt humorē exuperante educere. cùm verò diſſoluuntur; et ſi reſtent ſuperfluitates: cauere oportet earum euacuationes. Quod aūt ait, Et rurſus refectiones, ſi in extremo conſtiterint periculoſæ: ſi quis debeat ſermonē hūc ad exēplum retribuere ne ſit decuratus, de vltima dictus repletione videbitur, quā iubeat caueri, & nō vſqueadeo refici corpora, vt ad extremā veniant repletionē. Si verò ſermonis

n is figurā attenderis, vt nonnulli expoſitores fecere: de eadē re bis ipſum dicere; ſed aliter atq; aliter cogitabis. Cùm igitur ita dixerit, Sic & euacuationes quæ ad extremū perducunt periculoſæ: ex hoc ipſo ſolū putabis pcipere fugiendas eſſe immodicas euacuationes, quā ſint admodū periculoſæ. Cùm verò ſubiungēs dixerit. Et rurſus refectiones, cùm in extremo conſtiterint, periculoſæ: ob hoc vetare putabis immodicas euacuationes, quā & refectiones conſequētes, haudquaquā ſecuræ exiſtēt, cùm ſit natura iam facta imbecillis, & neq; iā poſſit ſufficienter coquere neq; diſtribuere alimētum, neq; aſſimilare. Verùm ſi quis ita ſermonē acceperit: altera doctrinę pars de ſuperflua repletione, relinquetur, & fruſtra exēplum de bono exercitatorū habitu erit allatum. Quid? q & ipſum verbū, rurſum, in tota adiectum oratione, ſententiam quā diximus, videtur manifeſtare, cùm ita dicat. Et rurſus refectiones, cùm in extremo conſtiterint periculoſæ. Vt enim qui de altera re ſermonem faciat, ita verbum, rurſus, appoſuit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

morbis, quibus maximus vigor, & iudicatio primis quatuor diebus futura ſit, modo natura ſit fortior, integram inediam ſeruare debemus, quæ eſt victus extremè tenuis. In quibus verò non vltra primã ſeptimanam protrahatur, forti exiſtente natura. ſolo vtendũ eſt melicrato: qui fuerit & ipſe victus tenuiſſimus, nõ tñ in extremo. Quòd ſi naturæ robori non ſatis fidamus, ptiſſanæ vtemur ſucco. Rationabiliter autẽ huiuſce modi victus, tenuis diceretur: ſicuti q per ptiſſanã hordeaceam, non eſt quidẽ tenuis exquiſitè, niſi omnino pauca aſſumpta fuerit: non tñ propterea plenus: qualis qui ſit per oua, & alicam, & piſces, atq; alia huiuſcemodi. Quod igitur adiectũ eſt ſermoni de acutis, in quibus nõ conuenit, haudquaquã dicitur propter peracutos, de his enim ipſe inquiet. Vbi igitur morbus peracutus eſt ſtatim, & extremos labores habet, victu etiam in extremo tenuiſſimo vtendum eſt.

1 Vide l. 3. aph. 28.

V.

1 *IN tenui victu ægri delinquunt: quo fit vt magis lædantur. Quicunque.n. error committi-*

mittitur magnus, maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus, & conſtitutus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus, eo qui ſit paulo plenior, magis periculoſus.

HVIVS initium aphoriſmi etiam aliter ſcriptũ inuenitur, hoc modo .ſ. In tenui victu magna ex parte duo peccant qui ægrotant: quo fit vt magis lædãtur. Et hãc ſcripturã pleriq; magis altera probant, hoc putantes Hippocratẽ voluiſſe dicere: quòd in tenui victu bifariã ægri delinquẽtes magis læduntur. Nã inſcijs medicis ob hoc ipſum coguntur cibari, qm̃ tenui victu ab ipſis reguntur, & hinc maius detrimentum ſuſcipiunt, quám ſi victu tenuiore non regerentur. Adhuc autem delinquunt .ſ. ob virium imbecillitatẽ, vt quæ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autẽ videtur prior ſcriptura melior, vt quæ hanc quoq; complectitur, & ſermonem facit generaliorem, cum de omni delicto doceat, ſiue volẽtibus, ſiue inuitis ægrotantibus accidat: adeo vt talis

ſit

tes. Eodē pariter modo, ſi medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum eſto quæ corpora noſtra moleſtant: quéadmodum & in alijs locis humorē noxiū prę- cipit euacuari, neq; alterū illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita ſuperabundet, hāc omnino oportet euacuare: flaua autem bile vel atra infeſtante, abſtinendū eſt à pituita, & bilem infeſtantem euacuandum. Sic & ſi humor ſanguineus in corpore modum exceſſerit, ſanguinē euacuari oportet, ſicuti & ſeroſam eius partem, ſi hæc fuerit ſuperabundans. Humorem autem ſuperabundantem, ex colore debemus cōiectari, niſi aliqui forte in profundum receſſerint.

2 Color n. ſimilis efflorelcit humoribus, niſi intrò refluxerint. In ijs ergo præcipuè qui retroceſſerūt, & nō ſunt æqua portione ꝑ totū corpus diffuſi, oportet inſpicere regionē, & anni tēpus, & ętatē, & morbos in quibus conueniat aut nō: hoc eſt in quibus cōueniat aut non, talis vel talis humoris facere euacuationē. Habet.n.& vnuſquiſque humor in corpore ſuperexcedens indicia propria: de quibus deinceps plenius dicemus.

mus. Perfectæ tñ gratia cognitionis, inſpicere oportet tẽpus anni, quod præſens eſt, & regionẽ in qua degunt ægrotãtes, & eorum ętatem, & ſpeciem ægritudinis. Sint. n. ſi ita contigerit, flauæ bilis in corpore abũdantis indicia, ſimul cum ipſis inſpiciendũ erit, ſi tẽpus eſt æſtiuũ, ſi locus eſt calidus, ſi æger in ætatis vigore conſiſtit. Eodẽ modo & in pituita conſiderandũ, ſi adſit hyems, ſi regio frigida, ſi homo ſenex. Et præter hæc omnia ipſam morbi ſpeciẽ inſpicere oportet: veluti quòd tertiana (ſi ita contigerit) fit á flaua bile modũ excedente, quartana ab atra, cotidiana á pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atq; eodẽ modo ſingulas aliorũ morborũ ſpecies. Si. n. hęc omnia diſtinxerimus, firmius, atq; ſtabilius ad noxij humoris euacuationẽ perueniemus. Illi autẽ expoſitores præ alijs (veluti abſurda dicentes) repudiandi, qui putant ipſum de ſola inedia, quæ adhibetur in febribus, ſermonem habere, cũ tñ febres non nominauerit, & ſermo fiat de omnibus in vniuerſum, quæ sũt præter naturam, quorum nos docet intentiones; ad quas reſpicientes nos

opor-

oportet inuenire non quãtitatem, ſed qualitatem euacuationis. Nã de quantitate ſequẽs differit aphoriſmus. Quò autẽ morbi tẽpore aggredi oporteat euacuationem,[& quo modo ipſa ſit facienda, in alijs deinceps dicet aphoriſmis. quare neq; nũc mihi de his dicere eſt neceſſarium. Sic.n. noſtra doctrina nõ foret ſapientior, & noſtræ cõmẽtationes ad immodicam, & minime neceſſariam prolixitatem peruenirent.

1 Vide l.1.aph.23.& 25.l.4.aph.2.l.contra ea quæ à Iuliano in Hipp. aph. ſcripta ſunt. cap.1.in epiſt.ipſius Hipp. ad Democritum.

2 In principio libri de Humoribus Hip. & in com. à Gal.

I I I.

1 *Habitus exercitator, qui ad ſummum bonitatis attingunt: periculoſi, ſi in extremo conſtiterint: neq; enim poſſunt in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Cùm verò nõ quieſcant: neque poſſunt proficere in melius. Reliquum eſt igitur vt decidant in deterius. His de cauſis, bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Neque*

com-

compreſſiones, ad extremum ducendæ: (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius, qui debet proferre ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt, periculoſæ. Et rurſus refectiones, cùm extremæ fuerint, periculoſæ.

ILLVM qui antecedit ſermonem eſſe de eorum quę euacuantur qualitate, docuimus. In hoc autem, & ſequentibus vult de quantitate docere: & ab immoderata repletione; atq; euacuatione initiũ ſumit: in hoc quoque aphoriſmo propoſito; ſicut in alio præcedente, quoddam exemplũ ſupponẽs; & ad hoc, vt conſueuit, ſuum ſermonẽ dirigens. Exemplum autem ipſi eſt exercitatorũ bonus habitus. Vocat autẽ bonũ habitum exercitatorũ, illorũ.ſ.quorum hoc eſt totius vitæ inſtitutũ, aſſiduè operam dare exercitationibus, vt alios deijciant, quales ſunt athletæ. Qui.n.ſimpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis ſegetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem non attingit. Athletarum autem bonus habitus, nõ me-

diocrem hanc culpam habet,ꝙ ſtudent tumoris molem corpori adijcere, ſicuti etiam humorũ multitudinẽ. Hi.n.apparatus quidam ſunt totius corporis nutritionis,& niſi ipſi præſto ſint, fieri non poteſt,vt corpora ad tumorẽ immodicũ perducantur. Quare neceſſarium eſt huiuſcemodi diſpoſitionẽ eſſe periculoſam. Cùm.n.vaſa cibis ac potibus fuerint ſupra modũ repleta, periculũ eſt ne diſrumpantur,aut calor natiuus ſtrãguletur,aut extinguatur: ſicuti & nonnulli athletæ qui ad immodicam venerunt repletionem,eadẽ ex cauſa ſubita morte interierunt. Qui autem ad naturæ opera vtilis eſt bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius eſt, quia nunquam ad extremam peruenit repletionem:quare neq; ipſũ ſoluere oportet,ſicuti athletarum,cùm ad extremum peruenit. Hunc.n.ſoluere oportet, haudquaquam morantes, ſed anticipantes ſolutione periculum. Cauſam verò ob quã ſoluere oporteat talem,ipſe ſubiecit dicẽs. Neque.n.poſſunt in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Nã cùm ſemper natura coctionem,alimenti diſtributionẽ, ſanguinis gene-

nera-

nerationem,adiectionem, agglutinationẽ, atq; aſſimilationẽ operetur: qñ nihil adijci ſolidis corporis partibus poteſt,neq; venæ amplius habent conceptaculũ,in quod alimentum diſtribatum recipiatur,neceſſariò periculũ imminet aut diruptionis alicuius vaſis,aut mortis repẽtinæ. Vt igitur corpus rurſus habeat locum quo nutriatur,bonum habitũ oportet ſine mora ſoluere. Eius autẽ ſolutio eſt euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet nõ vltra modum facere: cũ ſit immodica euacuatio non minus immoderata repletione periculoſa. Intentio aũt quantitatis euacuationis,non ſolũ humorẽ reſpicit ſuperabundantem,ſed & naturam, id eſt,vires hominis qui dẽt euacuari. Alij enim minus,alij magis perferũt euacuationes. Hæc quidem ab ipſo de bono habitu athletarum dicta fuère:quæ ipſa per ſeipſa poſſunt conducere iis qui tale vitæ inſtitutum elegerunt: & ſunt medicis veluti exẽplum ſermonis poſtea ſubiungendi. Inquit enim ſic: Et euacuationes quæ ad extremũ deducunt, periculoſæ. Et rurſus refectiones cũ extremæ fuerint periculoſæ. In quo

ſermone toto ſumma ſententiæ hæc eſt, ꝙ neq; euacuare, neq; replere ſupra modum oporteat: cuius rei documento eſſe pōt bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis exiſtens (vt qui & bonis abundet humoribus, & vires habeat robuſtas) hoc ſolum malum permaximū gerit, ꝙ ad extremam venit repletionem: quapropter ſtatim eum ſoluere oportet. Et ſicuti rurſus qui ſunt tali natura præditi, non ſunt ad extremam euacuationē perducendi: ſic & qui alia quauis egent euacuatione, non ſunt ſupra modum euacuandi. Nā vt in vniuerſū dixerimus, in omni euacuatione vires ægroti oportet attēdere, & donec tolerat, & nōdum laborat, tentandum eſt humorē exuperante educere. cùm verò diſſoluuntur; & ſi reſtent ſuperfluitates: cauere oportet earum euacuationes. Quod aūt ait, Et rurſus refectiones, ſi in extremo conſtiterint periculoſæ: ſi quis debeat ſermonē hūc ad exēplum retribuere ne ſit decuratus, de vltima dictus repletione videbitur, quā iubeat caueri, & nō vſqueadeo refici corpora, vt ad extremā veniant repletionē. Si verò ſermo-

nis

n is figurã attenderis, vt nonnulli expoſitores fecere: de eadẽ re bis ipſum dicere; ſed aliter atq; aliter. cogitabis. Cùm igitur ita dixerit, Sic & euacuationes quæ ad extremũ perducunt periculoſæ: ex hoc ipſo ſolũ putabis pcipere fugiendas eſſe immodicas euacuationes, qm̃ ſint admodũ periculoſæ. Cùm verò ſubiungẽs dixerit. Et rurſus refectiones, cùm in extremo conſtiterint, periculoſæ: ob hoc vetare putabis immodicas euacuationes, qm̃ & refectiones conſequẽtes, haudquaquã ſecuræ exiſtẽt, cùm ſit natura iam facta imbecillis, & neq; iã poſſit ſufficienter coquere neq; diſtribuere alimẽtum, neq; aſſimilare. Verùm ſi quis ita ſermonẽ acceperit: altera doctrinę pars de ſuperflua repletione, relinquetur, & fruſtra exẽplum de bono exercitatorũ habitu erit allatum. Quid? ꝙ & ipſum verbũ, rurſum, in tota adiectum oratione, ſententiam quã diximus, videtur manifeſtare, cùm ita dicat. Et rurſus refectiones, cùm in extremo conſtiterint periculoſæ. Vt enim qui de altera re ſermonem faciat, ita verbum, rurſus, appoſuit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

1 Vide lib. de bono habitu. in med. l. ad Traſyb. c. 9. in Oratione ſuas. ad artes. l. de opt. ſect. ad Traſyb. c. 37.

I V.

1 *Victus tenuis atque exquiſitus, in morbis quidem longis ſẽper, in acutis verò, in quibus non conuenit periculoſus. Et rurſus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis eſt. Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt graues ſunt.*

CVM in ſuperiori aphoriſmo de qualibet immodica repletione atque euacuatione locutus fuerit: in hoc de ægrotantiũ victu ſermonem habet: pręcipiens nobis, in morbis longis ſemper victũ cauere tenuẽ, in acutis verò non ſemper. plurimi. n. horũ victum tenuem exigere videntur: quidam verò eorum etiam illum qui ad extremum tenuitatis deuenit. Eſſet autẽ victus tenuis in extremo, quidem qui per ſolam inediã vel melicratum, vſq; ad criſim, ſiue iudicationem procedit. Tenuis verò, qui per pauca, haud parum nutrientia edulia, quale eſt ptiſſanæ ſuccus. Eius autem terminus eſt viriũ imminutio, quarum gratia nutrimus.

In

In ſanis quidem corporibus ſemper oportet robur ſeruare naturæ, vel augere alimẽtis, non demoliri. Et eſt quidem augere potens, alimentum quod plenũ vocatur: conſeruans verò, quod modicum exiſtit: quòd verò cõminuit, tenue. Hoc igitur sẽper fugere oportet: aliorũ verò vtrolibet, vt præſentia exigunt, vti. In ægrotantibus autem rarò quidem interdum, robur corporis maius reddere quam acceperimus, ſtudemus. Magna verò ex parte properamus in longis quidem morbis fouere vires, in acutis verò parum debilitatas cõſeruare. Nam ſi eas tales, quales accepimus, properemus in iſtis ſeruare, vel etiam augere: ſemper addemus ad morbum. Qui verò ſint morbi acuti, qui victum exigant tenuiſſimum in extremo; & qui tenuiſſimũ quidem, non tñ in extremo, qui etiã tenuem, in libro de victu acutorũ (qui de ptiſſana in nonnullis inſcribitur) plenius Hippocrates docuit; & nos in noſtris in eundẽ librum expoſitionibus, totum ſermonẽ abſoluimus. Nunc verò tantum dixiſſe ſufficiat, ꝙ in omnibus

morbis quibus maximus, vigor, & iudicatio primis quatuor diebus futura ſit, modo natura ſit fortior, integram inediam ſeruare debemus, quæ eſt victus extremè tenuis. In quibus verò non vltra primã ſeptimanam protrahatur, forti exiſtente natura. ſolo vtendũ eſt melicrato: qui fuerit & ipſe victus tenuiſſimus, nõ tñ in extremo. Quòd ſi naturæ robori non ſatis fidamus, ptiſſanę vtemur ſucco: Rationabiliter autẽ huiuſcemodi victus, tenuis diceretur.: ſicuti ꝗ per ptiſſanã hordeaceam, non eſt quidẽ tenuis exquiſitè, niſi omnino pauca aſſumpta fuerit: non tñ propterea plenus: qualis qui ſit per oua, & alicam, & piſces, atq; alia huiuſcemodi. Quod igitur adiectũ eſt ſermoni de acutis, in quibus nõ conuenit, haudquaquã dicitur propter peracutos, de his enim ipſe inquiet. Vbi igitur morbus peracutus eſt ſtatim, & extremos labores habet, victu etiam in extremo tenuiſſimo vtendum eſt.

1 Vide l. 3. aph. 28.

V.

1 *IN tenui victu ægri delinquunt: quo fit ut magis lædantur. Quicunque n. error commiti-*

mittitur magnus, maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde exquiſitus victus; & conſtitutus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus, atque admodum exquiſitus, eo qui fit paulo plenior, magis periculoſus.

HVIVS initium aphoriſmi etiam aliter ſcriptũ inuenitur, hoc modo .ſ. In tenui victu magna ex parte duo peccant qui ægrotant: quo fit vt magis lædãtur. Et hãc ſcripturã pleriq; magis altera probant, hoc putantes Hippocratẽ voluiſſe dicere: quòd in tenui victu bifariã ægri delinquẽtes magis læduntur. Nã inſcijs medicis ob hoc ipſum coguntur cibari, qm̃ tenui victu ab ipſis reguntur, & hinc maius detrimentum ſuſcipiunt, quàm ſi victu tenuiore non regerentur. Adhuc autem delinquunt .ſ. ob virium imbecillitatẽ, vt quæ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autẽ videtur prior ſcriptura melior, vt quæ hanc quoq; complectitur, & ſermonem facit generaliorem, cum de omni delicto doceat, ſiue volẽtibus, ſiue inuitis ægrotantibus accidat; adeo vt talis

ſit ſermo. Quicunq; error accidit ægrotantibus, qui tenui victu reguntur, hic maius affert periculum, tum quia natura à tali victu debilitatur, tum quia ad eum tranſitus eſt inſuetus. Confirmant ante dictã ſcripturam ea quæ de ſanis dicuntur, in quibus tenuẽ ait victũ eſſe periculoſum: q̃m errores grauius ferunt: nõ ꝙ propter victus tenuitatem cogantur delinquere. Quæ verò de aphoriſmo ſequuntur, ſunt manifeſta.

V I.

1 *EXtremis morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt.*

EXTREMOS morbos nominauit Hippocrates ſummos, vltra quos non ſunt alij. Quare præcipit in ipſis fieri exquiſitiſſimã vniuerſam curationem, & victum pariter adhiberi tenuiſſimum. Sunt autem omnino morbi huiuſcemodi peracuti. Vnde ſeq. ſubiungens aphoriſmum, ait:

1 Vid. l. 5. meth. 15.

V I I.

ü *VBi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores: & extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. Vbi verò non, ſed pleniore victum*

ſtum contingit adhibere: tantũ cibi indulgendum eſt, quantò morbus extremis eſt mollior.

SICVTI extremos morbos, ſummos is prius nominauit: ita & nunc extremos labores, ſummos appellat: labores autem, vel acceſſiones, vel ſimpliciter caſus vniuerſos. Etenim acceſſiones, atq; oẽs ſimpliciter caſus maximos poſſidet morbus peracutus ſtatim in primis morbi diebus; nã in ipſos ſtatim morbi incidit vigor: qui nihil aliud eſt, quã morbi ſũmũ vtiq; inter ſymptomata. Et q̃dẽ morbus ille eſt peracutus, qui ſtatim in ſummo vigore conſiſtit. Statim autẽ eſt intelligendũ circa primos quatuor dies. vel paulo vlterius: Ideirco autẽ extremè tenuiter victũ adhibere cõuenit, qm̃ victus tenuiſſimus morbis iam conſiſtentibus eſt neceſſarius: quẽadmodũ docuit in libro de victu acutorum, & in hoc ipſo aphoriſmo. Conſiſtit autẽ morbus peracutus ſtatim in primis diebus. Quod autem ſit rationi conſonum, in morbi vigore tenuiſſimo vti victu, alibi eſt à nobis plenius oſtenſum. Nũc in tantum dixiſſe ſat erit, quòd propter inflãmationes, vel febres (q̃ à morbis acutis

ſunt

ſũt inſeparabiles) quiſpiã veretur effatu dignũ afferre alimẽtũ: hoc ipsũ, morbo in ſuo vigore conſiſtente magis verebitur facere.
2 Tunc .n. phlegmaſiæ maxime exiſtunt, vt ipſe inquit in libro de victu acutorũ: ſiue qui phlegmaſias velit intelligere illas, quæ propriè dicuntur inflammationes, ſiue etiã libeat febres vnà com plecti, sm̃ antiquã vocabuli acceptionẽ. Accedit ad hæc, ꝙ melius eſt naturã permittere vacare circa morbi coctionẽ, morbo in ſuo vigore cõſiſtẽte, neq; diſtrahere ipſam ad cibos recenter aſſumptos conficiendos. Hac quidẽ ratione, cũ morbus conſiſtit, victu tenuiſſimo oportet vti. Hoc ergo ſuppoſito, in alijs quidem morbis, qui ſuum vigorẽ ſunt poſterius accepturi, non licet offerre ſtatim ab initio tenuiſſimum victum. Nam prius homo morietur, quàm morbus in vigore conſiſtat. In q̃bus verò morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in ijs poſſumus victu extreme tenuiſſimo vti. Cũm vires tolerent, vel inediã meram. vel ſolius melicrati exhibitionem, vel paucum omnino ptiſſanæ. Talis quidem eſt tenuiſſimus victus.

victus. Qui verò hoc minus tenuis exiſtit, quem etiã pleniorem nominauit; illis conuenit morbis, qui poſterius in ſuo debent vigore conſiſtere; in quibus præcipit tãtum à victus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc eſt à vigore ſummo. Hoc.n.proximo exiſtente, paulo pleniorem victum offeremus: longius verò diſtare, plus: & quantò tardiorẽ fore ſummum morbi vigorem expectabimus, tãtum victus figuram commutabimus.

1 Vid. l.1.de criſib.cap.10.l.1. de dieb. crit.c.13.l.2.de dieb.crit.c.11. & c.13. lib. 8.meth.c.3.

2 l.4.de ratione victus in acutis c. 81.

VIII.

1 *Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt.*

HIC pariter ſermo, pars quædam eſt artis, quæ docet victum conuenientẽ adhibere, qui à nonnullis ſeorſum ſcribitur per verba nuper dicta: ab alijs verò antecedenti annectitur aphoriſmo, eo modo quo antea ſcriptus eſt. Docet autem nos, vtcunq; ſcribatur vnam & eandem victus rationẽ, anti-

antiquo magiſtro præcipiente: quod vbi morbus in ſuo vigore cõſiſtit, victu tenuiſſimo vtendum eſt, tum propter caſuum magnitudinem, tum propter morbi coctionẽ. Neque n. diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionẽ, cũ eo tempore vni humorum noxiorũ coctioni fortiter vacet, & haud ita multo poſt ipſos ſit euictura. Sic enim oſtendimus, & in tractatione de Criſibus[1]. Nunc verò de ijs tantum morbis ſermo tranſigitur, in quibus omnino & curationem & victus intendimus rationem. Ij verò ſunt in quibus poſt vigorem ſequitur declinatio Nam quorum ſummum vigorẽ excipit mors, in his parte artis vtimur ſola quæ prognoſtica nominatur, id quod futurum ſit prænunciantes, ne euentus rerum noſtro adſcribatur errori. Hæc igitur tibi ſit vna indicatio, ſumpta ex morbi temporibus ad victus rationem, altera verò à viribus ægrotantis, quàm in ſequenti docet aphoriſmo.

1 Vid. l. 8. meth. c. 3. l. 2. de ratione victus in acutis & 15. l. de opt. ſect. ad Troſyb. cap. 39.

Con-

I X.

1 *CONiectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare donec morbus conſiſtat: & nunquid prius ille deficiat, nec poſsit cum victu perdurare: vel morbus antea deficiat, atque hebeteſcat.*

QVIA in ſuperiori aphoriſmo tm̃ iuſſit ab eo qui extremé tenuis victus nominatur, declinare, quanto morbus mollior extiterit, quàm ſit eius vigor: nunc in hoc loco alteram adijcit intentionẽ, vt quantitatẽ declinationis exquiſitè noſcamus, eſt autẽ hæc intentio, vis ipſa ægrotantis: cuius gratia nutrimus. Neq; .n. morbi cauſa. Cùm enim vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totum tempus inter mediũ vſq; ad ſummum morbi vigorẽ, cum tali victus forma: tunc exquiſitam habebimus declinationis, quam diximus, quantitatem. Quod ſi imbecillior extiterit, adijciendo aliquid victui, & plenior eſt adhibendus, tm̃ ſcilicet, quantum natura imbecillior expoſtulat. Quocirca aliquando in ipſo morbi vigore, vbi caſus aliquis interuenerit robur naturæ diſſoluens, nutrire cogimur.

gimur. Eſſet autem hic ſermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde ſi quis & hunc, & priorem, atq; ſequentem aphoriſmum vnum fecerit, non aberrabit. Ego verò in partes ſecans expono, quoad fieri poteſt, doctrinæ gratia clarioris.

1 Vid. l. 3. de criſ. c. 5. l. 2. progn. t. 6. & 31.

X.

1 *QVibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, iis ſtatim tenuis victus adhibendus eſt, quibus verò poſterius debet conſiſtere iis & in ipſo conſiſtendi tempore, & paulum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius verò vberius agendum, vt æger ſufficiat.*

HIC pariter ſermo, eandem ſn̄tiam habet cū priore, niſi ꝙ eſt vniuerſalior. Prius .n. in peracutis morbis dicebat ꝙ ſtatim in ipſis tenuiſſimo victu vti oporteret. Hic verò ſimpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus ſtatim conſiſtendi tēpus futurū eſt, hoc eſt, non multo poſt primā acceſſionem: iubens ob id tenuē adhibere victū. Quæ verò ſequuntur, ſunt manifeſta: cum eidem hæreant ſententiæ.

Vid.

1 Vid.l.de morborum temporis c.6.

X I.

1 IN *acceſsionibus abſtinere oportet : nam cibum dare nocuum eſt : & quibus per circuitum fiunt acceſsiones, in ipſa acceſsione abſtinere oportet.*

TOTIVS quidem victûs rationem in vnoquoq; morbo à duabus intentionibus iuſſit aſſumere, ex ſummo totius morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. Quomodo verò quiſpiã particulatim cibum offerat cõuenienter, in hoc docet ſermone, caueri iubens morborũ acceſsiones. Ipſe verò manifeſtius in libro de victu acutorum, dixit, 2 quod neq; cũ iam adſunt, neq; haud ita multo poſt affuturæ ſunt acceſſiones, cibus dandus eſt, ſed cum declinant, aut ceſſant.

1 Vid l.de morb.temp. c.6.

2 l.4.de ratione victus in acut.t.39.

X I I.

1 A*Cceſsiones verò, & conſtitutiones, & morbi indicabunt; & anni tempora, & circuituum ſucceſsiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed ex ijs quæ mox apparent, in-*

C *dicia*

dicia ſumuntur: quemadmodũ in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputũ appareat, morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & ſudores, quęcunque apparuerint, vel bonam morborum iudicationem, vel malam, vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt.

SI quæ prius dicta fuerunt ab eo de victus ratione ad memoriam reuocans: eorũ quæ nunc dicuntur, vtilitas fiet nobis manifeſtior. Quæ aũt prius dicta fuerunt, hęc ſunt. Totius victus figuram ad duas reſpiciens intentiones faciebat, quarum altera erat vis ægrotantis, altera cõſtitutio morbi. Nã ſi morbus ſit acutus, vel peracutus, vel longus, & qñ maximè in vigore conſiſtet: nihil aliud eſt niſi morbi conſtitutionẽ cõſiderare. Particulares autẽ ciborum oblationes, ex acceſſionibus particularibus coniectabantur. Cùm igitur tres eſſent intẽtiones ad perfectam, & indeficientem victus rationem: prima quidem ſumpta eſt ex viribus ægrotantis, ſecunda ex morbi conſtitutione, & tertia præter has ex particularibus acceſſionibus. Vires quidẽ ſub primo

ſtatim

ſtatim ingreſſu cõprehendere medicus poteſt, ex pulſibus.ſ.& alijs quæ ipſe in libro prognoſtico:latius ſcriptitauit: vnde nemo dixerit virium magnitudinem eſſe incomprehenſibilem. At ſi non poſſumus earum quantitatem exquiſitè cognoſcere, poſſe tñ nos artificioſa quadam coniectura ad veritatẽ proximè accedere, nemo inficiabitur. Sed morbi conſtitutionem,qualiſnam ſit,& particulares acceſſiones, multi medici exiſtimarunt non poſſe dignoſci: non tamen idem ſenſit Hipp.ſed & in hac parte, ſicuti & in alijs ſæpe quidẽ exquiſitè, & vt quiſpiam dixerit,peritè,atq; ſcienter,ſæpe verò coniecturaliter quidem,nõ tñ inartificiosè, neq; longè à veritate, ſed propè atq; proximè peruenimus ad cognoſcendum futurũ conſiſtendi tempus, & acceſſionũ ſucceſſiuas reciprocationes. Verum hæc omnia latius,& in libris qui Prognoſtica, & in alteris qui Epidemiæ inſcribuntur, Hippocrates docuit:& nos iuxta antiqui magiſtri ſententiam: ipſius verba cum decenti expoſitione appoſuimus in libro primo de Criſibus: in quo oſtendimus quomodo quiſpiã

futurum morbi vigorem poſſit præcognoſcere. Nunc vero omnia ſunt ab Hippocr. per capita tradita: & nos quàm breuiſſimè fieri poterit, ipſa dilucidabimus. Quibus verò curæ eſt omnẽ de his diſciplinã diligenter perdiſcere, ad librũ de Criſibus à nobis ſcriptum, legendũ accedat. Ipſi igitur morbi acceſſionũ ſimiles proportiones, & ſuas etiam conſtitutiones nihilominus oſtendẽt: veluti in intermittentibus, ꝙ tertiana quidẽ cito terminatur, cotidiana verò lõga eſt, quartana autem etiã hac longior exiſtit. In continuis verò, ardentes quidẽ acutæ ſunt: quæ verò typhodes, ideſt ſuccendentes nominantur, longiores: mediæ verò inter has, ſemitertianæ. Quomodo verò quiſpiam has omnes febres ſtatim inuadentes dignoſcat, ſecundo libro de Criſibus plenius edocuimus: quare non oportet ad hunc transferre ſermonẽ quæcunq; bene dicere in alijs anticipauimus: neq; ſæpius eadẽ in plùribus libris ſunt repetenda, ſed ſolũ ad memoriã reuocandum, quod ſi poſſibile fuerit tertianam inuadẽtem ſtatim ab initio cognoſcere, ex ea quæ comprehẽdere quimus, quòd

cito

cito terminabitur, & quod per tertiū diem fient acceſſiones,& hoc eſt, quod ab Hipp. dicitur: Acceſſiones autē,& conſtitutiones morbi indicabunt,& cætera. Nos igitur cū ſtatim prima die febriū quartanarum initia ſæpe cognouiſſemus: nō expectata ſecunda acceſſione, formā victus ab initio cōſtituimus,tanquā ad morbum qui longo poſt tēpore ad ſuum vigorem foret peruenturus. Sic in quotidiana & tertiana fecimus tēpus futuri vigoris in vtraq; sm̄ propriū terminum metientes. Sicuti autē in febribus, itidem in alijs morbis eſt faciendum. Morbus .n. lateralis, peripneumonia, & phrenitis, morbi acuti ſunt. Angina autē,ſiuxtangina, & cholera,& diſtentio neruorum,peracuti. Aqua inter cutem, melancholia, & ſuppuratio,& tabes diutini. Et morbo quidē laterali, & phrenitidi, magna ex parte per tertium diem acceſſiones fiūt: ſuppurationibus autē,& tabibus quę ventri eueniunt, aut hepati, cotidie & præcipuè ad noctem: qui verò ex liene laborant, & omnino ex atra bile,per quartam. Quod autem deinde dicitur de anni temporibus, ad ea quæ an-

tea dicta ſunt, habet relationem. Nam & morbi conſtitutiones, & acceſſiones poſsũt ab anni temporibus vna cum morbo indicari. Neq; .n. ſufficit hoc tm̃ ſciſſe, ꝙ quartana inuaſit hoc die, vt ab initio præcognoſcamus rationis victus formam, vt ad morbum futurum diutinum: ſed etiã ſi hyeme, aut vere, vel æſtate, vel autumno ſuum fecit initium, proſpicere oportet: id cognoſcentes, ꝙ æſtiuæ quidem quartanæ magna ex parte breues ſunt, autumnales lõgæ, & maximè, quæ hyemẽ attingunt. Nam hæc eadem ipſe nos in ſequẽtibus edocebit. Quin etiam tertiana febris, cùm alioqui cito terminetur: citius tñ multo æſtate, quàm hyeme, & alijs pariter ſingulis morbis æſtas quidem addit celeritatem, hyems verò tarditatem. Sed & acceſſiones, tertio die quidem magna ex parte æſtate fiunt, quarto verò die autumno, ſingulis verò diebus aut noctibus hyeme. Sicuti autem in anni temporibus, ſic & in temperaturis ex proportione ſe habet; de quibus & ipſe Hipp. ſæpe diſſeruit, non tñ hic quidquam dixit, vt qui ex vno alia nobis ad memoriam reuo-
canda

canda reliquerit. Quæ .n. tempus æſtiuum, eadem & ægri temperatura, ſi fuerit calidior, & ſiccior: & ætas ſi in ſuo vigore conſtiterit, & locus ſi calidus & ſiccus, vnà indicabunt. quemadmodum & vitæ genus, & conſuetudo eodẽ modo ſe habens, & præſens aeris nos ambiẽtis conſtitutio: de quibus poſtea docebit. Sic & quæcunq; de tẽpore autumnali ad morbi conſtitutionem, & acceſſionem reciprocationẽ aſſumebantur. hæc eadem & de ætate ægrotantis atq; natura, & vitæ induſtria, & aſſuetudinibus, & regione in qua ægrotat, & aeris ambientis quæ tunc vagatur temperatura, aſſumere licet Ex his quidem iam conſtare poteſt quod & morbi conſtitutionem, & acceſſiones cognoſcemus. Cõſtitutionem quidem, ſi morbus fuerit peracutus, vel diutinus: qđ ad conſiſtendi tempus agnoſcendum eſt neceſſariũ. Acceſſiones verò an tertio die, an quarto, vel ſingulis diebus, ſiue qua hora diei aut noctis ſint inuaſuræ. Quod vero circa finem aphoriſmi ſcribit, deinceps videamus ſi ad eorũ quæ nos diximus, faciat declarationem. Si .n. Hipoocrates inquit:

Et circuituum ſucceſſiua incrementa, ſiue cotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Clarum eſt autē ipſum intelligere per circuituum incrementa acceſſionum augmēta quæ in ipſis eueniunt, ex quibus & morbi augmentum, & futuri vigoris tempus præfinitum, maximè diſcere poſſis. Secundæ acceſſionis ad primā accrementum, in hiſce tribus conſpicitur, in hora qua fit acceſſio, in longitudine acceſſionis, & in magnitudine. Nihil autem differt, ſi etiam in vehementia dixeris: quia hæc duo nomina ſunt apud medicos vſitata, & ſæpius ea de re eadem pronunciant, cùm aliquando dicunt maiorem fuiſſe febrem ea quæ præceſſit, aliquando vehemētiorem. Contingit autē hanc febrem vehementem, vel æquales horas cum præcedēte obtinere, vel pauciores, vel plures: quod ad magnitudinem non pertinet, ſiue vehementiam acceſſionis, ſed ad prolixitatē. Per acceſſionē aūt te oportet nunc intelligere deterius tēpus totius circuitus, quod eſt à primo inſultu vſq; ad tempus conſiſtendi; ſicuti reliquum tēpus declinationis, melius.

Cùm

Cùm itaq; acceſſio, ſiue per tertium, ſiue p quartum diem, ſiue cotidie fiat, ſimilē anticipauerit proportionem, atq; ita anticipando ad longius extenditur tempus, atq; inſuper vehementius afflixerit: tunc manifeſtum eſt morbi augmentum. Quantum aūt augeatur, vnumquodq; ex dictis ſua quantitate monſtrabit; ſiquidē acceſſio pluri tēpore anticipans, & longius, atq; etiā multo vehementius affligens, effatu dignum iudicabit augmentū, & velocem eſſe morbi motum, atq; haud ita multo poſt in ſuo vigore futurum. Neqne .n. fieri poteſt, vt magna incremēta ſuſcipientibus acceſſionibus, nō proxima ſit morbi conſiſtentia. Contraria autem acceſſio, quæ .ſ. parua faciat incrementa omnium eorum quæ diximus: quantū ad hoc attinet, longius diſtare futurum morbi vigorem oſtendit. Hoc igitur ipſum per circuitum incrementa diſcemus: coniectura .ſ. aſſequi poſſe quantum tēpus morbus in ſuo vigore conſiſtet, ac præterea notam præfinitam qua acceſſio inuaſura ſit, Conducit autem prius ad formam totius victus conſtituendā: poſterius verò ad tem

porum

porum particularium cognitionem, in quibus cibus eſt dandus: quorum intentiones ipſe ab initio docere propoſuit. Quòd aũt circuitum vocet ſimilem ad idem reditum, neminem puto dubitare. Porrò autem ex ijs quæ mox apparent, ait coniecturandum eſſe de acceſſione, & totius morbi conſtitutione, ſiue aũt caſus, ſiue ſigna, velut quiſpiã illa quæ mox apparent nominare: nihil retulerit. Illud aũt de omnib. caſibus, ſigniſue præſtat cognoſcere, ꝙ nõnulla quidẽ eorũ ſignificant paſſionẽ, aliqua aſſident, aliqua decernunt, ac iudicant: aliqua coctionem, aliqua cruditatẽ, aliqua ſalutẽ, aliqua perniciem oſtendunt. Paſſionis ſignificatiua ſunt quæ vna cũ morbo inuadunt. Quæ verò aſſident, aliqñ ſimul inuadunt, aliqñ ſuperueniunt, nonnunquam verò ne omnino quidem veniunt. Neq; enim ſunt à morbo inſeparabilia, neque eius ſubſtantiam conſtituunt, ſed proprias faciunt differentias,

2 Quæ verò ab Hippocrate decernentia, ſiue iudicantia vocantur, ſymptomata: cum primo exquiſitè morborum principio non ſunt apta natura ſuadente, cum duobus

alijs

alijs autem apta natura ſunt: de quibus pau lo poſtea dicemus. Aliquando verò ne in his quidem, ſed cum morbi augentur: aut iam cõſiſtunt, apparent. Signa veró coctionis, ne ipſa quidem inuadunt vnquam in primo ſtatim morbi principio: terminant autem illud principium, quod eſt pars totius morbi. Signa verò cruditatis, cum primo morbi principio ſtatim inuadũt, & nõnunquam poſterius apparent, ſicuti & mortis ſigna. Nam & horum generatio, morbi principium ſubſequitur. Morbi autẽ principium intelligi volumus (vt in cõmentarijs de Criſibus manifeſtauimus) tũ primũ eius inſultum, nullam habens latitudinem, tum id quod eſt ſicuti pars totius morbi, q̃n in principium diuiditur, augmentũ & tempus conſiſtendi, & declinationem, tũ quod vſq; ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium dictorum caſuum poteſtates: & ſimul quę expoſitione indigere videbantur verba Hippocratis ad hoc pertinentia expoſuimus. Sed & nunc per modum cõpendij de ipſis à nobis dicetur. Qui verò voluerit totam Hippo-

Hippocratis artem circa iſta perdiſcere, ad illam vadat pertractationem. Ex apparentibus igitur totam iubet morbi conſtitutionem coniectari, deinde quandā morbi ſpeciem in mediū adducens, ita inquit. Veluti in laterali morbo, ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, morbum inchoantem breuiat: ſi verò poſtea appareat, morbum producit. Quod autē ſcribit, poſſis diſcere manifeſtè, ſi tibi appoſuerim ex 3. lib. Epidemiarum, quæ ipſe de Anaxione ſcribit, morbum lateralem patiente: quē et ægrotū in 1. lib. de Criſibus, mea expoſitione patefeci. Verba autem Hippocratis hæc ſunt:

3 In Abderis Anaxiona, qui iuxta portas Thracias habitábat, febris acuta inuaſit, lateris dextri dolor continuus; tuſſis ſicca: neque primis diebus expuebat aliquid: ſitibundus, peruigil: vrinæ bene coloratę, multæ, tenues. Sexto die delirauit: neq; à calore quicquam relaxabatur. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, neque dolores commendabantur, & tuſſes infeſtabant, & difficulter ſpirabat. Octauo venam

in

in cubito ſecui, ſanguis plurimus fluxit, & qualem oportuit, dolores aliqua ex parte ceſſarunt, verùm tuſſes ſiccæ ſubſequebantur. Vndecimo die febres decreuerunt: parum circa caput ſudauit: tuſſes, & quę à pulmone efferebantur, erant humida. Die decimoſeptimo cœpit paucum quid coctum expuere. Vigeſimo die ſudauit, & deſijt febricitare. Poſt criſin leuatus eſt, & ſiti premebatur: & quæ ex pulmone expurgabantur, non erant bona. Vigeſimoſeptimo die febris redijt, tuſſijt, multa concocta educebat: vrinis inerat plurimum ſedimen, albũ: ſitis ceſſauit, & bene ſpirabat. Trigeſimoquarto die ſudauit totus, & poſt criſim omnino ex febre conualuit. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamen ab initio expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur, vt inquit Hipp. Quare rationabiliter totius morbi ſolutio ad trigeſimumquartũ diem extenta eſt, cùm tamen magna ex parte lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis habeat quartumdecimum: & ſi non hunc, ſaltem omnino vigeſimum. Quòd ſi

ante tertium diem expuiſſet, circa ſeptimũ, vel nonum, vel omnino vndecimum diem, iudicatio eſſet ſubſequuta: & ſi in ipſa die tertio ſpuere cœpiſſet, quartumdecimum diem non tranſcendiſſet. Hoc .n. accidit in omnibus inflammationibus quæ non reguntur operculo dẽſiore, vti in ijs quæ exteriorem occupant cutem, quandam saniẽ reſudare, ab initio quidem tenuem, poſtea verò ſi coctionem accipiant, & ad melius proficiant, craſsiorem: & ex hac ipſa craſsiore aliquam eſſe magis concoctam, aliquã verò minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus quæ vel os, vel oculos infeſtant, licet intueri: nec minus in quacunque alia corporis parte, quãdo pars aliqua interior, ſimul cum cutis totius diuiſione, patitur inflammationem. Nã ex huiuſcemodi vlceribus ſanies profluit talis, qualem ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflãmatio cũ laxata meatuum conſtrictione, vt nihil extra effundatur, neceſſe eſt illã eſſe & coctu difficilẽ, & longo tempore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipſe eſt in genere inflammationum) attendere

dere oportet ſigna coctionis. Nā crudiſſimus morbus eſt, in quo nihil omnino expuitur: ſecundum ordinem obtinet ille in quo ſanies tenuis eſt: tertium in quo craſſior: & quartum in quo perfectā habet coctionem. Verum, ſi hæc circa tertium, vel quartum diem apparuerit, non contingit morbum tranſcendere ſeptimum diem. In alijs verò ſingulis neceſſe eſt, vt pro coctionis modo, mēſura temporis cōſequatur. Sicuti igitur, ſputū perfectæ coctionis ſignū eſt, qn̄ albū fuerit, & lene, & æquale: & conſiſtentia neq; nimis humidum, neque nimis craſſum: eodē modo ſumma cruditas ſignificatur, cùm nihil omnino expuitur. Quod ſi expuatur quidē, ſed tenue adhuc fuerit: debilis coctionis eſt ſignū. Quod ſi impermixtū fuerit, vel flauum: vel ruffum: haudquaqnam bonum. Quòd ſi liuidum fuerit, aut ærugini ſimile, aut nigrum; pernicioſiſſimum exiſtit. Cùm itaq; à nobis diſtincta ſint ſigna coctionis & cruditatis, & præterea tertium genus exitialium: illud ſcire oportet, quòd ſigna coctionis quidem ſemper ſunt bona: vt quæ morbi ſolutionem

haud

haud ita multo poſt futurã oſtendunt: ſicuti & genus ſignorum exitialium, mortẽ ægri citam fore prænunciant. At verò ſigna cruditatis diutinũ quidem ex neceſsitate morbum ſignificant: ſed quantum in ipſis eſt, neq; moriturum, neque euaſurum è morbo hominem oſtẽdunt. Tibi verò prius ratiocinanti, & ægroti vires expendenti, etiã ex his licet præcognoſcere. Aliud porrò eſt ſignorum genus, quæ criſima, ideſt iudicatoria ab ipſo nominantur: ſunt autem hæc, ſudores ſanguinis fluxus, & rigores, multum alui profluuium, & ſimilis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas ſpirandi præter rationem, & vehemens, vel cordis morſus hypochondria citra dolorem extenta, vigiliæ plurimæ, delirium & nox abſque ratione moleſta, & acceſsio anticipans, & lachrymæ inuolũtariæ nihil patiẽtibus oculis, neque ex triſtitia prouenientes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida vel obſcura & tenebroſa quædam ante oculos obuerſantia, & hallucinationes quædã, & malæ vel naſus repentè rubeſcentes, parotides, aut omnino abſceſſus alicuius in-

arti-

articulum decumbẽtis generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuſcemodi ſecundum propriam eorum ſubſtantiam ſymptomata nominata, quatenus verò ſubitam mutationem oſtendunt, ſigna criſimæ, id eſt iudicatoria appellata, duplicem ſibi præſtabunt præcognitionem. Siquidem morbo iam cocto ſuperuenerint, futuram ſtatim ſanitatem denunciant. Si verò crudo adhuc morbo: iudicationem non bonam: quæ .ſ. aut ad perniciem agat, aut in longum tempus morbũ producat. Quòd verò alia ſit natura horum ſignorum, quæ criſima, ideſt iudicatoria nominantur: alia verò eorum quæ coctionẽ ſignificant, hinc diſcere poſsis: quod in primo lib. Epidem. 4 Inquit Hippocrates. Coctiones, iudicationis celeritatem, ſecuritatem ſalutis ſignificant. Cruda verò & incocta, & quæ in abſceſſus malos conuertuntur, iudicationum carentias, dolores, vel diuturnitatem, vel mortes, vel eorum recidiuas oſtendunt; ſic quidẽ in vniuerſum collaudauit morbi coctionem. In libro autem qui Prognoſtica inſcribitur, particulatim in hunc modum,

5 ſimul docens ipſius indicia. Vrina autē optima, quando ſedimentum album, læne, & æquale fuerit in tempus omne, donec morbus terminetur. Significat enim ſalutis ſecuritatem, & morbum pauco tempore duraturum. Sic rurſus laudauit vrinā monſtrantem coctionem in venoſo genere.

6 Rurſus autem cùm dicit: alui excremētum optimū eſſe, quod molle & conſiſtens, & hora excretum qua ſolet cum ſanitas adeſt: indicia coctionū ventris ſimul collaudat & docet. Sic & cum quæ fit in membris reſpirationi ſeruientibus coctionem ſimul collaudans ac docens, in hunc modū ſcribit: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē & coſtas infeſtant, celeriter ac facilè expui, flauitiemq; fortiter ſputo commixtam apparere. Coctionis igitur ſigna ſemper bona ſunt, iudicationis verò ſigna non ſemper. Sic ergo inquit.

7 Si ſigna criſima, ideſt iudicatoria, non iudicant, aliqua mortem, aliqua difficilem iudicationem portendunt. Et quidem cum ait: quæ ad melius iudicant, non confeſtim apparere: per hæc verba eandē profert ſen

ten-

ſententiam. Nã coctionis ſigna quocunque tempore apparent, bona ſunt, ſemper. n. eorum vniuerſum genus, bonam exiſtit. Non ergo repugnat illud quod nũc dictum eſt, in morbo laterali ſputum ſtatim apparere: Illi alteri ꝙ dicitur ſigna iudicantia ad melius non ſtatim apparere. Nã ſigna iudicatoria nonnunquam mala fiunt: ſignum verò coctionis nullum vnquã prauum fuit, ſed omnia optima ſemper: & tanto citius ægrũ ſanitatem recuperaturũ oſtendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixiſſe ſufficiat per modum compendij, quantum ad præſentẽ attinet locũ. Tota verò de iſtis antiqui magiſtri ſñ tiam, in libro de Criſibus, expoſuimus. Et verò ex me ſermo quẽ nuper dixi sm̃ diuiſionem, perfectus habeatur: quomodo à dictis differant, & quæ paſſionis ſignificatiua, & quæ aſſidentia dicuntur ſigna, iam volo tranſigere ad vnã in medio adducens pro exemplo paſſionẽ, hanc ipſam videlicet quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris vna cum ſpirandi difficultate, & tuſſi & dolore lateris pungenti ſimili, ſigna paſſionis

ſignificatiua nominantur. Quòd aũt dolor aut ad hipochondria aut ad clauim perueniat, aſſidentia dicuntur: ſicut ꝙ facilius in latus patiens, quàm in alterum decumbat æger, ad idem genus aſſidentium attinet. Scripta aũt ſunt à Praxagora Nicãdri filio duo volumina de aſſidentibus ſignis: de ijs autem quę ſuperueniunt, alterum, ac ſi de mox apparẽtibus inſcriberetur. Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocr. & bonam morbi iudicationẽ & malã, morbumq; vel longum, vel breuem futurum oſtendere. Meminit autem non ſolum ſputorum, ſed & vrinarum, & excrementorũ alui, & ſudorum: ea .ſ. quæ ſunt in libro prognoſtico ſcripta, nobis exemplo ſubijciens, quæ ad hunc locum transferre ſit ſuperuacuum. nam de his in libro de Criſibus diximus, & in commentarijs in prognoſtica: in quibus adhuc magis magiſtri antiqui ſententiam explanauimus.

1 Vid. l. 1. de criſib. c, 4. 5. 6. 7. & 19. & l. 3. de criſib. c. 4. l. 2. progn. t. 43. l. 1. de ratioue vict. in acut. t. 23. in coacis prenoc. circa medium.

2 l.2.epid. ſect.1.
3 l.3.epid.com.5.t.79.
4 l.1.epid.com.2.t.45.& 46.
5 l.2.progn.t.16.
6 l.2.progn.t.13.
7 l.2.epid.ſect.1.

XIII.

1 *SEnes facillimè ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent minus adoleſcentes, omnium minimè pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores.*

DIFFERENTIA etiã ætatum confert aliquid ad capiendam victus rationem, Senes ſiquidem facilè ferunt inediam, pueri difficulter. Eſt aũt facilitas in non appetendo, & nihil inde mali ſuſtinendo. Difficultas aũt ex cõtrarijs oritur. Etenim pueri magis appetunt, & plus offendũtur in longis inedijs. Mediæ verò ætates inter ſenes & pueros, quãto alterutri ipſorũ proximiores exiſtunt. tanto minus, aut magis moleſtãtur atq; offendũtur ex longis inedijs. Huius aũt aphoriſmi cauſam ipſe in ſequente docet, qui ita incipit: Quę augentur corpora, plurimum caloris innati habent. Ita ꝙ ſi quis

velit ipſum priori adiungere, & eum enim cõiunctione proferre, tunc ſermo vnus fieret, ſimul & manifeſtus in hunc modum ſe habet: Senes facillimè ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentẽ habent; minus adoleſcentes, minimè omnium verò pueri. Quæ n augentur corpora, plurimum caloris innati habent. Appellat aũt ætatem habentes conſiſtentẽ, eos proculdubio, qui mediam ætatem habẽt inter iuuenes ac ſenes, ita ꝙ ab ętate vigente quidẽ recedunt, nondum tñ ſenſum habent vllum ſenectæ manifeſtũ. Sic aũt & Thucidides appellat eos qui ſunt in ætate conſiſtente. Verùm inter hanc ætatem, & adoleſcentiã, altera quædã eſt, quę ſicuti medium ætatum obtinet ordinem, ita ẽt facilitatis, & difficultatis: ita ꝙ neq; ita facilè ferre inediã poteſt, ſicuti qui in ætate ſunt conſiſtente, atq; ſenili: neq; difficulter ſicuti adoleſcentes, & pueri. Eius tñ non meminit Hippocrates: vt quam poſſit vnuſquiſq; ex illis quos dixit, intelligere. Nã cum inquit: Præſertim qui ſunt inter ipſos viuidiores, naturarum differentias manifeſtat. Qui .n. pueri calorem

rem innatum plurimũ habent, proptiores ſunt ad cibos aſſumendos, & ipſos magis poſſunt concoquere: & ſi nõ aſſumpſerint, plus offenduntur. Talis quidem eſt ſermo Hippocraticus: Cæterum indiget adhuc quadam parua additione ad perfectionẽ. De ijs quidem qui ſunt in principio ſenilis ætatis, rectè dictum eſt: Senes facillimè ieiunium ferunt. De ijs verò qui ad extremã peruenerunt ſenectutem, non rectè: quia neq; hi poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo breue aliquid, & hoc modo ipſum pronunciare: Senes facillimè ieiunium ferunt, præter eos, qui ad extremam ſenectam peruenerunt: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent. Vel verbum, ieiunium, in paucos cibos tranſponendum, atq; ita dicendum: Senes ciborum facilius tolerant paucitatem: ſecundo loco, qui ætatẽ conſiſtentẽ habent. Nam & qui ad extremam ſenectam attingunt: inuenientur, etſi non poſſint lõgam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale, n. quid patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit: quæ continuã exi-

gunt olei ſuffectionē, multam aũt & cumulatã, nequeunt ſuſtinere. Sic & in his exhibere oportet paucũ in vniuerſum, & illud paucum in multas partitiones neque vna illis longa inedia eſt iniungenda.

1 I. de dignoſ. affec. ren. c. 6.

X I V.

1 *QVi creſcunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus abſumitur. Senibus verò parum calidi innati ineſt: paucis propterea fomitibus egent, quia multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febre ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt: frigidum enim eorum eſt corpus.*

DICTVM eſt à nobis plenius etiam in commentarijs de temperaturis, quomodo nonnullis medicis viſum eſt eos qui in iuuentæ vigore cõſiſtunt, nõnullis verò, pueros eſſe calidiores. Habent .n. illi quidem calorem acutiorem, hi verò abundantiorẽ. Nunc verò ẽt neceſſarium eſt dicere quantum ad præſentem locum cõducit, ſermones longos quoad fieri poteſt in pauca con ijcientes. Hoc igitur verbũ calidum, aliqñ

verò

verò denominatiuè totum corpus dicimus calidum à qualitate: cuius modi loquendi, vel plurimus in omni vita vſus eſt: qui etiã fuit apud antiquos, veluti Theophraſtus oſtendit in eo libro, qui de calido. & frigido inſcribitur. Nam quum ſubſtãtia corporea contrarias qualitates, caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatem, ſiccitatem, viciſſim recipiat, sm̃ ſubſtantiam quidem recipientem, cùm corpus validum nominamus: multum vel paucum dicimus eſſe calidum; ad quantitatem ſubſtantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus vno quidem modo in ſubſtãtijs impermixtis, alio autem in mixtis. In impermixtis quidem, veluti ſi duo haberẽt aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam: alterùm diceremus plus habere calidi, ꝙ maius labrum poſſideret: alterã verò minus. In mixtis verò, velut ſi eſsẽt æqualia labra, ſed inæquali menſura ex vino & aqua tẽperata, alterum ipſorum plus vini continere, alterum verò plus aquæ diceremus. Cui modo etiam ille eſſet perſimilis, ſi duo labra inæqualia ſupponeremus æqua proportione temperari.

Nonnunquam verò non ad ſubſtantiæ multitudinem ſermoně referentes, ſed ad qualitatem ſolã: illi quidẽ dicimus plus calidi ineſſe. hinc verò minus: ſicuti ſi ex duobus labris parem habentibus ad vnguẽ magnitudinem, alterum quidẽ calidius, plus habere calidi diceremus; frigidius verò, minus: non tamen propriè plus, vtentes in hoc loco: cum melius ſit, vel magis, vel minus, vel vehementius, atq; debilius, & ſimilia vocabula, qualitatibus accommodare: Paucum autem & multum, in ſola ſubſtantiæ quantitate ſeruare. Verùm non in hoc tm̃ huiuſmodi fiunt nominum abuſiones; ſed in pluribus alijs, quæ per vitã ſermonẽ vſurpamus, quod maxime fit in ipſa arte medicinali. Omnes ſiquidem morbos, magnos aut paruos nominant, quamuis ſubſtantiæ non ſint: febrem magnam: febrem paruam; apoplexiam magnam, apoplexiam paruam: ſic & pleuritidem, phrenitidem, peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes, & conſiderare quid ſibi velit ſemper vnaquæque dictio dicentis. Si enim altero

tero ſignificato nomen protulerit, nos verò in alio accipientes, ſermonē redarguimus; non illum qui protulit, (ſi verum fateri velimus) ſed noſtrã potius exiſtimationē redarguimus. Quod nonnulli videlicet agũt hoc loco, qui Hippocrati ſtudent cõtradicere. Nam ad qualitatē nomen calidi trãſferentes, conantur oſtendere hanc eſſe vehementiorem ijs qui in ætatis vigore conſiſtunt. Verùm Hippocrates non ad hanc .ſ. qualitatem, ſed ad ſubſtantiam in præſenti ſermone refert id nomen. Nam ſubſtantia innati caloris aerea eſt, & aquea, ſicuti ex ſemine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam ſubſtantiam participat, plurimum aũt aeris calidi, humidiq; in ſeipſo continet, quemadmodum in commentarijs noſtris de ſemine oſtendimus. Quinetiam, alterum noſtræ generationis principiũ, ſanguis menſtruus videlicet, humidum natura eſt. Cùm igitur magis terreſtre efficitur animalis corpus, (tale autē cotidie efficitur, dum augetur) tunc licet valde vehemēter calidum exiſtat, & igneum: ſubſtantiam tñ innati caloris pauciſſimam habet. alioqui

febrici-

febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, ſed ne priori quidem habent æqualem. Bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtãtia, ignea autem, aduentitij. Quinetiã, fumoſi quidem, fuliginoſi, aridi, & acres per totum corpus noſtrum effluxus: calorem acquiſitium conſequuntur, halituoſi verò, ſuaues, ac tẽperati; natiuum. Et tu hæc potes tactu diſcernere. Nam ſauorum calor vaporoſus eſt, atq; ſuauis, & tactu conueniens, nihil triſte, nihil aſperum, nihil mordax pro ſe ferens. Eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas febres, aut eas, quę ex putredine humorum ortum habent, acris eſt, & inſuauis, ac mordax, & noſtrum corrodens tactum. Salubris verò eius qualitas in pueris exquiſita habetur; ſicuti plurimos eorũ qui in ætatis vigore conſiſtunt, inuenire contingit calorem habentes iam mordacẽ, & non amplius humidum ac vaporoſum, neq; aereum. Neque mirum videri debet. Oportet. n. ſimilem eſſe defluxum ſubiectæ ſubſtantiæ: vt qñ humida atque aerea ſubſtautia exiſtit, tunc quod ab ea defluit, vapore-

poroſum eſt atque ſuaue : cùm verò terreſtris atq; arida: tunc etiã quod effluit, fuliginoſum eſt & acre, quod & in exterioribus euenit, Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, bona ſunt. & vaporoſa: quę verò ex aliquo corpore ſolido exuſto, fumea ſunt & acria. Cum igitur duæ ſubſtantiæ ſint, & illa quidem ſuauem habeat caliditatem, hæc verò triſtem: alteram quidem plurimam habet pueri, alteram verò ij qui in ætatis vigore conſiſtunt; vt ad totius videlicet corporis proportionem. Vt autem ſermo ſit naturalior, totum ad elementa transferens, in hunc modum tranſigam: cũ quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata: puerile quidẽ corpus, multum in ſeipſo continet aereę atque aquoſæ ſubſtantiæ; minimum terreſtris, cõtra verò eorum, qui in ætatis vigore conſiſtunt, á terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa atque aerea ſubſtantia: adeò vt ſi quartum in vtriſque elementũ ignem ſcilicet, pari portione poſuerimus, atque æqualiter calida corpora eſſe voluerimus: non tamen ſimilem ſubſtantiam calidam in

ipſis

ipſis eſſe dixerimus: cùm puerorum quidẽ ſubſtantia humida ſit. eorũ verò qui in ætatis vigore conſiſtunt, ſicca. Humida ſiquidẽ eſt maximè innati caloris affinis: quia ex humido noſtra eſt generatio, ſicca verò aduentitij caloris eſt propria. Sic igitur infantes recenter quidem nati, ſubſtantiam calidam, aquoſam, & aeream plurimam participantes, plurimum dicerentur habere calorem innatum. Qui verò ætate vigent, & qui iam declinant: quantum iſtæ quidem deficiunt, terreſtris verò ſuperabundat, tãtò habere minorem ſubſtantiam natiui caloris, & ipſi putarẽtur. Quòd verò & aquoſa, & aerea ſubſtantia plus defluere ſit neceſſarium, quàm terreſtri, etiã ſi ambæ ſint æqualiter calidæ sm̃ qualitatem: neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiã in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus, quæ ad ſimilem perueniunt caliditatem, non æqua portio videtur defluere, ſed ex ſiccis quidem minimum, ex humidis verò plurimum. Vtpote, aqua quidem & oleo mediocriter calefactis, plurimum deducitur atque diſſoluitur; ex ferro verò, & ære, atq;

Iapi-

lapidibus, minimum: adeò ꝙ ſi tibi libuerit exponere ad Solem ardentiſſimum aquam (ſi ita contigerit) & ferrum, pari pondere: deinde, tranſacto die ambo perpendere: aquam quidem inuenies multo ſeipſa minorē effectam, ferrũ verò æquale. Sic etiã, ſi velis oleum æri & ferro, & lapidi cõparare: illud quidem abſumptum inuenies, hæc verò æqualem ſubſtantiæ molem retinere. Hinc verò ad ceram, & picem, bitumenque & reſinam tranſcendens, & quæcumq; alia plurimam ſubſtantiam humidam obtinent; videbis hæc quoq; ſub Sole calẽte multo magis abſumi, atq; defluere quam lapidẽ, æs, & ferrũ, & alia admodum ſicca. Quare ſi neceſſarium eſt alimentum, vt quod efflu xit ex corpore, ſuppleatur: ex humidiorib. verò, & plus aeris participantibus, multo plus effluit. ſit neceſſariò, vt huiuſmodi cor pora pluri egeant a limẽto. Puerorum verò corpus tale exiſtit, plus humidæ, & aereæ ſubſtantiæ obtinens: non ſicuti iuuenum, & declinãtium ac ſenum, ſiccæ atq; terreſtris. Hippocrates igitur cum hoc in libro propoſuiſſet compendioſam, atq; aphoriſticam doctri-

doctrinam facere: non ita ſermoné ampliauit, quemadmodú ego nunc, ſed loco illorum verborum. Quæ augentur corpora, etſi æqualem habeant ſubſtantiam calidã, atq; igneam cum iis qui in ætatis vigore conſiſtunt, aquoſæ tñ, atq; aereæ ſubſtantiæ plus habent quæ augentur, dixit: Plurimũ habẽt quæ augentur, dixit. Plurimũ habent innatum calorem, ſimul memoriæ nobis ſubijciens ipſorum ſubſtantiã, & ſimul ẽt propoſitum demonſtrans Quia .n. humidã & calidam habent ſubſtantiam quæ augentur, idcirco plurimum ab ipſis defluere ſit neceſſarium, plurimoq; egere alimento: alioqui corpus inquit abſumi; & rectè. Vbi .n. id quod defluit, plurimum eſt: quod verò influit, paucum: hic neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtantiam. Senibus verò paucũ ineſt calidum, sm̃ vtrumq; appellationis ſignificatum, ſiue quis ad qualitatem ſermonem referat, ſiue ad ſubſtantiam. Nam & qualitas debilis, & ſubſtantia minima eſt, ſi quidem eorum meminimus, quæ ſupra diximus. Ob hoc igitur, inquit, ꝙ paucis fomentis indigent. Nam fomenta, alimenta

nomi-

nominauit, ſuo & aliorum nobiliſſimorum philoſophorum dogmati conſentaneè, qui eorum quæ animalia conſtituunt elementorum, calidum maximè vitæ eſſe cauſam exiſtimarunt. Sicuti etiam lucernarũ flammæ, quarum tñ oleum eſt alimẽtum, ſi quis id totum ſimul ſuperinfundat, extinguntur potius quam nutriãtur: eodem modo, & in ſenibus calidum ſui fomentũ quidã habet alimenta: ſi verò multis, & confertis cumuletur, ac quodammodo ſtrangulentur, periculum eſt ne extinguatur: ſicuti etiam ſi par uæ ſcintillæ ignis, lignorum multitudinem ſuperacerues. Quod autem ſubinfertur. Et propterea febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſunt: ſignum eſt, & hoc ipſum quod corpora ſenũ frigida ſunt, & ꝙ hoc innati caloris maximè conuerſionem ad igneam naturam accenditur febris. Verumtamen euenire ſenibus conuerſionẽ, vt æqua ſit ei quę iunioribus accidit, vix fieri poteſt. Multum enim calidum promptè inimmenſum attollitur, paucum verò non facilè, ſed maximã exigit cauſam, quæ cogat ad hoc. Ob hanc igitur cauſam, neq; ſenes magna ex parte

E febri-

febricitant acutas febres, ſicut iuniores: & ſi quando rarenter talis his accidit febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminatur. Iudicio.n. eſt immẽſam quandam eſſe cauſæ febrem facientis magnitudinem]. Hæc ſufficere poſſunt ijs qui sm̃ naturam ſe habent ad intellectionẽ, & fidem eorum quæ ſcripſit Hipp. Ad eos verò qui per calumniam Hippocratem reprehenderunt, è quorum numero vnus fuit Lycus, nos vnum integrum volumen ſcripſimus, aduerſus ea quæ contra aphoriſmũ perperam obijciuntur. Huic autẽ talem titulum fecimus. Ad Lycum, ꝙ nihil erratũ ſit in aphoriſmo cui principium, Quæ augentur, plurimum habent innatum calorẽ. Datus autem eſt mihi Lyci liber poſt ſcriptos à me commentarios: vnde ego poſtmodum his hæc verba ſubiunxi, quæ non ſunt in ijs quæ prius ædideram. Seorſum autem in alio volumine defendi Hippoc. in ijs in quibus fuerat à Lyco reprehenſus.

1 Vide l. 1. de temp. c. 7. l. de vtil. reſp. c. 4. l. 2. de naturalib. fac. c. 4. l. 6. epid. com. 3. cont. 15. & com. 4. cont. 14. 17. 25. l. 3. de

cau.

cau. pulſ. cap. 6. l. 2. de nat. hum. 12. l. 5. de ſimpl. med. fac. c. 9. l. aduerſum Lyc. c. 6. & 7. l. de opt. ſecta ad Traſyb. c. 45.

X V.

1 *VEntres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus, plurimus eſt: vnde & pluribus egent alimentis: indicio ſunt ætates, & athletæ.*

NON parum etiam tempora anni conducunt ad victus rationem inueniendam. Nam hyberno tempore plus appetunt homines, & cibum facilius concoquunt: contra in æſtate: cuius rei cauſã ipſe Hippocr. reddidit, inquiens, ventres hyeme & vere calidiſſimos eſſe. Quid autem ſit, quòd natura dixerit, & ꝙ nõ fruſtra id verbũ adiecerit in hoc aphor. ipſe paulo poſt explanauit, inquiens. Etenim calor innatus, multus: plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaque hyeme & vere calidiſſimi ſunt, non ſimpliciter, ſed calido natura calidiſſimi: cuius ſubſtantiam antea oſtendi. Cauſam verò ob quam hic idem calor hyeme

augeatur, etiam Ariſtoteles dixit. Refugit enim propter circunſtantē extrinſecus frigiditatem: ſicut rurſus æſtate ad ſibi cognatum protenditur. Atq; ita contingit digeri quidē ac diſſipari eius ſubſtantiā tempore æſtiuo contineri ac cohiberi, & in profundum ſecedere hyemali. Ob hoc igitur & coctiones & ſanguificationes, & nutritiones, hiſce temporibus ſunt meliores. Addu eit autem & aliud ipſis contingens, ꝙ videlicet ſomni longiſſimi fiunt: ob noctium videlicet longitudinem, quod & ipſum non parum confert ad naturæ opera. Quod verò in fine adijcitur, Indicio ſunt ætates, & athletæ, pro argumēto ſufficiente ponitur, quod plurimum alimentum ſit neceſſariū. vbi calidum ſuperabundat. Pueri ſiquidem quia calidum plurimum habent: idcirco & pluribus indigent, & plura concoquunt. Athletæ verò quia exercitijs augent calorē natiuum, ob id multis frui poſſunt alimentis. Quæ igitur per aphoriſmum dicuntur ſufficienter expoſuimus. Si quis verò de ipſis veritatem diligentius examinet: non ad omnia animalia ſermonem extendat, ſed ea exci-

excipiat, quæ in latibulis degunt. Hæc .n. cum ſe recondunt, non egent plurimo alimẽto: vtpote quæ vel ſine cibo poſſunt perdurare. Et ſi ſuppoſuerimus ea tanto vti cibo, quanto antequam reconderentur: malè ipſum concoquerent, Quod .n hominibus contingit aqua frigida lotis, id etiã animalibus accidit hyeme. Contingit autẽ hominibus, qui aqua frigida perluuntur: ſi debile corpus habuerint, refrigerari, atq; offendi. Si verò robuſtum: primum quidem innatũm calorem ad interiora refugere, & ſeipſum colligere: poſtea verò ad exteriora remeantem, multo quam prius erat, fieri fortiorem. Sic & animalium quæcunque ſunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hyberno ſuperatur, adeò vt ferè extinguatur: quare plurima ipſorũ, ſimilia mortuis apparent, cùm ſine ſenſu ac motu in latibulis iacent: quædam verò omnino, & in hoc ipſo affectu moriuntur. Quæ autem plurimo ſanguine abũdant atq; calore: tale quid hyeme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nã calor eorum ad interiora ſe colligit, non (per Io-

uem) carnibus ad hæc, prima ſede dereli-
cta, refugientibus, ſed ſpiritu vna cum ſan-
guine. Tria autem hæc erant corpora, quæ
primæ noſtræ naturæ ſubſtantiam comple-
uerāt, ſpiritus, ſanguis, & aerea humiditas,
ex qua in primo quidē ortu, veluti in libris
de ſemine diximus: fiunt partes animalis
ſolidiores, mox verò augmentum & nutri-
tio in illis perficitur. Quòd igitur melius
hyeme cibum concoquimus, ſanguine, ac
ſpiritu ad profundum corporis retrocedē-
tibus: vnicuiq; eſt manifeſtum. Nō modo
igitur hoc ipſum dicit Hippocr. ſed ꝙ plu-
ra accipere cōfert. Hiſce enim temporibus
inquit, hoc eſt hyeme & vere, plures cibi
dandi ſunt. Atqui ſiquidem parum defluit
ac difflatur hyberno tempore ad exteriora,
plurimum alimentum non eſt corporibus
neceſſarium: ſiquidē nutritio eſt eius, quod
euacuatur, repletio. Oportet igitur alimēti
quantitatem eſſe eius, quod difflatur quan-
titati proportionalem. Verùm igitur eſſe,
ꝙ quidam hyeme non modo melius con-
coquunt cibum, ſed etiam ꝙ pauca aſſumē-
tes refrigerantur, atq; ideo offenduntur: ſi
verò

verò plura aſſumpſerint, in nullos plethoricos incidunt morbos: ipſe euentus oſtendit manifeſtè: cauſæ verò inquiſitio, in commune proponatur. Neq; enim adeò Hippocratem, quantũ omnes alios, huiuſmodi inquiſitio oppugnat. Nemo itaque eſt, qui non conſentiat difflari corpora animalium, ea quæ ſit per ſenſui occulta foramina difflatione. Idcirco .n. ad hoc deueniunt vt egeant alimento, q̃m euacuantur. Quòd ſi nihil à corporibus noſtris effluerer, ſed ſemper æqua moles ſubſtãtiæ ſeruaretur: nulla foret alimenti neceſſitas. Tu verò animaduerte, ꝙ ſi hac in parte alijs quidem omnibus ratio eſt inexplicabilis, ſoli verò Hippocrati atque eius ſectatoribus eſt explicabilis. Neque.n. aliud quicquam animal ab initio afformauit, ſicuti neq; rurſus adauxit, aut vſq; ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. Hic .n. eſt omnium operum naturaliũ cauſa. Quia verò plurimus eſt hyberno tẽpore, idcirco cibi appetẽtiam intendit, cõctiones auget, & plus ſanguinis cumulat, & craſſius efficit corpus, & vt ſuperfluitates

cernantur, prouidentiam habet. At calor circunfuſus non modo ſuperfluitates, ſed omnia euacuat æqualiter: materiam inutilem, & ea etiam quæ in corpore ſecundum naturam continentur, vna digerens per eā, quæ à medicis occulta difflatio nominatur: quam calor innatus operatur. Neq; enim aliud quicquam eſt natura animaliū, præter hoc calidum. sm̄ Hippocratis opinionē. Oſtenſa autē à nobis eſt in cōmentarijs de viribus naturalibus, non ſolum appetens atq; conficiens, agglutinanſq; ſingulis partibus proprium alimentū natura: ſed & huius digerens ſuperfluitates. Et quantò fortius extiterit calidum innatum, tantò magis difflatio effugit ſenſum. Et ob hanc cauſam Diocles inquit ſudores eſſe præter naturā: qm̄ omnibus quæ ad corpus attinent, rectè adminiſtratis, & alimēto à natura ſubacto, nunquam ſenſibilis humor per cutem excerneretur. Quæcunque enim in balneis, vel vehementibus exercitijs, vel propter æſtiuum calorem exudant homines ex cauſis violentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hyberno in corpore animalis

malis adminiſtrantur: qñ videlicet hyems mediocritatem ſeruauerit. Nã immoderatas intemperaturas, ipſe quoq; Hippocrates in ſequentibus damnat. Quòd autem omnia bene hyberno tempore in corpore animalis adminiſtrentur: indicio non paruo ſunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in ventriculo concoquuntur, qm̃ calor innatus plurimus eſt, & ſomnis longioribus ſuperfluitates expurgantur: quæ quidẽ omnino extenuantur, per cutem: quæ verò in vapores conuertuntur, per expirationem, quæ rurſus multam habent craſſitudinem, per vrinas. In his enim plus eſt ſedimenti, quam per ęſtatem. præter id quod etiã tota vrinarũ multitudo hyeme multũ augetur. Quinetiam nutriuntur quidem & carne replentur, & sm̃ carnem augentur corpora hyeme magis, & plus boni ſanguinis cumulant, niſi malo omnino vtantur victu. Nam ſi conſideraueris, ꝙ corpora noſtra paucum habentia ſanguinem autumni tempore, atq; extenuata, ſuſcipiens hyems bonis implet humoribus, & craſſiora efficit: hinc (vt puto) percipies nos gubernantis robur facultatis,

tatis, quæ eſt calor innatus. Verum niſi hic abundans habeat, quo fruatur alimentum, primus igitur á circunſtante frigore ſuperabitur, tam ab eo qui extrinſecus ingruit, quàm ab illo, qui per inſpirationem attrahitur, cum ipſo verò & coctio ciborũ debilitabitur, & boni ſanguinis generatio, & partium animalis enutritio, & ſuperfluitatum euacuatio. Si verò quantum alimenti poteſt peruincere, hoc copiosè perfruetur: ipſe magis augebitur, atq; omnia, quæ antea diximus circa corpus animalis pficiet. Verùm quòd ex plurimo alimento oblato, quod non ſolum bene in ventriculo conficiatur, ſed etiam in venis, & toto animalis corpore, vnumquodque animal ſeipſo carnoſius multò reddatur: & plus ſanguine abundet: habent homines ſatis ipſa experientia compertum, non in ſeipſis tantum, ſed etiam in iumentis. Nã ante æſtatis initium, circa vltimam veris partem, & ſibi, & illis ſanguinem detrahunt: qm̃ ad memoriam reuocat, quibus capiantur morbis, qñ repentè calor æſtiuus ſuperuenerit. Hic. n. amplius ſanguinem extendit atq; diffundit, & quo-

& quodammodo efferuere facit: adeò vt quod hactenus modicum fuerat, non poſſit amplius in venis contineri, ſed vel dirumpat ipſas, vel excedat, & quando immoderatius impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipſa, vel inflammationem, vel eryſipela, vel aliquod aliud morbi genus operetur. Nam multo plures ac grauiores morbi quam quibus plenitudo dedit occaſionem ex humorum fiunt fuſione. Hæc igitur omnia alijs adſtipulantur quæcunque in præſenti aphoriſmo Hippocrares docuit: & hoc quoq; probant, non ſolum poſſe per id tempus multos coquere cibos, ſed etiam multis indigere. Semper .n. oportet alimenta eſſe innati caloris multitudini proportionalia: niſi forte aliquando ex aeris ambientis caliditate fuſio adueniens (vt dixi) cogat ſubtrahere. Quare cum de vere Hippocrates ſermonem fecerit indiſtinctum, ego diſtinguam; Primùm, quod ſuum habeat initium hyemi temperatura ſimile magis, quàm æſtati: at finem contra. Deinde quòd nonnunquã talem habeat frigiditatem, qualem tempus

hybernum aliquando talem qualem tẽpus æſtiuum caliditatem. In primis igitur partibus eius, & ſi quando frigidum fuerit, hybernæ ſimilem rationem victus adhibebimus: in poſterioribus autem, & ſi qñ fuerit calidius æſtiuæ ſimilem. Quòd ſi mediam ſeruauerit temperaturam, illi temperaturæ victum proportionalem inſtituemus. Hæc quidem omnia de victus ratione quã ſanis oportet adhibere, dicũtur: deinceps aũt de illa quæ ægrotis cõuenit, ſermonem faciet.

1 Vide l. 1. de nat. hum. t. 36. l. 8. de Plac. Hip. & Plat. cap. 7. l. de diæta t. 2 l. 6. epid. com. 4. cont. 14. 25. l. 6. epid. com. 3. cont. 27. l. 3. de cau. pul. c. 6. in finit. medic. vbi de concoctione.

X V I.

2 *Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris, & alijs, qui tali victu uti conſueuerunt.*

IN præcedentibus aphoriſmis de victus quantitate doctrinam nobis tradidit: nunc verò de qualitate tranſigit, multa & vtilia eorum quæ artis ſunt breuiſſimo ſermone docens: Primum quidem qualis ſit adhibẽdus

dus victus febricitantibus. Deinde ꝙ victus ſalubris indicationes in ijs quidẽ quæ p̃ter naturã ſunt, contrarias: in ijs aũt quæ ſunt sm̃ naturã ſimiles facere oporteat. Febri.n. qm̃ calida, & ſicca paſſio eſt (eſt.n. cõuerſio natiuę caliditatis ad igneam) victũ humidũ conſulit. Humidioribus verò naturis, ſiue propter ætatem, ſiue propter cõſuetudinẽ: non contrariam, ſed magis familiarẽ ſeruã- dam ſtatuit. Oportet.n. naturam eorum fouere per humida, nõ eodem quo morbos modo demoliri. Qui verò aquam inter cutem cui febris adiungitur, in medium addu centes, ſermonem Hippocratis ſtudent per cauillum reprehendere: qm̃ hic morbus nõ humidum exigit victum, ſed magis ſiccum, ignorant ij artis curatiuæ caput in primis neceſſarium: quod nos vberius in illa tractatione trãſegimus: ꝙ vnaquæq; ſimplex ægritudo propria eget curatione: ſi verò inuicem copulentur, quatenus habebunt cõmunem curationis indicationem, eatenus copulabuntur: vel nobis ſcilicet ad id quod magis vrget, obuiantibus, non tñ alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari

ſtudio

ſtudio auxiliantibus. Quod autem de aqua inter cutem ſimul cum febre laborantibus meminere, non eſt abſimile morbo laterali in quo ſanguis expuitur. Nam & in his, cõtrarias exigunt morbi curationes, eductio ſanguinis, & paſſio lateralis: quæ vbi cuipiã ſimul contigere, ad id quod magis vrget, obuiare oportet: non omnino poſthabita etiam alterius curatione. Sic itaque ſi quis ſimul febricitauerit, & ea laboret diſpoſitione, quæ aqua inter cutem nominatur: ad ambos affectus reſpicientes, qui contrariã exigunt curationem, vtrique eorũ ſolerter reſiſtimus, ſicuti & in alijs omnibus pari modo copulatis. Neq; igitur ipſi tale quicquam dixerimus, neq; alterum talia dicentem admiſerimus: verùm ſi quid expreſſis verbis. Hippocrates in aphoriſmo non dixit, quod tñ idem habeat iudicium cũ ijs, quæ ab ipſo dicuntur: hoc quoq; fuiſſe dictum potentia, debemus exiſtimare. Nã & ætatis, meminit, & conſuetudinis: tu verò & naturalis temperaturæ, & temporis anni & regionis, non abſq; ratione memineris: quę & ipſe Hipp. adijcit aliquando. Nonnunquam

quam verò vnius, aut duorum mentione facta, reliqua quę ſunt eiuſdem naturę, atq; ordinis prætermittit. Fiunt autem, & ab his indicationes, quemadmodum ſupra, & ab ætate, & à morbo fieri dicimus, ſeruantibus nobis quæcunq; inculpata ſunt, per ſimilē victū tēperaturæ: quæcunq; verò improbāda ſunt, per contraria corrigentibus. Diximus autē plenius de omnibus indicationibus in libris quibus ars curatiua docetur.

1 Vid. l. 1. de ſan. tuen. c. 7. l. 8. meth. c. 9.
2 l. de opt. ſect. ad Traſyb. c. 4.

XVII.

ET quibus ſemel, aut bis, & quibus pluranè, an pauciora, & particulatim oporteat offerre, conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini.

QVONIAM de quantitate, & qualitate eorum quę offeruntur, ſermonem habuit: mox docere proponit modum eorundem. Neq; enim ſufficit hoc ipſum ſolū cognoſcere, ꝙ huic plus, vel minus ſit offerendū, vel ꝙ victu exſiccante, vel humectante vtēdum ſit: ſed nunquid ſemel, aut ſæpius qua-

libet nocte, vel die cibum offerre oporteat, neceſſarium eſt conſiderare: & ad hæc ipſa à tempore, ab ætate, à cõſuetudine, ſumere indicationem: ſicuti in qualitate & quantitate ſumebatur. Nam ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipſi, & vires ægrotantis, & præterea ætas, & tempus, & conſuetudo, & quæcunq; his ſunt proportionalia, & propterea ipſe Hippocr. illud adiunxit: Condonãdum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini: liquidò oſtendens per vocem, condonãdum aũt aliquid: ꝗ neq; totum, neq; maximum à talibus accipit. Nam ſiue ſæpius, ſiue rarò, ſiue omnino nutrire oporteat, ab ægritudine & virib. primũ & ꝓcipuè accipitur: poſt hoc autẽ & ab anni tẽpore, & ab ætate, & talibus. Si.n. vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in corpore eſt diſpoſitio fit ex corruptione humorum, vel defectu: parum alimenti, & ſæpius talibus afferemus. Parum quidem, quia virium imbecillitas nõ poteſt totam ſimul multitudinem alimenti ſuſtinere. Sæpius autem, qm̃ multis indiget diſpoſitio. Defectus ſiquidem exigit adiectionẽ, cor-

ruptio

ruptio verò contemperamentũ. Si verò viribus debilibus, neq; defectus aliquis ſimul adſit, neq; corruptio, humores autem naturales, ſe modicè abuerint, vel etiã ſuperabundauerint: his rarò, & pauca offeremus, & multò magis iſtud agemus, ſi cũ naturæ robore humores ſuperabundauerint. Si verò cùm humorum defectu, vèl corruptione, vires validæ fuerint: tunc multos cibos, atq; multoties ijs qui ita laborauerint, dabimus: vtpote multos exigẽte diſpoſitione, & natura robuſta, potente illos concoquere. Si verò acceſſiones nõ permiſerint, neq; multi alimenti offerendi occaſiones præſtiterint: rarò plura exhibebimus. At ſi vires validæ fuerint cum plethorica diſpoſitione, rarò & multa offeremus. Nam etſi id, quod cibum debet coquere, robuſtum habeamus: quia tñ diſpoſitio multis non indiget, rationabile eſt, vt rarò & pauca offeramus. Sic quidem oportet, & à morbo, & à viribus ægrotantis ad ea quę propoſuimus ſumere indicationes. A tẽpore autem, conſuetudine, & ætate, & alijs, quę his ſunt proportionalia, hoc modo: Æſtiuo quidem

tempore, quantū ad temporis rationem attinet, ſæpe & pauca dan[illegible] ſunt: quæ & pluri egent adiectione, vtpote [illegible] digeruntur, & vires habent imbecilles. [illegible] hyberno verò tẽpore multa quidem propter robur virium, ſed rarò: quia nõ valde multa indigent adiectione laborantes: vt quibus non multa fiat euacuatio. Nam ſanos quidem antea oſtendimus multum hyeme euacuari, qui plus habeant innati caloris. Vere aũt adhuc medio exiſtente, atque adhuc magis æſtati proximo, paucis, & ex longo interuallo nutriemus. Nã tempus id periclitatur, ne proximè accedat ad plethoricã diſpoſitionẽ, propter humorum, qui hyberno temporis frigore concreuere fuſionem. Quemadmodum ergo in plethoricis diſpoſitionibus; ſi vires validæ fuerint, paucũ cibũ, & ex lõgo temporis interuallo damus: ſic & vere faciẽdum, præſertim in febricitantibus: de quibus nunc ſermo habetur ab Hippoc. Sanorum.n. victum antea docuit. Autumnus verò morbis, qui ex corruptione infeſtant, aſſimilatur. Quapropter qui eo febricitãt tẽpore, continua boni indigent adiectione: &

ſi vires

ſi vires validę fuerint ſæpe,& multa:ſi verò imbecilles pauca, & ſæpius offerimus. Simili modo quiſpiã,& ab ætatibus, & à con ſuetudine,& à regionibus ſumeret indicationes ad duas primas redigens intẽtiones. Singula.n.quæ diximus:aut fortes, aut debiles vires efficiũt:& corpus reddũt,aut ſuperabũdans bonis humoribus;aut ſufficiẽtibus carẽs,aut vitio humorum deprauatũ.

XVIII.

1 A*Eſtate, & autumno cibus difficillimè fertur; hyeme facillimè: ſecundum locum ver habet.*

NON bis, vt forte quiſpiam exiſtimaſſerit,de eiſdem diſſeruit Hippocrates. Nã ſuperius illum ſcripſit aphoriſmum, cuius principium eſt, Ventres hyeme & vere calidiſſimi ſunt natura: nunc aũt rurſus:quòd æſtate,& autumno cibos difficillimè ferãt; hyeme facillimè,& ver sm̃ habet locũ:verũ q̃m & ad quantitatẽ victus,& ad cibis vtendi tam in ſanis,quã in ægris modum quandam accipit à temporibus indicationẽ:non abſq; ratione eorũ in vtriſq; commeminit: illic quidẽ oſtẽdens cibos plures ſanis dari

hyeme oportere, q̃m plus ineſt innati caloris, quem nutriri oportet: nunc autem, ꝙ ſi ſemel etiam multum illis ciborũ obtuleris, haudquaquã nocebis. Facile.n. omnes ferũt ciborũ multitudinem hyeme, difficultèr verò æſtate. Quapropter hyeme quidem rarò, & plurimum cibi offerri eſt cõcedendum: æſtate verò, quia cibos ferunt difficulter (ſiquidem is cui eos coquendi ac conficiendi officiũ natura tribuit, calor innatus .ſ. exiguus eſt) cauendum omnino eſt, ne totum ſimul cibum exhibeamus: ſed ſtudere oportet. vt frequentius, & pauca offeramus. Nã corporis diſpoſitio ſimilis ijs qui ex humorum defectu morbis conſiſtunt exigit adiectionem. Hyeme igitur & æſtate ſic ſe habent: reliquorum verò duorum temporum, autumnus quidẽ æſtatem ſubſequitur, ver autem hyemem. Et cauſa aperta eſt. Nam refrigerari, & cogi in vnũ, atq; denſari corpora autumno: laxari verò, & rare fieri verno tempore incipiũt. Ob hanc igitur rationem, non idem bis de temporibus enunciauit: & quia in altero aphoriſmo de ſanis ſermo habebatur.

1 Vid.l.1.de nat.hum.t.36.l.de diet.t.2.

XIX.

IIS *qui per circuitus acceſsiones habent, nihil dare oportet, neq; cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes.*

QVVM tria ſint capita quibus victus ratio cõprehenditur, quantitas, qualitas, & vtendi ipſis modus: ad duo quidem priora capita ex acceſſionibus nullã habemus vtilitatem, ad tertium verò ex illis aliquid ſumere poſſumus. Quare nõ temerè Hippoc. earum in tertio capite meminit. Nã tẽpora commoda ciborum particularium, præcipuè docent acceſſiones: in morbis quidẽ in quibus ordinatim obueniũt, hoc eſt, per circuitus: atq; ideo Hippocr. inquit: Ijs qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet: vt qui non ignoraret alios eſſe, quibus fierent in morbis acceſſiones: non tã per circuitus, hoc eſt non ordinatum. In hiſce igitur ratio exquiſita inueniendi temporis, quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus verò acceſſionum ordo ſeruatur, principia earum oportet obſeruare, hoc eſt ne eis iam factis, vel nõ multò poſt futuris

nutriamus. Quod autem dicitur, Ante iudicationes. Id intelligas ante acceſſiones quaſcunq; ſimpliciter, vel ante morbi vigores, vel ante illas, quæ propriè iudicationes nominantur. Nam hic triplex intellectus, verus eſt. Primus autem magis videtur ad propoſitum pertinere: ſi videlicet ante acceſſiones intelligamus. Nã de morbi vigore cõſiſtentis, prius dictum eſt: & ſi de hoc intelligatur, etiam de iudicatione intelligatur: quoniam magna ex parte morbo in ſuo vigore conſiſtente fiunt iudicationes.

X X.

1 *QVæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neq; mouere, neque nouare aliquid ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere oportet.*

IAM profectò de victus ratione ſermone, ad alterum caput tranſcendit: in quo docet qñ ſit totum ipſi naturæ permittẽdum, quod ad curam pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientem inſtituentibus: qñ etiam non ſit totum naturæ permittendum, ſed & aliquid nos oportet operari. Vbi igitur, inquit, vel inte-

integra iudicatio facta iam eſt; vel adhuc fit, totũ naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet, vbi verò non integrè iudicatur, id, quod deficit, ſupplere nos conuenit. Hoc autem & ipſe dicebat in libro de humoribus, per hæc verba: Quæ perfectè iudicantur, non mouere: neq; medicamentis, neq; aliter irritando, nouare quicquam. Nam quod in aphoriſmis ἀρτίως, ideſt, integrè dixit, hoc commutans in illo libro ἀπαρτὶ, ideſt, perfectè nominauit. Eſt autẽ huius nominis *aparti*, apud antiquos ſignificatum pro perfectè, integrè, & indeficienter, quæ omnia etiam hoc loco per *artios*, ideſt, integrè, debemus accipere. Neque nuper id verbum dies pares oportet intelligere. Eſt. n. in propatulo falſum, ſi quis in diebus paribus vel iudicatus eſt, vel iudicatur, nihil in his nouandum eſſe. Neq; etiam hæc dictio *artios*, hoc in loco ſignificat nuper: quòd maximè oſtendunt verba ſequentia. Neq; enim ſimpliciter dixit nuper iudicata, ſed, quę iudicantur, & iudicata ſunt; quorum alteri, ſcilicet iudicata, aduerbium nuper, poſſit conuenire: alteri verò, iudicantur,

tur,nullo modo.Sed & hoc ipſa rerum euidentia demonſtrat. Neq; enim ſi quid paulò antea ſit iudicatum,hoc nouari non dēt, ſed ſi pfectè,& indeficiēter,& integrè, tūc verum quod dicitur. Si verò quicquā deficiat:id quod deficit,oportet adiungere. Nā quæ poſt iudicationē relinquuntur,faciunt recidiuas. Quænam igitur eſt perfecta, & indeficiēs iudicatio ? an ſi per omnia bene fit,& cui nullus numerus deficit iudicatorius? Primum enim melior eſt iudicatio, quæ fit per euacuationem inferiorem, quā quæ per abſceſſum:deinde per quā humor noxius,aut redundans,quàm per quā alius quiſpiam euacuatur:tertio loco, quæ recto fit tramite,quam quæ non recto, ſic enim ipſe appellat, quæ recto fit ducto, & poſt has quæ facilè toleratur: deinde quæ cum coctione,& in decretorio die. Hæc enim omnia adeſſe conuenit perfectæ iudicationi:cui ſi quid horum deſit vel plura:|neque abſoluta,neque integra fuit iudicatio.

a Vid.l.de ven.ſec.c.adu.Eraſiſ.c.4.

2 l.de hum.ante dim.libri.

Quæ

X X I.

1 *Quæ duoere oportet, quò maximè natura vergit per loca conferentia, eò ducere conuenit.*

QVÆNAM illa ſint quæ ducere oporteat: quæ vʒ neq; iudicantur, neq; integrè ſunt iudicata: hæc igitur per quam partem ſint euacuanda, docet: duplicem nobis dans ſcopum. ipſam. ſ. partis naturam, & humoris propenſionem. Ad quem. n. locũ ex conferentibus vergit, eò ducere conuenit. Sunt autem euacuationibus cõferentia loca, inteſtina. venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa: ad hæc palatum, & nares; qñ videlicet, vel cerebrum expurgamus, vel per profluuium ſanguinis fit criſis: & præcipuè ſi recto tramite, hoc eſt per directum ad locum patientem. Nã quæ contra fiunt profluuia ſanguinis, mala. Motus verò humoris noxij ad loca inutilia ſunt. ſi qñ vʒ hæc ipſa loca aliquem habuerint ſuapte natura principatum, & maius ex ipſis damnum eſt ſubſequuturum, quàm morbus qui iudicatur, expoſtulet: vel nullam habeant effluxionẽ. Exempli gratia, vbi hepar húmores infeſtat, quos oporteat euacuari, duę ſunt commodæ

modæ ipſorum inclinationes: Prior per vẽtrem, cuius illa melior eſt, quæ per inferiora fertur, quã per vomitum: poſterior per renes, atq; veſicã: at qui ad pulmonẽ, atque thoracẽ, & cor motus fertur, non eſt bonus. Oportet itaq; medicũ naturæ motum animaduertere: & ſi quidem idoneus fuerit, ei conuenit adminiculari, & cooperari: ſi verò contrarius, & noxius, hunc prohibere, transferre, atque diuertere oportet.

1 Vid. l. 17. de vſ. part. c. 2. l. de hum. aut. med. l. 1. epid. com. 3. cont. 24 l. 6. epid com. 2. cont. 29 l. de ven. ſect. adu. Eraſiſ. c. 4 l. 2. de ratione vic. in acut. t. 10.

XXII.

1 *Concocta medicari, atq; mouere, non cruda, neq; in principijs, modò nõ turgeãt: plurimum verò non turgent.*

CONSVEVIT Hippocr. dicere, medicari, pro vti medicamento purgante. Verbum autem, turgere, translatum eſt ab animalibus turgentibus ad humores. Nam ſicuti illa ſtare loco non poſſunt, quodãmodo titillata, atq; impulſa, cõcitataq; à paſſione: ſic & humores plerumq; in motu vehe-

men-

mentiore, atq; transfluxu ab vnâ parte ad aliam, in morbi principio hominem infeſtant mouentes, titillantes, & quieſcere non permittentes, ſed cum ipſi pariter mouean tur, & transfluantur: tãto motu de loco ad locum, ægrum moleſtant. Tales itaq; humores euacuare conuenit, hoc eſt, qui agitantur, & de loco ad locum mouentur, ac transfluunt. Eos verò qui ſunt in aliquâ cor poris parte ſituati: neq; alio auxilio mouere oportet, neq; medicari ante coctionem. Tunc.n. naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem. Videtur ſiquidem ipſa poſt coctiones humores diſcernere, & ſuperfluitates expellere: quo in tempore fiunt iudicationes. Sed cum perfectè ipſa mouetur, medicamento opus non eſt. Si verò mediocrius, atq; imbecillius agat, id qđ deficit, oportet nos medicando ſupplere: vt ex vtroq; noxij humoris fiat euacuatio, natura quidẽ expellente, medicamento verò attrahente. Oſtenſum.n. eſt à nobis in commentarijs de potentijs naturalibus, naturam vniuſcuiuſq; particulæ quatuor vti potentijs, attractiua proprij alimenti, &

eiuſ-

eiuſdem retenturi, & præterea concoctiua & quarta alienorum expulſiua. Singula verò medicamenta familiaſem attrahunt humorem. Bene autem ſermoni addidit: Plurima verò non turgent. Et diſcere oportet hoc ab experientia, ꝙ videlicet humorum tranſfluxus ab vna parte ad aliam, rarò cõtingunt, ſed frequentius quietem habẽt: & in vna aliqua parte conſiſtunt: in qua etiã concoquũtur toto morbi tempore, vſq; ad eius ſolutionem.[1] Scire autem oportet, ꝙ in quibuſdam exemplaribus hic aphoriſmus ſcriptus non eſt: in libro autem de humoribus paſſim ſcriptus inuenitur.

1 Vid. l. de hum. ante med. l. 4. de ſan. tuẽ. c. 5. l. de tot. mor. temp. c. 2. l. 1. de criſ. c. 9. & l. 3. c. 8. l. 8. de comp. med ſm̃ loc. c. 3. l. 4. de rõne vic. inat. t. 22. & 38. l. 1. aph. 24.

XXIII.

1 *DIectiones non multitudine ſunt æſtimandæ, ſed ſi talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atque vbi vſq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare.*

SIVE a natura, ſiue à nobis euacuatio fiat,

ſiat,oportet omnino conſtituere quendam ipſius modum. Sicuti enim humorem moleſtantem pro qualitatis ratione oportet vacuare: itá vtique etiam, quantitatem euacuationis magnitudini noxæ reſpondere. Sed qualitaris quidem indicia ſuperius diximus, vbi illum aphoriſmũ expoſuimus, 2 cuius principium eſt. In perturbationibus ventris. Quantitatis verò nullum habemus indicium. Ob hanc igitur cauſam nobis dedit Hippocr. de eadem quantitate iudicādi viam ex facilitate tolerantiæ, Nã ſi humor ſuperexcedẽs euacuetur, tunc ipſum ſeipſo ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare eſt neceſſarium: quod ſi aliquod etiam ex ijs, quæ ſunt ſecundum natu ram, excernatur: diſſolui ac debilitari ægrĩ vires, & quandam ſentire afflictionẽ. Quare non tam ad vnguem, quantitatem eorũ, quæ euacuantur, oportet examinare, ſed duas quę dictæ ſunt notas: ſi qualia oportet euacuantur: & ſi facilè tolerant. Quod autẽ poſtea ab ipſo ſubiungitur. Atq; vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere: rectè quidem ab ipſo dictum eſt, ſed adijci

opor-

oportuit viſus ſigna. Quia verò ipſe prętermiſit: nos, quandoquidem ipſa experientia, & ratione videatur inueniſſe diſpoſitiones in quibus expedit vſq; ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum vſq; ad quam animi defectionem dictum ab ipſo fuerit, diſtinguere oportet. Neque .n. tales dicit animi defectus, qui expaueſcentibus aliquando ægris venæ ſectionem, vel tale auxilium aliquod, ſolent accidere: neq; verò quum in ore ventriculi humores mordaces, qui vel prius in ipſo coaceruati fuerunt, vel in ipſo remedij vſu ad eundẽ defluxerunt: cauſam dederint animi defectionis. Solent enim tunc quoq; pati animi defectionem: non tñ huiuſmodi animi defectio eſt ſufficiens mẽſura euacuationis, quę nonnunquam antequã oporteat contingit: ſicuti cum febricitantes plęrique vel inter ſurgendum, vel reſidendum, animo defecerunt: ob quam cauſam decumbentibus ipſis ſecamus venam. Ea igitur animi defectio, quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippocr. dicta eſt, eſſe menſura euacuationis, & in ardentiſſimis febribus, & vehemẽ-

tiſſimis

tiſſimis doloribus. Oportet autem (ſicuti & ipſe inquit) viribus integris atq; valentibus, tantam moliri euacuationem, & nos ſæpius huiuſcemodi euacuationes prodeſſe plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardétiſſimis febribus ſi vſq; ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur; & plurimis etiam aluus citatur, & ſudores emanant, & quidam eorum ex hac ſanitati ſunt prorſus reſtituti, alij adiuti plurimum, vehementiam ægritudinis abſciderunt. In maximis verò doloribus nullum maius iuueni remedium, quam vſque ad animi defectionem euacuare, adhibita diſtinctione, an mittere ſanguinem, an purgare oporteret vſq; ad animi defectionem, quemadmodum in libro de venæ ſectione monſtrauimus.

1 Vid. lib. de hum. ante med. l. 1. Pror. cō. 2. t. 58. l. de ven. ſect. adu. Eraſ. c. 4.

2 l. 1. aph. 2. & 3.

XXIV.

In acutis morbis rarò, & in principijs, medicinis purgantibus vti, & hoc cū præmeditatione faciendum.

PAV-

PAVLO antea dictum erat. Concocta medicari, & moueri non cruda; neque in principijs ſi non turgeant, plurima verò nõ turgent. Nunc autem, quod circa principia acutarum ægritudinum tantum aliqñ contingit purgare vtiliter, nos docet Hippocr. Nam in longis morbis ſemper oportet expectare coctionem, in acutis verò; cum turgent. etiam ab initio poſſumus vti medicamentis purgantibus, & hoc ipſum cũ m... ta cautione. & præmeditatione facere ...nde mihi videtur Hippocr. rectè adiec...iſſe, Et cum præmeditatione facere. Siue enim per hoc verbum diligentem intelligat examinationem, ſiue ægroti præparamentum, ſiue recti iudicij expectationem, ſiue horũ aliquid, ſiue omnia vnius vocabuli ſignificatione comprehendantur: quantum ſit circumſpectus circa huiuſmodi purgationes, manifeſtat. Neq; .n. periculum minimum in morbo acuto male vti purgante medicamento, cum omnia id generis ſint potentia calida, febris verò quatenus febris eſt, & ſui ratione, non modo non calefacientibus, atq; exiccantibus, ſed cõtrarijs, hoc eſt humectan-

meſtantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus (hanc enim ſcimus ſui ratione nocituram) ſed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri vtilitatem, quam (id quod neceſſario conſequitur) expurgantibus medicamentis detrimentum. Eſt autem maior vtilitas, ſi abſque moleſtia omnis infeſtans, ac moleſtans humor, ſit euacuatus. Vt verò hoc fiat, primò oportet conſiderare nunquid æger idoneè ſe habeat ad huiuſmodi purgationem. Nam quicumque multa cruditate laborant, vel qui tenaces, ac craſſos cibos aſſumpſerunt: ſicuti etiam quibus hypochõdria diſtenta, atque inflata ſunt, aut ſupra modum calida, atque ignea exiſtunt, & hoc ipſo in loco aliqua eſt viſcerum inflammatio: omnes ij haudquaquam ſunt apti ad purgationes. Hæc itaque abeſſe oportet, & humores quam maximè fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt tenues, & nullum lentorem participantes, & aperta eſſe foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nul-

lam habere obſtructionem. Nam & nos iſta antea paramus, cum quempiam ſumus purgaturi. Et hoc eſt, quod ab ipſo Hippo-
2 crate dicitur in illo aphoriſmo, Corpora vbi quis purgare velit, oportet fluida facere. Verùm in acutis morbis, circa principia ſtatim circa primum videlicet diem, vel non vltra ſecundum, ſi ſumus vſuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas iſta pręparandi, niſi quis forte arripiat occaſionem propinandi melicratum, in quo decoctum ſit aliquid hyſſopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegij, ſiue quid huiuſmodi vim habens humores extenuandi. Quare non ſine ratione dixit rarò circa principia morborum acutorum nobis venire in vſum purgationes; quoniam ferè non turgent humores moleſtantes in principijs: neque etiam ſi quid iſtorum adſit, ſatis æger eſt ad purgandum paratus, neque etiam morbus dat nobis otium illius idoneè præparandi.

1 Vid. l. de tot. morb. temp. c. 2. l. 1. de criſ c. 6. l. 1. Pror. 2. com. 37. l. 2. de ratione vic. in ac. t. 11. & l. 4. cont. 38. l. 3. aph. 2.

l. 2.

2 l.2.aph.9.& l.7.q ha.72.

XXV.

1 *SI qualia oportet purgari,purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi contra, difficulter.*

NON eſt dubium hunc aphoriſmum in illo contineri,in quo dicebatur: In perturbationibus ventris,& vomitibus ſpontinis, ſi qualia oportet purgari, purgentur: confert,& facilè tolerant: ſi verò non,contra. Verùm quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè neceſſarias diſtinctiones commemorauit,non piguit ipſum hunc quoq; adiungere aphoriſmum, in quo nihil noui edocetur,ſed ad memoriam reuocantur ea, quæ prius in alia libri parte enunciauerat, de ſpontinis euacuationibus: vt hoc etiam in loco totus ſermo de purgationibus eſſet abſolutus.

1 Vid.l.6.epid.com.4.cont.12.l.1.aph.2. & 3.l.4.aph.2.l.de opt.ſect. ad Traſyb. cap.28.

GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.
LIBER II.
Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

I

a IN quo morbo ſomnus laborem facit,mortale.Si verò iuuat,non mrtale.

QVOD quidem labor aqud ipſum nũc læſionem ſignificat,clarum eſt ex eo, quòd opponitur. Inquit .n. Si verò ſomnus iuuerit,non mortale. Cùm verò duplex ſit ea[illegible], quæ ex ſomno fit læſio , altera communis, qñ in principijs acceſſionum, quas annotationes vocant ægrotantes dormierint: altera propria, vt in quibuſdam morbis, qñ in aliquo alio tempore ſomnus nocet , de hac ipſum

Digitized by Google

ipſum dicere,eſt exiſtimandum. Altera .n. neq; mortem,neq; aliquod aliud malum ſignificat:cùm naturam temporis cõſequatur. In principijs ſiquidem acceſſionum, & calor naturalis totus,& humores in profundum corporis vergunt (quemadmodũ ipſe docuit)& præcipuè in quibus horror quiſpiam,vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit. Et propterea,ſi in principijs dormierint, ſymptomata illis protrahuntur,vix febres ad cõſiſtentiam perueniunt. Si qua verò inflammatio fit circa viſcera,meritò augetur:& ſi humores aliqui in ventrem confluant,non æquè, atq; in alijs ſomnis concoquuntur,ſed multo plures fiunt, incocti permanentes. Ob hãc .ſ. cauſam,ægrotis vigilias præcipimus tempore illo,eam quæ fit per vigilias,ſpiritus,ſanguiniſue, atq; caloris habitantis in eis,ad exteriora motionẽ,opponentes: tanquam maximum auxilium aduerſus illam: quæ fit in acceſſionum principijs, ſãguinis, ſpiritus,& caloris naturalis ad interiora retractionem.Quare non ſiue ratione dixerit quiſpiam huiuſcemodi læſiones hoc tẽpore

accidere ex natura acceſſionis, & ex vigilia prohiberi. Cum verò hac priuati fuerint ægrotantes, tunc damnum ſentiunt manifeſtius, non quia altera læſio accedat ex ſomno, ſed quia deeſt illa quæ ex vigilia habetur vtilitas. Hic igitur ſermo oſtendit nullã fieri in acceſſionum principijs ex ſomno læſionem, ſed hoc ipſum tũmodo, carentiam .ſ. vtilitatis: aliter verò ſermo concedens ex ſomnis fieri hoc tẽpore læſionem, oſtendit tunc Hippoc docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus magna ex parte manifeſta vtilitas ex ſomno conſequitur, præſertim vbi morbo declinante adhibetur. Nã & aliqñ morbo iam conſiſtente adhibitus manifeſtam affert vtilitatẽ; & quandoque in extremis partibus augmenti, quæ ad conſiſtentiam copulantur. Sed manifeſtiſſima omnium vtilitas in declinationibus fit: & quidem ſomni qui nocent, minus exitiales ſunt iam conſiſtente atq; increſcente acceſſione, præcipuè verò in declinationibus ſunt pernicioſi. Nã quo tẽpore quodq; eſt vtiliſſimum, ſi præter id ꝙ nihil prodeſt, etiam nocet, mortem nõ ſine ratione ſignificat.

ficat. Ex ſomno autem læſiones ſunt, quæ ſunt vtilitatibus contrariæ: quod vȝ febres ab ipſis, aut non diſſoluuntur, aut ẽt exacerbantur, & ꝙ dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & creſcunt inflammationes. Quidam verò ex ipſis inter dormiendum delira loquuntur: & vbi expergefacti fuerint, multo tẽpore in delirio perſeuerant. Quoſdã ſomnus grauiſſimus dormientes occupat, & vix cùm punguntur, excitantur. Hæc verò omnia contingunt propter humorum prauitatem: quos, vbi calor innatus fortior quidem exiſtit per ſomnos cõcoquit: qñ verò debilior, ſuccumbit, & ab illis viſcera aggrauantur, & dictis af-
3 fectibus homo corripitur. Ipſe etenim Hipp. vult hominem vigilantem extrinſecus eſſe calidiorem, dormientem vero contrario modo ſe habere: id nos edocens (qđ ẽt quibuſdam alijs rerum naturaliũ ſtudioſis viſum eſt) ſomnum atq; vigilias fieri sm̃ innati caloris motiones. Non abſq; ratione igitur euenit, vt cum in viſceribus iſte collectus, cauſas morbificas nequeat euincere, perniciem ſignificet. Si tñ euicerit, nõ pro-

pterea certæ ſalutis eſt ſignum: niſi quiſpiã, quantum ad talem affectum attinet: ægrotum dixerit non periclitaturum, qui tñ ex alio poſſit interire. Nam ſi qua inflãmatio aliquam ex partibus principalibus præoccupauerit, ſolui difficilis: contingit ægrum qui ita ſe habeat, interire. Quare ſecurius pronunciandum eſt, vbi ex ſomno læſio aliqua aduenit, lethalem eſſe notam: cum verò prodeſt, non lethalẽ. Quòd verò ex ſomnis aliquæ accidant læſiones, ipſe etiam in libris quos Epidemiam inſcripſit, oſtendit,
3 his verbis. Inter hos multi erant graui oppreſſi ſomno, & delirantes: nonnulli verò ex ſomno tales fiebant.

1 Vid. l. 4. aph. 67.
2 lib. 4. de rat. vic. in ac. t. 39.
3 l. 6. epid. com. 4. cont. 14.
4 l. 2. epid. ſec. 3.

II.

4 *VBi ſomnus delirium ſedat, bonum.*

SI ambos dixerimus aphoriſmos, & hunc. ſ. & antecedentem, inuicem iungi, totus ſermo talis vtique fiet: in quo ſomno morbus laborẽ facit; mortale. Si verò ſomnus

nus iuuat, non mortale[1]. vbi igitur ſomnus delirium ſedat, bonum, vt quoddam veluti exemplum particulare ſubiungat ſermoni antecedenti vniuerſaliter dicto: tanquam ſi ita dixiſſet. Vbi dolorem ſomnus ſedat, bonum. Vbi igitur febrē ſomnus ſedat, bonū. Vbi igitur inflammationem ſedat ſomnus, bonum. Sed ſatis fuit ei tātum periculoſiorem morbum nominare. Nam veritas ſermonū vniuerſalium, ex huiuſcemodi exemplis magis dilucet.

1 Vid. l. 4. aph. 67.

III.

1 *Somnus, atque vigilia, vtrunque ſi modum excesſerit malum.*

NONNVLLI ex Medicinæ profeſſoribus exiſtimarunt vigiliam modum excedētem, malum eſſe, & ſignum & cauſam: non tn̄ ſomnum: hunc.n. ſemper bonum eſſe, & ſignum, & cauſam, & nūquam fieri ſomnū modum excedētem: plurimos verò decipi, arbitrantes initium, diſpoſitionemq; comatis, ſomnum eſſe longum. Verùm hi à nobis diſcentes, ꝙ nondum coma nominatur, niſi difficilem habuerit, expergefactionem, con

cedant

cedant rectè ſomnum lõgum nominari, qñ ſolùm tempore exceſſerit modum naturæ conuenientem, & nondum habuerit difficilem expergefactionem. Fit autem huiuſcemodi ſomnus refrigerato primo ſenſitiuo, hoc eſt cerebro ipſo, quæ refrigeratio cùm fortis fuerit, mixta quidem humiditati, facit lethargicas paſſiones: cum ſiccitate verò: eas quæ græco vocabulo κατάληψεις, ideſt congelationes nominantur. Sic & vigiliæ fiunt quidem propter calorem primæ partis ſenſitiuæ, ſed vel ex ſola intemperatura, vel etiam ex humoris bilioſi abundantia. Horum verò talium omnium demonſtrationes in noſtris sũt ſcriptæ tractatibus: nunc autem ſufficiat ſola eorum capita tetigiſſe Sicuti autem quidam fuère, qui ſolũ ſomnum ſemper fieri moderatum exiſtimarunt, & nunquam extra modum exiſtere: ſic nonnulli rurſus aiunt vigiliam nunquã eſſe moderatam, ſed hoc nomen ſolam immoderantiam ſignificare, obliti eius, quæ in vſu vitæ ſeruatur cõſuetudinis, qm̃ & mala nõnunquã mediocria dicimus magnorum comparatione. Sic igitur audire oportet vigiliam

gilìam mediocrem, ac ſi ſignificet paruam.

1 Vid.l.3.de loc.aff.c.5.l.1.Pror. com.2, cont.47.l.1.progn.17.l.7.aph.67.

I V.

1 N*On ſatietas, non fames, neq; aliud quicquam, quod modum naturæ exceſſerit bonum.*

RVRSVS hic aphoriſmus, ſicut & alter qui antecedit, ꝙ in vna materia verſatur, idem apparet omnino. Nam, cùm ſanitas cō moderatio quædam ſit, neceſſe eſt omnes immoderantias, quæ plurimum à modo receſſerūt, iam ægritudines eſſe: quæ verò nōdum id plurimum obtinent, ægritudinum generationem oſtendere.

1 Vid.l.2.aph.17.l.de opt.ſec.ad Traſyb. cap.4.

V.

1 S*Pontaneæ laſsitudines morbos prænūciāt.*

NON eius, quæ fit ex motionibus immoderātiæ nomen eſt laſſitudo, ſed eius, quæ aduenit in corporibus animaliū diſpoſitionis. Neq; .n. laſſitudinē meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, ſed quæ ſpontè contingunt. Cùm igitur abſq; motu huiuſ-

huiuſmodi euenerit diſpoſitio: non ſimpliciter laſſitudo ſpõtanea nominatur. Sed cũ tres ſint laſſitudines, quemadmodum in libris de ſanitate tuenda declarauimus, prima quæ vlcerũ, ſecunda quæ tentionis, tertia, quæ inflammationis ſenſum habet, quæ ex iſtis componitur: prima quidem ex vitiatis humoribus ortum habet; ſecunda ex plenitudine, tertia ex vtriſq; ſimul coniunctis. Sic .n. à nobis eſt demonſtratum in ea, quæ de ſalubribus cauſis inſcribitur tractatione. Quare non temerè dictum eſt ſpontaneas laſſitudines morbos nunciare.

1 Vid. l. de opt. ſec. ad Traſyb. c. 31. l. 4. de ſan. tuen. c. 2. l. 6. epid. com. 3. cont. 2.

VI.

1 *Quicunque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat.*

DOLORES ſolet nominare nonnunquã diſpoſitiones ipſas, in quibus dolemus: in quẽ ſenſum dicebat in libro Epidemiar.
2 quod in cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, haudquaquam dolores calidos, frigidoſuè, ſed diſpoſitiones, ex

quibus

quibus fiant, ita nominans. Et hoc in loco igitur eodem modo dolores ipſas diſpoſitiones nominauit, quęcũq; cum dolore fieri ſunt natura aptæ, quemadmodum eryſipelas inflammationẽ, & vulnus, & fractionem, atq; rupturã, & conuulſionẽ, & quodcunque tale aliquid; quod ſi adſit, & ab ægroto non ſentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autem mentem, ſiue animam dixerit, nihil ad præſentia refert.

1 Vid. l. 7. de plac. Hipp. & Plat. c. 6. l. 1. Pror. com. 1 t. 16. & com. 2, t. 22.

2 l. 6. epid. com. 1. cont. 8.

VII.

1 *QVæ longo tempore extenuantur corpora, lento reficere oportet: quæ verò breui, breuiter.*

QVÆ .n. pauco tempore extenuata ſunt corpora, ob humorum, & ſpirituũ euacnationem, non ex ſolidorum colliquatione id perpeſſa ſunt, quæ verò longo tempore extenuantur, ijs carnes contabeſcunt, graciles etiam redduntur aliæ partes, per quas concoctio in animalibus, & diſtributio, & ſanguificatio, atq; nutritio perficitur; quare tm̃

non

non poterit concoqui alimentũ, quanto indiget corpus. Quã ob cauſam talia corpora longiori tẽpore reficere oportet, atq; paulatim, quod lentè nominauit. In quibus autem ſoli humores, & ſpiritus ſunt euacuati. in ijs celeriter, cũmulatè, & affatim licet reficere, cum fiduciam nobis præſtet ſolidarũ partium robur. In fine autem aphoriſmi duplex ſcriptura inuenitur, & idem vtraque ſignificat, ſiue breui caſu ablatino, ſiue breuiter aduerbialiter ſcriptum ſit.

1 Vid. l. 7. meth. c. 6.

VIII.

1 *SI à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus vti ſignificatur, q̃ ſi non aſſumẽti cibũ hoc accidat, ſcire oportet, quod indiget euacuatione.*

PROPTER breuiloquium, & vſum quẽdã dictionis, qui ẽt eſt apud nos in multis Ciuitatibus Aſię, hic aphoriſmus habuit obſcuritatem. Conſuetum .n. eſt nobis dicere, nõ aſſumere cibum, illos qui ſunt ſine appetitu: aſſumere autem qui appetunt, & concedunt, vſq; ad ſatietatem. Quicunque igitur appetentes, & abundans alimentum

acci-

accipientes, non poſſunt robur ſanitatis recuperare, magis ex eo grauantur, & nõ nutriuntur. Qui verò ne quod ſatis quidẽ ſit, poſſunt aſſumere, vitioſos humores habẽt: quos niſi euacuauerint, fieri non poteſt, vt robur recuperent ſanitatis. Hippocr. verò non hic tñ, ſed & in alijs ſuis commẽtarijs, qñ inuicem proportione ſeruata humores omnes augentur. miſſione ſanguinis auxiliatur. Vbi verò vnus aliquis ex ipſis ſuperabundat, illi purgatorium dat medicamen. Tanquam igitur iſta ſentiens, & qui ſæpius in ſuis commentarijs eadem tradiderit, rectè duos ſequentes aphoriſmos ſubiungit, in quibus de eadem docet diſpoſitione, de qua etiam in propoſito docet aphoriſmo, inquiens: Si verò non aſſumenti ægro hoc fiat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. Et ordinem quidem duorum ſequentium aphoriſmorum puto eſſe deprauatũ in multis alijs exemplaribus: illa verò rectius ſe habent, in quibus alter ſcribitur prior, ille videlicet: Non pura corpora quantò magis nutries, tantò magis lædes, vt totus ſermo talis exiſtat: Si verò non aſſumente hoc ae-

cidat, ſcire oportet, quod indigent euacuatione. non pura enim corpora quantò magis nutries, magis lædes. Nos verò illum ſequentes ordinem, quem in plurimis exéplaribus ſcriptum inuenimus, ſic eorum fecimus expoſitionem.

1 Vid.l.2.aph.12.31.32.& l.7.aph.62.

IX.

1 *CORpora cùm quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.*

MVLTI quidem volūt corpora fluida fieri, vbi per medicamenta vomitoria euacuatio eſt facienda, vomitum irritando: vbi verò per deijcientia, continuò aluum ſubducẽdo. Et ideo totam diſpoſitioné vtriſq; illis quidem ad alui ſubductionem, his verò ad vomitum, faciunt habiliorem. Ego Hippocr. puto non minimũ id, ſed aliquid aliud maius hoc in loco nos docere voluiſſe, q̧ nos longa experientia didicimus ita ſe habere. Si quis .n. extenuet, atq; incidet craſſos atq; tenaces humores, qui in corpore sũt; & meatus aperiat, per quos ipſi trãſmittuntur, atq; trahuntur á medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, tunc purgatio

tio in omnibus rectè procedit Qui verò iſtud neglexerint,& vomitus: atq; alui ſubductionem procurauerint, iis difficiles veniunt purgationes non ſine torminibus aliquando,& quandam vertigine,faſtidio multo,& malo pulſu,imbecillitate, & difficultate. Nobis verò,qui extenuante vtimur victu, (de quo integrum ſcripſimus librum) nihil horum contingere conſueuit:ſed eorũ omnium,quæ in corpore præter naturã cõtinentur, ſine vlla moleſtia, ac celerrimè fiunt euacuationes. Idcirco Hipp.dicimus ſuo adiecisse ſermoni: Vbi qs voluerit purgare corpora,oportet fluida facere.ac ſi ita dixiſſet:Siue per vomitus,ſiue per alui ſubductionem purgare velis, fluidum totum corpus efficiens,ſic purgabis optimè: Erit autẽ fluidum, vt diximus, omnibus meatibus quidem reſeratis, humoribus verò inciſis,abſterſis,atq; extenuatis, ſi quis fuerit humor in corpore craſſus,ac glutinoſus.

2 Vid.l.6.epid.com. 5. cont. 29. l.1. aph. 24.l 7.aph.66.

X.

1 NOn pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

CORRVMPITVR .n. adueniens alimentum ab humorũ prauitate, corpus iam obtinente, ita q ipſorum quidem quantitas augetur, qualitas verò ſeruatur. Hoc verò præcipuè fit, quando ventriculus quibuſdã humoribus vitioſis plenus extiterit, ex quibus paulò antea dictus, reualeſcentibus ex morbis accidit caſus, non poſſe videlicet cibum aſſumere.

1 Vid. l. 4. ſimp. crud. fue c. 38. l. 1. aph. 15. l. 7. aph 62. l. de dign. ſuff. ven. c. 7.

XI.

Facilius eſt impleri potu, quàm cibis.

CVM ſermo ab ipſo de ijs qui indigent corporis refectione, antea ſit habitus: propterea nunc ſcribit materierum diuerſitates ex quibus nutriuntur. Scriptum autem eſt ab ipſo, & in libro de alimento ſic:

1 Quicunq; indigent certiſſima adiectione, humidum remedium ad recuperandas vires optimum eſt: Vbi autem adhuc celeriore, opus eſt odoratum. Oportet autem non ſimpliciter intelligere in vtroq; libro, vel in illo humidum, vel hic potum, ſed humida, & potus, quę ſuapte natura apta ſunt

nutrire

nutrire corpus. Nam ſi non ita nutriunt ſicuti ſolidiora, ¹ſuperant tamen nutriendi celeritate, ſicuti vina craſſiora. Nam aquoſa (ſic autem nominant alba, & tenuia) ſicuti aquæ ſimilem formam habent, ita etiã vim: quare vrinam cient, & minimè nutriunt, quæ verò & craſſa ſunt, & colore rubea, vinorum omnium maximè nutriunt. Ineſt autem eis hoc, ꝙ citiſſimè repleant, corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd verò humidũ alimentum, & præcipuè natura calidum, facilius nutriat, manifeſtum ijs, qui norũt quomodo, & coctio & diſtributio fiant.

1 Vide l.de alim.prope à fine.

X I I.

1 *QVa relinquuntur in morbis poſt iudicationem recidiuas facere cõſueuerũt.*

HIC etiam aphoriſmus antecedentibus iungitur. Nam cum Hipp. dixerit: Si à morbo cibum aſſumens quis nõ corroboratur; pluri alimẽto corpus vti ſignificatur, quod ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione, & ob hanc cauſam cùm deinceps de euacuationibus

ſermonẽ habuiſſet, nũc cauſam aſſignat, ob q̃ oporteat euacuare eos qui poſt morbum non appetunt: ac ſi totus ſermo ita ab ipſo
2 tranſigeretur. Quòd ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, ſcire oportet, quod indiget euacuatione. Quæ n. relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere cõſueuere. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorum humorũ reliquias intelligẽs, quas neceſſarium eſt tempore putreſcẽtes, febres accendere. ſiquidem omnis humor alienus á natura corporis in quo continetur aptus natura non eſt ad eius nutritionẽ: & in poſterum neceſſariò in putredinem conuertitur. Cùm verò etiam locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc præcipuè & celerrimè putridus fit.

1 Vid. l. 2 epid. ſec. 3. & 4. poſt. dimid. l. 6. epid. com. 2. cont. 21.

2 l. 2. aph. 8.

XIII.

1 *QVibuſcunq; criſis fit, ijs nox grauis ante acceſsionem: quæ verò ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.*

IVDICATIO eſt ſubita in morbo, vel

ad

ad ſanitatem, vel ad mortē mutatio. Fit autem natura ſeparante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Non ſine cauſa igitur ob talē perturbationem grauiter ſe habent, & grauitas hæc noctu fit manifeſtior. nam hoc tempore dormire conſueuimus. Somnis ergo á turbatione interruptis, clarius grauitas illa percipitur: licet ſimilis fiat interdiu quandoq; turbatio, qñ nocte ſequente eſt iudicatio futura. Quod autem in fine aphoriſmi ſcribitur. Quæ verò ſubſequitur, magis ex parte leuior exiſtit: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, ꝙ ſubſequens nos magna ex parte poſt iudicationem facilior quam præcedens exiſtat, quoniam plures iudicationes in bonum terminantur. Nouimus. n. plures eſſe ex ægrotis ſanatos, quam mortuos, niſi ſit peſtilens conſtitutio.

1 Vid. l. 6. epid. com. 2. cont. 23. l. 3. de criſib. c. 10.

X I V.

IN profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.

MVTATIONES excrementorū, quæ

multis humorum formis variantur, exquiſitius corpus expurgant, niſi adſint ſigna colliquationis, aut putredinis: de quibus in 1 Prognoſticis dixit, vbi & pinguium, & fœtidorum, ac maleolentium meminit excrementorum.

1 Vid. l. 2. progn. 22.

X V.

VBI fauces ægrotant, aut tubercula naſcũtur in corpore, excretiones inſpicere oportet: Nã ſi bilioſæ fuerint, corpus vna ægrotat. Si verò ſimiles ſanis, totum eſt corpus nutrire,

DVOS inuicẽ ſermones ex aduerſo ponens, in vtroq; id quod cõſequitur, prætermiſit: Quare ſi vtriq; id quod deeſt, adiungatur: erit vniuerſa oratio huiuſcemodi: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, inſpicere excretiones oportet. Si .n. bilioſæ fuerint, corpus vnà ægrotat, neq; tutum eſt ipſum nutrire. Si verò ſimiles ſanis: neq; corpus vnà ægrotat, & tutum eſt ipſum nutrire. Quare verò mihi videtur Hippoc. ipſe ſibi ipſi perſuaſiſſe, in hunc modum ſcribere, iam dicã. Animaliũ natura nonnunquam ex principalibus mẽ-

bris

bris humores malos euacuans,alios per vrinas,vel vomitus, vel aluum inferiorem excernit: quoſdam verò pellit ad cutim: ſed cum non poteſt euacuare propter eorum craſſitudinem,ibi reponit:atque hoc modo tubercula naſcũtur in corpore:ſæpius verò & fauces ex capite fluentes humores ſuſcipientes infeſtantur. Tunc igitur conſiderãdum eſt,ac diſtinguendum nunquid natura totam reponat patientibus partibus ſuperfluitatem,an adhuc etiã corpus vniuerſum vitioſis humoribus ſuperabũdet,quod excrementa indicabunt. Nam ſi omnino natura mota eſt ad expurgandum corpus, bilioſa apparebunt:qm̃ tubercula ſanguine calefacto à bilioſo humore fieri, ſunt apta. Et ideo prius ſunt purganda,nõ nutrienda
1 huiuſcemodi corpora. Nõ pura.n.corpora quanto magis nutries,magis lædes. Si verò excretiones ſunt ſimiles ſanis, totum corpus bonos habere humores indicatur:& ſine vllo periculo nutriri poteſt.

1 Vid.l.2.aph 10.

XVI.

1 VBI fames laborandum non eſt.

FAMESCERE illos dicimus: qui ob ci-
borum inopiam ad extremam eſuritionem
2 perueniunt. Sic enim Hippocrates ipſe
ſecũdo lib Epidem dixit: In oppido Æno,
qui ob famem leguminibus veſcebantur,
crura debilitata ſunt. Quinetiam omnẽ ve-
hemẽtem ciborum defectum, ſi etiam citra
penuriam ex libera volũtate, vel iuſſu fiat,
famem conſueuit appellare: veluti cũ ait.
3 Carnes humidas habentibus, famem
adhibere cõuenit. Fames enim exiccat cor-
4 pora. Et cum in Prognoſticis inquit. In-
terrogare oportet nunquid vigilauerit ho-
mo, vel aluus fortiter exinanita fuerit, vel
fames obtinuerit ipſum: pro defectu cibo-
rum famem accipit. Et hoc etiam in loco
ſic dixit: Vbi fames, non oportet laborare,
ac ſi ita dixiſſet: Qui eſuriunt: illo die nul-
lum laborem ijs iniungere oportet. Hic au-
tem per laborem oportet intelligere vehe-
mentem motum, quem exercitium nomina
uit. In hanc enim ſenteniam ipſe dicebat.
5 Labores cibum antecedant. Eſt igitur
ipſi ſermo communis ad ægros, & ſanos. Sa-
nis.n. non ſunt præcipienda exercitia ſimul

cum

cum inedia: neq: etiam ægris aliquis vehementior motus adhibendus vna cum cibi abſtinentia: neq; ſanguinem mittere oportet, neque citare vomitum, neque purgare, neq; multa vti frictione, neq; in vniuerſum aliquo forti motu, vel corporis alteratione. In talibus ſiquidem motibus omnibus vbi cibus defuturus ſit, vires diſſoluuntur, ſiue ægrotét, ſiue etiam ſani ſint homines. Vbiq;
6 verò Hippocrates magnum ſtudium habet ſeruare forté eam, quæ regit animalia potentiam. Siue autem numero ſingulari potentiam dixerimus, ſiue plurali potẽtias, nil refert. Et hoc ipſum in libro de alimẽto Hippocr. dixit, potentia vna, & non vna, genere quidem oſtendens vnam eſſe potentiã, ſpecies autem plures habere.

1 Vid. l. 2. de rat. vic. in ac. t. 53.
2 l. 2. epid. ſec. 4. & l. 6. epid. com. 4. cõt. 13.
3 l. 7. aph. 59.
4 l. 1. progn. t. 8.
5 l. 6. epid. com. 4 cont. 31.
6 l. de alim. poſt. dimid.

XVII.

1 *VBI cibus præter naturam plus ingreſſus eſt, hic morbum facit: oſtendit autem ſanatio.*

QVOD in alio aphoriſmo vniuerſaliter dixit, hoc nũc in vna ſpecie docet. Vniuerſalis .n. eſt hic ſermo: Non ſatietas: non fames, neq; aliquid bonum: quod modum naturæ exceſſerit, verum propoſitus nobis aphoriſmus, de vna re, .ſ. ſatietate, pronunciat. Plus .n. cibi, quã corporis naturæ cõueniat, ſatietas nominatur. Semper igitur id, ꝙ plus ad aliquid dicitur. Verum in noſtris corporibus duplex eſt, vnũ quantum ad vaſorum capacitatem, alterũ quantum ad illam, quæ nos gubernat natura: de quo nunc Hipp. docens dicit, cibũ largiorẽ eſſe præter naturam: ne eos qui ita cibo sũt repleti, vt vẽter extendatur, omnino ex hoc arbitremur ſenſuros læſionẽ: neq; eos quibus aliquid deeſt ad cõceptaculi menſurã, pauca aſſumpſiſſe, & omnino illa bene concocturos. Nam priores contingit, quæ pleno ventriculo continentur cõcoquere, ſi natura fortis eorum extiterit; ſecundos verò

non

non poſſe concoquere propter imbecillitatem, tunc præſertim cùm priores aſſumpſerint cibos concoctu faciles, ſecundos verò concoctu difficiles. Sic & in diſtributione alimenti potentia ſanguifica illi proportionalis, quæ in ventre cibum concoquit, nonnunquam præ cibi imbecillitate nõ alterabit ſuccum ad venas diſtributum, etiã ſi modicus eſſe videatur. Aliqñ verò hoc multo longiorem promptè in ſanguinem transmutabit: tũ ob ſuũ robur, tum ob ſucci naturam ad coctionem idoneam. Eodẽ modo, & tertiũ alimentũ (quod maximè propriè alimentum nominamus) dũ partibus animalis adijcitur, pro naturæ potentia: largior vel parcior eſſe dicetur: & aut bene cõcoquetur, aut non: & iuxta hoc vel ab ipſis vincetur. aut non victum corrumpetur, & morbũ generabit. Vna igitur expoſitio hęc eſt, illud, quod plus eſt, quantũ ad potentiã à qua animalia reguntur, nobis intelligẽtibus: altera quantum ad qualitatẽ præter naturam, vera & ipſa. Nutritur ſiquidẽ pars vnaquæque ex proprio ſibi alimento, quod rectè diceremus eſſe illi sm̃ naturã. Si igitur

tur aliqñ ad ipsã peruenerit aliquis humor qui alteri quidem particulis fit ſecundum naturã,ipſi verò alienus, & præter naturã: malum quidem hoc exiſtit,non tñ ex neceſſitate ſequetur morbus, vbi exigua portio fuerit. Nam cùm neque illa medicamenta quæ naturã habent corporibus noſtris exitialem,ſicuti mandragora,papauer,atq; cicuta,poſſint ſine quantitate nocere: multo minus huiuſcemodi humor, qui præter id, ꝙ non eſt exitialis, etiam alias partes enutrire poteſt:alioqui neq; alimentum vocaretur,niſi tali eſſet natura præditus. Sicuti igitur ſi pautm aliquid aeris per gulam ad ventriculum deferretur, aut poræ ſumiditatis pauxillum ad pulmonem per aſperã arteriam dilaberetur, neq; ventriculus quo ad hoc ægrotaret, neq; pulmo eodẽ modo ſe res habet, etiam in aliarum partium alimento, Quin etiam alia eſt tertia expoſitio dicta à quibuſdam, qui nos intelligere iubent,præter naturam, pro valde,& exuperanter,ac ſi ita diceretur: vbi cibus exuperanter intrauerit, hunc facere morbum: nã cibum paululum mediocritatem excedentem,

tem.nondum poſſe facere morbum,ſed adhuc ſeruare corpus intra latitudinem ſanitatis: vera quidē & hæc eſt ſententia. Oportet ſiquidem cibum qui morbū facturus ſit, non pauco aliquo excedere exquiſitam mediocritatem. Verùm non eſt mos ob hoc ſermonem diſtinguere: Solent.n. ipſum tāmmodo genus enūciare, vel humorū corruptionem, vel exuſtionem, vel frigefactionē, vel cruditatem, vel laſſitudinem, & quæcunq; alia huiuſcemodi morbum facere dicētes, quaſi nos in ſingulis horum dictorū, magnā quantitatem ſubintelligamus. Eodē igitur modo, & cibum largiorem dicunt facere morbum, non adijcientes multo: cùm nos non lateat, ꝙ ſi quinta decima vnius drachmæ parte mediocritatem exceſſerit, nōdum poteſt morbū efficere: verùm ſi hic exceſſus multiplicetur: faciet, & ipſe aliqñ morbū, ex genere.n cauſarum eſt vna, quæ morbos committendi vim habent. Sm̄ hæc igitur tertia expoſitio, etſi quammaximè vera ſit, mihi tamen videtur eſſe curioſior, quàm deceat veterum conſuetudinem, præter id ꝙ violentius exponit vocis illius, præter natu-

naturam ſignificatum. Verba autem quæ in fine aphoriſmi ſcribuntur, vbi ait: Oſtendit autem ſanatio: melius ſcriberentur cum coniunctione, & hoc modo: Oſtendit autẽ, & ſanatio. Neque.n. ſola ſanatio oſtendit cibum, vbi plus modico ingeritur, facere morbum, ſed & rei natura indicat: atteſtante ſimul etiam ſanatione. In omnibus ſiquidem artibus, ijs, quæ ſunt rectè excogitata, accedit ex euentu teſtimonium. Quodnam igitur illud eſt in præſenti ſermone? ea quę ſequitur ad noxiorum humorum euacuationes ſanatio, quod etiam Herophilus in tritomporea ſignificatione vocata comprehendit. Si quis enim plus conſueto aſſumpſerit cibi, æquali autem prioribus, aut etiã minori vtatur exercitio, mox aggrauato corpore cum rubore atq; tumore venarum, incipiat febricitare, non abſq; ratione quiſpiam illum ex multitudine febricitare exiſtimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur, ſtatim exiſtimatio de multitudine confirmabitur, & creſcet audacia in eiſdem ſimili modo euacuandi, nõ expectata empiricorum obſeruatione, quam ipſi aiunt eorum

rum

rum eſſe, quæ ſæpius in eiſdem eodem modo contigerunt. Forte igitur, & in aphoriſmo adiecta erat coniunctio, & deinde aliquis tanquam ſuperfluam abſtulit. Fortè tem, & ipſe Hippocr. ab initio ſimpliciter ſcripſit abſq; coniunctione: Oſtēdit autem ſanatio; ac ſi ita dixiſſet: Ijs.n. quæ prius dicta ſunt, ita ſe habentibus, vt dictū eſt, hoc eſt plurimo cibo præter naturam cōprehenſo in corpore, vbi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisſe ex multitudine cibi. Quod autem euacuationem ſimpliciter Hippocr. dicere conſueuerit, qn̄ humores omnes æqualiter euacuantur, purgationem autem qn̄ praua affecti qualitate, meminiſſe oportet: & q̄ præſens ſanatio, non à purgatione ſit facta ſed euacuatione, atteſtatur illi, quæ fuit de multitudine exiſtimationi. Euacuatio autē omnium humorum æqualiter (quæ quidē exquiſitiſſima eſt) fit per venæ ſectionem: proxima autem huic eſt, quæ per malleolorum ſcarificationem, vt nos facere conſueuimus, & quę per exercitia, & frictiones, & balnea, & præterea ex accidenti, quæ per

inediam. Dixi autem ex accidenti, quoniã non per ſeipſam inedia euacuat, vt ſingula antea dicta, verum euacuatio fit modo naturali tranſpirationis: nullo verò accedente alimẽto in locum eius, quod fuit euacuatum, tunc ſenſu manifeſte deprehenditur, quæ tñ antea latuerat. Hæc igitur ſufficiant ad aphoriſmi expoſitionem. Qui verò vult ſermonem de multitudine diligentius perlegere, vnum habet volumen integrum à nobis conſcriptum, cui titulus eſt. De multitudine. Nunc veró hoc tãtum ſufficiet adiungere ijs,, quæ prius ſunt enarrata: ꝙ incipere quidé poteſt ea, quæ ad vires refertur multitudo, abſque corruptione: verùm non poteſt bona permanere. nam omnino neceſſe] eſt, vt sm̃ qualitatem tranſmutetur, & proceſſu temporis corrumpatur. Verùm & ſi iſtud fiat, interim multitudinem ipſam nominabimus', donec ex ſuperflui euacuatione reſiduum bonũ fieri poſſit. Quod .n. in vinis accidit aceſcentibus; tale quiddã, & in ſanguinis alteratione cõtingit. Quod autem in vinis accidit, tale eſt: Vbi ex toto acida facta ſunt, nõ redeunt rurſum ad vini

natu-

naturam: paruo autem in ipſis facto momento, ita quod acidum quidem habent ſaporem, nondum tamen acetum ſunt: multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarunt: Hoc idem in ſanguine euenit: nam & ipſe, vbi magna in eo ſit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem, ſi verò pauca fiat: vbi id quod eſt ſuperfluũ, fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur. Et quidẽ conſuetum eſt huiuſcemodi diſpoſitionem, nõ corruptionem, ſed multitudinem nominare: illa (vt dixi) ſola vocata corruptione, quæ tam magnam habet eam, quæ contra naturam eſt, conuerſionem, vt non poſſit iterum per naturæ coctionem ad primam humoris redire bonitatem.

1 Vid. l. 1. de diff. feb. c 4.

2 l. 2. aph 4.

XVIII.

1 *EOrum, quæ vniuerſim, & velociter nutriunt, veloces quoq; fiunt excretiones.*

VELOCITER quidem nutrire intelligenda ſunt ab ipſo dici, quæ pauco poſt aſſumptionem tempore ſtatim nutriũt ſuæ

naturæ ratione: quã in iis exploramus, qui integra ſanitate fruuntur. Vniuerſim autẽ, quæ poſtquam alere ceperunt, exiguo tempore totum præſtant corpori alimentum. Talia igitur, quãtum ad hoc ſolum attinet, quod vniuerſim nutriũt, etiam veloces habebunt excretiones. Si verò aliqua adſit acritudo excitans excretionem, aut lentor, ob quem magis retineantur: illa quidem velocius ad excretionem corrumpent, hæc verò tardius. Celerrimè igitur, & maximè vniuerſim vinum ali, tardiſſimè autem, & paulatim caro bubula, & cochleæ, & verticilli marini, ſquillæ, cammari, atq; locuſtæ, Et (vt ſummatim cõprehendam) quæcũq; dura carne conſtant, eandem cum his naturam habent, & caſei duri, carnes ſalitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua vſquequo indureſcant elixata. Hæc enim omnia multo poſt aſſumptionem tempore, atq; paulatim nutriunt. Iudicium autem tibi ſit cibũ aſſumptum iam nutrire, in pulſibus quidem, fortitudo, ac magnitudo, in moribus autem voluntarijs, robur nutritis adiectum. Ipſum verò oportet explorare in illis, qui ex eua-

cua-

cuatione aliqua ſenſibili ſunt debilitati, vel propter laborem ſuperfluum, vel propter inediam. In hiſce igitur, quæ antea diximus omnibus tardæ fiunt alui excretiones, hoc eſt longo poſt aſſumptionem tempore: in cõtrarijs verò veloces. Maximè aũt omniũ ipſis contrarium eſt vinũ: celerrimè (vt diximus) nutriens: poſt ipſum verò per ordinem alia de quibus ſermonem faciam, primum de vinis ipſis percurrens. Etenim aquoſa ex eis, exiguum præbent corpori alimentum. Sũt hæc colore quidẽ albo, tenuia verò ſubſtantia. Craſſa autem & flaua, his multò magis corpus alunt: tñ verò vincuntur à nigrioribus alimenti quantitate, quãtum ſuperant nutriendo celeriter, & vniuerſim. Quæcunq; verò vina alba quidem ſunt, ſed etiam craſſa: minus quidẽ his alũt, plus autem tenuibus, & albis: ſed neq; velociter, neq; vniuerſim alunt. Quantũ verò in hiſce differunt tñ etiam in excretione. Aquoſa.n. celeriter per vrinã excernuntur, quia celerrimè tota ferè anticipant reficere. Ex alijs verò omnibus quantum aliquid ventrem ſubiecit, manifeſtè proportionalẽ

nutritionis tempori habet excretionẽ. Hoc idem in alijs omnibus accidit. Nam ſuccus ptiſſanæ: non multo poſt aſſumptionem tempore videtur nutrire, non tamen multũ præbere corpori alimentum, id verò breui tempore præbere vniuerſum. Alica verò neq; paucum, neq; vniuerſum affert alimẽtum, ſed multo tempore multum affert alimentum. Oportet autem ea, quæ inuicem comparantur, eſſe ſecundum ſubſtantiam ſimilia, nec eſſe aliud quidem extremè humidum, aliud verò extremè ſiccum. In ptiſſana igitur, & alica, & huiuſcemodi omnibus quæcunq; parantur ex milijs, vel fabis, vel alijs frugibus eodem modo ſe habeant, comparantur, sm̃ ſubſtantiæ qualitatem, in carnibus autem propria quidem eſt vniuſcuiuſq; cõſiſtentia: cõparare verò ipſa oportet sm̃ modũ quo parantur: idq; vel vtriſq; aſſis, vel eodẽ modo elixatis. Auferre autẽ oportet dum parantur, mordaces humores, quemadmodũ in braſſica, ac in leguminibus, ſi certã velis habere experiẽtiam eius, quæ in ipſis alit ſubſtantię. Auferuntur autem humores dicti, ſi dum elixãtur, ab vna

aqua

aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita diſtinctione, diligentem omniũ feceris inquiſitionem: inuenies omnia, quæ in pauco tempore nutriunt (hoc eſt vniuerſum, & pauco poſt aſſumptionem tempore: hoc.n. eſt velociter) etiam velocem habere excretionem, qñ hominibus eodẽ modo affectis exhibentur: (nam hoc quoq; in talibus omnibus oportet præfinire) at quæ contrariã naturã habent, tardè excerni. Cauſam horũ inuenies ex ijs, quæ demonſtrata ſunt in cõmentarijs de potẽtijs naturalibus. In his.n. oſtendebatur ventriculus ante omnia cibis frui, familiarẽ ſibi ſuccum ex illis attrahẽs, & ſuis apponens tunicis: mox vbi hic eſſet ſaturatus, tunc ipſos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore: & hepar oſtẽdebatur ex cibis attrahere, vbi indigeret alimento: nam ſi non egeat: illo quod prius aderat, perfrui: eodem autem modo, trahere rurſus ex hepate totum corpus, quo tempore.ſ. indiget alimento. Vnde in quibus totum corpus eſt vacuum, quiſpiã maximè poſſit experiri, qui cibi ſint vniuerſim, & velociter nutrientes; quibus etiam illud ineſt,

quod celeriter tẽdat ad excretionẽ quãtum ad id attinet. Verùm nonnulli dixere eam, quæ ſit ex toto corpore euacuationem, ab ipſo excretionem nominari, vt idem ſit, q̃d nunc docetur, ei ꝙ dixit in libro de alimento, vbi inquit: Cibus qui difficulter alteratur, difficulter abſumitur: qui facilè apponitur, facilè abſumitur. Quod dictum veriſſimum quidem eſt, non tamen proptiè videtur intelligi appellatione excretionis. Nã magis propriè dicitur ſolum de ea, quæ ſit per ventrem: poſſumus tñ etiam ipſam intelligere de ea, quæ ſit ex toto corpore. Differt .n. excretionẽ, vel ſubductionẽ dicere. Subductio .n. ſolum de ijs dicitur, quæ per aluum deijciuntur: contingit autem excretionis vocabulum ambobus eſſe commune. Carnes itaq; ſuillæ, & quæcunq; lentos, ac craſſos ſuccos habent, in tempore faciũt ex toto corpore transfigurationem. Olera verò, & piſces ſaxatiles, & ſimpliciter quæcũque tenuem habent ſuccum, qui diſtribuitur, celeritate quidẽ diſtributionis atq; appoſitionis exuperant, ſtabilem verò naturã non habent, ſed facilè diſſlantur.

Vid.

1 Vid.l.3.de cau ſ.pulſ.c.17.

1 *ACutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes, aut ſalutis, aut mortis.*

ACVTI morbi, præter id quod celeriter iudicantur, ſtatim etiam magnitudinem habent. Nã febres diariæ, quas *Græci* ephemeras vocant, licet citò finiantur, non tamẽ acuti morbi nominantur. Duplex autem eſt acutorum morborum natura. Vel enim in humoribus calidis ſolis, qui nullum obſedere locum, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus apti ſunt ex ſua natura generari: vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, & omnino in acutis morbis sũt febres continuæ. Rari .n. ſunt, quibus febres non adſint, vt morbus attonitus, quẽ *Græci* apoplexiam vocant. Morbi verò longi, ob craſſos, lentos, ac frigidos fiunt humores, qui non facilè concoqui poſſunt, & in patientibus partibus impacti ſunt, atq; fixi: ita quòd eorum diſpoſitiones magis ſcirrhis quàm inflãmationibus aſſimilantur. Pauci verò ex ipſis fiunt per conſenſum, & abſq;

loco patiente:in quibus venæ omnes ęqualiter habent humores putreſcentes, vel atrę bilis, vel pituitæ naturam præ ſe ferẽtes. In his quidem omnibus videtur Hippoc. fidere præcognitionibus, in acutis verò non omnibus: verùm aliqñ etiam falli præcognitionem confiteri. Hoc .n. ſibi vult negatio, non omnino, hoc eſt non in omnibus: quod genus ſermonis vſurpare conſueuerunt, qñ pauca ex multis volunt excipere: vt cum dicunt: Non omnes homines ſunt mali. Qui .n. hoc dicit, oſtendit pauciſſimos eſſe bonos. Ita igitur, & nunc Hippocrates oſtendit, inquiens nõ omnino certas eſſe in morbis acutis prænunciationes: cùm aliqñ, quàmuis raro, contingat medicum optimũ aberrare. hoc autem fit propter ſubitam in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum ſequitur morbificorum, & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum.

1 Vid. l. 1. de nat. hum. t. 1. & l. 2. t. 17.

X X.

1 *QVibus iuuenibus aluus humecta eſt, iis ſeneſcentibus exiccatur. Quibus verò*

verò iuuenibus aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur.

QVOD quidem hoc ex magna parte fiat, & non ſemper, oſtendit ipſe inter ſequẽtes hunc ſcribens aphoriſmum: Quorũ aluus humida eſt, ſi iuuenes fuerint, ij in melius cõmutantur, quam illi quibus eſt ſicca, ſi verò ſenes in deterius: nã magna ex parte ſeneſcentibus exiccatur. Oportet autem humidas, & ſiccas aluos intelligere nõ ſimpliciter, ſed eadem victus ſeruata ratione. Si quis.n.in iuuẽtute Alexandrinorũ victu vteretur, ſalſis vtẽs cibis, & porris, zythũq; ſuperbibens, in ſenectute verò nihil horum aſſumeret, lentem autem heſitaret, & vinũ auſterũ potaret, quo pacto diceremus huius hominis deiectiones ætatis ratione permutari? Sic, & qui iuuentute lentibus veſceretur, & meſpilis, & vinum auſterum potaret, in ſenectute autẽ victu vteretur Alexandrinorum, atq; ita cum victu excretiones mutaret, non rectè ex deiectionibus iudicium fecerimus. Sed cum omnia alia, nõ ſolum, quæ ad cibos attinent, paria agẽtur, & deiectiones cõmutabuntur; tunc rectum

fiet

fiet iudicium de his, quæ ab Hippocrate in hoc aphoriſmo dicuntur. Variantur autem deiectiones ætatum ratione ſm̃ eas, quæ in corpore mutantur diſpoſitiones, ex quibus aluus ſiccior humidiorue fit. Quænam verò ſint hę diſpoſitiones, vnum eſt ex iis, quę quæruntur, atq; adeò longum mihi futurũ ſuper hoc ſermonem exiſtimo, ſi proprias ſtuduero adhibere ipſi demõſtrationes, ita vt vnus liber integer ſit futurus neceſſarius. Sed hoc aliàs forté à nobis fiet: nunc breui ſummas rerum perſequar, ea ſimul vſurpãs, quæ in commentarijs de potentijs naturalibus, & de cauſis ſymptomatum demonſtraui. Pluſquam modo conueniat, vt aluus humida, quando cibus in chylum conuerſus, per ipſum parcius diſtribuitur. Siccior verò rurſus, omni humore in ipſa contento ad hepar relato. Cauſa verò ob quam parcius diſtribuitur aliquando eſt, quia plus cibi aſſumimus, quàm hepar indigeat, quandoque verò, quia citius deijcitur. Nam cùm cibus modum excedit, eius excrementum derelinquitur, vbi he-
par

par tantum ad ſe attraxerit, quãtò indiguerit. Cùm verò properat ad exeundum, non præuenit hepar tantum attrahere, quantum ipſi eſt neceſſarium. Citius autem feſtinat ad exitum id quod excernitur, nonnunquã ob multitudinem bilis ad aluum defluẽtis, quæ irritat ad excretionem: nonnunquam verò ipſa alui potentia retentiua facta debiliore: expulſiua verò eius atq; inteſtinorũ forti exiſtente. Plura igitur appetimus, cum os ventriculi (in hoc.n.vis appetendi pręcipuè conſiſtit) frigidiorem habet temperaturam. Sic verò & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuã habet ventriculus imbecilliorem propter humiditatem, ſicuti expulſiuam fortiorem propter ſiccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, tantum augeri cõtingit in ore ventriculi frigiditatem, vt appetitus deficiat, atq; ita excrementa exiccẽtur inopia ſibi quantum ad diſtributionem. Sic & quicunq; ob multitudinem, vel naturam humoris billioſi aluum humectam habent, ad contrarium tranſmutantur, cũ hic

humor

humor in ſenectute imminuatur. Quibus verò ad virtutis retentiuæ debilitatem aluus humectatur, non omnibus transmutatio aduenit, ſed pro quantitate caloris adducta. Si.n. ſtatim ab initio frigidiorem habuerit aluus temperaturam; mox ad immodicam veniens in ſenectute frigiditatis intemperiem, virtutem retentiuam æquè habebit imbecillem: qm̃ omnis immodica intemperies vires exoluit. Quòd ſi exquiſitè calida fuerit in multam vſq; ætatem, fortẽ habebit vim retentiuam: vt quæ neutram habeat exquiſitè intemperiem, neque eam, quæ eſt ſecũdum ſiccitatem (ſiquidem erat omnino humidior natura: alioqui non habuiſſet debilem virtutem retentiuam) neq; eam, quæ ſecundum caliditatem, hoc enim ſupponebatur. Liquet igitur, quod ferê omnibus, qui aluos habẽs natura humidiores, fit ad contraria ſeneſcentibus transmutatio, qui verò ſicciores, quis ſicut in ſenectute humidiores propter contrarias temperaturas, vel enim quia minus aſſumitur cibi, quam potentia hepatis congruat, vel propter ſuctum, vel quia parum bilis con-

fluit

fluit ad aluum, vel propter potentiæ retentiuæ robur, excrementa exiccantur: Quòd autem minus appetant, & citius impleãtur, & propter partium appetentium caliditatem. Quod verò cibus aſſumptus exigatur, contingit vel modicè ſe habente hepate ſm̃ temperaturam, vel modico paulò calidiore. Quòd verò pauca bilis cõfluat ad aluum, hoc ex eo accidit, quia etiam pauca generatur ob vlceris frigiditatẽ. Fortis autem iuuenibus ineſt retẽtiua potentia, quoniam ad ſicciorem vergunt temperaturam, Non abſq; ratione igitur in omnibus, quos diximus ſenibus fit ad contraria tranſmutatio. Nam qui non appetunt ob caliditatem, in progreſſu ætatis plus etiam appetent, quam poſſit hepar euincere. Quibus verò ob innatam ſiccitatem virtus retentiua fortior extiterat, ijs ſeneſcentibus fiet imbecillior ob ſiccitatis exceſſum, & ea ratione excrementa humectabuntur, ob ciborũ properam deiectionem. Quibus verò propter bilis defectum tardante excretione, ob deiectionis moram plurimum humiditatis exugitur; fieri poteſt, vt eadem diſpoſitio per-

perſeueret. Poſſunt etiam propter immodicam hepatis frigiditatem, diſtributione facta iuſto imbecilliore fieri excrementa humidiora. Hæc in præſenti dicta ſufficiant de cauſa earum, quæ fiunt in ætatibus permutationes quantum ad alui attinet humiditatem, ac ſiccitatem: quia propter breuitatem ſunt futura obſcura iis qui in nuper dictis cōmentionibus non ſunt exercitati. Sed poſt aliqñ vno volumine integro, de eiſdē clariorē doctrinā faciemus. Quātum autem ad vſum artis attinet, hoc ſolū ſciſſe ſufficiat, quòd eſt ab Hippocrate dictum, etiam ſi cauſa non adijciatur.

1 Vid. l. 2. aph. 43. & 53.

X X I.

a *Famem vini potio ſoluit.*

VINI potionem, thorixi in nominare conſueuit. In libro enim de natura hominis. & de victu ratione, in hunc modum ſcripſit. Liquet igitur, quòd victus cuiuſq; noſtri non eſt cauſa, quod omnes ſubinde morbo corripiantur, iuniores. ſ. ac ſeniores, viri ſimul ac mulieres, ſimiliter & thoriſſomeni, & aquæ potatores. Cum ergo aquæ pota-

potatores thoriſſomenis ex aduerſo opponat, hinc oſtenditur ipſum per thoriſſomenos vinum potantes intelligere. Quare & thorixis, vini potus ab ipſo dicitur: quē dici famem ſoluere, non quamcunq; inediā, famem nominans, (ſicuti nonnulli arbitrantur) ac ne eam quidem, quæ cum appetitu fit, ſed eam quam habent, qui eo morbo laborant, qui vehemens, & inſedabilis ciborū appetentia dicitur: quam quidem medicorum appetentiam caninam nominant. Talē enim famem vini potio ſanat, non eam, quę ex longa inedia, vel alui profluuio, aut fluxu ſanguinis, aut aliqua alia dicta eſt euacuatione. Nam qui ex tali aliqua eſuriunt cauſa non modo nullā ex vini potu capiūt vtilitatem, ſed etiam plurimū offenduntur: qm̄ conuulſionibus, atq; delirijs confeſtim corripiuntur, ſi antequam cibos aſſumpſerint, vinum potauerint. Qui verò famē, quā diximus patiuntur, ijs vini potus, non cibi multitudo, remedium eſt. Equidem multos ipſe ſanaui, qui indeſinenter fameſcebant, vinum ipſis abundanter exhibens, ex eorum genere, quę multum calefaciunt. Neque ne

acerba vina talem famem ſanant, ſiquidem neque calefaciunt: ſed quæ colorem flauũ habent, vel rubeum abſq; aſtrictione, maximo ſunt illis remedio, qui canino quem vocant, laborant appetitu. Oportet ſiquidẽ cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atq; (vt ita dixerim) oleaginа; & quæcunq; alia ex multo parantur oleo: ſed in primis nihil auſterum, aut acerbum offeratur: poſtea vnum aliquod ex vinis, quæ diximus, etiam ſi nondum ſitiant, ad potandum dare. Statim. n. ſedatur ipſis fames: & talem lõgo tempore victum exhibendo, ceſſat omnino, & hoc mihi magis videtur in præsẽti aphoriſmo Hippocr. docere. Cũ enim canini appetitus vel propter ſolam intemperaturam frigidiorẽ, vel propter humores acidos fieri conſueuerint quos exorbuit os ventriculi: (hæc verò ambo ſanare poteſt vinum, quod diximus) nõ ſine ratione ceſſare facit caninos appetitus. Qui verò putant vehemẽtem eſuritionem, quam *Græci* bulimon vocant, fuiſſe nũc famem ab Hippocrate nominatam, non ſatis rectè mihi videntur ſermonem accipere.

Primùm

Primũ quidẽ, quia ipſum pro generali, atq; vniuerſali faciunt ſpecialem, ac particularem: deinde etiam mentiuntur; nam paſſio, bulimos nominata, eſt labefactatio[1] facultatis à frigore externo, quæ à fame quidẽ inchoauit, ſed nõ habet eã amplius adiunctã.

1 Vid. l 2. de nat. hum. c 3.

XXII.

1 *QVicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quæcunq; ex euacuatione repletio. & aliorum contrarietas.*

NON ſi quid factum eſt ex repletione, neq; ipſa non amplius exiſtente ſi quid remanſerit, curat euacuatio: ſed quæcunq; eo ipſo quo fiũt tempore, curare aggredimur, euacuatione indigẽt. Quòd quidem plenitudo morbum efficiat, antea dictum eſt, ꝙ autẽ euacuatio fit eius cura, non opus eſt dicere, ſicuti neq; de omnibus alijs cauſis, quæ morbos committunt, ꝗ per contraria curẽtur. Neque. n. aliud quicquam quimus excogitare præter contrarium cauſarũ morbos facientium, ſicuti in morbis ipſis iam factis rurſus conſiderabimus: quemadmodum, & in ſymptomatis, quæ eos ex neceſ-

ſitate conſequuntur, ſed nunc de ijs, qui adhuc fiunt morbis, ſermo à nobis habetur. Liquet igitur quod vna cum cauſis ipſos facientibus neceſſariò deſtruūtur. Cauſarum verò facientium abolitio fit ex contrarijs Si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio eſt per calefactionem: ſi verò ex calefactione, per refrigerationem. Sic etiam propter repletionē morbus conſtituatur, tunc oportet repletionem euacuare: ſicut & ſi propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Atqui nonnullis videtur: nunquam fieri ab euacuatione morbū, exiſtimant autem (vt apparet) huiuſcemodi homines, ſolam febrem eſſe morbum, quòd ſi didiciſſent quamlibet lædentem operationes diſpoſitionem, morbum eſſe, & quod à vehementibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaquam dubitarēt an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis.n. cum ſupra modum aut ex vtero muliebri, aut ex venis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex vlcere fluxerit, tunc vel omnes, vel plurimas operationes ij, qui ita affecti ſunt, offenſas habent. Nonnulli verò ipſo-

rum

rum non modo hæc patiuntur, verum etiã
aquę inter cutem corripiuntur. Longæ au-
tem inediæ ijs, qui calorem habent ad igneã
naturam propenſiorem, præter alia mala,
inſuper afferunt febrem. Quantum igitur
veritas ipſa atq; vtilitas exigebat, dictum à
nobis eſt: ſed & his addamus aliquid pro-
pter deliros, quales ſũt quidam medici re-
centiores, qui de nominibus altercantur, &
putant ſe de rebus ipſis habere ſermonem.
Hi autem ſunt, qui aiunt cauſarum efficien
tium morbos abolitionem nõ eſſe curatio-
nem, ſed præſeruationem. Qui primũ qui-
dẽ docendi ſunt, ꝙ de nomine litigant, de-
inde ꝙ neq; de hoc ipſo rectè. Vbi n. cauſa
non adeſt, quæ morbum efficiat, hic ſola cu-
ratio factorũ relinquitur. Vbi verò ea, quæ
ineſt corpori cauſa, nondum aliquid facit,
veluti quæ plethora, ideſt, plenitudo voca-
tur, ad præſeruatiuam artis attinet partem.
huiuſcemodi cauſarum demolitio. Cum
verò iam aliquid agit mixtum iam eſt quo-
dammodo huiuſcemodi opus, ex præſerua-
tione ac curatione. Nam quod facturæ erãt
cauſæ illæ, prohibitũ eſt fieri: & hoc ad ar-

tem attinet præſeruatiuam, quantum verò morbi iam factum eſt, propriam exigit curationem. Quapropter cum mixta ſint talia ex præſeruatione ac curatione, proprio caremus nomine: atque idcirco alias alia vtimur appellatione, nõnunquam præſeruari dicentes ne morbus, qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: nonnunquam verò curari: quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipſis adhibentur medicinæ, duplicem habent appellationem. Nam & nonnunquam rabiei remedia dicuntur, ac ſi rabiem facientis diſpoſitionis dicerentur: Nonnunquam verò non remedia appellantur, ſed rabiei futuræ præſeruantia.

1 Vid.l.2.de nat.hum.t.1.

XXIII.

1 *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.*

ACVTI morbi magni ſunt, & ad ſuum vigorem celerrimè properant. Non abſque ratione igitur pauco tempore magnas etiã faciũt permutationes: quod idem eſt, quod iudicari. Huiuſcemodi .n. permutationes quan-

quando vniuerſim in morbo fiunt. Hippocrates criſes vocat, ideſt, iudicationes: in quibus nonnunquam ſubitò integra ſanitas reſtituitur, aut moritur æger: nonnunquam verò magna fit, vel ad ſalutem, vel ad mortem permutatio, non tamen aut ſubitò ſanantur, aut moriuntur: ita vt quatuor ſint in ipſis celeres permutationes, quas ipſe docuit in primo libro Epidemiarū inquiens.

2 Ad ſalutem, aut mortē: vel inclinationem ad melius, aut ad peius. Quòd verò fit neceſſarium ob morborum magnitudinē, ac ſymptomatum vehementiam, vel citó vires proſterni, adeò vt homo moriatur: vel ſi ad noxiorum humorum excretionem impetum faciant, & quos inuaſerunt, exuperent: bonam ſequi iudicationē: ſi verò exuperentur, malum: vnicuiq; fit manifeſtum. Propterea igitur eſt impoſſibile, vt in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hiſce omnibus Hippocrat. poſuit duarum ſeptimanarum, nunquam nullus eorū vlterius progrediatur, verū ante quartumdecimū diem multi poſſint iudicari. Etenim vndecimus, nonus,

ſeptimus & quintus, multos videntur iudicaſſe in libris Epidemiarum. Iudicat autē, & ſextus nonnullos, ſed non bene, ſicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius oſtendimus: in quibus ſi quis debeat exercitari, illum volumus ea conſectari, quæ Hippoc. breui ſermone perſtrinxit. Quæcunq; verò iudicationes ſunt veluti imperfectæ, ijs finē imponit aliquis alius dierum conſequentium, qui qualeſnam ſint, in libris Progno-
3 ſticis Hippocrates docuit: & de ipſis aliquid in ſequenti docebit aphoriſmo. Eſt autem & harum imperfectarum iudicationum terminus quidam exterior, poſt quem non amplius fieri progreſſus ſolet, dies quadrageſimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimum integrè iudicantur, hos ſolet Hippocr. acutos ſimpliciter nominare. Quicunque verò imperfectè iudicati, aliquo ſequentium dierum iudicatoriorum vſq; ad quadrageſimum cum natura conflixerunt: hos non ſolet ſimpliciter acutos nominare, ſed appellatione compoſita per hæc verba ſimul, acuti qui in quadraginta diebus iudicantur. Verùm mani-

feſtius illi declarant; qui eoſdem morbos, acutos ex decidentia vocant. De his igitur in prognoſtico ſcribit in hunc modum.

4 Oportet autem exiſtimare ſpirandi facilitatem valde magnam habere vim ad ſalutem in omnibus acutis morbis, quicunque febres habent adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc verò in aphoriſmis acutis ſimpliciter præcipiẽs ait eos intra quartumdecimum diem iudicari: non (per Iouem) hoc dicens (quod nonnulli exiſtimarunt) quod quatuordecim ſint numero dies, qui in his morbis faciant iudicationem. Nam sm̃ hanc expoſitionem etiam illos dies, qui iudicant morbos acutos, ex decidentia nominatos, dicemus eſſe numero quadraginta: cum idem loquendi ſit modus in vtriſq; hic quidem cum ait morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari: in

5 Prognoſticis autem. Quicunq; cum febribus ſunt; & in quadraginta diebus iudicantur. Verùm hi cùm non inueniant, qui poſſint oſtendere vtroſq; ſermones, & hũc qui in aphoriſmis ſcribitur, & alterum, qui in Prognoſtico, ſibi inuicem eſſe cõcordes:

hanc abſurdam excogitarũt expoſitionem. Neque .n. quatuordecim ſunt vſq; ad quadrageſimum, dies iudicatorij, ſed cum intercidentibus quidem plures, abſq; illis verò pauciores, quemadmodum clarè in noſtra oſtenditur de diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipſa rerum natura ſuffragatur ei rationi qua dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimum diem. Nullus.n.inuẽtus eſt vnquã, qui ab initio velociter moueretur, hũc trãſgredi terminum, quin vnam aliquam ex dictis quatuor acciperet mutationem; adeò vt nonnulli debiles, ac parui circa primos dies exiſtentes, quarto aut quinto diẽ continui, vehementes, & acuti fieri incipiẽtes, ad decimumſeptimum terminarunt. Alij verò ſexto, aut ſeptimo die exacui incipiẽtes, ad vigeſimum terminarunt; adeò ꝙ morbi continui acerbitas nunquam poteſt plures quàm continentes quatuordecim obtinere dies. Ex ijs verò, qui motus habent inæquales, multi extenduntur vſq; ad aliquẽ vlteriorem præfinitorum dierum. Dico autem inæquales habere motus, eos qui aliquot

diebus

diebus fuêre vehementiores, poſtea ſine aliqua ſignificatione torpuerunt, deinde rurſus adaucti continuitatem acceperunt. Si quis igitur, vt dixi, faciat in ægrotantibus obſeruationes: omnes inueniet, qui duas ſeptimanas velociter mouentur, nunquam ad exteriorem progredi terminum.

1 . Vid. l. de iudic. & in Coac. l. 2. de dieb. crit. c. 6. 10. & 12. l. 1. progn. t. 25. & l. 3. t. 25.

2 l. 1. epid. com. 3. cont. 16.

3 l. 3. progn. t. 2. & 5.

4. 5. l. 1. progn. t. 25.

XXIV.

1 *Septenorum quartus eſt index :* 2 *Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus conſiderandus. Ipſe enim* 3 *quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. Rurſus verò & decimusſeptimus conſiderandus: ipſe ſiquidem quartus eſt à quatuordecimo, ſeptimus verò ab vndecimo.* 4

INDICES, & contemplabiles ſolet Hippocrates nominare dies, in quibus aliquod ſignum apparet futuræ iudicationis indicatiuum, in altero aliquo iudicantium dierum,

dierum: quos ipſe in Prognoſticis, vnamquamq; ſeptimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digeſſit. Primum itaq; quaternarium, ſeptimi diei ab initio, indicẽ eſſe ait: vndecimum autem quartidecimi: qm̃ & ipſe, ſecunda ſeptimana in duas partes diuiſa, prouenit. Eadem ratione, & decimusſeptimus vigeſimi eſt index: qm̃ ex diuiſione tertiæ ſeptimanæ in duas partes efficitur: verumtamen hanc tertiam ſeptimanam ſecundæ coniungit, quamuis primam á ſecunda ſeparauerit: nam eius initium diem octauum eſſe dixit, non tamen tertiæ quintumdecimum, quemadmodũ nonnulli poſt ipſum exiſtimarunt: qm̃ neque vigeſimumprimum pro termino ſtatuit, ſed principium quidem tertiæ ſeptimanę quartumdecimum, finem autem & terminum vigeſimũ. Cur verò duas primas ſeptimanas sm̃ diſiunctionem inuicem ordinauerit, tertiã verò ſecundæ sm̃ continuitatem, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. Quantum verò ad præſentia, ſufficiat etiam ſine cauſa nouiſſe, quod experientia cõprobat. Et ipſe verò Hippocrates plurimos ægros tali or-
dine

dine dierũ iudicatoriorum, & in libris Epi demiarũ ſcripſit fuiſſe iudicatos. Dixi autẽ sm̃ talem ordinem, in quo primæ tres ſeptimanæ ad vigeſimum, ſequẽtes verò tres ad quadrageſimum perducantur. Sic enim & ſexageſimum, & octuageſimum diem iudicatorios habebimus, hos pariter ipſos experientia confirmante, quemadmodum in libris de diebus iudicatorijs oſtendimus illos, qui in libris Epidemiarum notantur iu dicati, sm̃ talem dierum ordinem aſcribentes. Illos quidem ægros longum eſſet hoc in loco ſermone complecti: ſufficiet autem ſola ex Prognoſticis verba in hunc modũ ſe habentia ſubſcribere: Febres iudicantur in eiſdem numero diebus, ex quibus etiam homines liberantur, & pereunt. Nam mitiſſimæ febres, & quæ tutiſſimis ſignis incedunt quarto die finiũtur, vel prius: peſſimæ autem, & grauiſſima ſigna præ ſe ferentes, quarto die interimũt, aut prius. Primus igitur earum inſultus ita terminatur. Secũdus verò ad ſeptimum perducitur. Tertius ad vndecimum. Quartus ad quartumdecimũ. Quintus ad decimumſeptimum. Sextus ad

vige-

vigeſimum. Hi igitur per quatuor ex acutis ad vigeſimum per adiectionẽ fiunt. Hæc verba oſtendunt manifeſtè, quod tertiam ſeptimanam per continuitatem ſecundæ annumerat, & quòd decimumſeptimum indicem facit vigeſimi.

1 Vid. l. 2. de dieb. crit. c. 6. & 13. l. 1. Pror. t. 1. l. 3. progn. 1. l. 4. aph. 71.

XXV.

1 *Æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maximè, quæ hyemem attingunt.*

NON ſolum quartanæ breues æſtate fiunt, ſed & ægritudines aliæ, propterea, quòd humores excrementoſi funduntur, & per totum corpus feruntur atque difflantur. In quibus igitur vires validæ ſunt: noxijs humoribus euacuatis, morbi ceſsãt. In quibus verò ſunt imbecilles: dum noxij ſucci euacuantur, vnà etiam ipſę diſſoluuntur. Quare non abſq; ratione, nulli morbi æſtate ſunt longi. Hippocr. verò de ſolo omnium longiſſimo febris mentionem, veluti per exemplum de omnibus alijs, ex iſto præcipiens: Sicuti verò æſtate, & diſcuti humores, &

vires

vires diſſolui cõtingit: ita hyeme contraria eueniunt, vt & humores intus remaneant, veluti latibulis incubantes, & vires ſeruentur robuſtæ. Neque igitur morbi ſoluuntur manentibus ijs 1, qui eos efficiunt humoribus, neque ægroti moriuntur viribus integrim ſufficientibus.

1 Vid. l. 1. de viſ. c. 4. l. 3. aph. 23.

XXVI.

1 *FEbrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.*

IPSE Hippocrates in ſequentibus di-
2 cet conuulſionem fieri ex repletione, & euacuatione. Cùm igitur aliquem ſanũ contigerit repente conuelli: huiuſcemodi conuulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium. Etenim nerui replentur frigidis, & glutinoſis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur: vnde conuulſionem patiuntur. Hiſce igitur febris ſuperueniens, ſolita eſt magna ex parte calefacere, extenuare, atq; digerere. Si verò ex febribus ardentibus totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex ſiccitate conuulſio accidat: hoc maximum eſt malum, & pene inſanabile: quoniã longum

gum tempus exigitur ad ſiccitatem neruorum remouendam, morbi autem acerbitas tempus non expectat: quin citò vires diſſoluat, & ſubitò exitium afferat.

1 Vid. l. 7. epid. com. 6. t. 7. l. 1. Pror. com. 2. t. 50.

2 l. 6. aph. 39. l. 4. aph. 57. l. 5. aph. 70.

XXVII.

1 *HIS, qui ob iuſtam cauſam non leuius ſe habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniũt. Taliũ. n. multa ſtabilia non ſunt, neq; multum durare, & permanere conſueuere.*

SERMO quidẽ integer de talibus omnibus in libris de Criſibus, ſiue iudicijs habitus eſt, nunc verò quantum ad propoſitorum expoſitionem ſufficit, à nobis dicetur. Cùm morbus inuadit vehemens, deinde ſubito quieſcit: neq; per ſudorem, nec vomitum, neq; alui excretionẽ, aut profluuiũ ſanguinis corpore euacuato, ac nec apparẽte quidem vllo ſigno coctionis: ſignum infidum exiſtimat talem morbi remiſſionem eſſe: ſicuti etiam ſi quis præter rationem ſpiret difficulter, vel deſuet, vel vehementius febri-

febricitet, vel magno rigore corripiatur. Nam hæc quoq; firmitatem non habent: tantumq; abeſt, vt malum aliquod ſignificent, & nonnunquam bonũ iudicium, haud ita multo poſt futurum enuncient. Quomodo autem hæc oporteat diſcernere, & præcognoſcere, in libris de Criſibus diximus.

1 Vid. l. 3. epid. com. 1. t. 8. l. 1. de criſ. c. 13. l. 1. Pror. 17. l. 3. progn. 22. 39. l. 1. de dieb. decr. c. 1.

XXVIII.

FEbricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui; vel etiam plusquam ratio poſtulat contabeſcere malum. Illud enim morbi longitudinem, hoc verò imbecillitatem ſignificat.

HÆc verba non omnino leuiter diſtinctionis gratia appoſuit Hippocr. Si. n. ſimpliciter dixiſſet, Febricitãtium permanere corpus, & nihil minui, malum: ſermo careret veritate. Contingit. n. cũ in tempeſtate frigida quiſpiã ex plenitudine laborat, non collabi corpus, nec extenuari, cum febres paruæ ſunt: ſed cùm maiores ſunt, per multam quandam adeſſe repletionẽ ſignifica-

tur. Contabeſcere autem pluſquam ratio expoſtulat,malum:etiam ſi non adijciatur. Non omnino leuiter. Siue.n.leniter febricitant,ſiue non:ſignum imbecillitatis eſt ea, quæ fit præter rationèm extenuatio. Neq; enìm putandum eſt verbo,contabeſcere,in proprio ſignificato nũc fuiſſe vſum, ſed magis abusũ. Rectè aũt dixit in ſecũda parte aphoriſmi:Magiſq; ratio expoſtulat,& melius eſt hæc quoq; verba priori parti aphoriſmi adaptare, ità vt totus ſermo talis ſit: Febricitantium non omnino leuiter,permanere corpus, vel etiam contabeſcere magis quàm ratio expoſtulat,malum:vt cõiter de vtroq; prædicetur, Magis quàm poſtulat ratio. Siue.n.permaneant magis quàm ratio expoſtulat,ſiue extenuẽtur,malum. Melius autem fuiſſet,ſi hoc,quod ait, Magis quàm ratio poſtulat:quibus finibus iudicetur, aperuiſſet. Sed quia hic doctrinæ modus eſt aphoriſticus, ſummã ſequens breuitatem: nos exponentes verbum ſm̃ rationem, ad febris magnitudinem referemus,& ad tempus ægritudinis,ætatem,& regionẽ,& tempus anni,& illam,quæ tunc viget temporis

conſti-

conſtitutionem, & præterea ſenſibiles euacuationes, vigilias, curas, inedias, motus plures. Nam maiores febres magis, & citius corpora extenuant ægrotantium, ſicuti & diuturnitas morbi, & ex ætatibus puerilis atq; decrepita: ſed vtraq; diuerſa ratione, in pueris enim propter caliditatem, atq; humiditatẽ multum diffluunt atq, vacuantur corpora: in decrepita verò ætate hoc idem patiuntur propter virium imbecillitatem. Ex regionibus autem, & anni temporibus, ac conſtitutionibus, calidæ quidẽ, ac ſiccæ magis euacuant, humidæ verò, ac frigidæ magis adſtringunt, ac difflari corpora, atq; vacuari non ſinunt. De ſenſibilibus autẽ euacuationibus quid dicere oportet? Neminẽ enim ignorare arbitror, quòd ex profluuio ſanguinis multo, atq: ſudoribus plurimis, & vrinæ multitudine, vel vomitu, vel alui excretione, citò corpus extenuetur. Accedit autem, & dictis cauſis inedia: & præterea vigilia & curę multum extenuãt, ſicut & motus nimij, ſed hæ rarò febricitantibus adſunt; nam magna ex parte decũbunt quieſcentes. Verumtamen aliqñ

contingit moueri aliquos, qui in itinere cęperint febricitare, vel vrgente neceſſitate, vel ſtudio domum reuiſendi. Quinetiam ex delirio quidam ægroti iugiter exurgentes, & decumbentes, aut continuò partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquẽtes, intra paucos dies extenuãtur. Hæc quidem omnia ægrotos reddunt macilentos, ſicuti & contraria his, corpus in maiori mole conſeruant. Signum autẽ nullum ex his eſt virium imbecillium, ſed ſingula ſunt tantummodo cauſæ. Nam ſicuti ab iis corpus non ſine cauſa extenuatur, ſic & vires deſtruuntur. Abſq; his autẽ, corpus præter rationem extenuari, ſignum eſſe virium imbecillitatis, Hippocr. inquit: quam & in decrepitis pro cauſa aſſignãtes celerrimè ipſorũ corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum videri debet in ijs, qui ita ſe habẽt, imbecillitatem quidem cauſam eſſe extenuationis, extenuationem verò eſſe ſignum virium imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus agentibus, & patiẽtibus. Hæc quidem eſt ſententia Hippocratis, sẽper exiſtimantis eam, quæ eſt citra rationẽ

exte-

extenuationem, ſignum eſſe imbecillitatis. Nos verò adijciamus eius ſermoni, & aliã diſpoſitionem, quę cauſa eſt in febribus extenuationis. Eſt autem hæc humorum quidam tenuitas, corporis verò raritas Cùm enim hæc ambo conuenerint, celerrimè corpora euacuantur, per eam quæ diſſlatio inſenſibilis nominatur: ſicuti & in diſpòſitione contraria, craſſitudine humorum, & corporis ſpiſſitudine nulla fit humornm euacuatio, ſed permanere corpus, & nihil tunc deleri de ipſius mole contingit. Hanc autẽ diſpoſitionem oſtendit Hippocrates in prima parte aphoriſmi per ea verba, Longitudinem morbi ſignificat. Alterã verò ipſi oppoſitam prætermiſit: ſed nos hanc quoq; adijcientes, iam totum ſermonem integrũ proferamus, quàm fieri poteſt breuiſſimè. Febricitantium non omnino leniter, permanere corpus, & nihil imminui, vel pluſquam ratio poſtulat contabeſcere, malum. Nam permanere, ex cutis ſpiſſitudine accidit, & craſſitudine humorum: & propterea longitudo morbi ſignificatur. Cõtabeſcere aũt nonnunquã contingit ob humorum te-

nuitatem, & cutis raritatem: nonnunquam verò & ob ſolam virium imbecillitatem.

XXIX.

1 CVM morbi inchoant, ſi quid mouendũ videtur, moue: cùm verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere.

CVR Hippocrates hoc conſulat, ſequẽti indicat aphoriſmo: quem ſi præſenti annexueris, totum ſermonem talem efficies. Cum morbi inchoant, ſi quid mouendum videtur, moue: cùm verò conſiſtunt, ac vigent, quietem habere melius eſt. Circa principia enim ac fines, omnia debiliora: morbo autem conſiſtente, fortiora. Oportet autem his adijcere omnia ſymptomata. Nam de his verbum, omnia, protulit. Diſpoſitio ſiquidem ex qua ſit generantur, quam & morbum nominamus, non omnino dum morbus conſiſtit, eſt fortior: verùm in ijs, qui ſaluari debent, melior multò, quam in morbi principio: in quibus etiam Hippocrates nunc conſulit habere quietem, & in morborũ initijs, ſi quid videtur mouendũ. Nã in morbis exitialibus, non modo quando sũt ſuo vigori vicini, nihil mouere oportet,

tet,ſed etiam in præcedentibus vigorem temporibus:recordantibus nobis,ꝙ deploratos non oportet attingere, ſed magis abſcedere,euentu morbi prænunciato. Circa initia verò illorum morborum, in quibus ſperatur ægrotus conualiturus, tentando maiora ſunt remedia: de quibus Hippocrates dixit:Si quid videtur mouẽdum, moue. Sunt autem hæc præcipuè quidem, venæ ſectio,nonnunquam verò & purgatio:quorum neutrum oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Vt enim in libro de Criſibus manifeſtauimus,coctiones morborum tũc maximè fiunt.Vt igitur hæ citius eueniant, melius eſt circa principia euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius natura poſſit concoquere. Morbo autem conſiſtente cũ iam natura concoquit, ſuperuacuum eſt vacuare,tum propter aliam, quia vis animalis magna ex parte eo tempore eſt defatigata,licet duæ aliæ,vitalis ſcilicet, ac naturalis,maximè fortes perſiſtunt.

1 Vid.l.de tot.mor.temp.c.2.l.1. de criſ. c.6.l.de cur.rat.per ſang.miſſ.c.9.l. de opt. ſect.ad Traſyb.c.13.37. & 40.

XXX.

1 *CIrca initia, & fines, omnia imbecillio-ra: circa ſtatum verò fortiora.*

SYMPTOMATA omnia circa princi-pia, & fines ait eſſe imbecilliora; acceſſio-nes videlicet febrium, & vigilias, atq; dolo-res, & faſtidiũ cibi, & ſitim: ſicuti ipſas diſ-poſitiones in quibus hæc fiunt, vbi morbi conſiſtunt, neceſſe eſt eſſe mediocres in ijs, qui debent ſanitati reſtitui.

1 Vid. l. de tot. mut. temp. c. 2. l. 1. de criſ. c. 6. & 10.

XXXI.

1 *EIus qui à morbo cupidè comedit, nihil proficere corpus, malum.*

OPORTEBAT & hunc aphoriſmum & qui illum ſequitur, adiunctum eſſe illis, 2 qui ſupra ſcripti ſunt, vbi dicebat: Si quis à morbo cibum aſſumens non corro-boratur. In illo igitur aphoriſmo, pro ver-bo, nunc dicto, cupidè comedit, inquiens ci-bum aſſumere, de ſymptomate aliquid do-cuit. ſ. non corroborari. Hic verò, cibum aſ-ſumere commune vtriſq; ſeruauit: ſympto-ma autem mutauit quiddam illi ſcribens pro-

proportionale. Nã nihil corroborari, nihil proficere corpus ſimilia quodammodo sũt. Illud.n. potentiæ noſtrum regentis corpus, hoc verò ipſius corporis affectio eſt. Fit verò hoc, vt .ſ. corpus non bene alatur atque proficiat, nõnunquam ex potentiæ, qua ipſum nutritur imbecillitate, nonnunquã aũt ex malorum humorum ſuperabundantia.

1 Vid. in coac.

2 l. 2. aph. 8.

XXXII.

1 *OMnes ferè, qui malè ſe habent circa initia cupidè comedentes, nec quicquam proficientes, ad poſtremum rurſus cibum non appetunt, qui verò circa initia cibum valde faſtidiunt, poſtea bene appetentes: ij in melius vadunt.*

HIC etiam aphoriſmus de ijs eſſe dictus videtur, qui ex morbo conualeſcunt. Non proficere .n. de his dicere conſueuerũt tum alij, tum Hippocrates ipſe. Si quis igitur bene ab initio comedens non renutriatur: qua de cauſa hoc illi accidit ex eadem rurſus cibum faſtidiet. Cauſa verò ob quam bene ab initio appetentes nihil pro-

ficiant, eſt totius corporis vitium, cũ partiũ appetentium firmitate. Verùm proceſſu tẽporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore vitio, ipſum etiã appetendi inſtrumentum malè ſe habebit: quare in appetentes fient, qui prius bene appetebant, quos rectè cupidè comedentes nominauit. Dixerat autẽ hoc ipſum in præcedentibus apho
1 riſmis, hoc modo. Si verò cibum non aſſumenti hoc eueniat. Scire oportet, quod euacuatione indiget. Porrò eos, qui ab initio malè appetunt, adeò vt parum omnino aſſumant cibi, poſtea verò ad contrarium tranſeunt, an melius permutari inquit. Hoc verò euenit, natura eo tempore quo parum cibi aſſumebãt, ipſam quæ cauſa erat inappetentiæ diſpoſitionem concoquente.

1 Vid. l. 2. aph. 8.

XXXIII.

1 *IN quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa, quæ offeruntur, bonum: contra verò ſe habere, malum.*

NEQVE cum aliquid bonum dixerit eorum, quæ ad corpus attinent, omnino exiſtimandum eſt ob id hominem reualiturũ:
neq;

neq; cum malum dixerit, omnino moriturum. Nam fieri poteſt, vt bonum ſignum à maiori malo ſuperetur: & malum a maiori bono vincatur. *Talia* itaq; pronuntiata intelligenda ſunt de eo ſolo, quod dicitur. Dicitur autem, ꝙ ſignum eſt bonum quantum in ſe eſt: & ſignũ malum, quantum in ſe eſt. De morte autem, ac vita oportet omnium ſignorum vires prius bene perpendentes, ita pronunciare, quemadmodum & ipſe in Prognoſticis cõſulit. Sic igitur & nunc. Cõſtare mente, & appetitum permanere, bona ſigna ſunt in quouis morbo. Quædã. n. non in omni bona ſunt, vt ipſe conſueuit nobis
2 ſignificare, inquiens. Spirandi autẽ facilitatem putare oportet valde magnã habere vim ad ſalutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem conſtare mente, bonum ſit ſignum, hinc cognoſces. Quæ ad cerebrum attinet, atq; mẽbranas, & ſpinalẽ medullã, necnon & ſeptum tranſuerſum, & omnino partes nerueſas, quæ præſertim ſunt iuxta cerebrum, ſana eſſe omnino ſignificãtur ex mentis conſtantia: ſicuti & quæ ad ventrem attinent, & hepar, & cor ipſum, vbi adeſt

prom-

promptitudo ad illa, quæ offeruntur alimẽta. Cùm verò hæc omnia robuſta ſunt, non parua ſpes de ægroti ſalute haberi poteſt.

1 Vid.l.1.epid.cõ.2.t.34.l.1.de criſ.c.14.

2 l.1.progn.t.25.

XXXIV.

IN morbis minus periclitantur quorum natura, aut ætati, aut conſuetudini, aut anni tempori magis congruit morbus, quàm ubi nulli iſtorum congruit.

CVM natura multis dicatur modis, intelligenda eſt apud ipſum iuxta illud ſignificatum, quo in multis alijs locis vſus eſt, & in toto libro de natura hominis, in quo eã, quæ oritur ex primis elementis temperaturam, naturam nominat: ac ſi ita diceret: In morbis minus periclitantur, quorũ primæ corporis temperaturæ, vel ei, quę vel ratione præſentis ætatis, aut conſuetudinis, aut temporis ſuperuenit, magis congruit morbus, quàm quibus nulli iſtorum congruit. Calidæ.n. naturæ, & ætati: & conſuetudini, & tempori, & anni conſtitutioni, ac regimini, morbi calidiores ſunt congruentes: frigidioribus verò, frigidiores: eadem ratione

& ſic-

& ſiccioribus ſicciores, & humidioribus humidiores. Contrarium autem á Diocle dictum eſt, & in libro de ſeptimanis, cuius authores opinantur incitari quidem á ſimilibus morbos, ſolui verò á contrarijs: quã & 2 ab ipſo Hippocr. ſcriptum eſt, contrarijs morbis contraria eſſe remedia. Putant igitur febrem ardentem genitam hyberno tempore, facilius poſſe ſanari ea, quæ fit in æſtate: non animaduertentes, quod ob maximã cauſam febris ardens hyeme fiat, neq; enim ab initio aliter genita eſſet, niſi cauſa poteſtior temporis cõtrarietatem ſuperaſſet. Cũ igitur anni tempus cohibere non potuerit cauſæ magnitudinem, cum tñ haberet ſanitatem ſibi ſuffragantem, multò minus morbo iam facto ſuperauerit, non aſſiſtente ſanitatis robore. Sed & hoc eſt ipſa experientia compertum. Nam duarum febriũ ardẽtium magnitudine parium, illa quæ aduenit hyeme, eſt perniciosior: Nam dum in calidiori temporis conſtitutione ortũ habuerit, & ſubita ad frigidiorem mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardẽs ab ambientis aëris frigiditate; cum ipſi du-

plex

plex inſint, commoditas prior quidem temporis cōſtitutio, in qua morbus genitus eſt, tāquam ſignum: altera verò in qua ſolutus
13 eſt, tanquam cauſa. Hæc igitur omnia magis comprobant, nec repugnant ſentētię aphoriſmi: ſicuti neq; illud, ꝙ raucedines, & grauedines in valde ſenibus non concoquuntur: licet hi morbi ſenili ætati maximè congruant. Primum etenim nō idem eſt nō concoqui, & periculoſum eſſe: deinde non ſimpliciter ſenes dici, ſed cum adiectione, valde. Omnia enim in his ſunt periculoſa, ob virium imbecillitatem. Sed neq; illud ꝙ
14 ſcribitur in primo Epidemiar. Et maximè moriebantur, quibus natura vergebat ad phthiſim: iis quæ dicta ſunt aduerſatur. Neque. n. eam, quæ oritur ex elementis, ibi dixit temperaturam, ſed corporis formam: eſt enim vbi & hæc, natura vocatur. Et ſicuti verum eſt calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita qui anguſtum pectus habent, non ſolùm magis incidere in phthiſim, ſed etiam vbi incidère, periclitari. Nonnulli autem, qui aphoriſmos expoſuerunt, talibus decepti ſuaſionibus, il-
lum

lum congruere naturæ ægrotãtis morbum dixerunt, qui ſit temperatura contrarius, quaſi conſentaneum dicas: per multum (vt oſtendimus) & a veritate ipſa, & ab Hippocratis ſententia deerrantes.

1 Vid.l.1.Pror.com.2.t.18 l.1. progn. 7. & l.3.39. l. 3.aph.3. l.1. de comp. med.per loc. c. 3.

2 l.de flat.propè à principio.

3 l.2.aph.40.

4 l.1.epid.com.1. t.18 19.

XXXV.

IN quouis morbo, partes ad vmbilicum, & imum ventrem attinentes, craſsitudinem habere melius eſt: multum verò extenuari; ac contabeſcere, prauum Sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes, periculoſum.

PARTES omnes, quæ ad epigaſtrium, id eſt, regionem ventris attinent: omni vacare diſpoſitione, quæ ſit præter naturam, oportere, eſt manifeſtum. Et hoc in Progno
1 ſtico dictũ fuit, vbi his vtitur verbis. Hypochondria optimũ eſt abſq; dolore eſſe, & mollia, & æqualia. Sed & ex his ipſis quædam ſunt tenuiora, quædam craſſiora; de quibus

quibus nunc ſermonem habet: quæcunque quidem craſſiora ſunt, hæc meliora eſſe inquiens: quæcunq; verò tenuia, mala, & tanquam ſigna videlicet, & tanquam cauſas: Signa enim ſunt, partiũ quæ contabuerunt, imbecillitatis. Cauſæ verò, ꝙ ciborum concoctio bona non fiat in ventre, neq; ſanguificatio in hepate. Etenim membrũ vtrunq; a craſſitudine dictorum corporum concalefactum iuuatur. *Tantum* igitur vbi cõtabuere offenduntur eorũ operationes, quantum integris ipſis iuuabantur. Quòd autem earum quas diximus partium, tenuitas etiã ad inferiores purgationes ſit periculoſa, manifeſtum. Oportet.n. omnes, quæ infra ſunt thoracis partes, robuſtas eſſe, vt bene purgationibus ſeruiant, alioqui magna incommoda patiuntur. Cur autem de eius inferioribus purgationibus fecerit mẽtionem, dignum eſt quærere. Superiores enim hoc eſt, quæ per vomitum, ijs qui ita affecti ſunt, periculoſæ. An has quidem tanquam manifeſtas prætermiſit, illarum verò commeminit, vt de quibus magis poſſet dubitari ἄτρον; autem, propriè nominat, & appellat

pellat partem ventris imam, quæ vmbilicũ ac pudenda interiacet: ita vt in hæc tria totum epigaſtrium, ideſt, ventris regio, diuidatur: in hypochondrium, regionem vmbilici, & partes ad pubem attingentes.

1 Vid. l. 1. progn. t. 17.

XXXVI.

QVi ſanitate corporis fruuntur, medicamenta purgantia aſſumẽtes, ſtatim debilitantur: & qui prauo vtuntur cibo.

QVI ſano ſunt corpore non ſine cauſa citò labefactantur per medicamenta purgantia. Nam colliquefiunt, non purgantur. Qui verò vitioſo vtuntur alimento, ob malorum humorum ſuperabundantiam facilè exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud, quod exterius aſſumitur, ſiue quod in corpore continetur, vitioſum alimentũ nominet: vterque ſermo veritatem habet: q̃m cibi vitioſi ſolent ſanguinem gignere vitioſum. Si ergo vitioſi dicuntur, per relationẽ ad ſanguinem, qui debet ex eis generari.

XXXVII.

1 *QVi corpore valent, difficulter ferunt medicationes.*

NON

NON cuiuſcunq; medicamenti aſſumptionem ſolet Hippocrates medicationem nominare, ſed tali vocabulo in ſola vtitur purgatione. Sed ſuperior quidem aphoriſmus, vnum, ex ijs, quæ ex ipſa progignuntur, ſymptoma indicat: cito. n. inquit exolui in purgationibus eos, qui corporis habent ſanitatem: In hoc autẽ generaliori dictione, de ijſdem pronunciat: inquiens hos difficulter ferre medicationem. Nam & vertigines, & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & prętereа, celeriter exoluuntur. Fiunt autem hæc omnia, purgante medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, vel flauã bilẽ videlicet, aut atram, aut pitnitam, aut aquoſam ſuperfluitatẽ: quia verò ille non adeſt, ſanguinem colliquat, ac carnes, vt ex ipſis proprium attrahat humorem.

1 Vid. l. 4. aph. 16.

XXXVIII.

1 P*Arum deterior potus, aut cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus: eſt præferendus.*

NON ob id ſolum hoc eſt faciendũ, vt

ægro

ægro gratificemur, ſed etiam quia vtilius ipſi exiſtit. Nam quæcunq; cum voluptate aſſumuntur, iſta ventriculus amplexatur, & facilius concoquit: ſicuti illa, quę diſplicēt, refugit. Vnde & nauſeæ, & flatus, & fluctuationes ſubſequuntur. Quod igitur in plurimis, & bono ſucco prędit is euenit, qn̄ cibus eſt paulò deterior (alioqui etiam) in ijs, qui cupide aſſumunt, non solū non eſt deterior ſed etiam melior interdum euadit.

1 Vid. l. 6. epid. 4. t. 83.

XXXIX.

1 *SEnes iuuenibus plurimum quidem ægrotant minus: diuturnis verò morbis correpti, ferè commoriuntur.*

NON omnes ſenes minus ægrotant quā iuuenes, neque. n. omnes maiorem habent circa victum continentiā, qui verò nō habent magis ægrotant: vt qui iuuenibus ſint debiliores. Quòd verò permultis morbis diuturnis commoriantur, clarum eſt. ſiquidem & facultas eſt imbecilis. ita vt morbos cōcoquere nō poſſint, & omnes morbi diuturni, frigidi ſunt: vnde & magis ſenibus quam iuuenibus accidunt. Omnes ſiquidē

congruentibus naturæ ſuæ morbis facilius corripiuntur.

1 Vid. l. 6. aph. 6. l. 3. aph. 29. l. 6. epid. com. 3. t. 6.

X L.

1 *Raucedines & grauedines in valdè ſenibus, coctionem non admittunt.*

SI ſimul iunxerimus ambos aphoriſmos, vtriuſq; ſermo talis erit: Senes iuuenibus plurimum ægrotant minus. Diuturnis verò morbis correpti, fere commoriuntur. Raucedines igitur atq; grauedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt, ita vt hic aphoriſmus ſit veluti exemplum quoddam antecedentis. Neque.n. hi ſoli morbi ſenes comitãtur ad mortem, ſed etiam nephritis, ideſt, paſſio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori inteſtino, ac ſpleni frigidæ inſũt diſpoſitiones, & præterea cerebri anhelitus (quos Græci *εἰστματα* nominant) tuſſes gibbi, vertebrarum luxationes, obliquationes, & quæcunque alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habent: quæ in quibuſdam iuuenibus, nedum in ſenibus difficulter coquuntur.

Vid.

Digitized by Google

1 Vid. l. 2 aph. 34. l. 6. epid. com. 5. t 6.

XLI.

2 *QVi frequenter ac fortiter abſque cauſa manifeſta deficiunt animo, de repente moriuntur.*

NON omnes, qui deficiunt animo, de repenté moriuntur, niſi tres diſtinctiones adieceris, vnam quidem primam, vt ſæpius hoc patiantur, ſecundam, vt fortiter, tertiã, vt ſine cauſa manifeſta. Nam mulier quædam longam in balneo tempus cõmorata, conſequenter animo deficiebat ob temporis diuturnitatem, & q̃ñ balneo magna ex parte ligna ſuccendebantur vitiata: verum non erat hoc morbi ſignũ, cùm cauſam haberet manifeſtam. Altera verò quàm vteri affectus infeſtabant, hoc idem patiebatur. Quidam verò alter poſt longum ieiunium in balneo deficiebat animo. Alteri autem, ſi vel per horã lauabatur, idem accidebat, niſi prius aliquid panis aſſumpſiſſet. Quibus omnibus aut debile erat, aut ſenſum plurimum habebat vẽtriculi os. Quicunq; verò ex nulla tali cauſa ſæpius, ac fortiter delinquuntur animo, ij ob virtutis vitalis

M 2 im-

imbecillitatem hoc patiuntur: ſicuti & ille cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus eſt: non aliter quã illi qui acutiſſimis cordis affectibus, quos ſyncopis vocant, arrepti ſubito intereunt.

1 Vid.l.5.de loc.aff c.2.

XLII.

1 *SOluere apoplexiam fortem, impoſſibile: debilem verò, non facilè.*

IN apoplexijs totum corpus de repente ſenſu priuatur ac motu, ſola reſtat reſpiratio: quæ ſi & ipſa prohibeatur, maxima eſt, & acutiſſima hæc apoplexia. Quicunq; verò reſpirant quidem, ſed magna cum vi, fortis adeſt iſtis apoplexia. Fortis autem adeſt & illis, ſed minus, qui neq; intentum, neq; violentum, inæqualem tñ, atq; exordinatum, ac præterea intermittentem habent anhelitum: ſicuti in quibus aliquem ſeruat ordinem debilior exiſtit: & ſi omnia fiant: quæ ſunt neceſſaria, citò curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput exiſtẽtes, idq; aut propter aliquam diſpoſitionẽ ſimilem inflãmationi, quæ in ipſo cerebro

ſit

ſit conſtituta, aut ventriculis ipſis oppletis humore pituitoſo. Verum cauſæ magnitudinem etiã morbi magnitudo conſequitur. Magna autem ex parte curationem nõ admittit, propter reſpirationis læſionem. Et mirari licet quomodo omnibus alijs muſculis motũ carẽtibus in apoplexijs, illi qui thoracẽ attollunt, quamuis difficulter, moueantur tamen plerunq;. Videtur autẽ hoc fieri propter reſpirationis neceſſitatẽ, quæ neruorũ vim excitat ad operationem. Et ob hanc ipſam causã, magna ex parte muſculi omnes in apoplexijs operantur, thoracem mouentes, etſi rarò prius oẽs operabantur: quẽadmodũ & in vehementibus exercitijs vbi anhelitus plurimus eſt neceſſarius. Verùm in apoplexijs nõ ob id quod ſit adaucta neceſſitas reſpirationis, ſed quia vis eſt imbecillis, ideo omnes muſculis thoracis ſimul coguntur operari; Quemadmodum & in ijs alioqui, qui cum febre, vires habent imbecilles, ob hanc ipſam cauſam, omnes mouere coguntur ſeipſos in vnam ex omnibus operationis ſummam, ſufficiẽtem, ſeipſos colligentes.

1 Vid.l.2.de præſag expulſ.c.4.l.6.aph. 51.l.Introd.

XLIII.

1 *QVi ſuffocantur, & à vita deficiunt, nōdum tñ mortui ſunt: non referūtur in vitam, quibus ſpuma circa os apparet.*

OMNIS ſpumæ generatio ex duarum ſubſtantiarū mixtione conficitur, altera ſpirituoſa, altera humida. Fit autem earū mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectus Cū verò tenacem habet is qui perfringitur humor conſiſtentiam: (quo ſpiritum circumplectente, ampullas contingit generari) non facilè diſſolubilis, ſed ſtabilis ſpuma perficitur, qualis maximé currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò ſubſtantiarum confractum, ac mixtionē facit nonnunquā motus violentus, vel vtriuſque, vel alterius tantum: nonnūquā verò & fortis calor: niſi & hunc dixerit quiſpiā ſpumā per motum operari. Verùm homini ea, quæ manifeſta videntur conſectanti, tutius eſt duplicē dicere ſpumæ generationē: ventis quidē vehemen-

hementioribus mare occupātibus, propter ictum fortiorem: in lebethibus autem caloris ratione. Sic itaq; & in corporibus animalium, cùm adſunt ex morbo comitiali conuulſiones, vehemētia motuum ſolet ſpumam generare: in apris verò calor: in curſibus autem equorum, vtraq; cauſa vigorē habet. Nam dum continuò per reſpirationes intrò, & extra fertur, ſaliua ꝑ ipſas extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone inſtar vaporis effertur, quod ſaliuæ miſcetur, ac circumplicatur ſpumæ quæ generatur ſubſtantiam, vnà adaugens. Qui verò opinantur hanc ſpumam ex ventre prodire, deerrant. Neq; n. fieri poteſt, vt affatim & cumulatè inde proueniat: cùm neq; eo tēpore animal euomat, neq; nauſeam vllam patiatur: circa quæ ſymptomata, nihil è vetre poteſt efferri: tm̄ abeſt, vt vapor quiſpiā expirationi ſimilis attolli inde poſſit: cū nulla huiuſmodi ſubſtātia è vētre efferatur, qualem pulmo expirat. Quinetiam ſanguis, qui quidem è pulmone educitur ſpumoſus, eſt ſimilis viſceri: qui verò ex ventre, ne tali quidem vicinus eſt. Sed quæ vnā cum ſan-

guine è pulmone educitur ſpuma, affatim, & cum tuſſi educitur. Qui verò ex tali humore paulatim vapor expiratur, nõ excitat tuſſim. Vbi aũt laqueus collo circundatur, neceſſe eſt quidẽ cordi, atq; pulmoni, vt fuliginoſam expiret ſuperfluitatem. Hoc .n. à nobis oſtenſum eſt in libro de vſu reſpirationis. Prohibente autem laqueo, totã violenter impellit, quo fit, vt pars propriæ humiditatis vnà expellatur, eo modo quo fit in ſanguinis eductionibus. Signũ itaque eſt exitiale, qm̃ pulmonis violentiã ſignificat, quam patitur cum animal ſuffocatur. Præcipuè verò hoc fieri rationabile exiſtit propter eam quæ ex corde ad ipſum impellitur caliditatem, vnde & caloris efferueſcentia, & motu ſpiritus violento, & vehementi pulmonis conatu ad educendũ ſpuma enatã. ſignum eſt mortale. Nonnulli tñ, quãuis rarò, dũ ſtrangularentur relati ſunt in vitã, quibus ſpuma circa os apparuerat, & fortè Hippocr. nõ tanquam ſemper intereãt, ſed ꝙ contra rariſſimè eueniat, ita pronunciauit: quemadmodũ & paulo antea oſtendit per alterũ aphoriſmũ, ita inquiẽs. Quibus

bus iuuenibus aluus humida, iis ſeneſcētibus exiccatur. Nam illic hanc dictionem, magna ex parte prætermiſit: quam in ſequē-

2 tibus adiecit, vbi inquit: Quicunque aluum humidam habent, iuuenes dū ſunt, in melius procedunt, quam qui ſiccam habent: qui verò in ſenectute, in deterius pergunt. Nam magna ex parte ſeneſcentibus exiccatur.

1 Vid. l. 2. aph. 20.

2 l. 2. aph. 53.

XLIV.

Qui natura ad modum craſsi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

EOS, qui ex prima ætate craſſi ſunt, & graciles inuicem comparans, de craſſis pronunciat, ꝙ citò ad mortem perueniant, magis quam graciles. Optimum n. bene carnoſum eſſe naturā; hoc eſt cōmmoderatū, vt neq; craſſitudo adſit, neq; gracilitas. Tales.n. poſſunt ad lōgam ſenectam perduci. Si verò à modo recedatur, melius eſt, vt ad gracilitatem. Nā malus eſt ad craſſitudinē exceſſus. Anguſtæ ſunt n. horum arteriæ, ac venæ, atq; ob id paucum omnino ſangui-

nem

nem habent, ſpiritumvè: adeò vt cum ætate proceſſerint, citò ipſis, vel paruam ob cauſam calor natiuus deſtruatur. Graciles autẽ hac quidẽ rõne non periclitãtur: quia verò partes principales ita affectæ ſunt, vt nullũ habeant munimen, à cauſis exterioribus promptè offenduntur. Qui verò natura quidem mediocres erant, verùm victu delicatiore vtentes, poſtmodũ craſſi facti sũt, ijs licet caro, atq; pinguedo adnatæ ſint, venæ tñ atq; arteriæ latæ conſiſtunt: atq; idcirco in eis calor natiuus minus obnoxius eſt extinctioni.

X L V.

QVicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque, liberantur.

MORBVS comitialis proximus quodãmodo eſt morbo quem apoplexiã appellãt; cum idẽ locus in vtroq; patiatur, & idem humor in cauſa ſit. Verũ apoplexia ob omnimodam carentiã illius potentiæ, quæ ad neruos defluit, morbus aũt comitialis propter motum vitioſum, generatur. Frigidus

autem

aût & craſſus eſt humor ambobus: atq; idcirco iuuenum ætas calidam, & ſiccã habẽs temperaturam, maximum affert auxiliũ ijs, qui morbo comitiali laborant: ſic & locorũ proportionales mutationes, (dico autem proportionales, qñ ad calidiorẽ, & ſicciorẽ commutantur) eodem modo & victuum. Neq; enim horum mutatio quælibet morbum ſoluit comitialem, ſed quæ calidiorẽ, & ſicciorem corporis habitum efficit. Poteſt autem ſimpliciter, victus mutatio intelligi morbo comitiali prodeſſe, quoniã magna ex parte victus deprauatus morbum generat, itaque etiam mutatio victus omnino ad melius perducit.

1 Vid.l.5.aph.7.

XLVI.

1 *Duobus doloribus ſimul non eundem locũ infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat.*

SI quis anguſtius eundem locum intelligat, nunquam duo poſſunt in eodem fieri dolores. ſi quis verò latè, poſſibile eſt. Dico autem latè, circa membrum maius, veluti circa brachium, vel cubitum, aut femur, aut

tibiam,

tibiam. Verùm hi duo dolores ſimul augẽt loci afflictionem, ac neuter latet ægrotantem. Si verò ſint in locis diuerſis, alter quidem (ſi ita contigerit) in cubito, alter verò in tibia: tunc alterum ab altero obſcurari contingit, cũ vis ſenſibus tota ad vehementiorem ãbducatur, ac diſtrahatur. Nam & hoc nobis in mœroribus ſolet accidere, qui ſunt & ipſi veluti dolores quidã ſolius animi ſine corpore. Nam & horũ qui ſunt vehementiores, occultant minores, ſiquidẽ non eadem ex re ortum habeant: alioqui & illi ſeipſos coaugent.

1 Vid. l. 6. epid. com. 4. t. 3.

XLVII.

1 *Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis quàm iam confecto.*

PVS ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam, (vt quiſpiam dixerit) habet trãſmutationem. Nam mala ſimpliciter, cum putrefactione fit olida: ſicuti quæ ſimpliciter bona, eſt ipſa nutritio partium animalis at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum; neq; à ſolo calore extra naturã; neq; à ſolo sm̃ naturam procedens. Mixtus

enim

enim quodammodo ex vtriſq; eſt calor inflāmationis. Fit autem dolor extenta ſimul ac calefacta præter naturam;inflammata particula:febres verò ſequuntur principio concalefacto: & hæc ambo coniungunt ex quadam veluti ebullitione, atq; exuſtione ſanguinis:qui vbi ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus, quemadmodum ex lignorum exuſtione cinis:atq; ideo tempore illo dolores ſedantur,ac febres, præſertim cum pus fuerit excretum: vtpote iam conſumpta quidem materia, extincta autem ignea caliditate.

1 Vid.l.3 epid.com.1.t.8.l.3. de rat. vic. in ac.t. 62.l.1.de criſ.c.17.18.

XLVIII.

1 *IN omni corporis motu, vbi laborare cœperit,quies ſtatim laſsitudinem aufert.*

VERBVM, laborare,ſignificat etiā dolere,ſignificat & fatigari:& in vtroq; ſignificato ſermo verus eſt. Siue enim membra iam doleāt ex multitudine motionum, ſiue ſint fatigata,vt vix iā agere aliquid poſſint, quies ſtatim laſſitudinem aufert.

1 Vid.l.6.epid.com.2.t.2. l. de conſuet. c.4.

XXIX.

1 C*Onſueti ſolitos labores ferre, etſi ſint imbecilles, aut ſenes: non conſuetis, fortibus, atque iuuenibus, facilius ferunt.*

ALIVS alij labor conſuetus eſt: illi quidem curſus, vel alius aliquis motus per crura factus, huic verò manus certa mouere lege, ſiue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, vel remigare, vel arare, vel ſimpliciter quoduis aliud agere. Differunt autem omnes iſti labores, quia vel plures vel pauciores partes operantur, & quia vel magis, vel minus laboratur: hoc tamen omnibus commune exiſtit, quod partes exercitatæ fiunt robuſtiores, atq; idcirco labores conſuetos facilius ferunt.

✝ Vid. l. de conſuet. c. 1.

L.

Q*Væ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint, inſuetis minus moleſtare ſolent. Oportet igitur etiam ad inſueta tranſire.*

NON de ſolis exercitationibus hic ſermo eſt, ſicuti ſuperior, verùm de omnibus ſimpliciter conſuetis hic aphoriſmus pro-

nun-

nunciat, cibis, potibus, balneis, illuuiæ, vigilijs, ſomno, calefactione, frigefactione, curis. Horum etenim ſingula minus nocent, cum fuerint conſueta, ijs quæ natura quidē minus noxia ſunt, ſed nunquam in conſuetudinem peruenerunt. Quod cum ita ſe habeat. in exercitationibus quidem: ad partiū quæ operantur, robur refertur, vt antea diximus: in reliquis verò quomodo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduentitiam efficiunt, maximè quidem in ventriculo, cùm hoc verò & in alijs partibus. Nam etſi maximè vincantur, & transmutentur à corpore, ipſum tñ quodammodo pro ſui natura diſponūt, ita q̄ proceſſu tēporis multa fit permutatio, ac ſimilitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc.n. oſtenſum eſt à nobis in libro de conſuetudinibus: oſtenſum eſt etiā, quod vnumquodq; facilius à ſimilibus alteratur. Ob hanc igitur cauſam quantò ſimilius eſt, id q̄ trāſmutat, ei quod tranſmutatur, tantò citius alterat ipſum. Et quidem ab alijs oībus, quibus corpus adhæret, quodāmodo afficitur: veluti in aère frigido, ac calido, vbi denſatur quidē à frigido, laxatur

verò

verò à calido, atque ideo conſueta facilius perfert, ab inſuetis verò moleſtatur. Si.n. laxato corpori ob caloris adhæſum repentè frigus ſuperuenerit; in imas eius ſtatim partes ſubintrat, & maximè offendit. Cauſa itaq; de omnibus conſuetis dicta eſt in lib. de conſuetudinibus. Quod verò experiẽtia notum eſt, id iam noſcimus: quod ſolum ab Hippocrate ſcriptum eſt, qui cauſam adſcribendam non cenſuit. Nos verò ad eiuſdem inuentionem aliquas dedimus occaſiones. Hæc igitur dicta ſufficiant quantũ ad primã aphoriſmi attinet partẽ. Quod verò in fine ſcribitur, in quo conſulit tranſire quodãmodo ad non conſueta, ad vitandũ valetudinis periculũ, dictũ eſt. Eſt .n. vniformis quæq; conſuetudo, periculoſa: cùm omnes homines inopinatis rerũ ſortibus ſubijciantur. Ne igitur aliquando de repente incidẽtes in nobis inſueta, magnopere lædamur: ſatius eſſe inquit omnia tentare. Fiet autem hoc non inhærentibus nobis ſemper ijs quibus aſſueuimus, ſed & nonnunquam contraria tentantibus.

Pluri-

L I.

PLurimũ, atq; repẽte euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum: omne enim nimium naturæ inimicum: ſed quod paulatim fit tutum eſt, cum aliàs tum cùm ab altero ad alterum tranſitus ſit.

CAVSAM ob quam affatim, & repẽtè, vel euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum ſit: ipſe oſtendit, inquiens: omne nimium eſſe naturæ inimicũ. Conſiſtit. n. naturæ ſubſtantia in elementorum commoderatione: quare non abſq; ratione, nimirum omne, (cum deſtruat commoderationem) vnà ſubſtantiam animalis diſſoluit. Paulatim autẽ, inquit, implere. ſ. vel euacuare, & quæcunq; alia ſubinde dixit, tutũ eſt, cum aliás, tum maximè cum ab altero cui aſſueuimus, trãſimus ad alterum. Nam in antecedente aphoriſmo conſuluit ad inſueta tranſire. In hiſce igitur permutationibus, quòd affatim quidem atque repente fit, periculoſum eſt valde, quod verò paulatim, tutum.

N Vid.

1 Vid l.6.epid.3.t.27. l.de Ptiſana c.6. l.de dign.aff.ren. c. 6.

LII.

1 O*Mnia ſecundum rationem facienti, ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, ſuppetente, quod ab initio probaueris.*

NON eſt mediocris prudentiæ, non diſcedere ab ijs, quæ recta viſa ſunt, etſi nondum manifeſta appareat vtilitas ex ijs, ita factis, conſequi. Quemadmodum enim gutta ſubiectam petram percutiente vix longo tempore ſenſibilis paſſio in lapide manifeſtatur: ſic accidit etiam in crudis, & quæ difficulter concoqui poſſunt diſpoſitionibus: in quibus cum recta ratio inuenerit: id quod conducit, non diſcedit ab illo, quod primum faciendum exiſtimauit, etiã ſi nihil ex illius vſu, ſit effectum.

1 Vid. l.2 de comp. med per loc. c. 1.

LIII.

1 Q*Vicunq; aluos humidas habent, ſi quidem iuuenes ſint, in melius commutantur, ijs qui ſiccas habent. Qui ver.* in

in ſenectute, eò deterius commutantur: nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur.

MANIFESTVS eſt hic aphoriſmus: & quicquid de eo dicere conuenit, prius eſt dictum in eo aphoriſmo, cuius principium, Quibus iuuenibus ventres humidi ſunt, ijs ſeneſcentibus exiccantur.

2 Vid. l. 2. aph. 43. 53. 20.

LIV.

M*Agnitudo corporis, iuuente quidem neq; indecens, neq; illiberalis: ſenecta verò inutilis, & deterior paruitate.*

MAGNITVDO corporis propriè quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate, moderantiam exuperat. Iam verò, & quod longitudine ſola amplius auctum eſt corpus: ſolemus magnum nominare: quanquam huic propriũ nomen eſt, longum. Nam & aliquando, quòd ſecundum latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus eſt auctum, dicunt eſſe magnum, quamuis hoc craſſum proprio vocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio ſignificato, Hippocrates dixit, nihilo deterior

eſt in ſenectute quám paruitas. Si verò vel longitudinem corporis, vel craſſitudinem intellexit: hæ deteriores atque inutiliores ſeneſcentibus ſunt; verúm neque craſſitudo eſt iuuentæ decens, neque liberalis. In ſola ergo longitudine quòd ſit iuuentæ liberalis, ſenectæ verò inutilis, verè diceretur. Ex hac enim ſeneſcentes gibbi fiunt, & vix poſſunt onus perferre: quòd Hippocrates inutile dixit.

GA-

GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.
LIBER II.
Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

IN tertio hoc in Aphoriſmos Hippocratis Commentario, eorum quæ de temporibus atq; ætatibus ab Hippocrate ſcripta ſunt, expoſitionem faciemus: maximè quidem quicquid eſt in ipſis obſcurum, declarantes: (hoc enim eſt proprium expoſitionis opus) verumtamen ſingulis etiam, quæ rectè dicta ſunt, demonſtrationem apponentes, quoniam hoc quoq; fieri in commentarijs conſueuit. Miror autem hoc loco Lycij inconſtantiam, ſcribentis quidem (vt ipſe

 ait)

ait) expoſitiones Quinti præceptoris, nuſquam autem iis, quæ de temporibus, & ætatibus dicta ſunt, probationem demonſtratiuam apponentis, ſed ad experientiã, & obſeruationem omnia referentis, cûm tamen ipſe in aliorum aphoriſmorum expoſitionibus rationalem adhibeat conſideratioñe de ea, quæ in ipſis continetur veritate, non ſola contentus experientia. Quód verò ſola experientia non ſufficiat ad talem contemplationẽ aggregandam, ipſe Hippocr. oſtendit: & hoc in proceſſu ſermonis oſtẽdetur.

I

1 *MVtationes temporum potiſsimum pariunt morbos: & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris & alia pro ratione, eodem modo.*

℞ MVTATIONES temporum nonnulli exiſtimant dici quibus inuicem commutantur, quaſi ſucceſſiones dicere. Nam hyeme in ver commutata, fit dictorum morborũ generatio, de quibus ipſe deinceps loque-
2 tur. Vere. n. furores, melãcholiæ, & morbi comitiales. Verè rurſus in æſtatem deſinente, quod eſt initium æſtatis, febres continuæ,

tinuæ, inquit, & tertianæ ardentes, & quæ ſubinde cõmunerauit, Et de autumno, atq; hyeme ſimiliter ſcripſit, vt inquiunt illi, qui pro eodem accipiũt mutationes, & ſucceſſiones, Verum id verbum, potiſſimũ, quod ſermoni adiectum eſt aphoriſmi, hanc expoſitionem non admittit. Nã nonnunquã tempora inuicem cõmutãtur, & ſicuti quidam morbi ex commutatione generantur, eodẽ modo etiam ſoluuntur; & hoc ipſe Hippocrates dixit. Quare nihilo magis ſucceſſiones temporum pariunt morbos, quàm ſoluunt. Quomodo igitur non ſat fuit ipſi dicere: Mutationes temporũ pariunt morbos, ſed & potiſſimum, addidit? Melius itaque fuerit ob hanc adiectionem, permutationes temporum intelligere eas, quæ fiunt sm̃ illorum temperaturas, alterationes. Hæ ſiquidem ſunt, quæ potiſſimum generant morbos, qñ multa: alia poſt aliam, fiunt alterationes: quemadmodũ in Epidemijs ſcripſit, & nunc etiã paulo poſt dicet: Si verò vnius temporis ſolius alteratio efficit morbos aliquos, non tamẽ potiſſimum. Qñ igitur fiunt morbi potiſſimum ex vnius temporis alte-

ratione? Qñ contigerit magnam eſſe alterationem, & ob hanc cauſam ipſe inquit: Et in quibuſdam temporibus magnę mutationes, vel caloris, vel frigoris, vel alicuius alterius rei, veluti humiditatis, ſiccitatis, aut ventorum, & horum defectus. Hæc igitur expoſitio recta eſt in iſta ſcriptura. Inuenitur tamen & alia ſcriptura, quę ita ſe habet. Mutationes temporũ pariũt morbos, & maximos: potiſſimũ aũt & in quibuſdã temporibus magnæ mutationes. Quæ ſcriptura nullã habet obſcuritatem, ijs prę ſertim, qui ea audierunt, quæ à me ſtatim antea dicta fuerunt. Sunt verò & aliæ ſcripturæ idem dicentes: quas intelliges, atque probabis, ſi illa quæ diximus, animaduerteris.

1 Vid. l. de humor.

2 l. 3. aph. 20.

II.

1 *NAturarum, aliæ quidem ad æſtatem, aliæ verò ad hyemem, benè, malèvè ſe habent.*

NATVRAS hoc in loco dixit Hippocrates ſecundum principaliſſimum, & proprium ſignificatum, quod sm̃ ipſam maximè

me ſubſtantiæ naturæ eſt. Dicebamus autẽ in præcedentibus ipſam eſſe temperaturã quatuor elementorum, humidi, ſicci, calidi, & frigidi. Et quidem oſtenſum a nobis eſt in libris de temperaturis: quod vna quidẽ eſt temperatura, bene temperata, atq; optima: malæ autem temperatæ, & vitioſæ numero octo: quatuor quidem ſm̃ qualitatem excedẽtem, quatuor verò aliæ ſm̃ duas: ſm̃ vnam quidẽ calida, & frigida, ſicca, & humida: ſecundum duas veró calida, & ſicca, humida, & calida, & frigida, & humida, & frigida, & ſicca. Ad æſtatem quidem frigidæ, & humidæ naturæ optimè afficiuntur: ad hyemem verò calidæ, & ſiccæ: ſicuti etiã malè afficiũtur calidæ, & ſiccæ ad æſtatem, frigidæ, & humidæ ad hyemẽ. Quæ igitur in extremo ſunt huiuſcemodi, ad dicta tempora optimè, ac peſſimè afficiuntur: quæ autem mediocriter, ſm̃ quippiam ex temporibus, vel iuuantur, vel offendũtur: ſicuti humida, & calida æſtate, & hyeme: quoniam æſtate quidem quatenus humida eſt, melius afficitur; hyeme verò contra, quatenus calida.

Vid,

2 Vid.l de hum.l. 1. epid. com.1.c.1. l.2. de dign.pul.c.3.

III.

1 M*Orbi quoq; alij ad alia benè, vel malè ſe habent, & quædam ad ætates ad tempora, & loca, & victus genera.*

INORDINATO quodam interpretandi genere mihì videtur vſus Hippocrates in hoc aphoriſmo. Nam melius vtiq; ita dixiſſet: Morbi & ætates, alij ad alia tẽpora & loca, & victus genera benè malêvè ſe habent. Morbi igitur benè ſe habent ad tẽpora quantum ad generationem quidem ſimiles, quantum ad ſolutionẽ verò, contrarij. Nos enim de hoc ipſo prius determinauimus in expoſitione illius aphoriſmi, cuius 2 initium eſt: In morbis minus periclitantur. Ætates autem, quemadmodũ & naturæ frigidæ quidem ad calida, calidæ verò ad frigida: ſenum quidem ad æſtatem, iuuenũ verò ad hyemem: eadem ratione, & ad loca non morbi tantum, ſed etiã ætates afficiuntur. Nã morbi calidi in locis calidioribus magis generãtur, & minus ſunt periculoſi: & magis ſunt in frigidis regionibus ætates cali-

calidiores,& in alijs proportionaliter. Sic verò & ad victus genera: alij ad alia bene malevè ſe habent morbi, & ætates. Nā calidiores ad frigidiora, frigidiores verò ad calidiora,& ſicciores quidem ad humidiora, humidiores verò ad ſicciora bene ſe habēt. Et vt ſimpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, ſimiles autem ad ſimilia præterquam ſi ætas temperata victui, & regioni, & loco temperato comparetur; hoc .n. ſolo modo ſimiles à ſimilibus bene afficientur. Quæ verò plus à commoderatione receſſerunt ætates, ijs ſecundum temperaturam, contraria loca, & tempora 1 & victus genera conferunt magis. Cùm verò omnes morbi à temperie, & modo recedant, generatio quidem à ſimilibus locis atq; temporibus, ſolutio verò à contrarijs fit.

1 Vid. l. de hum. l. 2. de dign. pulſ. c. 3.
2 l. 2. aph. 34.

IV.

1 *IN temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.*

RECTE, neq; enim appellationes temporum,

porum, cauſæ morborum ſunt, ſed temperaturæ. Cùm igitur ipſæ conuariant, neceſſe eſt, & morbo conuariari.

1 Vid. l. de hum. l. 1. de temp. c. 4. in Procemio Epid. l. 1. epid. 1. t. 1. 8. l. 3. epid. 3. t. 66. l. 6. epid. 2. t. 24 l. 6. epid. 5. t. 27. l. 3. aph. 17. 11. 20. 15. 25.

V.

1 *AVſtri auditum bebetant, caligine viſui offundunt, caput grauant, tarditatem ac languorẽ inducunt. Quando (igitur) inualuerint: talia in morbis accidũt. Cõtra, ſi aquilonia ſit tempeſtas, tuſſes (vigent,) facium aſperitates, alui duræ, horrores, coſtarum dolores, & pectoris. Quando igitur hæc viget, talia in morbis expectare oportet.*

ID quidem quod fit, declarauit, inquiẽs, Auſtri auditum hebetant, caliginem offundunt, caput grauant, tarditatem motus, ac languorem inducunt: Cauſam autẽ adſcribens ob quam, Vbi hæc tempeſtas viget: talia in morbis accidunt. Semper ſiquidem oportet medicum diſtinguere, & ſeparare id quod ex cauſa extrinſeca fit, & non morborũ ratione: vt præcognitiones faciat certius.

tius. Cauſam verò ob quam auſtri reddant auditum grauiorem, & viſum caliginoſum, non eſt difficile ex eius temperatura intelligere, quæ calida, & humida natura eſt. Omnia etenim talia ſunt apta replere caput. Ob hoc igitur, & ſenſuum inſtrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorũ humectato, neceſſe eſt, & circa voluntarios motus pigritiam euenire, & veluti in ſeipſo languidum hominem apparere. Contrà verò in aquilonijs (vt ipſe inquiet inferius) corpora fiunt robuſtiora, vegetiora, & ad motus prõptiora, & melius audientia. Nũc verò hæc non oppoſuit ijs, quæ ex auſtro circa corpus contingunt, qm̃ in hoc aphoriſmo de læſione tantũmodo, quæ ex vtroque accidit vento, tractare propoſuerat: vt hęc cognoſcentes, ab illis ſeparemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquilonijs igitur (vt inquit) fiunt tuſſes, propter videlicet inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium intemperiem, & propter faucium aſperitatem, de qua nobis inſinuauit, adiungens verbum illud fauçes, vt ſubintelli-

telligeremus, patiuntur. Nam ſolet hoc modo loqui aliquando. Paulopoſt .n. inquiet. Autumno & æſtate ferè, (fiūt) febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Licet autē etiam ſimul duo hęc coniungentes legere: fauces, alui duræ: vt nonnulli expoſitores legendū exiſtimarunt. Nam fauces in aquilonijs cōſtitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur, ac refrigerantur: & venter inferior dura excernit, tum propter temporis conſtitutionis temperaturam, quæ vergit ad ſiccitatem, toto corpore exiccato, tum pręcipuè, quia ad ſeipſum trahit humidiores partes alimenti: tum etiam, feces quondam in corpore diutius remanent, nec excernuntur, omnino exuguntur, & areſcunt. Vrinæ etiā accidunt difficultates, veſica flatu aquilonis ob frigiditatem offenſa. Eſt.n. exanguis: & frigida: & propterea à cauſis frigidis plus quàm aliæ partes promptius afficitur. Eadē aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, communi cum alijs partibus noxa, tum etiam reſpirationis accedente læſione: quæ non pari modo pulmonem attingit, & cor, ob ſui caloris multitudinem. Homines

verò

verò horridos fieri in aquilonijs conſtitu-tionibus:clarum eſt conſentaneè videlicet aeris ambientis temperatura.

1 Vid.loc.cit.ſuperius.

VI.

1 *QVando æſtas ſit veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet.*

QVEMADMODVM paulò antea dicebat: Quando die eadem aliqñ frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rurſus. Quãdo æſtas ſit veriſimilis, hoc eſt temperaturam habet cõmoderatam, expectare inquit, oportet multos ſudores in febribus: & hoc non ſine ratione. Neq; enim ſine aeris ambiẽtis calore multi ſudores fieri poſſunt, neque abſque hoc, quod aliqua humiditas excrementoſa in corpore contineatur. Horum verò in hyeme: autumno verò neutrum: vere autem vtrumque. Rationabiliter igitur æſtas quidem ſi arida ſit multum, abſumit atq; reſoluit humiditatem: ſi verò ſimilis ſit veri, ob caliditatem quidem, attrahit ad cutim: ob humiditatem verò non poteſt per modum vaporis reſoluere. Affatim igi-

tur

tur dum tota humiditas in morborum iu-dicijs excernitur, ſudores facit.

1 Vid. l. de hum. l 3. de diff. reſpir. c. 9.

VII.

IN ſiccitatibus febres acutæ fiunt. Quòd ſi amplius talis pergat eſſe annus, qualem fecerit conſtitutionem, tales plurimum morbos oportet expectare.

NON multas ait febres in ſiccitatibus fieri, ſed acutas: quoniam paulo poſt in-
1 quiet: Ex anni autem conſtitutionibus, ſiccæ omnino quidem pluuioſis ſalubriores ſunt, & minus mortiferæ deinde hoc ſubiũ-
2 gens rurſus inquiet: Morbi in pluuioſis quidẽ tẽporibus magna ex parte fiũt febres & longæ. Nõ abſq; ratione. Nã aeris ambiẽtis humiditas pituitoſos aceruat humores, & non paucas generat aquoſas ſuperfluitates: ſiccitas verò pauciores quidẽ humores efficit, ſed qualitate bilioſiores: & ob hanc cauſam febres numero quidem sũt pauciores quam in temporibus pluuioſis, ſed acutiores. Quæ verò deinceps in aphoriſmo dicuntur, manifeſta ſunt.

1 Vid. l. 3. aph. 15. 2 l. 3. aph. 16.

IN

VIII.

IN legitimis temporibus, ac conuenientem ſeruantibus temperaturam, morbi legitimi, & boni iudicij fiunt: intempeſtiuis autem, non egitimi, & mali iudicij.

LEGITIMA tempora nominant, quæ empore, & loco ſuam recipiunt temperaturam. Quem verò legitimum appellet annum, tibi licet diſcere ab ipſo in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente. a Si quidem pro lege naturæ appareant ſigna huiuſcemodi in ortibus, & occaſibus ſiderum, & in autumno ſi aquæ deſcendũt, & in hyems mediocritatem ſeruauerit, neq; valde ſerena, neq; frigore excedens, & vere aquæ euenerint tẽpeſtiuæ, & æſtate: ſic par eſt annum fore ſalubriorem. Poſtquã igitur qualis debeat eſſe legitimus annus, didiciſti: facile eſt etiam non legitimorum intelligere. Omnia enim quæ non ſeruant, ſecũdũ aliquid, anni legitimi ductum, ea nunc Hippocrates non legitima, ſiue intempeſtiua vocat: & eos qui in ipſis accidunt morbi, ſimiliter appellat. Ait autẽ & ipſos difficulter, hoc eſt malè iudicari. Vel enim cũ ſympto-

O matis

matis periculoſis iudicia in his morbis eueniũt, vel ſtatim ſunt pernicioſi, vel omnino faciunt recidiuam.

1 Vid. l. de hum. l. 1. epid. 3. t. 1.

2 l. de aere, aquis, & locis.

IX.

1 *Autumno morbi acutiſſimi, atq; exitiales, maxima ex parte. Ver autẽ ſaluberrimum, & minimè exitiale.*

CVM tempora conuenientẽ ſeruant totam temperaturam, inter ipſa ver eſt ſaluberrimũ, vt quod bonã habet temperaturã. Morbos autẽ acutiſſimos, atq; mortiferos, aliorum temporũ comparatione autumnus affert, quandoquidem ver temperiem habet. Autumno verò hoc in primis ineſt, qđ eadem die aliqñ calorem, aliquando frigus continet. Deinde æſtiuum ſubſequitur tempus, in quo multis quidem humores aſſati ſunt, quibuſdam verò & vires ſunt debilitatæ. Non ſolùm verò hac ratione autumnus malus eſt, ſed etiam quia primum quidem humores mouebantur ad cutem, atq; diffla bantur: autumno verò ab aeris ambientis frigiditate truduntur, atq; ad interiora impellun-

ellũtur. Hæc quidem omnibus hominib. communia ſunt: iis verò qui malo victu utuntur, hoc amplius accedit, quod æſtiuo tẽpore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt.[a]

a Vid.l.2.epid.ſect.1.l.1. de temp. c.4. l.3.aph.20.

X.

1 A *Vtumnus tabidis malus.*

ADAMNAVIT quidem etiã aliã ob cauſam autumnũ in antecedente aphoriſmo: nunc autem præcipuè nocentẽ tabidis rurſus vituperat. Vtrùm verò illos ſolũ nominet tabidos, quibus pulmo eſt exulceratus, vel oẽs quomodocunq; extrema confectos macie, nõ poſſumus colectari. Liquet autẽ vtriuſq; autumnum eſſe malum, cùm ſit ſiccus ſimul, ac frigidus, & inæqualis.

1 Vid.l.1.epid.ſect.7.l.3. epid. 3. t. 66. l.6.epid.5.t.27.l.3.de diff.reſp.c.9.in Proemio epid. & t.1.l.1.progn.t.4.l.3. progn.t. 38.l.3.aph.13.

XI.

D*E temporibus: ſiquidem hyems ſicca, & aquilonia fuerit, ver autẽ pluuioſum, &*

auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & lippitudines, & inteſtinorum difficultates, præcipuè verò mulieribus, & viris, qui natura ſunt humidiores.

DE temporum mutatione hic docet, ab hyeme ſicca, & aquilonia initium ſumens, vere autẽ pluuioſo, & auſtrino. Paruæ quidem ſunt tales mutationes, præter naturã tñ: quapropter ad æſtatẽ ſequi ait hos morbos. febres acutas, & lippitudines, & inteſtinorũ difficultates. Cauſam verò ob quã ſuperabundant in tali conſtitutione huiuſcemodi morbi: ipſe explicauit in libro de aquis, de locis, & aere. Verba autem eius ſe
1 habent in hunc modum: Si autẽ hyems quidem ſicca, & aquilonia fuerit, ver autẽ pluuioſum, & auſtrale, neceſſe eſt æſtatem febribus abundare, & lippitudines, & difficultates inteſtinorũ aduenire: quãdo enim æſtate plenior ardor repente ſuperuenerit, & terra madida ex pluuijs vernalibus, & ab auſtro fuerit, neceſſe eſt æſtum duplicari, tum à terra madida atq; calente, tum à Sole comburente: non cõſtantibus hominum ventribus, neq; exiccato cerebro. Neque enim

enim poſſibile eſt tali vere exiſtente, non inflammari corpus, ac carnem: vnde febres accidunt acutiſſimæ tum reliquis omnibus tum præcipuè pituitoſis. Difficultas verò inteſtinorum mulieribus, & viris humidioribus conuenit fieri. Hæc igitur Hippocrates in libro de aquis, & locis, & aere dixit. Nos verò larius eius ſermonem explanabimus, & primum quidem ob quam cauſam neque in hyeme, neq; vere per talem conſtitutionem dixerit vulgari morbos. Atqui in ſecundo Epidemiarum, in ipſo tempore vitiato ait apud Cranonem factos eſſe carbones. Verba autem eius inibi hæc ſunt, 12 Carbones æſtiui fiebant in Cranone: Pluebat per æſtus aqua larga vbique: fiebāt autem auſtro magis. Manifeſta igitur eſt ex ijs, quæ dixerat, cauſa ob quam apud Cranonem facti ſint æſtate carbones. Neque. n. paulatim mutata eſt tēperatura naturalis, ſed ad talē peruenit cōſtitutionem, in qua facilè putrent quæcunq; naturam habent, vt putreant. Habiles. n. ſunt humiditates modum excedentes, ad putreſcendum: nam (vt ipſe inquit) morbi in temporibus plu-

uioſis ſiunt magna ex parte febres longæ,& alui fluxus, atq; putredines: ſed ijs adhuc magis caliditates. Cùm autem in vnum con uenerint: idq; tam ſortes immoderatas: quã in Cranone: tempus ſm̃ corpus non expectat, verùm anticipat in priore plurimum offendi. Per hyemem verò ſiccam, & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficiũtur, quemadmodum ipſe dixit per hæc verba:
3 Si verò aquilonia fuerit: tuſſes, faucium aſperitates, alui duræ, vrinæ difficultates, horrores, dolores laterum, & pectoris: non tñ magnus morbus contrahetur; nam præter alias, ſicciores conſtitutiones ſunt
4 ſalubriores. Ex toto enim ait ſiccitates pluuioſis tẽporibus eſſe ſalubriores, & minus mortiferas. Hyems verò aquilonia, & ſicca ex oppoſito infeſtabit quidem homines: per tuſſes, & alui ſuppreſſionem, & difficultatem vrinæ: atq; dolores locorum ad thoracem attinentium: non tamen febres, vel difficultates inteſtinorũ, aut tale quiddam operabitur. Cur autem neque in vere pluuioſo atq; auſtrali exiſtẽte morbi vagantur? Quã anteceſſit multum hyems frigida,

ae

Digitized by Google

ac ſicca. Ipſe verò dixerat non ſimpliciter prę ſentes conſtitutiones fore conſiderādas, ſed etiā ex qualibus, ad qualeſvè fiant permutationes. Prçeſiccatū itaq; prius corpus per hyemem, cuius ſicca atq; aquilonia fuit temperatura: nō modò nihil ex vernis pluuijs patietur, ſed potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad contrariam (cùm prius eſſet ſiccum) ducetur corpus conſtitutionem: traſcēdens illā, quæ mediam tenet, mediocritatem. Quare æſtas ſubſequens, paratum excipit offenſionē, cū terra adhuc humecta ſit: atq; ob hanc cauſam ſtrāgullationem efficiet, vtpote Eteſijs nondum potentibus flare. Nam illi poſtea, & poſt Canem flare incipiunt. Quare totum tempus medium, habebit febres acutas, propter caliditatem, & humiditatē humoribus in corpore putreſcentibus; necnō lippitudines, & difficultates inteſtinorum, pro aptitudine partium, quæ offenſionē recipere natura aptæ ſunt. Aliæ enim alijs magis, aliæ minus paſſibiles ſunt, ſm̄ corporum temperaturas. Nam lippitudines ferè

omnes infeſtant repleto capite, quibuſdam exceptis, q̃bus oculi præualidi ſunt: difficultates verò inteſtinorum ſicut ipſe dixit, eos qui naturas humidas habent, & mulieres, hæ ſiquidem viris ſunt humidiores. Si igitur totam conſtitutionem, tanquã noſtra, putrefacientem corpora, damnamus: liquet quod putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipſum ſiquidem humidum, quod in noſtris putret corporibus, quædã veluti materia eſt á vi caloris patiens. Humiditas verò ambientis aèris, quatenus exiccari non ſinit humorum in corpore ſuperabundantiam, eatenus adiuuat, vim putrefacientem. Nihil itaq; mirum ſi in talibus conſtitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitoſis magis aduenire, hi ſiquidem neceſſariò ſunt humidiores. Manente igitur putredine in corpore, febres ſiunt, ſi verò per ventrẽ euacuetur, difficultates inteſtinorũ. Et hæc per totam æſtatem contingent, niſi ſiat circa Canis ortum permutatio de qua ipſe in libro de aquis, locis, & aere tranſegit poſt verba paulo antea ſcripta, poſt illa videlicet: Difficul-

ficultates autem inteſtinorum par eſt fieri mulieribus,& viris humidioribus. Nam ſermonem continuans, ſcribit in hunc modũ: Et ſi quidem ſuperuenerit circa Canis ortũ aqua, & hyberna tempeſtas, & Eteſiæ perflauerint, ſpes eſt quietis, & quod autumnus ſalubris erit: alioqui periculum eſt ne pueri moriantur,& mulieres, minimè verò ſeniores:& ne qui euaſerint, in quartanam finiant,& ipſa quartana in aquam intèr cutē terminetur. Verùm de ijs, quæ adiecit in libris de aqua,& aere, & locis, cùm librum illum exponemus, diligentius conſiderabimus. De ijs verò, quę in pręſenti aphoriſmo proponuntur, ſufficienter eſt dictum, excepta vna dictione, ex neceſſitate, quam non ſolum appoſuit in aphoriſmo, ſed etiam in libro de aquis, locis,& aere, oſtendens per eam, q̃ rei natura perſuaſus, & non ex aliqua obſeruatione, iſta notauerit. Quoties igitur par eſt vidiſſe talem cõſtitutione, vel quot in locis, numquid bis, vel ter, vel quater. Atqui ne ſi ſæpius quidem poſſis dicere, q̃ ita ſemper erit, ſicuti neq; ſi ex medicina aliqua videns purgatos ſex, vel ſeptem

homi-

homines, iam dicere certò poteris, quod omnes poſthac homines ſimpliciter purgabuntur. Quare pro manifeſto relinquitur, quòd res naturam Hippocrates ſequens, & non aliquam obſeruationem, ita ſcriptitauerit: Neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines, & difficultates inteſtinorum fieri.

- 1 Vide l. de aere, aquis, & locis.
- 2 l. 2. epid. in princip.
- 3 l. 3. aph. 5. 4 l. 3. aph. 15.
- 5 l. de aere, aquis, & locis.

XII.

1 *SI verò hyems auſtralis, & pluuioſa, & ſerena fuerit, ver autem ſicca, & aquilonium: mulieres quibus partus, in ver incidit ex quacunq; occaſione abortiunt: quæ verò pariunt, imbecilles, & morbidos infantes pariunt: quare vel ſtatim intereunt, vel tenues, & valetudinarij viuunt. Cæteris verò mortalibus difficultates inteſtinorum, & lippitudines ſiccæ fiunt; ſenioribus autem deſtillationes, quæ citò interimunt.*

CONTRARIO modo ſe habet temperatura in duobus, quæ in ſuperiore aphoriſmo ſunt dicta temporibus, ad illas, quæ in

iſto dicũtur. Qualis enim erat hyems prius in illo,tale nunc eſt ver. Quale autem erat in illo ver,talis nunc eſt hyems. Quòd autẽ in illis non erat neceſſarium in vere morbos vagari cõiter vehementes, ſufficienter dictum eſt. Nunc autem ꝙ hyeme humida quidem, ac calida, vere autem frigido ac ſicco, neceſſarium ſit in ipſo vere homines ægrotare eſt demonſtrandũ. Mulieres itaq; quibus partus incidit in ver, ex quacunque abortiunt occaſione. Corpora ſiquidem humida ac mollia, & rara reddita per hyemẽ tepidam,ad intimas ſui partes aeris ambientis frigiditatem facilè admittunt.itaq; quicunq; infantes longo tempore aeris tepori aſſueuerunt, perculſi vehementer à frigore non abſq; cauſa deprehenduntur, alij quidem iam mortui in ipſo vtero,alij verò in ipſo partu mori. Qui verò ex ijs viui in lucẽ æduntur: non ferentes ſubitam ad contrarium tranſmutationem, vel breui poſt tempore moriuntur, vel imbecilles, & morboſi cùm ſint, vix in vita perdurant. Alijs verò ceupituoſis, ac mulieribus, difficultates inteſtinorum ait accidere ex pituita à capite

ad

ad ventrem defluente. Hunc .n. humorum par eſt in dicta conſtitutione plurimum generari: hyeme quidem capite repleto, ſubitoq; refrigerato circa veris initia. qm̃ cerebrum natura aptum eſt ad generandas pituitoſas ſuperfluitates: cùm refrigeratum, non poteſt alimentum conuincere. Hoc autem etiam euenit pituitæ generationi. Quæ enim à forti fit frigiditate, acida euadit: quę verò à caliditate replente caput, falſa: ſicuti & quæ à pauca fit frigiditate, vel paucam habet dulcedinem, vel nullam manifeſtam qualitatem. Ea igitur, quæ fit in præſenti conſtitutione pituita, propter hyemis caliditatem, falſa erit; & hac ratione maximè difficultatem inteſtinorum generabit, quando longiori tempore mordens atq: abradẽs inteſtinum offenderit. Et hæc eſt crudeliſſima dyſenteria: qm̃ bilioſus quidem humor tranſeundo affligit. Hic autem cùm ſit lentus moram trahit: & ſua cunctatione amplius exulcerat. Nimirum propter lentorẽ in tranſitu per inteſtina inhærens, ac tardãs ſemperque aliquid deterens: propter qualitatem inteſtinorum difficultatem. His autem

tem, qui natura caldi ſunt, ac bilioſi, inquit ipſe Hippocrates, lippitudines ſiccas accidere. ſic autem vocat eas, quæ ſunt ſine fluxu. Par autem eſt calidis, ac ſiccis naturis, in ſicca, ac frigida conſtitutione, quæ calidam atq; humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput. n. prius repletum eſt in calida atq; humida conſtitutione: frigus autẽ ſuperueniens, veluti manus quædam extrinſeca capiens, ac præmens quandam vti ſpõgiam cerebrum, exprimit illam, quæ in ipſo continetur humiditatem. Hæc verò delata alias alium locum; ex ijs, qui faciles ſunt ad patiendum, multos generat morbos: atque ita ijs, qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil verò ex ipſis effluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem, denſantis ſuperficiem exteriorem. Quòd verò Hippocrates ipſe hæc omnia, quæ diximus, ad cauſas referat antedictas, manifeſtum ex ijs, quæ ſcripſit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc verba: Pituitoſis itaq: par eſt difficultates inteſtinorum deuenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente propter naturæ humiditatem bilio-

ſis

ſis autem ſic eas lippitudines ob carnis caliditatem, ac ſiccitatem. Quòd vero ſcribitur circa finem aphoriſmi, ſenioribus verò deſtillationes, quæ ſubito interimant: ipſe in libro de aqua, locis, & aere, per hæc verba ſcripſit. Valde autem ſenibus deſtillationes propter raritatem, & venarum colliquationem, ita q̃ repente intereunt: quoſdã verò contigit dextra, aut ſiniſtra parte ſtupidos fieri. Per hæc verba videtur Hippocrates indicare, non quas valde communi vocabulo deſtillationes conſueuimus nominare, quæ ſcilicet ex capite fluunt ad pulmonem per aſperam arteriam, ſed omnes, quæ feruntur fluxiones per venas à capite ad partes inferiore. quare & citò interimentes, bene videtur adiectum: qm̃ hæ velociter terminantur, cum aliæ diutius perdurent. Quidam verò expoſitores per deſtillationes intelligentes illas, quæ à capite ad pulmonem fluunt per fauces, & arteriam. cum negatione, non, hunc ſcribunt ſermonem, hoc modo: Deſtillationes accidere valde ſenibus, non cito interimentes. Et rectè quidem. Neq; enim frigidæ fluxiones

in

in ipſis coquuntur, ob ætatem. In quibuſdã verò exemplaribut ſcriptum eſt: Citò intenmentes: q̃m in libro de aqua, locis, & aere, ipſe inquit: Ita quòd repentè intereunt.

1 Vid. l. 2. epid. in principio. l. de aere, aquis, & locis.

XIII.

SI verò æſtas ſicca fuerit, & aquilonia, autumnus verò pluuioſus, & auſtralis, dolores capitis vehementes ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines atque grauedines, quibuſdã autem & tabes.

EANDEM temperaturam nunc apponit æſtati, & autumno, quã & paulo antea dixit de vere atq; hyeme, cum ita diceba: Si quidé hyems ſicca, & aquilonia fuerit, ver autem pluuioſum, & auſtrale. Verũ ibi quidem ob eam conſtitutionem æſtatẽ dixit febres acutas, lippitudines, & difficultates inteſtinorum fieri: nunc verò hyeme dolores capitis, tuſſes, raucedines, atq; grauedines. Non autem vel ibi adiecit æſtiuam conſtitutionem, vel hic hybernam; vt qui vtrunq; tempus naturalem ſeruare temperaturam ſuppoſuerit. Si. n. ad hæc altera

aduc-

aduenerit aeris ambientis intemperies: erit aliquis propter illam à prædictis diuerſus morbus, proprius intemperiei. Verùm in illa quidem conſtitutione, qua dixit hyemẽ ſiccam, & aquiloniam, ver autem pluuioſum & auſtrale: ipſe ſubiecit cauſas, ob quas tales morbi æſtate fiunt, in libro de aere, locis, & aquis. De præſenti verò conſtitutione nihil dixit in illo. Nam poſt duas antea ſcriptas conſtitutiones, alteram quidem in qua hyemem aquiloniam ſimul, & ſiccam vult fieri, ver autem pluuioſum, & auſtrale: alteram verò in qua contra, pluuioſam, & auſtralẽ hyemem, ver autem ſiccum, & aquilonium: ſequentem ordine poſt illas tertiam, vtpote ſolſtitialem, de qua præſens eſt ſermo, non adiecit, ſed loco huius, alterã talẽ. Si verò æſtas pluuioſa fuerit, & auſtralis, & autumnus ſimiliter: neceſſe eſt hyemem fore inſalubrem. Deinde per ordinem quaſdam alias, neque illas eodem modo quo iſta propoſita, ſe habentes. Sed de illis quidem, cum ad earum expoſitionẽ peruenerimus, ſermonem faciemus. Nunc verò de ea cuius ab ipſo mẽtio

facta

facta eſt in aphoriſmis, agamus, idē noſtro ſermoni initium facientes, quod parū antea fecimus. Paret enim eſt ſeruare ipſam hyemem ſimilem ei, quæ eſt naturalis, hoc eſt frigidam atque humidam, quãtum hæ duæ qualitates cōueniunt, temperatis orbis terrarum locis. de quibus ſermonē habet, quæ non paulò poſt nominatim commemorabimus. Seruante itaq; hyeme ſuum temperamentum, nulla grauis in ipſa ęgritudo conſiſtit, ſolum autē capitis dolores, ac tuſſes, raucedines, atq; grauedines, quæ ſunt repleti capitis ſymptomata; Si igitur, vt prius diximus, in vtroq; tempore, æſtiuo .ſ. atq; autumnali fieri pluuias auſtrales contigerit, fortè & in ipſa æſtate, ſi minus, ſaltem in autumno, omnino communiter vagabūtur morbi congruentes conſtitutioni humidæ, & auſtrali. Nunc qm̄ æſtatē ſiccā, & aquiloniam fieri ſuppoſuit, autumnū autem humidum, & auſtrinum: par eſt nō ſolū quoſdam nō incipere ſtatim ægrotare, verū etiā immodicæ per æſtatem ſiccitatis non paruū eſſe remedium humidam autumni conſtitutionem. Quia verò totus autumnus talis eſt

P ſubſe-

ſubſequutus: neceſſe erit iis, qui naturam habent humidiorem, ſupra modum repleto capite, nuper dictos morbos hyeme aduenire, quibuſdam autem eorum ſtabem, qui .ſ. ad hunc morbum apti natura ſunt, vtpote qui anguſto ſunt pectore, & quibus á capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs verò nullus quidē grauis morbus aduenie; ſed tuſſes atq; raucedines, & quæcunq; alia huiuſmodi ſymptomata fient: tempore hyberno capita ſuſcipient auſtrinis pluuijs antea repleta, dein de in quibuſdam hoc ſolum efficiente, vt ſuperfluitas in capite perſeuerans ſit ipſi doloris cauſa (nullam ſiquidem plenitudinē in parte aliqua corporis digerit hyems) in quibuſdam verò coacto amplius, & compreſſo quodammodo capite, expreſſa materia inutilis, ad loca capiti inferiora deſcendit. Hoc itaq; veluti purgatio quædam, & capitis eſt euacuatio. In quibus verò á multa materia grauatū antea laborauit, nec potuit hybernū frigus tolerare: in illis, refrigeratum iam propter intemperiem partibus ſubiectis malorum defluxionum eſt cauſa.

XIV.

SI verò aquilonius, & ſiccus iis, qui naturã habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines ſiccæ, & febres acutæ, & grauedines longæ, nonnullis verò morbi melancholici.

APPARET ſermonem nunc habitum, non eſſe integrum aphoriſmum, ſed partẽ ſecundã vnius aphoriſmi: cuius priorẽ partem cõi vtriſq; ſermonibus ſuppoſitione: prior quidẽ pluuium, & auſtralẽ ſupponit autumnũ, poſterior verò, ac præſens, ſiccum, & aquilonium. Quod verò nil differt, ſiue ſiccũ, ſiue ſqualentem, ſiue inaquoſum dixerimus, vnicuiq; eſt manifeſtũ. Ambob° ergo temporibus ſqualidis, & ſiccis effectis humidis quidẽ naturæ non modo nihil offendentur ex tali cõſtitutione, quin potius aliquam ſentient vtilitatem. Cauſam verò ipſe dixit in libro de aquis, & locis, & aere, ſcribens in hunc modũ: Pituitoſis verò hæc omnia auxilio ſunt. Exiccantur. n. atque ad hyemem minimè humidi perueniunt, ſed exiccati. Reliquis verò, qui non ſunt tali natura præditi lippitudines ſiccæ, febres acu-

tæ.atque grauedines accidunt,& nonnullis eorum (morbi melancholici), cauſam verò horum generationis,ipſe in libro nuper dicto,per hæc verba inquit: bilioſis verò hic eſt inimiciſſimus,quia valde exiccantur, & lippitudines his ſiccæ adueniunt,& acutæ, & diuturni morbi melancholici. Deinde cauſam ſubinferês inquit: Bilis. n.pars humidiſſima atq; aquoſiſſima exiccatur atque abſumitur, craſſiſſima verò & acutiſſima relinquitur,& ſanguinis pariter eadem ratione:ex quibus hi morbi ipſis contingunt. Hæc itaque à nobis ad propoſitas conſtitutiones dicta ſunt ſufficienter. Cur verò de his ſolis conſtitutionibus fecerit mentionē Hippocrates, cum etiam plures aliæ ſint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare viam, ac rationem quæ quiſpiam vtens,omnes conſtitutiones complectatur. Eſt autem talis. Primum igitur incipere eſt neceſſarium,veluti ab elementis, à ſimplicibus aêris ambientis intemperaturis, atq; ipſas diuidere in valde paruas,& valde vehemētes,ac medias: deinde dicere de qualibet earum, quæ dictæ ſunt intemperaturarum

rarum in ſingulis temporibus cõtingentiũ, quos.ſ.morbos in vnaquaq; natura generabunt: poſtea duorum temporum complecti inuicem intemperaturas, quemadmodum conatus eſt nunc, & ipſe Hippocr. facere: ijs verò trãnſactis omnibus, deinceps trium temporum cõiungere omnes ſigillatim intemperaturas, deinde quatuor. Sic.n. fuerit integra atq; perfecta meditatio. Hæc igitur & nos fortè aliquando, ſi plus nacti fuerimus, ſeorſum ſcribemus. Sufficiat autem impreſentiarum hoc dixiſſe ſolùm, quod paucos admodum intemperaturarum complexus ſcripſit Hippocrates, adeò vt hæ potius quoddam exemplum videantur, quàm pars aliqua iuſta huius diſciplinæ, Dicemus autem plenius de ipſis: quum librũ de aquis, & locis, & aere, & de Epidemijs primũ exponemus. Quôd verò paulò antea ſumme dictum pollicitus, nunc adiungens, in ipſo finiam orationem. Intelligere enim nos oportet omnes; quas ſcripſit Hippocrates conſtitutiones: in orbis terrarum locis temperatis accidere: exceptis ab hoc ſermone Thraciç locis, quæ à mari diſtant. Hæc in

in frigiditate atque humiditate longius modum exceſſerunt: ſicuti & quæ ad Ægyptũ, ac Lydiam attinent, loca calida ſunt, ac ſicca: exceptis & hic illis, qui mari adiacent locis. In frigidis.n. quales ſunt circa Thraciã, ac Pontum locis: qm̃ loca mari adiacentia humilia ſunt: ob hanc cauſam calidiores habent temperaturas. In calidis verò; quales Ægyptus ac Lybia: quoniam æſtate à vẽtis ab Arcto flantibus refrigerãtur, idcirco minus ſunt calida ijs, quæ ad mediterranea receſſerunt. Zona verò exquiſitam habens temperiem, a media orbis terrarum, eſt quę per Gnidum & Cò; & quæcunque loca nõ multum ab his receſſerunt, vel ad Aquilonem; vel ad Auſtrum. Oportet autem temperatam zonam nominatam intelligas quãdam lineam rectam extentam per ea, quæ dixi loca ad orientem, & occidentem, quod perfecte ex ijs intelliges, qui talium habent peritiam. Quidam autem aſtrologi non zonas, ſed paralellos, ideſt æquidiſtantes, vocant tales in terra habitationum ſimilitudines, quæ ab ortu ad occaſum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habe-

tur de ijs præcipuè, quæ diximus locis. Ordo autem temporum, ſicuti ipſe ſæpius in libro Epidemiarum oſtendit, & ſicut ij, qui hoc ſtudio excelluere, ſcripſerunt, hic eſt, Ortus Pleiadis, principium eſt æſtatis: poſt quem Canis ortus oporam, ideſt fructuum generationem inchoat. quam & ipſam pro ſecunda parte æſtatis ponunt. Poſt hanc Arcturus oriens, initiũ facit autumni. Dein de occaſus Pleiadum, hyemis principium facit. Deinde quod hyemem ſequitur æquinoctium, principium veris habet.

XV.

EX anni autem conſtitutionibus, (in vniuerſum) ſiccitates imbribus ſunt ſaluberiores, & minus mortiferæ.

QVOD melius fuiſſet inter antea ſcriptos aphoriſmos, in quibus agit de temporum conſtitutione, hunc primum ſcribere aphoriſmum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipſis rebus didicimus, q̃m ad cõfirmandos priores aphoriſmos hoc etiam ſeguimus. Et hoc ex neceſſitate didicimus, q̃m prius eſt natura atq; doctrina, ſimplex compoſito. Poſt illum igitur aphoriſmum

cuius initium. Auſtri hebetant auditum, caliginem viſus offendunt, caput grauant, tarditatem, & languorem inducunt: primo loco ponemus illum, cuius principium: Cotidianæ conſtitutinnes, aquiloniæ quidem, corpora in vnũ cogunt: ſecundo loco nunc propoſitum: in quo ex omnibus anni conſtitutionibus, ſiccitates imbribus anteponit, nec ſine rõne. Nã in ſiccitatibus, ſuperfluæ humiditates digerũtur, per imbres autem intra corpus collectæ, putreſiunt, niſi quis ſingulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua eſt, & ſolam ferè cutem euacuat. Quæ autem ſunt per carnẽ, & partes profundas, ac ſolidiores diſperſæ ſuperfluitates, haud ſufficienter ex balneis euacuãtur. Imò ne ea quidem quæ fit per purgantia pharmaca ſuperfluitarum euacuatio, idonea eſt. Nam valde indigentibus, & longo tempore, vtilis eſt. earum verò quæ cotidie generantur in corpore ſuperfluitatum euacuatio minor eſt, quàm pro medicamenti purgantis efficacitate. Si verò quiſpiam voluerit bis menſe, aut ſemel omnino ſaltem

ea vti

ea vtl, veritus ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur: præter id ꝙ nocebit, corpora etiam in malam trahit conſuetudinẽ. Alimenti ſiquidem pars vna velut ſeroſa eſt, & humida: quæ ipſi gratia diſtributionis admiſcetur. Altera verò eſt veluti fuliginoſa ſuperfluitas, quæ in pluribus cibis deterioribus continetur: & naturæ operationem ſubterfugit, vt neq; aſſimilari corpori, quod nutritur, neq; agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus ſingulis ſunt euacuandæ: verum magis in ſiccis conſtitutionibus euacuantur, quàm in humidis; atque ideo has dixit eſſe ſalubriores.

X V I.

MOrbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, & apoplexiæ, & anginæ. In ſiccitatibus autẽ tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia, vrinæ, & difficultates inteſtinorum.

FEBRES quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, minime mirum: ſiquidem ægroti ad morborum ſolutionẽ egent coctione: plures autem humiditates nõ niſi

in longo tempore concoqui poſſunt. Accedit ad hoc, ꝙ frigidiores, & magis pituitoſi generãtur humores in multitudine pluuiarum: ſicuti contra in ſiccitatibus bilioſiores: quare in temporibus pluuioſis præter id febres erunt diuturniores. in ſiccitatibus aũt acutiores. Neq; extra rationem eſt, ꝙ alui profluuia in temporibus pluuioſis eueniãt, quum humorum ſuperabundantia per aluum expurgetur: ſicuti etiam ꝙ eiſdem temporibus putredines fiant. qm̃ perſpicuum eſt humida ſiccis magis eſſe putredini obnoxia morbi autem comitiales, & apoplexiæ ex pituita ortum habent. Angina autẽ fit nonnunquam ſuperfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quòd autem pluuioſis temporibus tum aliæ fluxiones, tum maxima ex capite venientes ſuperabundent, manifeſtnm, & dictum eſt à me ſæpius. In ſiccitatibus autẽ tabificos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorum paſſiones, & ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorũ, ſatis (vt mihi videtur) indiſtinctum de hiſce faciens

ciens ſermonem. Morbi ſiquidem tabifici nominati, ad has duas ſequuntur conſtitutiones, ad frigidiſſimam, ex qua nonnulla ex vaſis, quæ ſunt in reſpirationis inſtrumẽtis, dirumpuntur; & ad alterã, quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatem, quarum occaſione caput repletũ mittit ad pulmonem fluxiones. Ad ſiccam verò conſtitutionem, quæ ſecundum caliditatem, & frigiditatẽ naturaliter ſe habet, omnia alia magis quàm tabitudines conſequuntur. Quare mihi videntur nonnulli fuiſſe coacti per tabitùdines oculorum vitium intelligere, vt ſit ſermo huiuſcemodi: In immoderatis autem ſiccitatibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc eſt ad tabem oculorum terminantur: vnde atrophia, & ſiccitas maior exiſtit: quàm naturæ conueniat: etiam cum pupillæ anguſtia, exiccatis videlicet humoribus, à quibus ipſa diſtenta mediocriter quidem, modum ſeruabat naturæ conuenientem: plus verò quàm oporteat in vitioſam latitudinem extendebátur. Si verò ipſas per ſe dici lippitudines intelligamus; verbum, ſiccas, adiungemus: Diximus autẽ

prius

prius cauſam, ob quam ſiccæ lippitudines in magnis fiant ſiccitatibus. Quinetiã articulorum morbi ex fluxionibus quidẽ nullo modo in immodicis ſiccitatibus fiẽt: qui verò ab aliqua acritudine accidunt: cùm ca liditas immodica acceſſerit, tunc ſolum euenient. Quas igitur articulorum paſſiones in ſiccitatibus dixerit fieri, dignum eſt inquiſitione. Si.n. immodicæ factæ, correſpondẽt articulorum humiditatẽ: difficilem motum ob ſiccitatem efficient, fortè verò nonnunquam etiam dolorem, eam verò paſſionem, quæ arthritis [nominatur, haudquaquam efficient, niſi quiſpiam] efficient, omnem articulorũ dolorẽ, ita velit nominare.

1 Atqui ipſe in libro ſecundo Epidemiarum ita inquit: In Aeno per famem, qui leguminibus veſcebantur, infirma habebant crura: & qui orobos comedebant, genuum dolores patiebantur. Non arthriticos, ſed genua dolentes ipſos appellauit. Quiſpiam verò fortaſſis dixerit non vnius articuli dolorem, ſed multorum ſicut arthritin nominari: & iuxta hoc, genua dolentes, nondum arthriticos appellari. De morbo igitur, qui

arthri-

Arthritis nominatur, hactenus dubitaſſe ſufficiat: de vrinæ verò ſtillicidijs deinceps videamus. Nam ne hæc quidem ad ſiccitates ſimpliciter conſequuntur, niſi tribus adhibitis diſtinctionibus: quarum prima eſt, immodica ſiccitas, ſecunda ſi caliditas adiungatur: tertia ſi frigiditas: de quibus nõ fecit mentionem Hippocrates: ſed ſi cui libeat, vt dixi omnium anni conſtitutionum naturam inueſtigare, ſic ipſum facere oportet. Erit autẽ ſermo manifeſtus exemplo propoſitę conſiderationis. Nam immodica ſiccitas in naturis bene temperatis aliã efficit corporis diſpoſitionem, aliã in ſiccis: ſicuti & in humidis aliam, ſic etiam in calida, & frigida, aliã in vtraq; faciet diſpoſitionem, sm̃ etiam coniugationes ſimplicium intemperaturam, alia quidem in calida, & ſicca: differentem autem, ab ea, quæ in frigida, & ſicca: & in reliquis duabus eodem modo. Sicuti verò ſimplicem paulò antea ſeruantes aeris ambientis temperaturam in vnaquaq; natura propriam dicebamus facere diſpoſitionem: ſic compoſita ſupponentes, in vnaquaq: rurſus natura futuras diſpoſitiones

tiones cõſiderabimus. Erit autem cõpoſita ſicca aeris ambiētis conſtitutio, qñ frigiditati, vel caliditati adiungetur, quanquã ſimplex videri poteſt quodamodo ipſa compoſita. Nam miſcebatur bene temperatæ conſtitutioni, media inter immoderantiã vtrãq; & eam, quæ eſt sm̃ caliditatem, & alteram quæ eſt sm̃ frigiditatem. Cùm verò côceſſum ſit in doctrinis, ſimplices quidem fieri intemperaturas eas, quę sm̃ vnam qualitatē à modo naturæ receſſerunt, non ſimplices autem eas, quæ sm̃ plures: non ſine ratione, cum aer ambiens ea quæ eſt ſecundũ ſiccitatem, & humiditatem, oppoſitione fuerit malè temperatus: in altera autem, quæ eſt sm̃ caliditatem, & frigiditatem, bene temperatus: ſimplicem dicemus eſſe intemperaturam. Hac igitur habita in omnibus conſideratione, non eſt obſcurum quàm fiet ſermo prolixus de reliquis conſtitutionibus, & qui paulò antea dictus eſt de veſica. Nã vrinæ ſtillicidia fiunt propter acrimoniam vrinæ, & facultatis retentiuæ, quæ eſt in veſica, imbecillitatem: quę rurſus imbecillitas ex immodica intemperatura aliqua contingit.

git. Cùm verò octo ſint immoderantiæ, ob ſingulas earum debilis veſica erit: atq; idcirco ad eam vrinæ ſtillicidia conſequũtur. Quinetiam vrinarũ acritudines à quibuſdã fiũt intemperaturis: & præcipuè ab ea, quæ eſt ſecundũ caliditatẽ, deinde ab ea, quę eſt ſecũdum caliditatem, & humiditatem, tertio ab ea, quæ eſt ſecundum humiditatem. Fiet itaq; & ob hæc vrinæ ſtillicidium, dẽptis ijs, quæ ſunt propriæ veſicæ paſſiones, ad quas vrinæ ſtillicidia ſymptomatis ratione conſequuntur: veluti cum ob vlcus, aut eryſipelas, aut abſceſſum in ea factum, vel inflammationem, aut tale quid aliud, vrinę ſtillicidium contigerit. Nunc enim non de his ſermo exiſtit, ſed ſolum de illis quæ aeris ambientis ratione proueniunt: ſicuti neq; de illis, quę ex malo victu habẽt occaſionem. Quæ vero de vrinę ſtillicidio ſunt dicta, hæc etiã à nobis dici in difficultate inteſtinorum oportet intelligere, de qua neq; ipſe idem cũ Hippocrate ſentio. Difficultas. n. inteſtinorum non ſimpliciter ad ſiccitates cõſequitur, niſi prius diſtinctio adhibeatur: primũ quidẽ quod ſit ſummè

exu-

exuperãs ſiccitas. deinde quod aer ambiẽs sm̃ caliditatem, & frigiditatẽ permutetur, deinde & naturæ corporum patientes conſiderentur. Non aũt ita ęquũ eſt de Hippocrate dubitare, qm̃ primus tantę artis cõſtitutor, non totã perfecerit, vt de Diocle primum, & Mneſitheo poſt ipſum, tũ aũt & de multis alijs medicis, qui veras vias Hippocratis vſurpantes, multa particulatim elaborare propoſuere. Cùm .n. oporteret eos, ſi quicquam aliud, eam quę eſt de temporũ conſtitutionibus contemplationem, vt paulo antea ꝓpoſui, colligere, & totã elaborare: oĩno cõtẽpſerunt. Nos verò hoc facere aggrediemur ꝓprio his dicato opere, ſi hęc prius quæ prę manibus habemus, abſoluerimus.

a Vid. l. 2. epid. ſect. 4, & l. 6. epid. com. 5. t. 13.

XVII.

a *Cotidianæ autem conſtitutiones aquiloniæ quidem cogunt corpora, firmiora, & agiliora, coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent: & ſi pectus dolor aliquis prius obſederit, dolorẽ augent. Auſtrinæ diffundũt corpora, & humectãt,*

audi.

auditũ obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis atq; corporibus difficilem motum præſtant, & aluos humectant.

CVM frigidus, ac ſiccus ventus ſit aquilo, oẽs quidẽ corporis cõſumit ſuperfluitates: robur autẽ adijcit ipſis inſtrumentis, ex eo ꝙ adſtringit: & in vnũ ipſe cogit denſando ſubſtantiã. Ob hoc igitur, inquit, oĩa meliora fiunt, tũ naturę tũ animę operationes. Nã animę quidẽ operationes oſtendit per ea verba: agiliora, & melius audientia. Naturæ verò cúm inquit, coloratiora. Cõe aũt vtriſq; eſt firmiora. Et clarum eſt, ꝙ ex vno ſenſu auditus, veluti exẽplo quodam, ẽt de alijs oſtendit. Hęc igitur bona adſunt aquilonijs cõſtitutionibus, quibus maximè perfruuntur, qui ſanum corpus habent, & ex his ipſis humidiores ſunt. Adſunt verò & mala quędã hiſce conſtitutionibus, verũ parua, & nõ ſimilia malis, quę auſter affert. Cur.n. non parua ſint, & aluũ cohiberi, ac morderi oculos, & pręcedentes dolores pectoris exacerbari? Noſces aũt manifeſtius ipſorũ paruitatẽ auſtralibus cõparans conſtitutionibus, quas dixit diſſoluere corpo-

ra. Maximũ .n eſt hoc malũ ad opus omne, ſiue animæ ſit, ſiue ad vitam pertinens. Non paruum autẽ etiam malũ eſt aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De vertiginibus autẽ quid dicere oportet? vtpote quæ proximæ ſunt morbis comitialibus, & ijs, quos apoplexias nominant: vertigo .n. eſt velut obtenebratio, quæ fit humoribus cũ craſſo vapore per caput moto, & ideo præcedit epilepſiam, & apoplexiam. Sed & difficilẽ, inquit, operãtur & oculorum, & totius corporis motũ, praua aũt ſunt huiuſmodi ſymptomata. Solum autẽ eſt in ipſis quoddam mediocre, quod aluos reddunt humidiores. Hoc autem efficiunt, & alia omnia, maximè quidem propter humiditatem, verum etiã propter caliditatem. Et quod in initio ſermonis ſcribitur, melius fuiſſet ordinẽ commutare, vt primũ quidem foret verbũ, humectant, sm̃ verò diſſoluunt, deinde ea quæ deinceps ſequuntur. Quia.n. humectant, ob hoc etiam ſingula alia operantur, conferente ad hæc caliditate. Fiunt ſiquidem operationes per ſolidas animalis partes, quæ verę ſunt eius partes. Aggrauantur autem & hę, qua-

quapropter etiam deterius operantur, propter humiditatum exceſſum.

1 Vid. l. 1. epid. in princ. l. 3. aph. 5. 15.

XVIII.

1 *QVantum ad tēpora anni: vere quidē & prima æſtate pueri, & qui hos proximè ſequuntur ætate, optimè degunt, & ſani ſunt maximè, æſtate verò, & autumno aliquatenus ſenes: per reliquum autem autumnum, & hyemem, qui mediam ætatem habent.*

NON ſolum in ætatibus, verū & in omnibus alijs, quæ sm̄ temperaturam, vel modicè ſe habent, vel immodicè, ſi quis ſermonē in hoc loco Hippocratis examinauerit: verum inueniet. Naturis ſiquidē, ætatibus, & regionibus bene temperatis, optimū tempus eſt, quod optimā habet tēperiem: cùm nō egeat habitus ſui permutatione, ſed conſeruatione: cùm rerū vnaquæq; à ſimilibus quidem conſeruetur, à contrarijs autē trāſmutetur. Quare puerorū ætas, & adhuc magis adoleſcentium (hæc. n. eſt omniū ætatū optima) vere optimē degunt: eandē rationē obtinent quæcunq; vel regiones, vel naturę ſunt bene tēperatæ. Adiūxit autē veri prin-

cipium æſtatis Hippocrates, in latum extẽdens vniuſcuiuſq; theorematis vſum. Magis autẽ exactus ſermo fuiſſet, ſi ita ſcripſiſſet. Adoleſcentes vere, pueri æſtatis principio optimè degunt, ſenibus verò propter temperaturæ frigiditatẽ æſtas vtiliſſima eſt: ſicuti ijs, qui in ętatis vigore cõſiſtunt, hyems maximè confert. Hæc. n. cõtraria eſt billioſæ illorum intemperaturæ. Sic & naturarum bilioſiores quidem, hyeme optime degunt: pituitoſiores autem, æſtate: bene autẽ temperatæ: vere. Similiter & regiones, quæ quidem bene ſunt temperatæ, optimũ ver habent: ac alijs verò frigidæ æſtatem, hyemẽ verò calidę. Quinetiã peſſima tempora vnicuiq; ętati atq; naturę, & regioni, ex ijs q̃ dicta ſunt, poſſumus inuenire. Nã maxime contrariæ ſunt optimis peſſima. Eadem ratione etiã media inueniet inter optima, & peſſima: Illud præterea diligenter animaduertere oportet, quod ver qnidẽ optimum dicitur eſſe adoleſcentibus, alijs verò omnibus medium eſt. Neque enim optimum eſt, neque peſſimum. Sic & ad naturas, & regiones ſe res habet. Autumnus quidam om-

nibus

nibus malus eſt ætatibus, naturis, ac regionibus. Minus quam aliæ ex ipſis læduntur calidæ & humidæ per autumnum.

1 Vid l 6. epid. 5. t. 36. l. 5. de plac. Hipp. & Plat. c. 6.

XIX.

1 *Morbi omnes quidẽ in omnibus tẽporibus fiunt, quidam verò magis in quibuſdam ipſorum, & fiunt, & exacerbantur.*

SI aeris quidem ambientis temperatura ſola eſſet morborum cauſa: tunc nos quolibet tempore illos morbos pateremur, qui ſunt congruentes temporum naturæ. Nunc verò cùm etiam ob errata, quæ in victu contingunt, morbi fiant, oẽs quidem in tẽporibus omnibus fient, plures verò erunt, qui ſunt vnicuiq; tempori natura conſentanei. Non parum autem ad hoc confert etiã differentia naturarum. Neque .n. ſimiliter ab eadẽ cauſa calidum corpus, & frigidum, offendi aptum eſt: vel humidum, & ſiccum: ſicuti neque temperatum ſimiliter iſtis, aut illis, quæ ſecundum aliquam coniugationẽ ſunt intemperata, vt antea diximus.

1 Vid. l. 8. de plac. Hipp. & Plat. c. 6. l. 3. epid. 3. t. 71.

XX.

1 *VEre etenim furores, & morbi melancholici: & comitiales, & profluuia ſanguinis, & anginæ & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines & vitiligines, & puſtulæ vlceroſæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.*

ET quomodo antea rectè ab eo dictum
2 videretur. Ver autē ſaluberrimū, & miniinè mortiferum, cū permulti in eo fiant morbi? Videtur ſiquidē potius quodlibet tempus adæquare, ſm morborum quos generat varietatē. Furores etenim, & melancholici morbi, & comitiales, & anginæ, ſūt morbi autumnales: grauedines autē, & raucedines, & tuſſes, & lepræ, ſūt hyemales. De æſtate autem ipſe deinceps dicet, cōionem
3 eius oſtendens cum vere: Aeſtate verò quędam horum .ſ. prius dictorum in vere. Ea ſuperabundanti autē, præter alios morbos, ver profluuia ſanguinis lepras, & impetigines, & vitiligines, & puſtulas vlceroſas plurimas efficit tubercula, & articulorū dolores. Hæc quidem quæcunq; ſunt verni temporis propria, omnia periculo vacant: & tan-

& tantum abeſt, vt aphoriſmum illum falsũ oſtendant, in quo dixit, Ver autẽ ſaluberrimum, & minimè mortiferum: vt potius ipſum videantur confirmare. Nam hoc ipſo tempore profundum corporis expurgatur, vitioſis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & vitiligines, & impetigines, & puſtulæ quædam vlceroſæ multæ generantur. Alio verò modo in tuberculis, & articulorum doloribus, profundum corporis expurgatur, vitioſis humoribus ad loca viliora transpoſitis. Quòd autem profluuia ſanguinis multitudinem euacuãtes, & vitium humorum, cohibent, qui ex ipſis oriũtur morbos: perſpicuum exiſtit. Si verò aliquod corpus bonos humores habens, vernum tẽpus excipiat: hoc ſeruat ſaluberrimum, nihil ex propria innouans natura. Non ſic æſtas, vel autumnus, vel hyems. Hęc .n. tempora etſi purum corpus, & omni vacans vitio excipiant: illa quidem flauam bilem vltra modũ generat, iſta autem atram, hyems verò pituitam. Tale quid etiã vere contingit, quale in exercitationibus videmus fieri. Etenim

hæ quoq; ſunt ſaluberrimæ. Verùm ſi hominem pituita plenum, vel flaua bile, vel atra, vel ſanguine ipſo, volueris exercere, ei morbum comitialem, aut apoplexiam exercitatione contrahes: aut ſi hæc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vaſe, in morbum incidat inſanabilem. Multi verò cùm febricitare cępiſſent, propter exercitationes acutiſſimis morbis fuere correpti. Quibus verò vicem purgationis humorum, qui ſunt in profundo corporis, exercitatio ſuppleuerit, ad cutem euocans malarum humorum abundantiam, vlcera, & ſcabies inde generat, & hoc in-
4 nuens dicebat Hippocrates. Si impurgatus laboraueris, vlcera erũpent. Quinetiã verno tẽpore ex aere calor ambiente humores diffundens educit ad cutem: quæ res ipſis exercitationibus perſimilis exiſtit. Non ſolũ aũt exercitationũ effectibus, ſed etiam ipſius naturę veris opera ſimilia ſunt. Huius. n. opera ſunt, tum occultam per totum corpus facere tranſpirationem, per quã excernuntur ſuperfluitates, tum etiam corpus in morbis varijs modis expurgare.

Vid

1 Vid.l.8.de plac.c.6 l.1.epid. in princ. l.3.progn.38.l.3.aph.1. 2 l.3.aph 9. 3 l.3.aph.21. 4 l.6.epid.5.t.34.

XXI.

1 *AEſtate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres, & quartanæ, & vomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris vlcerationes, genitalium putredines, & ſudores.*

ÆSTATE inquit, nonnullos quidem etiã ex vernis morbis fieri: circa initia eius videlicet. Nã pars, quæ finem veris excipit, quemadmodũ ſimilem habet cum vere tẽperaturam: ita ẽt morborum generationẽ. Inquit .n. alios quoſdã æſtate generari illi proprios, veluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (vt ſimpliciter dixerim) quæcunq; ex flaua bile mala corporibus accidunt. Nã & vomitus, hac per ſumma natante, fiunt: & ventris profluuia ad inferiora defluente; & lippitudines quoq; æſtate plurimæ: vtpote repleto capite, ſic & auriũ dolores, alia ſimilia æſtate corpus patitur; ex capitis repletione; aliàs ad aliam corporis

ris partem excrementum deponentis. Oris autem vlcerationes quod propter bilioſum humorem contingant, perſpicuum exiſtit. Genitalium verò putredines, non ſimpliciter, ſed quando æſtas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit ventus, aut auſter in ea abũdauerit. Nã cum plurimum à modo naturę receſſerit ad humiditatem, aut flatuũ carentiam: non genitalium tm̃ putredines facit, ſed & cuiuſcunq; partis alterius: qua-
a lis eſt illa, quæ ſcribitur in tertio Epidemiarum cõſtitutio, & in ſecundo circa eius initia. Quæ verò remiſſæ sũt aeris mutationes genitalia tentant, vt quę ob humiditatẽ, ac caliditatẽ ex quacunq; occaſione ſint parata putreſcere. Quare cùm propriam æſtas ſeruauerit temperaturam: qui multis ſuperfluitatibus infeſtantur, quando hæ aliquam ob cauſam ad genitalia defluxerint, ipſorũ putredines patiuntur. Sudores autem è genere puſtularum ſunt in ſummo hærentiũ corpore, quæ inſtar vlcerum cutem exaſperant. Proueniunt autem: quemadmodũ & ipſum oſtendit nomen, propter multos ſudores, qui vel bilioſiores, vel omnino mor-
dacio-

daciores exiſtunt. mordent.n. hi cutem,& pruriginoſam efficiunt,& per modum vlcerum exaſperant. Nonnulli verò antiquorũ cauſam quæſiuerunt cur aſſiduè circa ſedẽ, & pudenda putredines exoriantur,& aiunt humiditatẽ, quæ per ea loca fluit eſſe in cauſa,non.n.humida ſunt eorũ corpora,& maximè pudendi, quippe quod neruoſum eſt.

1 Vid.l.8. de plac. c.6 l.3.aph.20.l.2. de criſib.c.3.

2 l.3.epid.3.t.1.l.2.epid.ſec.1.

XXII.

1 *AVtumno verò plurimi æſtiui morbi ſũt, & febres quartanæ,& erraticæ,& lienes aquæ inter cutem,& tabes,& ſtillicidia vrinæ,& difficultates inteſtinorum, & leuitates inteſtinorum,& coxendicũ dolores, & anginæ,& aſthmata, voluuli, morbi comitiales, furores,melancholiæ.*

IN autumno, inquit,æſtiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æſtiuo humore in ipſo,flaua bile ſcilicet.Neque enim ſicuti æſtas veri ſuperueniens humores vernos euacuat, ita & autumnus æſtiuos,ſed contrarium omnino accidit. nam ex

ex partibus extremis ad intimas ducit. Non ſine ratione igitur æſtatē inquit, nonnullos ex morbis vernis generare: autumnum vero nō ex æſtiuis aliquos, ſed multos. Quinetiā illo tempore quartanas febres fieri inquit, quia ſ. ex atra bile ortum habent: quæ dupli cem habet generationē: alteram quidem ex flaua bile ſuperaſſata: alteram verò ex ſanguine craſſo. Fiunt autem & erraticę febres in autumno, propter temperaturæ inæqualitatem: & lienes magni, ob atrę bilis superfluitatem: præterea etiam aqua inter cutem ex liene contingit. Et ſi qua diſpoſitio tabida in dubio eſt, maximè autumno deprehēditur propter frigiditatem, ac ſiccitatem, & temporis inæqualitatem, nihilominus autē & propter humorū prauitatem. Fiunt autē ob eaſdem cauſas eo tempore maximè vrinæ ſtillicidia. Nam veſica in exordinatis, ac repentinis ad calidum, & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quę ex malis humoribus fiunt acritudines, ipſam moleſtāt: & tum præſertim, cum facta ad frigiditatē ſubita cōmutatio, eos qui hactenus difflabantur, & per ſudores euacuabātur humo-

res

res ad veſicam conuerterit. Leuitates verò inteſtinorum ſunt ſubitæ,& ſine, vlla omnino tranſmutatione ciborum deiectiones: idq; vel propter exulcerationem in ſuperficie ventriculi, aut inteſtinorum, quæ eodē modo fit, quo ille, quæ in pueris aphthæ, id eſt, oris vlcera nominantur, vel propter potentię retinentis imbecillitatē. Quorū prius ex mordacibus,& ſubſtantiam tenuem habentibus humoribus fit: sm̄ verò ex magna ventriculi atq; inteſtinorum prouenit intēperie. Hæc ambo verò maximé autumno fieri contingit. Coxendicum autem dolores ex malignitate humorum,& præcipuè frigiditate fieri par eſt. Anginæ verò ex biliosis humoribus ortum habet, qui ad fauces decumbunt: ab illis, quæ vere fiunt, differētes, qm̄ illæ ſunt quodammodo pituitoſiores. Quinetiam aſthmata, tum propter humorū motum ad partes interiores, tum propter frigiditatē fieri conſueuerunt. Propter hæc etiam voluuli: ſunt autem cibi ſuperfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones: quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorum partis inflammatione.

tione. Maximè verò par eſt, vt in frigido ſicco, & inæquali, & malos gignente humores tempore, partes ad ventriculum atque inteſtina attinentes offendantur. Nã æſtate tenues, & ad motum faciles humores autumnus excipiens (qui frigidus ſimul atq; inæqualis exiſtit) ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam inteſtina. Morbi verò comitiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc paſſionem procliuem propter repentinã ad contraria tranſmutationẽ. Calor.n.viget media die, frigus verò in prima, & vltima parte. Nihil autẽ adeò comitiales acceſſiones, ſicuti talis varietas, aptum eſt generare. Furores verò ob tenuem, ac biliosorum humorum eueniunt malignitatem, ſicuti melancholiæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum eſt.

1 Vid.l.8. de plac. c.6. l.2. de criſ. c. 3. l.3.aph.5.

XXIII.

1 H*Yeme verò morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atq; raucedines, tuſſes, dolores pectoris: laterum, lumborum. & capitis vertigines, & apoplexiæ.*

HYE-

HYEMALES morbos poſt autumnales exponens nõ eodem modo ſicuti prius, dixit: neque ꝙ hyeme multi ex autumnalibus fiunt, quanquam prius de æſtiuis dixit vernis ipſos comparans: Aeſtate verò fiunt horum nonnulli: de autumnalibus verò autumno etiam æſtiuorum multi. Nunc verò morbos hyemis ſimpliciter connumerauit, ſiue ꝙ ex communi voluerit: hoc quoq; in loco nos ſubaudire dictorum aliquid, ſiue ſimpliciter pronunciare: tanquam nihil autumnale tempus cum hyemali communicet. Atqui primas partes hyemis æquum eſt (atq; ita experientia comprobatur) cum autumno cõmunicare. Ipſe.n. inquit: Æſtiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumnales verò longæ, & præcipuè quæ hyemem attingunt: niſi quis dixerit ipſum de illis, quæ in extrema autumni parte generantur, facere mentionem. Verùm morbos hyemis proprios hoſce vult eſſe: pleuretides, & peripneumonias: qm̃ inſtrumenta reſpirationi ſeruientia, ex frigiditate læduntur: cùm alia ita bene poſſimus obtegere, vt nihil, aut minimum ſentiant ambientem

tri-

frigiditatem,reſpirationem verò nemo poteſt cohibere,neq; aliunde datur reſpirandi facultas. Ob hanc igitur ipſam frigiditatē, etiam caput oblæſum, grauedines, tuſſes, atq; raucedines operatur. Fiunt autem ſicuti dolores laterum ob frigiditatem, ſic etiam capitis atque lumborum,& omnium partium neruoſarum. Vertigines quoque capitis læſiones conſequuntur,ſicuti & apoplexiæ. Nam hic quoque morbus fit cùm caput repletur pituita.

1 Vid.l.8.de plac.c.6.

XXIV.

1 *IN ætatibus autem talia contingunt. Paruis,& nuper natis puerulis, oris vlcera (quæ aphthæ vocantur) vomitus, tuſſes, vigiliæ,pauores vmbilici:inflammationes,aurium humiditates.*

QVÆ ad ætates attinent,diligentius elaborauit, quàm quæ ad anni tempora,facta in minores partes diuiſione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri æphthas. Sic autē Græci vocant vlcera, quæ ſuperficiem oris occupant, ob mollitiem maximè facta inſtrumentorum;quę neq; tactum,neq; lactis

guſti-

ſuſtinent qualitatem, ꝙ non paruam in ſe ſeroſam continet partem. Hæc autem pars vim habet abſtergendi. Quare non mirum ſi in corporibus mollibus quaſdā ſuperficiarias facit exulcerationes. Vomitus autē tūc his fieri par eſt, propter lactis quod aſſumunt, multitudinem. Vigiliæ verò haudquaquam ipſis ſunt aſſuetæ, vt qui maiori parte temporis dormiant, niſi forte ob ipsū morbum fieri infantibus vigilias opinetur. ſiquidem ſomni abundantia ipſis maximè sm̄ naturam ineſt. Pauores autem per ſomnum infantibus adſunt, ijs præſertim, qui ſunt natura edaciores, quando loca ad ventriculum pertinentia ſenſu quidem vigent: ſed imbecillia ſunt natura: cibus vero corrumpitur. Nos ſiquidem obſeruauimus, nō in tantillis ſolum, ſed etiam in ætate perfectis, horrificas fieri per ſomnos imaginationes: quando multi, & vitioſi humores grauant, & mordent ventriculum, præſertim ipſius os. Hæc enim ipſius particula præcipuum habet ſenſum. Vmbilicorum autem inflammationes non multò antea præciſorum, non ſine ratione nouiter natis pueru-

R lis

lis accidunt:non ſecus ac ſi qua alia pars foret vlcerata. Verùm aurium quoq; humiditates morbis annumerat:non tñ & palati,& narium in eodem numero ponens:qm̃ naturæ conuenit per nares atq; palatum cerebri ſuperfluitates expurgare: & fit hoc etiã ijs, qui ſunt ætate perfecta. A natura autẽ aliena eſt expurgatio per aures. Verùm infantibus tñ per aures cerebrum expurgatur:& rectè Hippocrates inter proprios huius ætatis morbos, etiam aurium ſcripſit humiditates. Eſt quidẽ totum corpus nouiter natis puerulis maximè humidũ:adeò vt etiam oſsium natura in ipſis potius cerea quàm lapidea videatur: præ cæteris verò partibus cerebrum humidum exiſtit, vt quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non abſque ratione in ipſis quum ſuperfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

1 Vid.l.8.de placit.c.6.l.1.epid.in princ. & l.1.epid.com.3.t.1.

IN

XXV.

1 *IN progreſſu verò cùm iã dentire incipiũt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia, & maximè cum caninos ædunt dentes: & ijs præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.*

PRVRIGINES quidem gingiuarum fieri cum dentes naſci incipiunt puerulorũ, nihil mirum. Prurigò .n. pruritus quidã eſt cum pauco dolore. Febres verò & conuulſiones atq; alui profluuia accidunt pueris, qui iam dentire incipiunt, & nõ adhuc mo rantur, quemadmodum & ipſe oſtendit, inquiens: Et maximè cúm caninos ædunt den tes. Conſentaneum autem rationi eſt perforatis gingiuis dentibus prodeuntibus, hæc ſymptomata euenire: quemadmodum vbi ſtimulus infigitur carni: & ſanè plus dẽtes affligunt quàm ſtimuli: Hi ſiquidem ſemel firmati, in membro quieſcunt, cui ab initio infixi ſunt: dentes verò ſemper procedunt tantum, quantũ augentur. Febricitant porrò hac ætate pueruli propter dolores, & vigilias, & inflammationes. Conuulſiones autem eis accidunt, tum propter hæc, tũ pro-

pter hæc, tum propter crudũ alimenrum, & quia neruoſæ partes nondum ſatis validæ ſunt. Ad hæc omnia etiam ex neceſſitate vẽtris profluuia conſequuntur, q̃m alimẽtum non bene coquitur, neq; diſtribuitur. Quod autem dicitur, Pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent, & conuulſiones refertur: cùm his maximè pueris dicat conuulſiones fieri, qui craſſiſſimi ſunt, & aluus duras habent. Tales. n. plenũ corpus habẽt, & abũdans ſuperfluitatibus, & ideo cõuulſionibus facilè capiuntur, maximè verò naturas huiuſmodi conuulſiones offendunt.

1 Vid. l. 8. de plac. c. 6.

XXVI.

1 *CVm verò iã magis adoleuerint, tonſillæ, & vertebræ, quæ eſt in occipitio, ad anteriora luxationes, cerebri anhelitus, quos Græci aſthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ quas Græci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtranguriæ, ſtrumæ, & alia tubercula. ſed præcipuè antedicta.*

PRIMVM quidẽ ſcripſit de recens natis puerulis, deinde de illis, qui dẽtes ædũt: nunc verò de ijs, qui mediam habent ætatem

tem

tem inter illos, qui iam dẽtes ædiderunt, & qui ſunt pubertati proximi. Nam deinceps ſequẽti aphoriſmo illorum cõmeminit, qui quartum ordine obtinent locum. Verùm tertiã ætatem, quæ nunc nobis proponitur, quæ vſq; ad duodecimũ, & tertiumdecimũ annum progreditur, capi ait paſſionibus, quarum primas tonſillas nominat, quæ sũt locorũ ad iſthmum attinẽtium inflãmationes. Hic autem per iſthmum oportet intelligere partem illam, quę os, & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandã ita nominatur ab ijs, qui propriæ dicũtur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ tranſitus inter duo maria ſitæ. Hæ autem tonſillæ sũt nonnunquam ſolius tunicæ ventri, ac gulę, & faucibus, totiq; ori cõmunes inflãmationes, nonnunquam verò & ſubiectorum ipſi muſculorum, qñ & vertebræ, quæ eſt in occipite, fiunt ad interiora propenſiones, de quibus poſt tonſillas inquit: Et vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam à muſculis inflammationem patientibus, vertebra hæc tracta, ad partem inclinat colli anteriorem. Nominauit autem hanc

partem Hippocrates, non anteriorem, ſed interiorem, vt ad vertebram retro locatam, ſuum ſermonem referens. Corporis ſiquidem ad profunda traductio, ſiue ex anterioribus, ſiue ex poſterioribus fiat partibus, per vnum verbum. ſ. intra, mõſtratur. Quid eſt igitur ꝙ Hippocr. in nouiter natis puerulis, neq; de tonſillis, neq; de vertebræ, quæ eſt in occipitio luxatione aliq̃d dixit, cùm tñ illi quoq; nihilominus cerebrum humidũ, & plenũ habeant ſuperfluitatibus, adeo vt ſubiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriũtur quàm ſubiecti faucibus muſculi vnà cũ neruis fortem ſubeãt inflammationẽ? Adde ꝙ hi partes illas habẽt molliſſimas: atq; ideo non poſſunt vehementẽ ſuſtinere tenſionem, ita vt vertebra intus ad ipſas attrahatur. Quinetiã aſthma (ſic autẽ *Græci* vocant crebrum anhelitum, qualis currẽtibus accidit, aut quouis alio modo ad vehementem actis motionẽ) in his quidẽ fit ob exercitiũ; ꝙ multa indiget animal reſpiratione: vbi aũt non adeſt exercitium, ob anguſtiam earum

earum, quæ ſunt in pulmone cauitatū. hæc verò anguſtia fit repleto viſcere ab ijs, quæ deſuper veniunt fluxionibus. hæ autem fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Citò autem ipſos interficiunt: q̄m alioqui etiam malè ſe habent. Nam ex vtero ad aerem ambientem tranſitus, & alięcuti mutatio, & inflammatio primum quidem locorum ad vmbilicum attinentium: deinde etiam ob dentium generationē omnia huiuſmodi imbecilles reddunt: & vix ea quæ dixi, tolerant mala: tantū abeſt, vt ad hæc etiā fluxiones poſſint inſtituere, vbi ad pulmonem decubuerint. Calculus aūt proprius eſt morbus puerorū: qui ob edacitatē non paucos crudos humores coaceruāt: ex quibus pars craſſior vna cum vrinis ad veſicam perueniens fit lapidum generationis materia. Accedit altera cauſa, vehementia caliditatis. Aceruant .n. & ſenes humorem crudum non paucum, nō propter edacitatem, vt pueri, ſed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tñ calorem fortem habent, qui ex materia craſſa vaporem reſoluens lapidem generet. Lumbrici verò

atq; aſcarides videntur alijs animalibus ꝓportionaliter gigni, quæ non ex ſeminibus, ſed ex putredine habent generationē. Sola enim putredo nō eſt ad hęc generanda ſufficiēs, ſed & calore plurimo indiget. Cibus aūt puerulis plærumq; corrumpitur in ventre, & præcipuè in inferiore. verùm caliditas in valde tenellis nōdum materiam obtinet in adultioribus autē materia idonea eſt ad animalium talium generationem, & præterea caliditas acceſſit. Aſcarides igitur ſunt tenues quidam lumbrici, qui in parte maxime inferiore craſſi inteſtini gignūtur, & plurimi manifeſtè apparent, in iumentis male cibum coquentibus: quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum. Aliud verò genus lumbricorum eſt rotundorum, qui in ſuperioribus magis inteſtinis roborantur, adeò ꝙ ad ipſum quandoque ventriculū aſcendunt. Multò verò plures hi quàm aſcarides gignuntur in pueris. Rarior autem eſt lumbrici lati generatio, qui & longiſſimus eſt, & ſæpe per tota extēditur inteſtina. Verū de hoc nullā fecit Hippocrates mentionē, qm̄ neq; eius erat propoſitum

poſitũ de omnibus agere paſſionibus, quæ ſingulis ætatibus accidunt. Ob hanc igitur cauſam ipſe enumeratis iã dictis, deinceps verrucarum genus, quod Græci achrocordonas vocant, & ſtrumas adiecit: qui morbi ſunt ſoboles vitioſi ſucci multi ad exteriora, & cutem repentis. Omne autẽ ipſorum genus tubercula nominat: ita deinceps ſcribens: Acrochordones, ſtrumæ, & alia tubercula. Quædam autẽ ex his præcipuè tubercula nominãtur: vtpote quædam ſponte naſcentes, & ſubitò inflammationes, quæ celerrimè in altum attolluntur, & acumen, & celerrimè etiam ſuppurãtur, & plurima eſt horum in inguinibus, & alis generatio: qm̃ & in his partibus plures sũt adenes, qui apti natura ſunt ad ſuperfluitates promptè excipiendas. Horũ morbus ſtruma quoq; eſt, nõ ex calida materia, neq; ad ſuppurationem properante, ſed pituitoſiore, & frigidiore præcipuè conſiſtens.

1 Vid. l. 8. de plac. c. 6. l. 1. Pror. cõ. 2. t. 55.

XXVII.

1 *GRandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, &*

febres

febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis.

INCIPIVNT quidem pueri pubeſcere poſt annum quartumdecimum. Qui aũt prope ad hanc ætatem accedunt, illi dici poſſunt, qui aut duodecimũ, aut tertiumdecimum, aut quartumdecimum agunt annũ. Neq; .n. eſt vnus omnium certiſſimus terminus pubertatis, propter caliditatẽ, & frigiditatẽ tẽperaturæ. Calidi .n. citius, frigidi verò tardius pubeſcunt. Laborant autem pueri hi plurimis quidem ex morbis antea dictis propter ſimilitudinem temperaturę, & præterea febribus diuturnioribus, quam erant priores, non tñ aliquid dixit de ijs, quæ illa ætate febres abundant: verum ex eo, quod nunc dicitur, manifeſtè oſtendit ipſas acutas eſſe. Alterantur .n. puerorum diſpoſitiones citiſſimè, ꝑpter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Sanguinis verò profluuia ex naribus fiunt in tali ætate conſtitutis, qm̃ hic humor in ea incipit ſuperabundare: non quia plus de eo generetur quàm prius, ſed quia nunc minus abſumitur ex ipſo, propterea quòd augmen-

augmentū minus eſt hac ætate quàm priore, vt ad corporis proportionem.

1 Vid.l.8.de plac.c.6.

XXVIII.

1 *PLurimi autem morbi pueriles iudicātur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, nonnulli in ſeptem menſibus, nōnulli verò in annis ſeptem, quidam verò iam ad pubem accedentibus. Qui verò permanſerint, nec in pubertate finierint, puerulis, aut fœminis cùm menſtrua erūpunt, conſeneſcere conſueuerunt.*

SI verbum, diuturni ſermoni adiectum eſſet, melius foret: vnde & nonnulli nomen morbi de diutinis tãtum ipſum arbitrãtur intelligere. Verùm contra hoc ſunt ſermones tales, quibus ipſe vtitur in aphoriſmis.
2 In acutis morbis rarò, & in principijs
3 vti medicationibus, & tenues victus, & in longis ſemper paſſionibus, & in acutis. Manifeſtum itaq; ex his eſt, ꝙ non de diuturnis tantum, ſed etiam de acutis proferre conſueuit Hippocrates morbi nomen. Videtur tñ hoc in loco, aut de diuturnis morbis proferre, aut imperfectum ſermonem protuliſſe. Nos verò ipſum ſupplentes, dicemus

cemus ita: Plurimi autem pueris diuturni morbi iudicantur, nõnulli quidem in quadraginta diebus, nonnulli verò in ſeptem menſibus, quidam in ſeptem annis. Ex diebus autem quadrageſimus, primus morborum diuturnòrum eſt iudicatorius, vltimus verò eorum, qui ex trãſitione ſunt acutorũ: ſicuti etiã ſupra notauimus. Quicunq; verò hunc traſcendunt numerum, sm̃ ſeptenarij rationẽ habent iudicium: non ſeptem iam diebus connumeratis, ſed primùm quidem menſibus, deinde annis. Et quidem ꝙ qui hoc tempus trãſcendunt, ad quartũdecimũ annum perueniunt, eſt manifeſtum. Nam ſecundus ſeptenarius hoc completur tempore: & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes: in fœminis maximè propter menſtruorum eruptionem. Quare ſi qui morbi ne hac quidem ætate finiũtur, vſq; ad longũ tẽpus perdurare cõſueuerũt.

1 Vid. l. 1. de nat. human. t. 42. l. 8. de plac. c. 6. l. 2. de dieb. crit. c. 11. & l. 1. c. 10.

2 l. 1. aph. 24. 3 l. 1. aph. 4.

XXIX.

1 *Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes,*

bes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipuè antedicti.

CVM primas ætates ad pubertatem vſq; minutiſſimè diuiſerit, neſcio quomodo adoleſcentum ætatẽ prætermiſerit, quæ mediũ obtinet locũ inter puberes, & illos qui conſiſtentis ætatis vigorem habent. Verum ex alijs quas tetigit, licet & de iſta conijcere: quæ in multis quidem communicat cũ illis, quo ex vtraq; parte ipſam circunſtant, ſed habet peculiarem in maribus, ſanguinis ex naribus profuſionem, de qua cõmeminit in illis, qui ſunt prope pubertatem. Nam hoc ſymptoma incipit illa ætate apparere, ſed maximè viget in adoleſcentibus deinde ſubſiſtit in viris. Verùm hanc ætatem tranſgreſſus Hippocrates, ad illam, quæ eſt iuuenum: peruenit, & primum ſanguinis ſputũ ſcripſit, ac tabem: deinde febres acutas, & poſt has morbum comitialem, deinde poſt hæc ait, Et alij morbi, ſed præcipuẽ antedicti, rectè quidem hoc ediciens. Nam rem ita ſe habere indicat viſus. At verò non ſat plene, de morbis acutis dixit. Neq; .n. dicere ſimpliciter oportebat acutos, qui & in pueris

pueris nihilominus fieri videntur, ſed ex acutis tertianas maximè, & febres ardētes. Hæ enim præ cæteris febribus ſunt bilioſiſſimæ, & multis iuuenibus accidunt: qm̄ & flaua bilis hac ipſe ſuperabundat ætate, in qua morbi tales in ſummo vigore conſiſtentibus accidunt. Tabem autem, & ſanguinis ſputum, non ſm̄ ætatis naturam patiuntur, ſed ſm̄ aliquid, quod ei accidit: quare antea
a dicebat, ꝙ ſenes plurimum minus ægrotāt iuuenibus. Ibi & nos diximus, ꝙ ob incontinentiam iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ægritudines plurimæ accidūt. Secundū hoc igitur & iuuenibus profluuia ſanguinis accidunt, aut quia vulnerantur, aut quia franguntur, aut ſaliunt, aut clamāt vehemētius, vel quia refrigerantur, aut humicubant, aut replētur, aut propter aliquā huiuſcemodi cauſam. Ad ſputū verò sāguinis, tabes conſequitur. Quare propter hæc etiam iuuenes ex accidenti ægrotabunt: nō primò, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quãuis malo victu vtantur, tamen ipſis non accidunt multi: vt mihi mirari iubeat quomodo hos Hippocrates ſcripſerit:
cùm

cùm in alijs: non modo quòd abundant in pueris, dixerit, ſed ꝙ etiã ex hac cauſa morbus puerilis nominatur, & ꝙ ætatis mutatione ſanantur. Fiunt igitur & in quibuſdã iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant: propter victus errorem, quem in ijs, quæ aſſumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipſis aguntur operibus, & quia humi cubant, & ſoli ſe exponunt, & imbribus, atque alijs ſimilibus. Verùm hi morbi non multi ſunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita ſcribere aphoriſmum: Iuuenibus autem eueniunt prope omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, ſed præcipuè ardores, & tertianæ febres.

1 Vid. l. 8. de plac. c. 6. l. 5. aph. 9.

2 l. 2. aph. 39.

XXX.

1 *VLtra hanc ætatem progreſſis aſthma, .i. creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenetides, ardentes, febres, diuturna profluuia, choleræ, difficultates, & leuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.*

IVVE-

IVVENVM ætas quinto ſeptenario terminatur. Iuxta hoc igitur ipſe in Progno-
2 ſticis dicit. Magis autem expectare oportet ſanguinis quidem profluuium in ijs,qui nondum trigintaquinque annos attigere. Nam quæ iuuenibus ætas continuatur,ad ſeptenarios duos ſequentes extenditur, in qua ætate omnia vitæ munia æquè atq; illi qui in viginti ætate cōſiſtunt,conātur peragere, non tñ eodē modo ad labores ſufficiunt. Nā ex aduſtione,& algoribus, & humi cubatu,vigilijs, atq; repletione, plus quàm illi offenduntur. Quinetiam horum temperatura plus atræ bilis habet,atq; ideo in ea multi inſaniunt: veluti eo anni tempo ribus,in autumno. Sicuti .n. hoc tempus frigidum exiſtens:ruffam excipit bilem tēpore æſtiuo exaſſatam: ſic declinantium ætas: iuuenilem, quæ maximé æſtati ſimilatur, ſubſequitur. Et mirandū eſt cur in ea non ſcripſerit melancholiam. Ego tñ in quibuſdam exemplaribus hanc quoque ſcriptam inueni, ſiue aliquis ſit auſus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermiſſum,ſiue ab alijs,qui exemplariū

errori

errori ſidem adhibuerunt. Moriuntur autē multi ex tabe hac ætate: & ex iuuenibus quicunq; ex ſanguinis ſputo in tabē incidunt, in ea moriuntur. Non tamē hac ætate multi sāguinem ſpuunt, qm̄ neq; in talibus ſanguinis eſt multitudo. Aſthmate autem, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur quàm iuuenes, vt qui & victu ſimili, & laboribus etiā vtaiitur: ſed multo imbecillius quam illi corpus habent. Et omnino eos quos prætermiſit in ſermone de ætate conſiſtente morbos nomi nare, eos nunc omnes enumerat. Nā phrenitides, & ardentes febres, & choleræ, & difficultates inteſtinorum nihilominus iuuenibus quam declinantibus accidunt, occaſionem ſui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinantibus vētris profluuia contingunt, propter alimenti im perfecta diſtributione. Nā omniū ferè ætatum, ea quæ iam declinat, pauciſſimis indiget ad corporis refectionē: ſiquidē id quod reſoluitur, pauciſſimum eſt. Neq; enim corpus ſimiliter calidum ſicuti prius, neq; amplius in augmentum quicquam abſumitur:

ſed neq; quod virtus contentiua multũ imbecillis ſit, vt in ſenibus plus aliquid ex corpore defluit. Cùm igitur ventris profluuia eueniunt: vel cõcoctione, vel diſtributione ceſſante, tum etiam propter bilis acritudinem abradentis inteſtinum: hæc autẽ omnia in declinantibus adſint: non ſine ratione in eis alui profluuia diutina ſunt. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato. Prioribus autem ætatibus humor hic deficit magis quam ſuperabũdat. In ſenili autem ætate plurimus quidem eſt. Verùm propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In iis autem, qui ab ætatis vigore declinãt, hic humor ſuperabundat, & nondum corpus frigidum eſt. Leuitates verò inteſtinorum oſtenſæ ſunt, aliæ quidẽ à frigida fieri pituita, alias verò à ſola intemperatura, quæ vim alui cõtentiuam reddit imbecillem, aliæ autem ab vlceroſa aliqua fieri diſpoſitione: hæc autẽ omnia in declinantibns ſuperabundant. Sanguinis verò per ora venarum, (quod Græci hæmorroida vocant) profluuium, vere huius ætatis eſt morbus, ſicuti & melãcholiæ.

Fit

Fit enim ex atra bile, quando ad venas, quę in ſede ſunt, abundantius decumbit. A me quidem omnium enumeratorum morborũ cauſa eſt explicata: ſcientia autem probandorum, illis adueniet, qui legerint demonſtrationes quas ſuper his in noſtris ſcripſimus tractationibus, quę quot ſint, ac quales & quam doceant artem, legenti librũ de ordine noſtrorum commentationũ, licebit diſcere. Ex his enim promotus, quo modo earum ſingulæ ſint perlegendæ, cognoſcet.

1 Vid. l. 8. de plac. t. 6.

2 l. 1. progn. t. 33.

XXXI.

1 *SEnibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, urinæ ſtillicidia, vrinæ difficultates, articulorum dolores, & renum paſſiones, vertigines, apoplexia, habitus corporis deprauatio, pruritus totius corporis, vigiliæ: ſalui, oculorum & narium humiditates, viſus obtuſius, glaucedines, auditus graues.*

NONNVLLI Hippocratis ſectatores: τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων, quaſi dicas, ſenes à decrepitis diſtinguunt: nomen γερόντων vltimæ ætati tribuẽtes, & hoc perpetuum

petuum eſſe exiſtimãtes: ſenes aũt in priori ætate ſtatuentes, quæ media eſt inter iuuenes, ac γέροντας, decrepitos. Sed nunc manifeſtè monſtrauit ſe ſenes eos, qui extremam agunt ætatem, nominare, in ipſis enim ſermonẽ terminauit, vt qui iam omnes ætates percurriſſet. Hi verò ſæpiſſimè a deſtillationibus, quæ ſunt cùm tuſſi capiuntur: q̃m partes ad caput attinentes, in ipſis facillimè refrigerantur, & ideo multi in ipſis fiunt pituitoſæ ſuperfluitates, cùm iam multum frigidam cerebri habeãt temperaturã. Aſthmata verò, hoc eſt cerebri anhelitus, ex his deſtillationibus ortum habent: cùm etiam alioqui ipſa ſpirandi inſtrumenta nõ rarò habeant proprium ſui algoris principium: vtpote cùm in ipſis multæ, ac craſſæ ſuperfluitates generentur, & præterea vitiũ imbecillitate pſente ſenes ſæpius obſtruuntur: & lapides generãtur: q̃ tenax vel craſſa ſuperfluitas ibi firmata, in ſimilẽ calculoſam ſubſtantiã trãſierit. Articulorum autem dolores fiunt fluentibus aliquando ad hæc loca ſuperfluitatibus, aliq̃ verò propter inſtrumentorũ, quæ natura ad eorũ motionem

nem fabricauit frigiditatem. Vertigines autem ipſis accidunt ſæpe propter ſpiritum vaporoſum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu. Sæpius verò & in vētriculo vitioſis ſuperfluitatibus aceruatis ad cerebrum fertur exhalatio vaporoſa. De apoplexia autē quid oportet dicere? Nullus .n. morbus adeò eſt ſenili ætati familiaris, qm̄ in ea cerebrum pituitoſis repletur ſuperfluitatibus. Si quod verò vlcus aduenerit ſenibus, difficulter ſanatur ꝓpter defectum ſanguinis, & frequēter ſe ſcalpunt quod prurigines appellāt: qm̄ illæ quæ prurítus operantur ſuperfluitates, difficilē habent per cutem euacuationem. Rationabile ſiquidem exiſtit, & cutem ex ipſis in frigiditate dēſari, & ſuperfluitates plures ſimul, ac craſſiores exiſtere, pluresq; ipſorū (neq; enim omnes) cōtinuò vigilant: quod eis accidit, quia & ſenectus plena curarum eſt: & præterea corpus habet exiccatum, vnde tūc etiam magis vigilare contingit, q̄n integra ſanitate fruuntur. Dictū autem á nobis eſt, & in cōmentarijs de tēperaturis, ipſas quidem corporis partes in ſenectute fieri ſic-

S 3 ciores.

ciores. ſed multitudines ſuperfluitatum pituitoſarũ aceruari: ob quam cauſam à multis putatur ſenectus frigida, & humida. In quo autem tempore hæ plures in cerebro aggregantur, fiunt ſenes magis ſomno lenti. In quo verò benè excernuntur, peruigilant. Contingit autem & pauciores ſuperfluitates generari, & citius multo excerni eo tempore quo ſalubriter degunt: vnde & maximè propria paſſio ſenilis ætatis videtur eſſe vigilia. Humiditates autem in ipſis & oculorũ, & narium, liquet fieri, propter cerebri ſuperfluitates: quibus ad aluum defluentibus, ipſa etiam ſæpius humectatur. Hebetes autẽ viſus, & graues auditus, propter potentiæ ſenſibilis accidunt imbecillitatem, glaucedines verò propter immodicam inſtrumentorum ſiccitatem, & quia ſpeciem habent ſuffuſionis.

1 Vid. l. 8. de plac. c. 6.

GA-

GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.
LIBER IV.
Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

I.

1 *VTero gerentes ſunt medicandæ, ſi materiæ turget, quarto menſe, & vſq; ad ſeptimum: ſed hæ minus, à iuniore autem fœtu & ſeniore abſtinere oportet.*

CVM vtero, fœtuum connexus eãdem habent proportionem, quam fructus cum plantis. Hi ſiquidem iñ prima generatione debilioribus pediculis continentur, & ideo facilê decidunt, qñ vehementior ventus ipſos concuſſerit: poſtea verò aucti difficilem habent a plãtis diſſolutionem, ſicuti rurſus

cùm perfecti ſunt,ſponte ſua ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tēpore ſeminis iniectionis,ſi aliquando ſaltare contigerit mulierē, aut in lubrico cadere, ſiue quouis alio modo,vel ſm̄ animam, vel ſecundum corpus moueri vehementius,facillimè dirumpuntur:ſic etiam quando iam perfecti ſunt:tempore verò intermedio firmiorē habent coalitum: quare mulier vtero gerens poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia Hippocrates noſcens,rectè inquit: Vtero gerentes ſunt medicandæ,ſi materia turget,quarto menſe, vſq; ad ſeptimum,quod eſt tempus medium fœturæ: cùm fœtus vtero firmiter alligatur. Non tamen omnes,quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: ſed ſi materia turget,inquit,hoc eſt vrget,& prēmit. Tractum enim vocabulum eſt ab animalibus ad coitum concitatis. Nam cū ſuperabundantes humores mouentur,& per totum corpus feruntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum

porri-

porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos verò qui aliqua in parte ſunt firmati humores, non oportet
2 mouere. Sic.n. illud dictū eſt. Quicunq; inflammationes in morborum principio medicamento conantur ſoluere: nihil de eo detrahunt, quod aceruatum eſt atq; inflammatum: neq; enim morbus cum crudus ſit, cedit: quę verò ſana ſunt, & morbo reſiſtūt, ſimul eliquant. Quòd autem Hippocrates verbo medicari, pro purgare medicamēto, conſueuerit vti, omnes confitentur, quicunque vel paruam habent de eius dictione notitiam: Nam vt quiſpiam alia omittat ipſius volumina, & de ſolis ſcriptis aphoriſmis meminerit: nihil aliud per vocem medicari, in eis poſſe vllo modo intelligi, paulò poſt fiet manifeſtum.

1 Vid. l. 1. epid. 3. t. 30. l. 5. aph. 29.
2 l. 4. de rat. vic. in acut. t. 22.

II.

1 *IN medicationibus talia educere è corpore, qualia ſponte prodeunt, vtiletqua verò contrario modo prodeunt, cobibere oportet.*

SPONTE euacuari e corpore dicimus

quæ-

quæcunq; ſine aliqua medicatione excer-
nuntur, idq; eo, quæ noſtrum regit corpus
potentia nonnunquã illa per ſe expurgan-
te, nonnunquam ex irritamento aliquo, aut
quia à vaſis non continentur. Cùm itaq; na
tura ſuperfluum euacuat, iuuatur animal:
cùm verò alioqui excernitur ratione ſym-
ptomatis, neq; inde vtilitas vlla prouenit,
& talis euacuatio prauæ diſpoſitionis eſt ſi-
a gnum. Rectè igitur Hippocr. conſulit
imitari naturam. Eſt autẽ imitatio, in vno-
quoq; morbo tales humores euacuare ten-
tando, quales nouimus in ſpõtinis prodeſ-
ſe euacuationibus. Prius itaq; dictũ eſt ab
ipſo de omni ipſorum euacuatione genera-
3 lius, hoc modo: Sic & vaſorũ inanitio,
ſiquidẽ talis fiat qualem fieri oportet: con-
fert, & leuiter ferunt. Nunc verò de ſola
purgatione eundem fecit ſermonem, quũ de
hac docere propoſuerat in præſentis libri
loco. Melius verò fortaſſe fuerit de omni-
bus euacuationibus, quas medici moliũtur
circa ægrotantium corpora, ſermonem re-
petere. Fiunt igitur hæ aliquã per medicamẽ
ta totum corpus expurgantia, per vomitus,

&

& delectiones: nonnunquã verò medicina partis alicuius eſt euacuatiua, veluti quæcunq; per palatũ,& nares à capite abducũt ſuperfluitates. E genere autem ſuperfluitates expurgantium ſunt, quæ per tuſſim expurgant quæcunq; in pectore ſunt, atq; pulmone, & quæ per vrinas abducunt totius ſanguinis ſeroſam ſuperfluitatem. Clyſterẽ quoq; ex hoc genere feceris,& quodcunq; aliud totum corpus æqualiter non euacuãt: quemadmodũ & venæ ſectio creditur euacuare,& omnino ſanguinis miſſio quæcũq; & quouis modo facta. Ex talibus autem eſt euacuationibus,quæ per vterum fit, & per ora venarum ſedis:ſiue per exercitia,& frictiones,ſiue per quemlibet motum,atq; calorem:& balneas calidas, præſertim nitroſas,ſulfureas,& bituminoſas: & ex accidẽti inedia. Hæc ſiquidem omnia videntur totũ æqualiter corpus euacuare. Si quis tamen exactius perquirat, non æqualiter inueniet euacuare: verùm in his cùm ſit paruus exceſſus alterius ad alterum ſecũdum eorum, quæ euacuantur qualitatem, & quantitatẽ, ideo æqualis euacuatio videtur;quæ autem

phar-

pharmaca purgatoria nominantur, ſpeciē faciunt euacuationis manifeſtè differetem, de quibus, vt dixi, nunc ipſi docere eſt propoſitum: non tamen quicquam plus docet, quàm qđ de omnibus euacuationibus ipſe iam dixit. Vna etenim eſt omnium intētio, humor ſuperabūdans: cuius notitia eſt perquirenda ex eo, qui in toto corpore præter naturam color repreſentatur, & præterea ex ſymptomatis, & morbis, & tempore, & regione, & ætate, & aeris conſtitutione, & natura ægrotantis, & vitæ inſtituto, & victu. veluti (ſi ita contigerit) colore ruffo in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo laborant, non euacuata per ſedem bile: aut puſtulis aliquibus bilioſis per totum corpus diſperſis: particulariter autem, ſi morſus in ventriculo aliquis, atque faſtidium cibi, & appetitus deiectus, ſitis, oris amaritudo, aut in aliqua parte corporis ſit eryſipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara ſit bile. Nam in his omnibus flaua bilis abūdat: atq; idcirco conabimur ipſam educere illis medicamentis, quæ cho-

lago-

lagoga,ideſt bilis eductiua ab effectu nomi-
nantur.| Et hoc eſt,quod ab Hippocrate di-
4 citur. Si qualia oportet purgari,purgẽ-
tur: confert,& leuiter ferunt. Quod enim
dicitur ,qualia oportet ſuperabundantiam
ſignificat ſuperfluitatum , ſua qualitate in-
feſtantium ægrotantẽ. Ob hanc igitur cau-
ſam ait tales cõferre euacuationes. Sed qm̃
omnes artificioſæ in actionibus coniecturæ
5 aliquando aberrant:(ſimilitudines ete-
nim,vt ipſe inquit, non ſolum vulgus , ſed
etiam medicos eruditos aliquando deci-
piunt) alterum nobis dedit indicium bona-
rum euacuationum, tolerantiæ facilitatem:
vt & in hoc fiduciam habeamus , quod re-
ctè fecerimus euacuationem. Quod autem
de flaua bile dixi veluti per exemplũ, hoc
idem mihi, & de atra intellige . Nam & in
hac color totius corporis ad nigritiem ten-
dit : & puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bilis co-
lore : & quicunq; morbi ex eius fiunt exu-
perantia , multitudinem humoris indicant
manifeſtè : quemadmodum elephas,cãcer,
& quartanus circuitus ex melancholico
humore generantur:& lien magnus, & va-

rices denigratæ, ſunt eiuſdē humoris alumni morbi: quemadmodum & quæ melācholia nominatur, & omne mentis delirium, furibundum, temerarium, & ferinum: Hippocrates verò etiam ex menſtruis, ſuperabūdantem in fœminis humorem coniecturabatur, & ſcripta ſunt ab eo indicia, in primo libro de mulieribus. Ex his igitur, quòd atra bilis abundet, dignoſcere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in in ipſa euacuatione intentio habenda, eſt tolerantiæ facilitas. Quæcunque verò de atra bile, & flaua ſunt dicta, hæc mihi & de pituita intellige: tumores ædemnatoſos, puſtulas, & totius corporis colorem ſecundū humoris ſpeciem, & febres cotidianas, & mentis pigritiem atq; torporem: & ſomnos profundos, & capitis grauitates, & quoſdam acidos ructus quando in ventre ſuperfluitas aderit. Hæc enim omnia ſuadent medicamentum dare pituitam purgans. Facta verò iam purgatione, tolerantiæ facilitas atteſtabitur dignotioni, & ei quam auſus es facere propter ipſam, euacuationi.

ni. Ad dignotionem verò, & ſpem euacuationis, habes etiam conferentem aliquid nō ſolum ætatem, vel naturam ægrotantis, ſed etiam anni tempus, & præſentem conſtitutionem, præterea & regionem, & victum antecedentem, vnà cum alijs vitę inſtitutis. Etenim didiciſti, quod horum omnium nonnulla pituitam, nonnulla flauam bilem, nonnulla atram exaugent. Hæc quidem omnia, vt dictum eſt, ſunt intentiones exhibendi medicamentum, vim habens humorem, infeſtantem expurgandi. In ipſa verò euacuatione altera erit intentio, vel nobis ferens recti iudicij teſtimonium, vel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiæ facilitas: erroris autem difficultas. Nam infeſtantibus ſuperfluitatibus euacuatis, facilè tolerabunt ægrotantes. Si quid verò aliud, & non quod infeſtat euacuatur, neceſſarium omnino, malè tolerare. Quod igitur, vt dixi in principio libri, per vnum oſtendit aphoriſmum, ita ſcribens: Sic & vaſorum exinanitio, ſi quidem talis fiat qualé fieri oportet confert, & leuiter ferunt: id in hoc loco nunc in duas ſecans partes in medicationi-

bus,

bus, per priorem quidem ſermonem, quæ ſint conferentes purgationes, per alterum autem, qui ſequitur, quòd tales euacuationes firmum indicium ſubſequitur facilitas tolerantiæ, docet. Exempla verò ipſe appoſuit earum, quæ ſponte fiunt euacuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiarũ: pauca verò in hoc ipſo libro Apho-
6 riſmorum: qualia huiuſmodi ſunt. Ab aqua inter cutem laboranti, per venas in
7 ventrem aqua fluente ſolutio. Si lippitudo adſit, ab alui profluuio capi, bonum.
8 Quibus климиoſæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente, ceſſant: & quibus ſurditas, billioſis ſuperuenientibus, ceſſat.

1 Vid. l. 17. de vſu part. c. 2.
2 l. 1. aph. 21. 3 l. 1. aph. 2.
4 l. 1. aph. 25. & l. 4. aph. 3.
5 l. 6. epid. ſec. 3. circa finem.
6 l. 6. aph. 14. 7 l. 6. aph. 17.
8 l. 4. aph. 28.

III.

1 *SI qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt: contraria verò grauiter.*

PRIVS

PRIVS hic aphoriſmus à nobis expoſitus eſt in pręcedẽtis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus ẽt in ſuperiori libri parte, hiſdẽ verbis: quare & nonnulli eũ de hoc loco ſuſtulerunt.

I V.

1 *MEdicari æſtate ſuperiores magis, hyeme verò inferiores.*

SVBAVDIRE oportet, videlicet ventres. Rectè autem ęſtate quidem purgat ſuperius, quoniam & qui tunc humor ſuperabũdat, flaua biles eſt, & omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad ſuperiora mouetur. Quęlibet autẽ ſuperfluitas, eò quò vergit, ducẽda per loca conueniẽtia: quemadmodũ ipſe in libro de humoribus ſcripſit. Addidit huic aphoriſmi ſermoni verbũ, magis, neq; ſimpliciter dixit Medicari ęſtate ſupera, hyeme verò inferiora. Nam etſi non ſępius, rarò tamen tẽpore æſtatis humor melãcholicus viſus eſt ſuperabũdare, ſicuti hyeme aliquando flaua bilis.

Vid. l. quos pur. op. in com. de ſal. dięt. tex. 15. lib. 4. aph. 6.

V.

1 *SVb Cane, & ante Canẽ, difficiles ſũt medicationes.*

EXVSTA enim tūc noſtra natura, eam quę à medicamentis purgantibus exiſtit, non fert acritudinem. Quare & plures purgati hoc tēpore incidūt in febres: & natura ex eſtu imbecillis, magis ex purgatione diſſoluitur. Et q. dem purgatio hęc praua fiet, cum calor aeris ambiētis in partē trahat extrinſecam, cōtrariam ei ad quā medicina ducit humores. Sicuti. n. balneę calidę naturę aptę sūt obſiſtere purgationibus, ſic & calor ęſtatis, & tunc pręcipuè, cùm ſeipſo vehementior extiterit.

Vid. l. de ther. ad Piſ. c. 17.

V I.

GRaciles, & facilè vomentes, purgare ſuperius cauentes hyemem.

HIC addere oportet, quod paulò antea dictum eſt verbum, magis. Magna. n. ex parte graciles ſunt biliosi. Si igitur hoc acceſſerit. vt ſint ad vomēdum faciles: ſunt per ſuperiora purgādi: niſi obſiſtat hyems. Nam ſupra dictum eſt. Aeſtate magis ſuperiores, hyeme autem inferiores purgare oportet.

VII.

VOmentes verò difficulter, & mediocriter carnoſos per inferiora, cauentes æſtatem.

SI-

SIQVIDEM facilis ad vomendum, & gracilis ſit, per ſuperiora purgandus eſt, niſi ſit hyems: hoc eſt Aeſtate, Autumno, & Vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnoſus ſit: per inferiora, ſi res vrgeat, ſolum cauẽdo æſtatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

VIII.

1 *TAbidos verò, per inferiora cauentes ſuperiora.*

IN tabidis nũquam medicationes ad ſuperiora duxeris, veritus ſcilicet inſtrumẽtorũ quę reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet eos q morbum à Grçcis phthiſin nominatũ patiuntur, vel qui ad eum ſunt natura proni: de quibus ipſe in primo libro Epidemiarum ſcribit: Et maximè moriebantur quibus natura ad tabem prona erat. Eſt autem his pectus anguſtum, & qui in eo continetur pulmo.

1. Vid. l. 1. epid. 1. t. 18.

IX.

MElancholicos verò plenius per inferiora: eadem ratione contraria apponentes.

VENTRES autem videlicet inferiores me-

lancholicorum oportet plenius medicari. Plenius autem dixit, pro fortius. Quia autem ad inferiora declinat hic humor propter grauitatem, nō ſine ratione ipsū iubet per vētrem inferiorem euacuari: ſicuti flauam bilem per ſuperiorem, quum ſit leuis humor, & ſponte continuo fluitet. Commune quidem eſt ambobus, vt ducātur quò vergunt, per loca cōuenie̜tia: proprium verò alterius humorum, per ſuperiora loca euacuari, quoniam ad hęc vergit: alterius verò per inferiora, quoniam & ad iſta declinat. Cōtraria itaq; eſt per ſuperiora euacuatio illi, quę fit per inferiora: quorum vtrunque fit ſecundum vnam communem rationem. Quare & rectè dixit Hippocrates: Eadem ratione contraria apponentes.

X.

1 *Medicari in valdè acutis, ſi materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum eſt.*

DICTVM eſt & à me prius quod verbum turget, Hippocrates tranſtulit ab animalibus quæ ad coitum incitatur, cum naturali hac quadam concupiſcentia mouētur ad ſeminis excretionem. Oſtenſum eſt enim in libris de

ſemi-

ſemine, quòd fęmina etiam in coitu ſemen excernit. Quando igitur in toto corpore ſimilis huic fuerit naturę impetus ad excretionē ſuperfluitatum, vel ſi nō in toto corpore, ſaltem in partibus principalioribus: tale quid conſueuit Hippocrates per verbum, turgere, ſignificare, & ſtatim per medicamētum euacuationem faciēdam indicat, prius videlicet quàm robur corporis diſſoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale decumbant ij, qui per corpus vagantur humores. Quod autem valdè acutos morbos nominauerit, quos prius per acutos dixit, vnicuique liquet. Et quidem quòd iudicationis horum terminus eſt prima ſeptimana, dictum quoque à me prius hoc eſt.

1. Vid. l. 6. epid. 2. t. 9. l. 1. Pror. com. 2. t. 37. in Coacis pręnot.

XI.

QVibus adsūt tormina, & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter ſoluitur: hydrops ſiccus contrahitur.

TORMINA fiunt & propter morſum vehementem, & ſpiritum flatuoſum, qui nō habet

exitum, ſed in inteſtinorum inuolucris eſt interceptus. Quod verò dolores ad tales diſpoſitiones conſequantur, nemini dubiũ. At cùm circa vmbilicum, ac lũbos ſe firmauerint, neque à medicamentis, neq; alijs ſoluuntur auxilijs; quædam eſt earum partium habitualis intemperatura; quæ magna ex parte perſeuerans, eum Hydoprem conſtituit, qui ab Hippocrate ſiccus nominatur. Vocatur autem hic morbus à poſterioribus medicis tympanias, quoniam imus venter percuſſus talem ſonum edit qualem timpana. Nam in illis per cutem extentam aer percutitur, quemadmodũ & ille qui in profundo locatur in tali morbi genere. Quod verò hoc morbi genus hydropem Hippocrates nominet, eſt manifeſtum. Non tamen humidus eſt, ſicuti qui aſcites ab vtris ſimilitudine dicitur: in quo materia collecta non eſt flatuoſus aer, ſed humor aquoſus. Videtur autem à maiori frigiditate generari aquoſus hidrops, quem aſciten vocant; quoniam veluti in vtre quodam in peritoneo humor continetur: à minore autẽ tympanias. Neq; enim humida ſubſtantia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo poteſt tranſmutari.

Quo-

XII.

QVorum alui, inteſtinorum leuitate laborant: hyberno tempore per ſuperiora purgari, malum.

QVANDO celeriter ea, quæ comeduntur, deijciuntur, qualia ſunt aſſumpta, hunc morbum leuitatem inteſtinorum nominant. Fit porrò ex facultatis retentricis debilitate: cõſequitur autem ad omnium quæ ad aluum pertinent inſtrumentorum intemperaturas, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc ſuſcipiunt atq; tranſmittunt inteſtinorum. Fit autem quandoque etiam leuitas inteſtinorum ex aliqua ſuperficiem occupante exulceratione, ſimili illis quæ in ore ſiunt, quas Græci apthas nominant. Intemperaturæ autem nõnunquam fiunt habituales (ſic verò nominãt illas quæ ipſo corporum habitu læſo fiunt) quandoque propter frigidam pituitam, qualis eſt acida maximè. Earum autem quæ in ſuperficie hærent exulcerationem cauſa eſt humor acris, & tenuis. Hic igitur etſi per ſuperiora purgari debet quoniam huiuſcemodi humores magis fluitare ſoleant, quàm ad in-

feriora ſecedere: non tamen hoc hyeme faciendum eſt: ſicuti etiam ſuperius eſt dictum. Alter verò pituitoſus, quando adhęſerit inteſtinis, nunquam eſt per ſuperiora purgandus, hoc eſt per vomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta ſunt, quæ in ventriculo continentur: eorum verò quæ continentur in inteſtinis, nihil poteſt per vomitus euacuari.

XIII.

1 *QVi non facilè per ſuperiora purgantur, ad veratrum admittendi ſunt, pleniore cibo, & quiete corporibus ante potionem humectatis.*

PRIVS oportet tentare cum qui elleborũ ſũpturus ſit, quomodo ſe habeat ad ſuperiores purgationes, hoc eſt ad eas quę fiunt per vomitiones, fiat autem periculum per medicamenta vomitoria, quęcunque ſunt mediocria. Si igitur de facili non purgari videatur, non oportet huiuſcemodi hominem ad elleborum ducere antequam prępraretur. Hoc autẽ fiet ſi per continuos vomitus adſueſcat is qui eſt ſumpturus elleborũ, ad prompte vomẽdum. Verùm hoc, vt paruum aliquid, atq; omni-

omnibus notum, Hippocrates prætermiſit. Melius autem fieret prius humectando corpora. Prȩhumectantur autē plurimo alimento, atq; quiete, & de quiete quidem clarū eſt. Sicuti enim exercitia ſunt apta natura exiccare, ſic & quies (quod ocium eſt, & ab exercitatione vacatio) ſeruat humiditatē. Cibus verò non ſimpliciter plenior eſt aptus natura humectare, ſed quicunque nullam habet fortem qualitatem, hoc eſt neque acerbam, neque acrem, neque ſalſam, neq; amaram. Fortè autem neque ſimpliciter cibus talis eſt appellādus, ſed cibus medicinalis: ſicuti illi qui eſt cibus ſimpliciter, ſoli hoc ineſt ex omnibus, vt ex ſua natura, non autem ex accidenti ſolidas partes animalis humectet: cum hoc ipſum non per ſe, ſed ex accidenti aliquo, faciat quies. Quia enim eam quȩ prouenit ex cibo humiditatem non exiccat, idcirco dicitur humectare. Aqua verò neque epota, neq; extrinſecus occurſans, natura apta eſt ſolidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem poſſit quiſpiam habere doctrinam, legendo librum noſtrum de potentijs naturalibus, & librum de tabe.

Cum-

XIIII.

CVm biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad ſomnos verò atq; quietem minus. Indicat autem nauigatio, turbari motione corpus.

IPSE attulit cauſam ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui aſſumpſerunt elleborum. Quies ſiquidem in eodem ſtatu cõſeruat, motus verò tranſmutat, atque alterat corpus: vt indicat nauigatio, quę motus quidem eſt, turbat autem corpora adeò vt exciteet vomitum. Cùm igitur talis motus vel ſolus poſſit ad vomitum corpus pręparare, fit, ſanè rationabile, vt ſi vomitorio medicamẽto coniungatur, longè maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauſeam ſcribunt, vt ſit ſermo talis: Oſtendit autem, & nauſea, quę vehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet autem quòd, & hic ſermo eandem vim habet cum priore.

XV.

CVm voles elleborum magis ducere, moue corpus cùm verò ſiſtere, ſomnum induci, nec moueto.

PRIOR

PRIOR quidem aphoriſmus, quomodo oporteat hominem qui elleborum ſumpſit, ad purgationem pręparare, nos docuit: pręſens verò quomodo ſiſtere purgationem. Nō eſt autem abſque ratione, quod ea quę ſiſtūt purgationem, ſint contraria ijs quę vomitum cient. Si igitur motiones ciebant, ſiſtens quietes: & multo magis ſomnus, in quo vires animales quieſcunt, tum quę per ſenſus feruntur, tum etiam quę per muſculos, in motibus voluntarijs.

XV.

1 *CArnes ſanas habentibus elleborus periculoſus: facit enim conuulſionem.*

QVOD in præcedentibus dixerat de omnibus purgationibus, hoc nunc de ea ſola dicit quę fit per elleborum: ita quòd duo aphoriſmi poſſunt inuicem iungi, tali modo; Qui corpore bene ſe habet, difficile eſt medicari. Sic ergo & elleborus carnes ſanas habentibus periculoſus: conuulſiones enim facit. Habet nanq; elleborus iſtud pręcipuū, facere conuulſionem, propter virium vehementiā.

XVII.

EVm qui non febricitat, cibi faſtidium, morſus

morſus or is vẽtriculi, vertigo & oris amaritudo, purgatione indigere per ſuperiora ſignificãt.

A'σιτία, quaſi dicas inediã: idẽ ſignificat ꝙ ἀνορεξία, cibi faſtidiũ. Cardiogmos autem eſt morſus cordis, hoc eſt oris vẽtriculi. Veteres enim hoc quoque cardiam, id eſt cor nominarunt. Vertigo autem eſt, quando quęcunquę conſpicimus, videtur circumagi, ſimul perit derepente ſenſus viſus: cùm ipſi ęgroti putent circunfundi tenebras. Fit autẽ hoc ore ventriculi à malis humoribus morſo. Nam propter neruorum magnitudinem, qui ad ipſum à cerebro veniunt, hac parte patiente, animę opera detrimentum patiuntur. Hęc quidem ſymptomata ſunt communia humorum omnium mordacem habentium naturam. Oris autem amaritudo ſolius pallidę aut flauæ bilis eſt. Quare rectè dictis ſymptomatis inquit Hippocrates ſignificari, ꝙ oporteat purgari per ſuperiora, quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiuſmodi autem ſymptomata ſignificant medico, indigere hominem purgatione per ſuperiora, hoc eſt per vomitiones.

Dolo-

XVIII.

DOlores, qui ſunt ſupra præcordia, quicunque egent purgatione, medicari oportere per ſuperiora ſignificant. Quicunque autem infra ſubſiſtunt, per inferiora.

HIC aphoriſmus, quod ſuperior de vno dolore docuit oris ventriculi, hoc ad omnes extendit dolores quicunque ſupra pręcordia conſiſtunt: purgatione videlicet indigentes conſulens per ſuperiora purgari. Quicunque verò infra præcordia, clarum eſt quòd hi per inferiora purgationem requirunt. Addidi autem ſermoni, purgatione indigentes, ne quis fortè arbitretur curare, Hippocratem omnes dolores ſimpliciter per euacuationem. Neque enim nunc dicit hoc, ſed quòd ſecundum humorum infeſtantium propēſiones, oportet etiam facere euacuationes, & neq; ſupra pręcordia conſtitutos dolores, per ſubdecentia medicamenta euacuare: neque infra conſiſtentes, per vomitiones.

XIX.

QVi in medicamentis purgatiuis non ſitiunt: non ceſſat priuſquam ſitiant.

QVI purgantur: nonnulli ſtatim ſitiunt,

non-

nonnulli poſtea. Et fit hoc ratione ipſius ventriculi, & propter datum medicamentum, & propter humoris qui vacuatur naturam. Ventriculi quidem ratione, vt qui ex caliditate, vel ſiccitate, vel ambabus qualitatibus propè ad ſitiendum perducatur: ſiue hoc natura inſit ei qui biberit medicamētū, ſiue illo ſolùm tempore. Ratione autem medicamenti, cùm acre fuerit, & calidū, ac mordax. Propter humorem verò euacuatum, quādo bilis amara fuerit. Hiſce quidem de cauſis fiunt ſitibundi: ex contrarijs verò lōgo tempore ſine ſiti perſeuerant, quādo videlicet vel frigidiorem, vel humidiorem ventriculum habuerit homo qui purgatur, vel ab initio, vel in tempore purgationis: vel quando medicamētum omni vacat mordacitate: & tertio quādo humor pituitoſus aut aquoſus qui vacuatur, extiterit. Verùm in his quoque, quando abunde fuerint euacuati, quædam conſequitur ſitis. Sufficiens etenim eſt ea, quæ ex euacuatione prouenit ſiccitas, hanc efficere, ac prætereà medicamenti purgantis vis habentis aliquā etſi neque manifeſtam, neque ſenſibilē, attamen latentem acritudinem ac caliditatem.

XX.

XX.

NOn febricitantibus ſi tormina occiderint, & genuum grauitas & lumborũ dolor, purgati per inferiora oportere ſignificatur.

SICVTI paulo antea docuit ſigna eorum quos oporteat purgare per ſuperiora, ita nũc docet per quę cognoſcat aliquis quãdo oporteat per inferiora purgare. Eſt autem communis vtriſque ratio in differentibus ſymptomatis. Nam pro motione noxiorum humorum, facere oporteat euacuationes.

XXI.

DEiectiones nigræ, ſanguini atro ſimiles, & ſponte procedentes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ: & quanto colores praui fuerint plures deterius: à medicamento verò procedentes, meliores ſunt: idque quantò plures fuerint colores non praui.

DE deiectionibus nunc ipſi eſt ſermo, quæ à priſcis quidem nigræ vocantur, bilis verò nigræ exquiſitæ non ſunt. Nam acrimoniam, mordacitatem, & aciditatẽ non habent: imo verò ne effuſa quidem terram fermentant: ſed ſunt ſicuti quis eius deſcribẽs imaginem, diceret manifeſte: Veluti sãguinis ſimus, qualis

vinis

vinis craſſioribus iam conſiſtẽtibus ſolet ſubſidere quem fęcem nominant: Quę ſi diutius moretur in corpore, & neque per aliquẽ ſenſibilem effluxum, neque occultum excernatur, verum tranſmutetur, atque putreſcat, fit bilis nigra exquiſitè. Antequam verò hęc generetur, ſplen trahit eam quę eſt veluti ſanguinis fęx; hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potentijs naturalibus eſt demonſtratum. Et quidem abutitur hoc melancholico humore ad ſui nutritionem ſplẽ: & quantam ipſe ſecernit ſuperfluitatem, hãc rurſus totam expellit ad ventrem vnà cum alijs ſurpefluitatibus excernendam. Si quando igitur, neque ſplen bene expurgauerit, & ille qui in hepate continetur ſanguis, multum huius limoſę ſuperfluitatis habuerit: accreſcet debilitas viſceri, ità quod non cõtinebit in ſeipſo ſuperfluitates: & tunc illę quę nigrę vocantur, fient deiectiones, de quibus nunc ſermo habetur ab ipſo. Adiecit autẽ ſuo ſermoni, Veluti ſanguis: tale quiddam oſtendens, qualis eſt ſanguis denigratus dũ per inteſtina defertur, tales ſunt nigrę deiectiones. Nam extremę dementię fuerit exiſtimare eas, ſan-

nguini ſecundum naturam ſe habenti, tales
eiectiones aſſimilari. Fient etenim hę & ru-
rę, & nigrę. Atqui impoſſibile eſt ſanguinē
undem, & rubrum, & nigrum eſſe. Plurimas
erò huiuſcemodi deiectiones in peſtilenti
oc morbo longo conſpeximus: quæ nō ma-
s in ijs qui exitio proximi erant, quàm in-
luādis apparebant: non tamen vel in princi-
o, vel incremento morborum conſpiciebā-
r. Tunc enim quæ euacuabantur, erant &
aua & ruffa colore colliquamenta. quę ve-
mox apparebant, nigra erant, veluti ſan-
uinis fęx: ſiue ipſo ſuperaſſato habuiſſent
enerationē, ſiue cùm aliquam extraneā pu-
edinem aſſumpſiſſet, illis quę in ventriculo
ūt cruditatibus proportionaliter, quādo ad
tioſos humores corruptio terminauerit.
uare ab initio quidē nunquā ad bonū fiunt
iuiuſcemodi deiectiones, vtpote magnā vi-
eris lęſionem oſtendentes: ad morbos verò
onſiſtentes ſequuntur ſępius natura ſuperfli-
tes expurgāte. Non tamē hoc in aphoriſmo
diecit Hippocrates, quanuis alibi dixerit in
niuerſum. Signa iudicatoria non ſtatim ap-
arere. In ſequenti autem aphoriſmo parti-
 cula-

culatim, dum inquit: Morbis quibus libet incipiétibus, ſi atra bilis vel ſupernè vel infernè exierit: lethale eſt. Nunquid igitur ſatis viſus eſt ſui animi manifeſtare ſententiã, vtens hoc verbo, procedentes, quod temporis longitudinem indicat, tanquam videlicet per morbum totum, vel per longum ipſius tempus tales procedant deiectiones? Si enim aliquod vnum tempus oſtendere voluiſſet: omnino exiſtentes, aut ingruentes, dixiſſet, non autem ſponte procedentes. Hoc enim verbum, moram ſignificat: exiſtentes, non item. Aſſumpto tamen medicamẽto quod vim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic igitur multi deiectionum colores præter naturam, ſponte quidem euacuati, multarum atque malarum in corpore diſpoſitionũ ſunt ſigna. A medicamento autem ducti vim habente plures humorum ſpecies euacuare, nihil abſurdum ſignificant.

XXII.

1 *Morbis quibuslibet incipiẽtibus, ſi atra bilis vel ſupernè vel infernè exierit: lethale.*

FACTA eſt à nobis in antecedente aphoriſmo

riſmo diſtinctio inter humorem melancholicum,& nigram bilem,de qua nunc ſermo habetur ab ipſo. Et causā ob quā ab initio|lethales ſint huiuſcemodi humores,|poſtea verò iudicatorij appareāt, in illo aphoriſmo ſufficienter percurrimus: ſed & nunc repetemus, quoniam ea quæ ſunt ad artem maximè neceſſaria, ſæpe tractare ſit melius. Quando aliquis incipit morbus: ſi quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione,ſed sūt omnia ſymptomata earum quæ præter naturam ſunt in corpore diſpoſitionum. Quo enim in tempore à cauſis morbum facietibus natura grauatur,& adeſt cruditas humorū,|tunc aliquid vtiliter euacuari eſt impoſſibile:ſiquidē oportet coctionem præire, ſubſequi verò diſcretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, ſiue iudicium.|Hæc autem nos ipſe docuit in primo libro Epidemiarū,ita inquiens:

2. Coctiones, iudicij celeritatem, ſalutis ſecuritatem ſignificant:cruda autē & incocta ad malos abſceſſus conuerſa,iudicationis carentiā, vel labores, vel diuturnitatē, vel mortes, vel eorundem malorum reditus. Quando igitur poſt morbi coctionem aliquis humorū

vitioſus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur [1]. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuſcemodi humor, vbi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint, bonã ſignificat euacuationem [2]. Si verò aliter excernatur ſine ſignis coctionis, exitialis eſt caſus. Quare cùm in morbi principio ſemper ſint ſigna cruditatis, mala erit humorũ talium euacuatio.

1. Vid. in Coac. l. 1. de cris. cap. 6. l. 3. de diff. reſp. cap. 9.

2. L. 2. epid. 2. tom. 48.

XXIII.

Quibuſcunque per morbos acutos vel diuturnos, aut vulnera, aut quemuis aliũ modum extenuatis, nigra bilis, aut veluti ſanguis niger per inferiora ſubſederit, poſtridie moriuntur.

SERMO in hoc aphoriſmo eſt potentia talis, Siue atra bilis (de qua antecedens docuit aphoriſmus) ſiue niger quiſpiam humor atro ſanguinis ſimilis ijs qui extremè ſunt extenuati ſuperuenerit: poſtridie moriuntur. Eſt enim in talibus natura imbecillis: adeò vt nõ poſſint concoquere, neque diſcernere, neque excernere, quæ ita praua exiſtunt. Propter

mor-

morbi igitur magnitudinem, cùm contineri nequeant effunduntur, & idcirco mortis moleſtiā in poſterum nō differunt, vt in alijs contingit morbis, propter viriū imbecillitatem. Oſtendit porrò in hoc aphoriſmo manifeſtè, quod & in ſuperiore, cū dicebat, Deiectiones nigræ vel qualis ſanguis; ſubaudire oportet, niger: vt ita compleatur.

1. Deiectiones nigræ, vel qualis ſanguis niger. Oſtendit etiam, quod nos rectè diſtinximus à nigris ſuccis bilem nigram. Illi enim ſanguini denigrato ſimiles ſunt, differentes ab illo, eo quòd ſunt fuſi, ac non concreti vt ille: quemadmodum rurſus bilis nigra ſua fuſione ſine concretione, & præterea fulgore ſuæ nigredinis, tum etiam quia mordet tanquam acetum, & terram leuat atque fermentat, quorum nihil nigris adeſt.

1. Vid. l. 4. aph. 21.

XXIIII.

1 *Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, lethalis eſt.*

AB illa quæ à quibuſdam ruffa, ab ilijs biis flaua nominatur, magna ex parte incipit inteſtinorū difficultas, abraſis primū propter

 humo-

humorũ acritudinem inteſtinis, deinde etiã exeſis: adeò vt exulcerentur. Hanc igitur inteſtinorum difficultatem ſæpe ſanauimus. Quæ verò ab atra bile fit inſanabilis eſt omnino, cùm nihil differat à cancro vlcerato. Cùm enim hic cancer in extima corporis ſuperficie conſiſtens, fit cum difficultate ſanabilis, aut omnino inſanabilis, cùm tamen poſſit continuo medicinam habere ſibi incidẽtem: rationabile eſt illum qui occupat inteſtina, non ſolum quia nihil illi continuo adhærere poteſt, verùm etiam quia ſemper ab alimenti ſuperfluitatibus tangitur, eſſe penitus inſanabilem.

1. vid. l. 5. de al. part. c. 10. l. 2. de nat. fac cap. 9. l. 3. de diff. reſp. cap 9.

XXV.

SAnguinem quidem ſupraferri, qualiſcunque ſit, malum: infra autem, bonum, cùm niger deijcitur.

DE nigris deiectionibus ſermo habitus ab ipſo eſt in precedẽtibus aphoriſmis: nũc verò de ijs quæ vel per os, vel per ſedem excernuntur, verba facit. Quare in propoſito aphoriſmo audiemus ipſum appellãtem ſuperiorem

eam

eam ſolã quæ fit per os excretionem: illa quæ fit per nares, omiſſa. Hanc itaque ait omnino eſſe malã, qualiſcunq; fuerit is qui excernitur ſanguis, hoc eſt, ſiue ſpumoſus, ſiue rubeus, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus, ſiue craſſus. Melius enim eſſe inquit vt infra ſubeat: ſed ne iſtuc quidẽ copioſè ſe effundẽs, ſed paulatim fluẽs: ita vt tarditate denigretur. Ipſum itaq; ſanguinẽ cõfluere omnino ad aliquod inteſtinum, malũ oportet exiſtimare: Melius autem quãdo parcius, quàm cũ copioſius effunditur. Itaque quod dixit, bonum, id nõ propriè dici oportet intelligere: ſed vt idẽ ſignificet quod, melius, ac ſi ita dixiſſet: Infra autẽ melius nigra deijci. Verè enim hoc præſtat, quàm per os modo quocunq; ſanguinẽ ferri. His itaque verbis poſſit quiſpiam orationem ſenis, ſibi repugnãtem diſſoluere, cum modo dicat bonũ eſſe per inferiora deijci nigra excremẽta.

1. Qui paulò ante dixerit peſſimum eſſe.) Licet autem nigra etiam in hunc ſenſum accipere: quo ipſe in Epidemijs de hæmorrhoidibus vſurpauit, tanquam quę ſanent melancholicos morbos. Verè enim iam factæ melancholiæ maximum eſt remedium.

2, Sanguinis ex his venis profluuium: quam etiam, ſi futura ſit, prohibet. Sic itaque nobis accipientibus, ſermo talis erit: Sanguinem ſupra ferri, qualiſcunque ſit, malum: Infra verò per hæmorrhoidas, bonum: quando nigra euacuantur: hoc eſt quando hominis natura multum talem accumulauerit ſanguinem. Aliter autem non eſt aſſuefaciēdum ei quę fit per hęmorrhoidas euacuationi, quę periculoſam habet vtranque immoderātiam. Quòd vel ſupra modum ſanguis excernatur, vel ex toto ſupprimatur.

1. Vid. l. 4. aph. 21.
2. L. 6. epid. 3. t. 37.

XXVI.

Difficultatem inteſtinorum habenti, ſi veluti carunculæ deÿciantur, lethale eſt.

IN difficultatibus inteſtinorū, cùm adhuc ſubſiſtunt, quædā corpora Pinguia excernuntur: poſt hæc autē, niſi finire anticipauerint, quędam ramētā, ipſorū inteſtinorum, abraſa horum ſuperficie interiore, quę membranoſa exiſtit & denſa, epidermiti quę cutem extimam corporis ambit ſimilis. Poſt ea autem etiam aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſti-

tinorum: in quo tempore non adhuc fieri
ficultatem inteſtinorum, ſed iam factam
que conſtructam dicimus eſſe. Quando igi-
r partes adeò magnę inteſtinorum excer-
ıntur in dyſenteria; vt poſſimus eas carnes
ominare: lethalem ait eſſe morbum, cùm ne
ue caro concreſcere, neque cicatrix obduci
n tali poſſit exulceratione.

XXVII.

1 *QVibus febricitantibus ſanguinis fluxe-rit multitudo quacunque ex parte: cũ reficiuntur, alui ijs humectantur.*

CALORE natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis, neque cibi bene concoqui, neque in ſanguinem tranſmutari, imo quod maius eſt, neque diſtribui poſſunt per corpus, & propter hæc omnia, aluos fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperauerit.

1. vid. in Coac. l. 3. de diff. veſp. cap. 9. l. 1. Pror. 3. t. 41.

XXVIII.

1 *QVibus biliosæ ſunt deiectiones, hæ ſu-peruenienté ſurditate ceſſant, & qui-bus ſurditas adeſt, ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus, ceſſat.*

NON

NON de ea quæ ex habitu difficulter ſoluitur, nunc illi ſermo ſurditate, ſed de ea quæ repente in febribus, vel aliter fit, accurrente ad cerebrum bile, ſermo ipſi eſt. Ipſa ſiquidē cùm meatus auditorios occupauerit, efficit ſurditatem. Cùm verò hinc ipſam natura expellente, ad excretionem peruenerit, ſoluit ſurditatem.

1. vid. in Coac. l. 1. de loc. aff. cap. 2. lib. 4. aph. 2.

XXIX.

1 *QVibus febricitantibus ſexto die rigores fiunt, difficilè iudicium ſequitur.*

QVICVNQVE ad febres, & præcipuè ardētes, rigores ſuperueniunt: iudicium habere ſolent bonū atq; perfectū vbi in die iudicatoria fiunt, & cū ſignis coctionis: non bonū aūt neque perfectū quādo vel diei vel coctionis ſigna fuerint imperfecta. Quòd igitur concoqui oporteat quæ bene iudicari debeant, in primo lib. docuit Epidemiarum per ea verba quæ paulo antea diximus, quorū eſt initium: 2. Coctiones celeritatem iudicij. Quòd autem non in omnibus diebus, 3. In Prognoſtico ſcripſit, & in hoc ipſo aphoriſmorum libro. 4. Et

. Et prætereа in primo Epidemiarum.
. Collecta autem à nobis hęc omnia ſunt
m conueniente expoſitione, quæcunque
iidem de diebus iudicatorijs ab eo ſcrip-
ſunt, in tractatu de diebus iudicato-
js, quæcunque verò de ſignis coctionis,
i libro de iudicijs. Dictum autem in ipſis
ſt de eo quod fit in die ſexta iudicio: de quo
unc etiā faciēs mentionē, ait eos qui in hoc
ie fiunt rigores, difficilè habere iudiciū, hoc
ſt malum afferre iudiciū, ac ſi malè iudican-
es dixiſſet, vel certè infirmum: vt qui facilè
recidiuam facerent, vel in longum tēpus pro-
traherētur: ac ſi dixiſſet difficulter ſolubiles,
Ac nonnunquam cū grauibus ſymptomatis
ſexto die fit iudicium: de quibus omnibus in-
tegrè ſcripſimus in ijs quas nuper nominaui-
mus tractationibus. Hæc verò ita fieri etiam
ipſa experientia teſtatur: ipſorum autem cau-
ſas longum eſſet in pręſentiarum exponere.
De diebus enim iudicantibus, tertio diximus
libro de iudicatorijs diebus: de rigore autem
in opere ad id dedicato ſeorſum.

1. vid. in Coac. de rig. cap. 6.
2. l. 2. epid. 2. t. 45.

3. l.3.progn.t.3.5.
4. l.2.aph.24.l.4.aph.76.
5. l.1.epid.3.t.14.

XXX.

QVibuſcunque acceſſiones fiunt; quacunque hora febris dimiſerit, ſi eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.

SVPPONATVR quiſpiam prima die cœpiſſe febricitare hora tertia, & ceſſauiſſe quauis alia hora: deinde die ſecundo eadẽ hora tertia cœpiſſe: rurſus ceſſaſſe febris quacũq; hora: & tertio rurſus die hora tertia cœpiſſe, mox rurſus quouis tẽpore finita febris: cœpiſſe iterũ quarto die eadẽ hora tertia, & ita deinceps ſeruari quidem ſemper horam tertiam in qua acceſſio ſuum facit initium, non ſeruari autẽ alias in quibus finitur: hunc qui tali laboret morbo, neceſſe eſt tempus longũ ęgrotare: cùm horam ſui principij acceſſio habeat inconcuſſam. Hoc quidem nos ab experiẽtia comprobatum dictum eſſe, arbitramur. Sunt verò quidam qui tale aiunt eſſe, quod dicitur: Si primo die acceſſionẽ ęgrotus habuerit, exẽpli gratia, hora tertia, &. (ſi ita cõtigerit) hora duodecima febris deſierit

rurſus

ius die ſecundo hora duodecima cœperit
icitare: morbum aiunt difficilè iudicium
iturum nullam apponentes rationem, ſed
ue id ab experientia comprobari potêtes
ndere. Veruntamen difficilè habens iu-
ũaliter non poſſumus interpretari, quàm
culter ſolubile: vt tale ſit quod ab Hippo-
e dicitur, Siue quotidie, ſiue tertio quo-
, ſiue quarto quoque ægrotus habeat ac-
onem eadẽ hora, difficulter ſolubilis eſt
bus huiuſmodi, ſiue multas, ſiue paucas
ſſio occupet horas. Hoc igitur (vt dixi)
erientia comprobatur: eius verò cauſam
n eſſe opinandum eſt, quando cauſa ac-
onum non fuerit fixa, ac ſtabilita, nõ ſer-
eũdem terminum aut circuitum. vbi ve-
mata fuerit, ſeruare: atq; ideo difficulter
bile, quòd fixũ ac ſtabilitum: facile verò
bile, quicquid nõ tale. Firmata enim ma-
n vim demolientem expoſcunt: quę lon-
pore, & per fortiora ac plura auxilia fit.

XXXI.

Ebricitantibus laſſitudinem habentibus:
in articulos, & circa maxillas potiſſi-
abſceſſus fiunt.

DICTVM prius eſt quòd laſſitudinem nonnullę quidem ob multos accidunt motus quę ſimpliciter, & propriè laſſitudines nominãtur, quidam verò neq; multis, neque vehementibus acti motibus, laſſitudines pati conſueuerunt. Tales itaque laſſitudines, non laſſitudines ſimpliciter, ſed cũ additione laſſitudines ſpontaneas nominare cõſueuerunt. Amborum autem ipſorum communis eſt locus affectus: hic verò eſt totũ genus in corporibus muſculoſũ. Quæ verò ex motibus multis laſſitudines accidunt iis propria, & peculiaris eſt caliditas articulorũ: quare in his nihil mirum ad articulos abſceſſus decũbere ijs qui vna cum muſculis laborauerint, atque vltra modum concaluerint. Spontaneis autem laſſitudinibus, vna ſola ratione fluxiones, vt decumbant ad articulos, euenit, ſicuti & omnibus alijs ferè morbis qui per abſceſſus iudicãtur: quòd ſcilicet ipſi ſpatia ampliora idonea habeant ad ſuperfluitates ſuſcipiendas. Rariores igitur in cęteris morbis fiunt abſceſſus: in laſſitudinibus verò, plures, & pręſertim ſpontaneis, & maximè omnium quę à plenitudine ſunt. Erit igitur in aphoriſmo ſermo-

ſermonis hęc ſumma. Iis qui quomodocunque in febribus laſſitudinem habent, ad articulos, & circa maxillas pręcipuè abſceſſus fiunt. Hoc verò contingit propter eam, quæ eſt in febribus caliditatem, ſublata plenitudine ad caput, & poſtea eam inde ſuſcipientibus illis, qui circa maxillas adenes exiſtunt: ſicuti qui circa inguina, & alas ſunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit.

1. vid. L. de humor.

XXXII.

1 *Quibus autem eualeſcentibus ex morbo pars aliqua dolet: ibi fiunt abſceſſus.*

SI quidem labor vehementem ſignificat motum, & dolorem, & lęſionem, ſicuti prius dictum eſt: liquet quòd etiam laborare ſignificat, tum motu vti vehementiore, tum dolorem aliquam aut noxam habere. Quamobrẽ in nonnullis, qui ex morbo reualeſcunt, apparet, quando humores morbum facientes non ſatis fuerint expurgati, ſed quaſdam reliquerint ſuperfluitates, cùm laborãtem ſiue dolentem partem quanpiam habeant, illuc morbum decumbere, labore rationem cauſæ obtinente, dolore autem ſigni. Nam in vehemen-

mentioribus motibus vires fiunt imbecillio-res, & caliditas maior accenditur: dolor autem iam fluxione decumbente perficitur. Hic igitur, vt diximus, eſt ſignum abſceſſus qui fit. Caliditas autem atque imbecillitas ad locum affectum prouehit ſuperfluitates. Vtroq; igitur (vt diximus) modo intelligere poſſumus verbum laborare: toti tamen ſermoni qui nunc ab Hippocrate habetur, alterum magis conuenit ſignificatum: ſiquidem antea de febribus laſſitudini coniunctis locutus, deinceps autem rurſus inquit: Verum ſi qua pars antè doluerit. Videtur enim præcedente aphoriſmo, cuius initium eſt: febricitantibus laſſitudinem habentibus: de laſſitudinibus morborum pronunciaſſe: in eo autem qui nunc proponitur, de ijs quæ fiunt in conualeſcentibus: in ſequente verò, de illis quæ morbum antecedunt.

1. vid. l. de humor.

XXXIII.

1 *SEd ſi ante morbum aliqua pars doluerit ibi morbus ſtatuitur.*

SIVE quis velit connectere duobus prioribus ſermonibus illum, qui nunc dicitur, a

vnius

vniſus aphoriſmi integritatem, ſiue ſeorſum vnumquenque ſcribere, nihil refert: nam & communitas eorum oſtẽſa eſt, & ſingulorum proprietas in ſermone præpoſito. Dicetur nunc etiam à nobis adhuc breuibus: Quando in morbo ſenſus aliquis laſſitudinis eſt, expectare oportet abſceſſum aliquem ad articulos, præſertim iuxta maxillas. Similimodo ſi quis ex morbo reualeſcens parte aliqua corporis doleat, aut antequàm ægrotet. Nam plurimũ ſolet ad talia decũbere, in illis videlicet morbis in q̃bus ſperatur abſceſſus futurus, neq; morbus per excretionẽ antea iudicãdus. Dictũ eſt autem in precedentibus de talium morborum dignotione: ſermo verò vniuerſus in commentarijs de Criſibus ſiue iudicijs eſt explanatus.

1. vid. l. de humor.

XXXIIII.

1 *SI febrem habenti, ſuffocatio repente ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente: eſt lethale.*

POTEST quidẽ ſimpliciter intelligi initiũ aphoriſmi in quo ait: Si à febre correpto, tãquam ita dixiſſet: Si homini febricitanti, tu-

more non exiſtente; poteſt etiã cum maiore aliqua demonſtratione, quemadmodum ſolet in Epidemijs ſcribere, non ſimpliciter quouis modo febricitãtem oſtendens, cùm dicit. Febris ipſum habebat, ſed de eo cui magna inſit febris, ita loquens. Contingit autem etiã ſine magna febre, ſtrangulatione repente ſuperueniente, hominẽ interire. Ineuitabilior autem & citior eſt mors, vt ne ſperari quidem poſſit hominis ſalus, cum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim huiuſcemodi febris (vt in ſermonibus de difficili anhelitu fuit à nobis oſtenſum) inſpiratione abundanti, fit verò non modo non abundans, verumetiam omnino pauca in ijs, qui ſuffocantur. Neq; enim aliud eſt ſuffocatio, niſi interitus ſubitus propter defectũ inſpirationis: qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumẽti ex ijs quæ obſeruiũt reſpirationi. Nam talis anguſtia ipſorum, eſt ex eorũ genere, per quæ deſit inſpiratio: quę autem fit, vel propter imbecillitatem potẽtiæ illius, quæ mouet thoracem, vel propter frigiditatem vitalis principij. Suffocatio verò omnino fit ex anguſtia: anguſtia autem vel repleta intermedia regionę, quæ inter thora-

thoracē eſt atque pulmonem, aut pulmonis cauernis, vel aliqua inflammatione totū occupāte viſcus, vel aſperam arteriam, vel eam partem quę eſt veluti caput eius, quam nominant guttur: quæ etiam inflammatio fieri aliquando ſolet in præiacente ipſi ſpatio, quod fauces appellāt. Nam & Homerus ita nominauit inquiens: Faucibus exibat vinū buccæque viriles. ſpatium illud laxius quod inter gulam & guttur præiacet, nominans fauces. Videtur autem & nūc Hippocrates hanc eādem partem eodem modo quo etiam Homerus, nominaſſe. Dicit enim: Tumore non exiſtente in faucibus. tanquam poſſibile ſit ore multum adaperto partem ipſam manifeſtius inſpicere: quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur ſermo vniuerſus huiuſmodi: Si à ſe brē habenti ſuffocatio repente ſuperuenerit citra tumorem fauces occupantē, lethale eſt. Priſci etenim per tumorem, & inflationē idem intelligebāt. Neque nos latet triplicem eſſe tumorum differentiam: Vel enim ſunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: vel abſque dolore duri, quos Græci ſcirrhos vocant: vel ſine dolore molles, quos

eiʃdem Græci œdemata, id eſt inflationes appellant: & propterea ab antiquo vſu receſſerunt, vt qui non omnia præter naturam incrementa ſub vocabulo iſlationis complectantur. Cùm igitur fauces ſine tumore apparuerint, ſuffocatio autem repente ſuperuenerit, ſolius gutturis eſt huiuſcemodi paſſio. Suffocãtur enim, vt dixi, etiam propter morbos alios, quos paulo antea dixi. repente autem ſuffocari ſoli gutturi competit. Morbus enim quem Græci peripneumoniá vocant, non repente ſuffocat ægrotantes, verùm paulatim ab initio incrementum ſuſcipiens vſque ad propriam conſiſtentiá, in qua tale ſymptoma affert. Et ſi quod tuberculum & abſceſſus in pulmone fit, hæc quoque paſſio diuturna eſt, ſicuti & ſpatium inter pulmonem atq; thoracem pure repletum, ſępius hominē ſuffocat, abſceſſu ſcilicet in ipſum erupête, qui ſcilicet & ipſe in longo tempore fit. Aſperæ quidem arterię inflammatio difficultatem ſpirandi aliquam efficere poteſt, ſuffocationem verò nõ poteſt, propter magnitudinem eius capacitatis, & tunicę tenuitatem. Impoſsibile ſiquidem eſt corporis adeò tenuis inflamma-

tio-

tionem, ſpatium magnum replere Reliquum igitur eſt guttur: quod ſubitam poteſt facere ſuffocationem, quoniam in ipſa anguſtatur pulmonis meatus, & muſculi anteriores vnà cum ambiente tunica inflammationem patientes, viam ſpiritus valent intercludere. Nominant autẽ medici quidem talẽ diſpoſitionẽ non per, ſ, ſynanchen, ſed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflammationẽ per, ſ, ſynanchen nominare. Nonnulli verò & paraſynanchen & paracynanchen nominant. Paraſynanchen quãdo adiacentium faucibus partiũ inflammatio fuerit: paracynanchẽ autem quãdo extra guttur. Ex iјs igitur quę dicta ſunt, rationabile eſt talẽ diſpoſitionẽ gutturi aliquẽ inferre dolorẽ: & videtur Hippocrates eius manifeſtè meminiſſe in libro prorretico, hiſce verbis.

2. Fauc dolentes graciles, cum quadam moleſtia ſuffocantes: citò exitium afferunt. Nunc verò dolentes non dixit, ſiue quia in iјs quę dixerat antea, poterat ſubintelligi: vel quia etiam iam abſque dolore aliquando dictam putauit in pręcedente ſermone fieri poſſe ſuffocationem. Et ſi omnino poteſt eſſe

ſine dolore ſuffocatio, ex huiuſmodi cauſſis erit. Poſſibile eſt multitudine humiditatis, & pituitoſę pręcipuè, madefaciente tunicā gutturis interiorem, aliquem fieri abſque dolore tumorem: poſſibile etiam eſt aperiētibus ipſum muſculis reſolutis, meatum reddi anguſtiorem, poteſt vtrunq; ſimul contingere: nec impoſſibile eſt propter nimiam ſiccitatē, muſculis internis gutturis ſupramodum ex tēſis, meatum reddi anguſtiorem. Qui verò ſint hi muſculi, & quomodo tenſi claudant guttur, oſtēſū eſt in tractatu qui de voce inſcribitur.

1. Vid. in Coac. l. 7. aph. 59. l. 4. aph. 35.
2. L. 1. Pror. 2. t. 54. & in Coac.

XXXV.

1 *SI febrem habenti repente collum peruertatur ac vix poſſit deuorare, non exiſtente tumore: lethale eſt.*

NON etiā adiecit hic locū in quo dicat, tumorem non exiſtere: ſicuti in præcedenti aphoriſmo gutturis meminit, inquiens:

2. Tumore non exiſtente in faucibus. Nos verò dicemus alterum duorum, vel ex communi intelligendum eſſe in faucibus, vel omnino in omnibus colli locis. Cū enim in nullo

ho-

horũ apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumor; hominem verò contigerit nõ poſſe deuorare, ſymptoma eſt lethale contingens ex inflammatione, quandoq; muſculorum gulam munientium, quandoq; verò gulæ ipſius. Eſt enim quædam cõmunio partibus iſtis per ligamenta, & neruos cum ſpinali medulla, & membranis ipſam ambientibus, ac præterea oſſibus vertebrarum, quæ his extrinsecus adiacent. Extentis itaque ad partes inflammatas ligamentis, & neruis, trahi vertebras, vel intrò, vel ad latus eſt neceſſarium: ſi quidem in altera nerui propagine fieri tenſionem contigerit, ad latus: ſi verò in ambabus, extra.

3. Plenius autem de iſtis dicemus, librum de articulis exponentes, in quo ait fieri ſpinæ euerſiones tuberculis crudis intra ipſam conſtitutis. Etenim in libro illo gibbos fieri dixit tenſis intra vertebrarum partibus, non ſolum recuruationes, & obliquationes. Et in ſecũdo quidẽ libro Epidemiarum, de propoſita nunc in aphoriſmo angina verba faciens inquit:

4. Erant autem anginam patientium tales affectus: colli vertebræ intrò vergebãt, & ex-

tra apparebat collum habere cauitatem, & ibi tactum dolebat; In hoc itaque ſermone vnam oſtendit vertebrę euerſioné ad interiora: in pręſēti verò aphoriſmo generaliori vtés ſermone inquit: Si collū peruertatur. Verbum enim peruerti, eam quæ eſt præter naturam, deprauationem omné ſignificat rectitudinis vertebrarum: In ſecundo igitur libro Epidemiarū ſermone adiecit: Et ibi tactū dolebat. Hic verò nihil de dolore dixit: atqui neceſſarium eſt adeſſe dolorem vna cum ea quæ collum obtinet inflammatione, ſed hic per ſiccitatem nimiam, tenſionem, tractionem, & deprauationem partium tantummodo oſtendit: & propter hoc ipſum dicit ſymptoma eſſe lethale: cùm alterum quod prouenit ex inflammatione non ſit omnino mortale: quale erat prius, cui coniuncta erat ſuffocatio, & deuorandi difficultas. Verùm ſi propter excedentem ſiccitatem accidat, & collum peruerti, & vix poſſe deuorare, lethale eſt ſymptoma, & præcipuè cùm vehemens eſt febris: vt verba illa, Si febrem habenti etiam in hunc ſenſum intelligantur. Ob hanc autem febrem ipſam, etiam immodicam fieri par eſt in mébris ſicci-

cita-

citatem,& duplicem habebit febris vehemẽs ad mortẽ rationem: Nam ſignum erit deprauationem,& difficultatem deuorãdi ex ſiccitate exiſtere, & conferet etiam ipſa tanquam vna ex cauſis perducentibus ad mortem.

1. vid.in Coac.
2. l.3.aph.35.&l.7.59.
3. l.de artic.3.t.9.
4. l.2.epid.ſect.2.

XXXVI.

1 *SVdores febricitãti ſi inceperint,boni,tertio die,& quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & vigeſimoſeptimo, & trigeſimoquarto. Hi enim ſudores indicant morbos. Qui verò non ita fiunt laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.*

NON ſudores tantũ, ſed alui magnæ deiectiones, & vrinæ multæ, & iuxta aurem abſceſſus, vel aliquem alium articulum,in dictis diebus optimè apparent. Sermo enim in vniuerſum eſt talis,Iudicatoria ſigna, ac ſymptomata in diebus iudicatorijs incipiãt,& ſermo iſte dictus ſufficiebat; verũ Hippocrates non

de-

de omnibus ipſum fecit iudicatorijs!, ſed de ſudoribus tãtum: & nobis memoriæ ſubiecit iudicatorios dies, qui ſunt intra quadrageſimum. Morbi enim iſtis diuturniores, non admodum ſolent per ſudores iudicari, ſicuti neque omnino per excretiones.

2. Sed vel per concoctionem, vel per abſceſſus. Quòd verò non omnis numerus dierum ſit ad iudicandum idoneus, experientia manifeſtè demonſtrat. & quiſpiam admiraretur illos qui aiunt nullam in illis eſſe differentiam: quos quidem præſtare ex ijs quæ apparent manifeſtè, diſcere differentiam: cauſam verò eius quod ſit, per multum otium conſiderare: quod nos in tractatu de diebus iudicatorijs egimus: differentias ad artem neceſſarias in prioribus commentarijs tranſigentes, cauſas autem ipſorum tẽtantes in tertio perquirere. Non parua autem eſt de diebus ſcriptis in aphoriſmo diſcordia, cùm alij alios pro arbitrio ſcribant. Nos verò illa ſecuti quæ ab ipſo Hippocrate ſcripta ſunt & in Prognoſtico, & Epidemijs, & ipſo libro aphoriſmorum, ipſorum fecimus connumerationem. Verba autem quibus de hiſce diebus

Hip.

Hippocrates ſcripſit, habes omnia in tractatu de iudicatorijs dieb⁹, & de iudicijs collecta. Nũc verò à tertio incipit, qui anticipat quartum in breuioris tẽporis morbis: & poſt hũc quintum ſcripſit vno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cũ quartus dies in aphoriſmo nõ ſit ſcriptus, quãuis hic dies ſit primus iudicatorius. Veruntamen ipſum nunc prætermiſit vel ipſe Hippocrates, vel qui primus librum ſcripſit. Si verò omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob cauſã exiſtimo illud feciſſe, quoniã morbi plurimi peracuti: qui cum ſudore iudicantur, tertio & quinto die magis quam quarto iudiciũ ſuſcipiunt. Rariores enim ſunt qui die quarto iudicantur: & hoc à me fuit inuentũ per experientiam, ob hoc ipſum plurimum quęrẽte, quoniam dies quartus fuerat ab Hippocrate in aphoriſmo prætermiſſus. Hoc autem videtur accidere quoniam morbi peracuti primam ſtatim acceſſionem vehementiſsimam habent, & ipſis proportionalẽ diẽ tertium. Didicimus autem quòd in vehementioribus acceſſionibus iudicia fiunt, & quòd morbi qui in diebus imparibus acceſ-

ſionem habēt, citius iudicātur: qui verò paribus, tardāt. Atque ideo ſi in principio aliquis morbus peracerbus eſt, hoc magis accidit in diebus imparibus. ſi tardare debeat, in dies pares vehemētiores acceſſiones incidūt. Hæc itaq; habeo dicere de die quarto. In fine autē aphoriſmi, nonnulli trigeſimumprimū diem, nonnulli trigeſimum quartum ſcribūt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortaſſe trigeſimuſquartus maiorem vim habet: non tamen quadrageſimi meminit, quoniam fortaſsè hunc principium morborum longorum exiſtimauit, qui non admodum per ſudores iudicantur. Nam & trigeſimumprimum, & trigeſimumquartum, & ante ipſos vigeſimumſeptimum raro inueniemus per ſudores indicare.

1. vid. lib. de iudicat.

2. l. 2. progn. t. 65. & l. 3. t. 3.

XXXVII.

1 *FRigidi ſudores, cum acuta quidem febre, 2 mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi ſignificant.*

QVOD quidem ita fiat, ſepius experientia docet. Cauſa verò huius explorāda. Nam plu-

ſimam

timam videtur habere dubitationē, quomodo febre calidiſſima hominem detinente, ſudor fiat frigidus. Quod igitur in alijs partibus corporis ſit neceſſariū eſſe vehementē caliditatem, ex alijs verò ſudores frigidos euacuari, eſt manifeſtum. Eſſet enim calefacti, ſi ex partibus calidiſſimis efferrētur. Euacuātur autem ex cute ſudores, quam frigidam eſſe contingit, cùm tamen ea quę ſunt ſub ipſa, comburantur. Nam quibuſdam humoribus putreſcētibus, oſtenſum eſt febres acutas fieri. Hi verò putreſcunt ſępius quidem in toto corpore, ſepius verò in vaſis ſolis. Cùm verò aliquando hęc duo contingerint, tum humores qui ſunt in vaſis, putreſcere, tum eam quę ſolida corpora regit naturam (quę ſecundum Hippocratē eſt calor naturalis) vel extingui omnino, vel proximam eſſe extinctioni: quę quidem ex his euacuantur, frigida ſentiuntur: eam verò quę fit ex putredine caliditatē, nihil prohibet vehementiſſimam eſſe, atque ideo ſignum exitiale, oſtendes in animalis corpore humorum multitudinem ſuperabundare, tantam habentiū frigiditatem, vt neq; e à calore natiuo, neq; à febrili caleſiant. Teſi-

dis

dis quidem exiſtentibus febribus contingit ſaluari hominem, cõcocta in tempore multitudine humorum, atq; euicta à natura: Acuta enim febris, cauſa eſt & ſignum pernicioſiſſimum. Cauſa quidẽ, quia nata eſt labefactare corpora: ſignum autem, quoniam humorum multitudinem eſſe frigidiſſimam oſtendit, vt quę neq; à calore quidẽ febrili tranſmutetur. Febris verò quę non eſt acuta, ſed mitior, permittit tempore lõgiori à natura multitudinem concoqui, cùm non anticipet frangere hominem non eſt autem ſignum adeò pernicioſum ſicuti vehemens febris. Contingit enim in tepida febre, etſi modicè frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

1. Vid. l. de iudicat. l. 1. de cril. c. 19.

XXXVIII.

ET qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum eſſe.

SI per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fiunt enim ſudores, vel natura humiditatem ſuperfluam euacuante, (quãdo optimè iudicium fit,) vel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed ſiue hoc, ſiue illo

illo modo fiant, membrorum patientium humiditatem euacuant.

XXXIX.

1 *ET qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus eſt.*

QVACVNQVE parte corporis inſignis caliditas aut frigiditas fuerit, hic morbum neceſſarium eſt eſſe, hoc ſiquidem diſcedit à temperie naturali, quæ ſanitas eſt.

1. Vid. l. de iudicat.

XL.

1 *ET vbi in toto corpore mutationes fiunt, ſi corpus refrigeretur, vel rurſus calefiat; vel color alius ex alio oriatur: longitudinem morbi ſignificat.*

VARIAE diſpoſitiones diuturniores ſunt, quàm quæ ſunt vniuſmodi, cùm non poſſit natura in paruo tempore multas conficere diſpoſitiones.

1. Vid. l. de iudicat. l 7. aph. 60.

XLI.

SVdor multus ex ſomno factus abſq; cauſa manifeſta, corpus uti pluri cibo ſignificat, ſi verò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet quod euacuatione indiget.

NON-

NONNVLLI ita ſcribunt aphoriſmũ, Sudor multus ex ſomno factus ſine cauſa manifeſta. Alij verò, Sine aliqua alia cauſa. Verùm hæc etſi non adijciantur, millies in mille ſermonibus ab ipſo prætermiſſa intelliguntur: quia hæc etſi non dicantur, tamen ſubaudiũtur à nobis: vt qui ſemel ab ipſo didicerimus, quòd qui à cauſa extrinſeca, nõ ex diſpoſitione corporis caſus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaque ſemper oportet meminiſſe. Quod verò in præſenti aphoriſmo docetur: in verbo, multus, adiecto, maximè exiſtit. Si enim ſudor multus non eſſet, poſſet & propter virium imbecillitatẽ, & corporis raritatem accidere. Ipſius verò multitudo, altera duarum cauſarũ fit, vel propter ciborum qui ſunt recenter aſſumpti, immoderantiam, vel illorum qui antea. Quòd ſi propter recenter aſſumptos, prohibere oportet ne plures aſſumant: quòd ſi propter prius aſſumptos, euacuare.

XLII.

1 *SVdor multus calidus vel frigidus ſemper fluens: frigidus magis, calidus minus ſignificat morbum.*

DE

DE ſudoribus quidem qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictum eſt prius: de ijs verò qui in toto morbi tempore apparent ſine iudicatione, in hoc oſtendit aphoriſmo: deteriores quidem inquiens eſſe frigidos ſudores, minus verò his malos calidos eſſe. Indicant quidem vtrique multitudinem adeſſe, ſed alteri frigidam, qui peiores ſunt: alteri verò calidam, qui minus illis ſunt exitiales.

1. Vid. l. 1. de morb. in Coac. l. 7. aph. 61.

XLIII.

1 *FEbres quæcunq: non intermittentes tertia die fortiores fiunt magis periculoſa. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.*

QVOD Hippocrates per verbũ intermittere, acceſſiones intelligat quæ in quietẽ febre vacantem deſinunt, manifeſtum fecit in hoc aphoriſmo: febres illas quæ tertio quoq; die exacerbatur ijs quæ modo quouis intermittunt eſſe minus periculoſas, docens. Solæ enim illę quę in quietem febre vacãtem deſinunt, periculo carent, etiam ſi vehementiſſimam & valde longã habuerint acceſſionem. Si enim adeo breuis fuerit, vt in tertianis ex-

Y qui-

quiſitis, minor duodenis horis tempore circumſcripta: non modo ſine periculo talis eſt febris, ſed etiam cito iudicatur. Si verò longius quàm duodecim horarum occupet tempus, adeo vt ad decem & octo perueniat horas: eſt quidem hęc quoque citra periculum: tãto autem longior, quãto eius acceſſio maior extiterit, quàm tertianæ exquiſitæ. Non abſque ratione autem eas, quę in quietem febre vacantem deſinunt eſſe abſq; periculo in-
2. quit. Vt quę non ex inflãmatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occaſionem habeãt. Neutra enim harum ad quietem peruenit febre vacantem. Quocunque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant: hoc eſt, ſiue vehemens, ſiue longa fuerint acceſsio.

1. vid. lib. de morb. temp. cap. 3. l. 1. epid. 3. tit. 5. l. 6. epid. 2. tex. 23. lib. 4. aph. 56. & lib. 7. 61.

2. lib. 1. epid. 3. tex. 5.

XLIIII.

1 *QVos febres longa exercent, ijs tubercula vel labores in articulis fiunt.*

NON ſemper hoc fit, ſicuti neque quicquã aliud

aliud huiuſcemodi, ſed magna ex parte videlicet cõtingere videtur. Cauſa autem eſt manifeſta. Nam propter multitudinem vel craſſitudinem vel frigiditatẽ humorum efficientium febres, plerunque morbi extenduntur, cùm longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur eſt ob hæc, & tubercula fieri, & ad articulos ſuperfluitatem decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, ſiue læſionem, vterque intellectus habet rationem. Vtrunque enim horum abſceſſus ſequitur.

1. vid. l. 7. aph. 61. in Coac.

XLV.

1 *QVibus tubercula, vel in articulis labores ex febribus accidunt, ij pleniore vtuntur cibo.*

DE conualeſcentibus docet. His enim repletis rationabile eſt pletorica recremẽta aduenire, & maximè ob virium imbecillitatẽ.

1. vid. l. 7. aph. 61.

XLVI.

1 *SI rigor incidat febre non intermittente, ægro iam debili: lethale eſt.*

NON idem eſt ſi quis dixerit, ſi inciderit,

 & ſi

& ſi incidat. Verbum enim inciderit, vnū ſignificat rigoris inſultum; incidat verò plures. Semel igitur rigore incidēte, nondum liquet an mors, an iudicatio bona ſit ſequutura. Poteſt enim, & propter virium inbecillitatē caſus eſſe lethalis, poteſt etiam iudicatio periculoſa bonum tamen habere finem. Sępius verò fieri rigorem febre non deficiente, cum alioqui bonum nō ſit, in virium imbecillitate, eſt pernicioſus. Nam ſi aliqua euacuatio rigorem ſubſequatur, quæ nulla faciat intermiſſionem. propter vtrunque diſſolui hominem par eſt, tum quia vis imbecillis ferre nō poteſt rigoris agitationem, tum quia ab euacuatione diſſoluitur. Si verò ſolus accidat rigor nulla euacuatione ſubſequente: vtroque modo caſus caret bonitate. Nam tanquam mala cauſa vires hominis tentat: & malum ſignum erit, illius indicans imbecillitatem quæ ſolita erat noxios humores in rigoribus euacuare, nunc verò hoc non poteſt efficere.

1. vid. in Coac. l. 2. de ſynth. cauſ. c. 5. lib. de rigor. cap. 6.

1 XLVII.

Excreationes in febribus non intermittentibus,

tibus, liuida, cruenta, fœtida, & biliosa, omnes mala. Sed ſi proſperè excernunt, ſiue per alui excretionem, ſiue per vrinas: bona. Si verò non aliquid eorum quæ confert excerni, per hæc loca excernitur: malum.

FORTE cõueniens fuerat doctrinę aphoriſticę, dici cõpendioſius, omnes prauas excretiones cùm proſperè excernuntur, in bonum contendere. Hippocrates verò non ita locutus eſt, ſed primum quidem tria genera excretionum recenſuit: vtpote eam quę fit per os, deinde quę fit per deiectiones, tum autem quæ per vrinas: Poſtea eam quę fit per os ſubtilius. Non enim ſimpliciter dixit prauas excretiones proſperè exeũtes bonas eſſe, ſed ſpeciatim ipſas commemorat, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ. Vna autem communis eſt in hiſce omnibus ratio: Malę excretiones ſunt prauarum ſigna diſpoſitionum, & fiũnt ſępius ita vt in vlceribus putridis, quibus ychores ſanioſi defluunt, nihil diſpoſitioni conferentes. nonnunquam verò ita ſicuti pus, ex abſceſſu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia verò quod bene excernãt, maxima ſunt coctio, & bona

 tole-

tolerantia: cum ipſis verò, & morbi ſpecies & tempus anni, & regio, & ætas, & natura ægrotantis. Quòd verò eſt in fine aphoriſmi, duobus modis ſcriptum inuenitur. In quibuſdam quidem, vt antea ſcriptum eſt: Si verò non aliquid eorum quę iuuant excernatur. In quibuſdam verò ſine particula non, hoc modo: Si verò aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. Et erit ſecundum primam ſcripturam ſermo talis: Si aliquid eorum quæ non confert excerni, videtur euacuatum: non eſt bonum. Secundum verò ſecundam ſcripturam. Si aliquid eorum quæ iuuant, & ſunt animali conuenientia, excernatur: non eſt bonum. Melior autem eſt ſcriptura prior.

1. vid. l. 7. aph. 65.

XLVIII.

1 *IN febribus non intermittentibus ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò vruntur, & ſitim habeant: lethale eſt.*

DIGNVM animaduerſione eſt nunquid huiuſcemodi caſus poſsint in febre fieri intermittente. Ego enim neq; vidi, neq; animo capio. Videntur ſiquidem ſolis accidere in febribus ardentibus pernicioſis: vel ſi aliter li-

beat

beat appellare, valde malignis, veluti lipyrijs. Nulla verò febris alia, profundiora perurit cute refrigerata. Neq;enim mitior cauſon, neq; tertiana: quę duę febres prę cęteris ſunt calidiſsimæ. Videtur itaque non diſtinctionis gratia in aphoriſmo adieciſſe, In febribus non intermittentibus: ſed ſimilem
2. protuliſſe ſermonem illi. Vertebrę autē quę in ſpina ſunt, non tanquam alia corporis parte ſint vertebrę, ſed veluti ſi ita diceretur: Vertebrę, quibus hoc ineſt vt in ſpina ſint, & nūc ita ſermonem Hippocratis intelligemus: Si profundę partes vrantur, cute refrigerata, lethale eſt, ſit autem hoc in nonnullis febribus non intermittentibus. Cauſa verò huius talis exiſtit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel eryſipelas enuenerit: totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem, atque ideo vruntur profunda, ſed cutis refrigeratur, vt fit in principijs acceſsionum.

1. vid. in Coac. lib. 1. Pror. 1. tex. 7. lib. 7. aph. 68.
2. lib. de ar. 3. tex. 1.

XLIX.

1 IN febre non intermittente, ſi labrum, palpebra, vel ſupercilium, vel oculus, vel naſus peruertatur, vel non videat, vel non audiat: iam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima eſt.

PARTIVM fiunt peruerſiones, tenſis atq; ad ſua principia cõtractis ijs, qui ad eas nerui pertingunt. Quòd autem tendantur, hoc ipſis accidit, vel propter inflammationes, vel duros tumores, aut ſiccitates, aut immodicas frigiditates. Hęc autem grauia ſunt quando prope neruorum originem fuerint cõſtituta. Quare cùm febris continua fuerit, & ęger debilis: nõ abſque ratione mortem eſſe vicinam eſt exiſtimandum: multo autem magis quando non audiat aliquis, vel non videat, propter virtutis ſenſibilis debilitatem.

1. vid. in Coac. lib. 3. epid. 1. tex. 4. lib. 7. aph. 69.

L.

VBi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, lethale.

FIT quidem nõnunquam ex eadem cauſa horum vtrumq; & difficultas ſpirandi, & delirium,

lirium, patiēte cerebro: & tunc apparet ſpiritus. Vt ipſe in Prognoſticis inquit magnus, & ex multo interuallo, hoc eſt, magnus, & rarus. Contingit et propter aliquam earum partium quę reſpirationi obſeruiunt paſsionem, ſpirandi difficultas. Nam, & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquę thoracis atq; pulmonis paſsiones, ſpirandi faciunt difficultatem; Hęc verò omnia periculoſa ſunt; febre pręſertim cōtinua adiuncta. Nā ſemper cum tali fieri conſueuerūt. Quare hic quoque verba illa: Cum febre nō intermittente: eadem videntur ratione eſſe dicta, quā etiam in aphoriſmo antecedente.

1, vid. l. 1. progn. tex 24.

LI.

IN febribus abſceſſus qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant.

SERMO clarus eſt, nec fortaſſe indiget Hippocratis authoritate. Liquet enim eo ipſo quod ad primas iudicationes non ſoluuntur, quod huiuſcemodi paſsiones ſint diu duraturę.

LII.

1 *IIs qui in febribus, vel in aliis morbis ſponte illachrymant, nihil horribile accidit, qui verò non ſponte, horribilius.*

DICTVM quidem & in Prognoſtico. 2. Lachrymari non eſſe bonum ſignum, quãdo videlicet oculus ipſe nullum affectum habet proprium atque pręcipuũ, veluti lippitudinem, vel in palpebris aſperitatem, vel tale aliquid. Nam debilitas quædam oſtenditur potentiæ contentiuę, quando ſi tale nihil adſit illachrymant. Non rectè autem ſcriptum fuit horribilius comparatiuè: melius enim fuerat abſolutè horribile dicere: & mihi videtur hic error culpa magis primi librarij, quam ipſius Hippocratis contigiſſe.

1. vid. l. 4. epid. non longe à fine l. 6. epid. 3. t. 21.

2. l. 1. progn. t. 10.

LIII.

QVibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur, iis fortes fiunt febres.

NEQVE enim naſci poſſunt huiuſcemodi lentores ſine caloris multitudine pituiroſiorem

rem humiditatem exiccante.

LIIII.

1 *QVibus plurimùm ſiccæ tuſſes leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur.*

SICCAS tuſſes illas nominant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autẽ aliquãdo ob intẽperiem inſtrumentorũ quę obſeruiunt reſpirationi: aliquando verò in faucium aſperitate, vel aliquo tenui, & pauco humore deſtillãte. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madeſcunt loca quę ad aſperam pertinent arteriam, & ideo minus ſiticuloſi fiunt. Nam ſi aſperitas ſola fuerit propter motum in tuſsi factum, ex locis vicinis humor aliquis trahitur, ſic etiam ſi ſola fuerit intemperatura.

1. vid. l 6. epid. 2. t. 24.

LV.

1 *EX inguinum, tumoribus febres omnes malæ, præter diarias.*

FEBRES diarię omnes ab ipſo vocantur, quæcũq; ſui ratione vna die durant. Tales autẽ ſunt ex tumoribus inguinũ, quãdo ex cau-

ſas

ſis manifeſtis cōſiſtūt. Alios verò tumores inguinū q́ ſine cauſa manifeſta fiūt, fit veriſimile ex viſcerū inflammationibus fieri: atq; ideo febres quæ vnà cū ipſis eueniunt, malas eſſe.

1. vid. l. 2. epid. lect. 2. l. 1. de diff. reſp. c. 5.

L V I.

1 *FEbricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam ſignificat humiditatem.*

OPORTVIT hunc aphoriſmum cū altero paulo antea dicto coiungi, in quo dicit. 2. Sudor multus, frigidus vel calidus ſēper fluēs. Ipſe verò oſtendit quo pacto talē ſudorē dixerit eſſe malū, & propter quā cauſā. Malus itaq; exiſtit, tū quia morbum non ſoluit, quia ipſum prorogari ſignificat. Cauſam verò prorogationis, multā ait eſſe humiditatē: quā in tēpore longiori diſſoluente ac concoquēte natura, neceſſariū eſt morbum eſſe lōgum.

1. vid. l. de iudicat.

2. l. 4. aph. 42.

L V I I.

1 *QVi à conuulſione aut diſtētione neruorū tenetur, febre ſuperueniēte liberatur.*

EST

EST quidem & diſtentio neruorũ conuulſio, ſed non videntur in ipſa partes conuulſæ: quoniam æqualiter ante & retro tenduntur: atque ideo proprium illi nomen eſt datũ diſtentio: ita quod omnes conuulſiones ſunt numero tres græcis vocabulis: Opiſthotonus, id eſt tenſio ad poſteriora. Emproſthotonus, id eſt tẽſio ad anteriora: & Tetanos, id eſt ęqualis tẽſio, nominatæ. Omnes verò ſecũdũ ipsũ fiunt conuulſiones vel ex repletiones vel ex euacuatione, partium videlicet neruoſarum. Quæcunque igitur conuulſiones ad febres ardentes ſequuntur, has par eſt fieri ex ſiccitate: Quęcunque vero ab proprio principio inuadunt, ex repletione habẽt generationem. His itaque conuulſionibus febres aduenientes, partim quidem ſuperfluam diſſoluunt humiditatem, partim verò concoquunt frigiditatem: quæ duæ ſunt medicis remediorũ intentiones. Non abſque ratione igitur conuulſiones à febribus ardentibus, ſunt lethales, non lethales verò quæ febres antecedunt.

1. vid. l.1. de morbis l. de iud. & in Coac.

LVIII.

1 *FEbre ardente laboranti: rigore ſuperueniente, ſolutio fit.*

OSTENSVM enim eſt in ſermone de rigore, ob flauā bilē, quę per mēbra ſentientia vel loci motu defertur, fieri rigorem, poſt quē videlicet & alui ſoluuntur, & ſudores & vomitus bilioſi ſuperueniunt. Bile igitur ex qua febris ardens habuit ortum, expurgata, ſoluitur febris. Nam febrem ardentem fieri nouimus æſtiuo tempore, quando venæ exiccatę acutos ac bilioſos ad ſe ychores attraxerint.

1. vid. l. de iudicat. & in Coac. l. 2. de ſint. cauſ. c. 5. l. de rigor. c. 6. l 4. de ratione vic. t. 14. l. 1. epid. 3 t. 17. l. 2. de nat. hum. t. 22. l. 6. epid. 2. t. 23. l. 2. de criſ. c. 3.

LIX.

1 *TErtiana exquſita, ſeptenis circuitibus cum longiſſima eſt, iudicatur.*

TERTIANA febris, ab ea quę ardens nominatur humore faciente non differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt autem, quoniā febris ardens habet in venis vnà cum ſanguine flauam bilem plurimam ebullientem: ter-

tertia-

tertiana verò eandē bilem habet in toto corpore euntem ac motam. Exquiſita igitur tertiana erit quę ſuam naturam ſeruat puram atque ſyncerā. Seruat autem vbi flauam bilē habet (vt dixi) ſuperabundantem, & motam, & pręterea tēpus ęſtiuum, & locum tempori ſimile, calidum ſcilicet ac ſiccum, & hominis ętatem, & temperaturam ſimilem. Statim verò in tali tertiana acceſsio fit vna cum rigore, & ſolutio eius, per ſudores vel per vomitum aut per aluum inferiorem flaua bile euacuata, vel omnibus iſtis ſimul contingentibus. Erit autem huic tertianę tempus acceſsionis minus multò quàm quietis. Duobus ſiquidē diebus, & totidē noctibus cū totus eius circuitus perficiatur, exquiſitam tertianā nunquam inuenies extra duodecim horas ſuam acceſsionem protēdere. Talem itaq; ait Hippocrates in ſeptē circuitibus, vt longiſsimè, iudicari. Quod.n. in continuis vna dies valet, hoc in intermittentibus acceſsio. Secundum igitur iſtarum connumerationem, earum fiūt
2. iudicationes. Hoc autem innuit, & ipſe in Prognoſtico, vbi de quartana loquitur, ita inqui-

inquiens: Seruat etiam quartanarum cõſtitutio ordinem talem. Eſt autem, & à nobis obſeruatum, tum in quartanis, tum etiam in tertianis fieri iudicationem ſecundũ numerum circuituũ non dierum. Nimirum in tertiana febre ab initio ſeptima acceſsio in tertiũ, & decimum incidit diẽ, & ſępius in ipſo morbus iudicatur, non expectato quarto decimo. Sicuti igitur in morbis cõtinuis acutorũ quidem morborũ terminus eſt quartuſdecimus, per cutorũ verò ſeptimus: ſic in intermittentibus lõgiſsima tertiana febris terminũ habet circuitũ ſeptimũ. Rurſus aũt ſicuti in pacutis, morbus poterat iudicari quinto, & quarto, & tertio die, ſic & in tertiana eildẽ circuitibus fieri ſolutio põt, non expectante natura ſeptimum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquiſitam nominat aliquando verò ſimplici appellatione cõtentus, tertianã tantũmodo: ſicuti nũc quoq; cõſuetudo Gręcorum eſt huiuſcemodi res omnes dupliciter nominare.

1. vid. in Coac. quinque circuitibus terminatur.

2. lib. 3. progn. tex. 7.

Qui-

L X.

1 *QVibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum.*

DICTVM eſt quidem ab ipſo, etiā antea ſurditatem fieri, ſi biliosa excrementa retineantur, & ad caput recurrant, & talem ſolui ſurditatem, ſi aluus turbetur. Dictum eſt autem, & nūc ab ipſo hoc idem, & præterea de profluuio ſanguinis è naribus. Etenim & hoc ſoluit ſurditatem, eam ſcilicet, quæ in febribus fit abſq; vlla propria atque præcipua inſtrumenti auditus paſſione. Et nihil mirū eſt, ſi euacuatis aut tranſmutatis noxijs humoribus, ceſſant paſſiones.

1 Vid. lib. de indicat. in Coac.

2 l. 4. aph. 28.

L X I.

1 *FEbricitans, niſi diebus imparibus febris reliquerit: ſolet recidere.*

NESCIO ſi hunc aphoriſmum Hippocrates ſcripſerit, an fuerit à quopiam aſcriptus, ſiquidem in Prognoſtico dierum iudi-
2 cantium incrementa, ac compoſitiones,
3 quę per quaternarium fiunt edocuit, &

in hoc ipſo libro Aphoriſmorum, atq; etiã in Epidemijs non modo die quartodecimo
4 multos vidit iudicatos, ſed etiam in vigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, & octuageſimo. Ipſi verò iudicant & vigeſima quarta, & trigeſimaquarta, & ab initio protinus, quarta. Quomodo igitur ait nunc quòd niſi in diebus imparibus febris ceſſauerit, non ſit fida iudicatio? Melius eſt itaq; pro imparibus ſcribere iudicatorijs, vt quibuſdam viſum eſt. Multa tamen exemplaria in numero plurali, imparibus diebus, ſcriptum habent.

1 Vid. l. 2. epid. ſect. 5.
2 l. 3. progn. t. 2. & 3.
3 l. 2. aph. 24.
4 l. 2. epid. 1. t. 36. l. de iudic. & in Coac.

LXII.

1 *QVibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.*

MORBVS regius fit aliquando iudicatorius, deponente natura in totum corpus, & præcipuè in cutem, flauam bilem: aliqñ etiam ſymptoma: hepate malè ſe habente. Ipſius verò vitia, ex quibus morbus regius ſolet

ſolet aduenire, tria ſunt, ſcirrhus, inflammatio, & obſtructio. Verum ſcirrbus quidem diutinus morbus exiſtit: inflammatio verò & obſtructio etiam repentè fieri poſſunt, & qui regij morbi ante ſeptimũ accidunt diẽ, ex aliquo iſtorum ortum habẽt: nam citius non poteſt iudicatoriè bilis perduci in corpus. Ante ſeptimum quidem diem, morbũ regium eſſe in malum, verum exiſtit: nõ tã poſt ſeptimum vacare periculo, eſt pariter verum: neque hoc nunc dictum eſt. Poteſt enim & inflammatio, & obſtructio longiori tempore permanere, ante ſeptimũ tamẽ, bilem iudicatoriẽ efferri eſt impoſſibile. In quibuſdam verò exemplaribus adiectum eſt aphoriſmo circa finem. Niſi humores per aluum concedant. Nimirum volentibus ijs, qui hæc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

1 Vid. l. 3. epid. 1. t. 5. l. 4. de ratione vict. in acut. t. 81.

LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, cotidie febres ſoluuntur.

CVM bile per omnem corporis habitũ

mota rigores accidāt,atq; ideo ſingulis acceſſionibus expurgetur,atq; euacuetur : nō abſq; ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermiſſio. Hoc igitur eſt,quod nunc dictum eſt ab eo. Cotidie febres ſoluunrur: ac ſi dixiſſet ægrotos cotidie ſine febre eſſe. Quemadmodum autem ſi cotidie rigores fiunt,cotidie etiam febres ceſſant: ſic vtique etiam, ſi tertio aut quarto quoq; die,quod .ſ. fieri videtur & in tertianis, & in quartanis circuitibus, in quibus febres ſoluuntur, & rurſus redeunt, remanet tameu quædam diſpoſitio præter naturam in corpore: à qua per circuitum febres & alij morbi generantur.

LXIV.

QVibus in febribus morbus regius ſeptimo,vel nono,vel vndecimo,vel quartodecimo ſuperuenerit bonum : niſi dextrum hypochondrium obduruerit, ſi verò non, non bonum.

QVI ante hunc ſcribitur aphoriſmus, abſq; ordine mihi videtur fuiſſe interiectus. Melius enim fuiſſet hunc qui nunc ſcribitur, aphoriſmum,illi fuiſſe coniunctum, in

quo

2 quo ait. Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum, vt totus ſermo talis procedat: Ante ſeptimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: poſt ſeptimum veró bonũ: niſi dextrum hypochondrium obdurnerit, .i. niſi aliquis malus affectus ex iis quos antea diximus, hepati acciderit. Cum enim ſanguis in eo purgetur bile translata ex venis ad canales bilē recipientes, ſiue obſtructio fuerit in locis per quæ transfertur, ſiue inflammatio aliqua, vel ſcirrhus: neceſſariũ eſt omnino non expurgari ſanguinem, & vnà cum ipſo bilem per totum corpus deferri, & hinc morbum regium generari.

1 Vid. l. 4. de rat. in acut. t. 8. l. de iudicat. & in Coac.

2 l. 4. aph. 62.

LXV.

In febribus circa ventriculum fortis æſtus, & cordis morſus: malum.

QVOD quidem non ſolum ei viſceri quod ſua natura palpitat, cor nomen fuit apud antiquos, ſed etiam òri ventriculi, ꝑ confeſſo habetur apud omnes: ſicuti etiam,

quòd cardialgian, .i. cordis dolorẽ, huius partis dolores appellat: & verbum καρδιώσσειν, plurimi exponentium [aphoriſmos, pro καρδιαλγεῖν, ideſt corde dolere acceperunt: nõnulli verò ipſius viſceris cordis inquam, motum quendum palpitationi ſimilem, per cordiogmon intellexerunt. Fortis itaque ventriculi æſtus a flaua bile in ipſius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs, qui ita affecti ſunt, & ventriculi mordetur os, atq; ob id malus eſt caſus. Si quis verò per cordiogmon, crebrum & velocem cordis motum, & præcipuè ſimilem palpitationi intellexerit: extremum ex eo malum ſignificatur, vim ſcilicet vitalem maximo incendio laborare.

LXVI.

1 *IN acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes: malum.*

FEBRES vehementes, veluti ignis neruos exiccantes, eos extendunt atq; conuellunt, atq; hoc modo malas afferunt conuulſiones. Nonnunquam verò & viſcera ipſa in tali affectu dolorem ſentiunt, propter incendij vehementiam, ac ſiccitatem, atq; idcirco

circo malum eſſe inquiunt. Peior autẽ fuerit ſi fortes dolores acciderint. Scimus aũt quod etiam propter inflammationem, vel eryſipelas, vel fortem obſtructionem, vel abſceſſum aliquem, in viſceribus dolores fiunt: ſed non fit veriſimile, vt de his nunc ſermo habeatur ab ipſo. Manifeſtum enim in ipſis eſt periculum: neq; neceſſariò adiungitur conuulſioni, & cùm Hippocrates in febribus dicit, morbos febriles intelligit: quando febres ipſæ ſunt morbus, non ſymptoma partis alicuius, quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

1 Vid. in Coac.

IN febribus, ex ſomnis timores, vel conuulſiones: malum.

1 DICTVM antea ab ipſo fuit: quod ſomnus lædens ægrotantem, mortalis eſt, qui autem non lædit non eſt mortalis, vbi etiam exemplum ſermonis adijciẽs, inquit:

2 Vbi delirium ſomnus ſedat: bonum tam quam ſomno exiſtente aliquo, ex quo delirium non ſedatur, ſed etiam excitatur aliqñ ac generatur. Verùm hic alia profert exempla noxæ ex ſomno aduenictis. Pauores ac

conuulſiones. Quidam veró non pauores ſcribunt, ſed labores: atqui nos ſæpe vidimus in morbis exitialibus, & timores & labores, & cõuulſiones factas ex ſomnis. Hoc autem videtur contingere, qñ in ſomnis ad cerebrum humor infeſtus peruenerit, tunc magis intra quã extra natura mota. Et quidem ſicuti ijs qui à cibo in ſomnum feruntur, caput impletur: ſic in pletoricis diſpoſitionibus, ſomni ipſum replentes, aggrauãt cerebrum. Si igitur ea plenitudo magis ad atræ bilis naturã vergit, timores fiunt: ſed ſi talis non fuerit, labores, ac conuulſiones. Et ſomni vtique ſemper nocerent, quatenus in profundum & viſcera materia fluit: niſi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis quàm ſit damnum, quod ex motu ad interiora conſequitur. Non ſolum autem in cerebro ipſo mali humores aceruati tales afferũt caſus, ſed & in ipſo ore vẽtriculi quare & in ſomnis magis euaporant, cùm incocti permanẽt: ſicuti coctiones vtiles ſomnos inducunt:

1 V. à. l. 2. aph. 1.
2 l. 2. aph. 2.

IN

LXVIII.

1 *IN febribus reſpiratio offendens, malum: conuulſionem enim ſignificat.*

2 SPIRITVM nunc intelligere oportet ipſum dicere, ſicuti in prognoſtico, reſpirationem: qui vbi offendit, hoc eſt in medio ſui interruptus ſubſtiterit, conuulſionem ſignificat. Etenim fit mouentibus thoracem muſculis ac neruis iam conuulſioni paratis, qua diſpoſitione inſuper aucta, & plures occupante partes, manifeſta conuulſio hominem apprehendet. Cū verò duplex ſit in reſpiratione motus: alter quo ſpiritus fertur ad interiora: inſpiratio dicitur: alter quo ad exteriora, contrariam accepit appellationē, expiratio nominatus. Offendit autem ſpiritus, aliquando quidem inſpirantibus: ſicuti
3 cùm ipſe dicit: Duplex intrò reuocatio veluti ſuperinſpiratio. Aliqñ expirantibus
4 ſicuti cùm dicit: Et ſpiritus offendens cū ad exteriora fertur. In his igitur vtriuſq; partis reſpirationis ſeorſum meminit: in propoſito verò aphoriſmo de tota ipſa vniuerſim pronuncians, inquit: Spiritus offendens, ſiue cum fertur intro, ſiue cùm extra,

ſiue

ſiue vtrobique iſtud accidat.

1 Vid. l. 2. de diff. reſp. in fine, & l. 3. c. 9.
2 l. 1, progn. 24.
3 l. 2. epid. ſect. 3. & l. 6. com. 2. t. 10. in Coac.
4 l. 2. de rat. in acut. 44.

LXIX.

1 *QVibus adhuc febricitantibus vrinæ ſũt craſſæ, grumoſæ, paucæ, multitudo earum tenui ſuperueniens, iuuat, præcipuè verò tales veniunt, quibus ab initio, vel non ita multo poſt, ſedimentum ineſt.*

NON ſimpliciter vrinas craſſas dixit, ſed & grumoſas adiecit duorum alterum oſtendens, vel craſſitudinis quãtitatem, vel conſiſtentiæ inæqualitatem, ac diuulſionẽ: ita vt plures quædam conſiſtentiæ circumſcriptæ appareant ipſarum, veluti grumi. Nonnulli verò non grumoſas ſcribunt, ſed cœnoſas, ſicuti Numiſianus & Dionyſius: qui ſiquidẽm per hoc verbum, fœtorem quendem oſtendunt, plus aliquid quã alij demõſtrant. ſi verò velut craſſitudinis quãtitatem, nihilo plus hoc ipſo docent. Sermo verò Hippocratis vniuerſus nõ videtur haberi

beri de vrinis fœtidis,ſed de paucis tãtum, ac craſſis,vt ex oppoſitione manifeſtat, inquiens. Multitudo veniens, ex his tenuis iuuat. Quare ſi hoc ſolum ſcriberetur. Quibus vrinæ craſſæ,paucæ:nihil ſermoni deficeret. Fiunt autem & ſine febribus vrinæ tales,natura expurgante per renes totius corporis ſuperfluitates. Fiunt etiam in febre, vbi quiſpiam fortè exiſtimaret ad cõtraria tranſmutationem non eſſe bonam: qm̃ magna ex parte in febribus, ex vrinis ab initio tenuibus fit ad craſſiores conuerſio, tẽdẽte iam morbo ad ſolutionem,atque ideo mihi videtur ita ſcriptus ab ipſo fuiſſe aphoriſmus:id quod rarò accidit, edocente. Contingit enim aliqñ vel per initia morbi, vel non multo poſt vrinas craſſas,in fundo habere ſedimen. His igitur vrinis ſedimen bonum ſignum non eſt, ſicuti alijs,quæ ab initio tenues exiſtentes, ratione totius morbi coctionis ſedimen capiunt. Non abſque ratione autem craſſæ vrinæ ſunt multitudine paucæ,vt quæ vix renes pertranſeant. Cùm itaque maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, & reliquum ſimul cõ-
coctum.

coctum: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores, Melius enim ſi ita dicatur, & non tenues, abſolutè: quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ enim ſm naturam ſunt. non ſimpliciter tenues exiſtunt, ſicuti neq; craſſæ, ſed medium tenent inter vtrunque exceſſum, & cum mediocritatem habeant: craſſiores quidem ſunt, atque dicuntur aquoſis, tenuiores verò grumoſis, multæ verò cum ratione excernũtur: quia prius fuere retentæ: quo tempore craſſæ exiſtentes difficulter exibant.

1 Vid. l. 3. de diff. reſp. c. 9.

LXX.

1 Q*Vibus febricitantibus vrinæ fiunt perturbatæ, quales ſunt iumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit.*

HVNC nonnulli aphoriſmum cum ſuperiori coniungunt tanquam eius partem, ita ſcribẽtes. Quibus vrinæ perturbatæ sũt, hiſce dolores capitis. Et volunt quidã verbum, perturbatæ, contrarius oſtendere iis, quas autem grumoſas nominauit: nonnulli vero ipſas vrinas turbulentas, Falſum autẽ eſt, quod vrinæ tenues ſunt cum dolore capitis.

pitis. Videntur enim dolores capitis aliquã antecedere, aliquando ſimul eſſe cũ perturbatis vrinis, qualeſnam autem hæ ſint, manifeſtè monſtrauit inquiens. Quales ſunt iumentorum, & tales fiunt, materia craſſa ac denſa à calore agitata. Hæ enim videntur maximè etiam cùm ab externo calore in vaporem ſoluuntur, ſicuti bitumen, nix, atq; reſina. Nonnullæ igitur tales vrinæ longo tempore manent perturbatæ, nonnullæ verò cito ſedimen craſsũ habent, & cito morbum ſolutum iri ſignificant. Quæ verò non reſident: ſi vires affuerint: longum fore morbũ oſtendant, ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænuntiant. Hæc quidem ex ſuperabundanti à nobis ſunt dicta: qm̃ non carent vtilitate: quæ verò ad ipsũ attinẽtia aphoriſmum adhuc dicere oportet, ſunt iſta: Vrinis perturbatis, capitis dolores neceſſario aut adſunt, aut aderunt, vt inquit Hippocrates; quoniam ſpiritus flatuoſus vná cum calore promptè fertur ad caput. Non tamen ſi quis dolet caput, aut doliturus eſt, huic omnino tales ſunt vrinæ futuræ. Fiũt enim dolores capitis etiam ex calore ſolo, non-

nun-

nunquam verò ex flaua bile, quæ vel in capite, vel in ventriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, vel propter aliquam loci obſtructionem, vel à ſpiritu flutuoſo habente in parte ipſa generationem: quorum nullum talem facit vrinam ex neceſſitate.

1 Vid.l.3.de diff.reſp.c. 9. & in Coac.

LXXI.

1 *QVibus ſeptimo die fit criſis, iis nubecula rubea quarto die in vrina apparet, & alia ex ratione.*

SICVTI in multis aliis ſeipſos imperitos artis Hippocratis oſtenderunt plurimi eorum, qui eius librũ expoſuerunt: ſic & in iſto aphoriſmo. Putãt.n. appoſuiſſe aphoriſmo, hoc: Et alia ex ratione: ſignificaret a quæcunque circa ſomnos, vel vigilias, vel reſpirationem, vel accubitum, vel ſurrectionẽ, vel ſiquid aliud huiuſmodi in Prognoſtico ſcripſit, vt ſi hęc omnia bene facta videantur, ſeptimo die futuram ſperemus iudicationem. Videntur autem ignorare capita maximé ad præcognitionem faciẽtia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter

fe

ſe habent, ac febriunt vehementius ægri, quanto magis iudicatio appropinquat. Plures verò eorum prope iudicationem ſpirāt difficulter. Non igitur quod ex vrinis apparet ſignũ, ſiue talibus caſibus ſit ad firmiorē futuræ iudicationis ſpem, ſed multa alia, quæ frequentius quàm iſtud apparent: de quibus nihil videtur cognoſcere, qui audent Hippocratis commentarios exponere priuſquam totam ipſius artem perdiſcant.

3 Nam cum quarta dies ſit index, quemadmodum ipſe edocuit, & qualis ſit futura ſeptima, nunciet: quodcunq; ſignũ concoctionis in ipſa manifeſtum apparuerit: futuram ſeptima die iudicationē oſtendit; itaq; non ſolum rubra aliqua nubes apparēs, antea non viſa, iudicationem ſignificat: ſed & alba multo magis quam ipſa, adhuc autem magis, & ſublimamentum album, æquale, atq; conſiſtens. Si verò velociter admodum morbus moueatur: mutatio coloris & ſubſtantiæ ſunt ſufficientia ſigna futuræ iudicationis. Tenuis itaque vrina ſi mediocriter craſſa efficiatur, ſicut & alba, & pallida, in tali morbo iudicationem ſignificat. Vnius

itaq;

itaq; ſigni nominatim Hippocrates meminit, vrinæ ſcilicet rubræ: ſed vult cum hoc etiã alia ex ratione intelligamus quæcunq; futuras iudicationes oſtendunt. Sunt autẽ hæc, quæ in diebus ab ipſo vocatis indicibus & contemplabilibus, fieri conſueuere, vel in vrinis, vel in excrementis alui inferioris, vel ſputis, ſemper enim hæc talia omnia iudicationes ſignificant, non tamen bonas ſemper. Solis enim coctionis ſignis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ futuræ iudicationes indicantur. Senſus ergo verborum aphoriſmi talis eſt. Meminit aũt nubis rubeæ tanquam ſigni perrari. Albæ enim frequentiſſimè apparẽt: & ſunt ſignum coctionis manifeſtum. Rubeæ verò rarò fiunt: & niſi hoc in loco de ipſis dixiſſet Hippocrates, quòd in diebus indicantibus apparẽtes, futuram nunciant iudicationem, fortè nemo talem ipſis adeſſe vim expectaret, ſiquidem colorem rubeum ſalutarem quidem eſſe ait, ſed diutinum tamen. Nam in Prognoſtico ita ad verbum ſcribit:
4 Si verò vrina fuerit ſubrubea, & ſedimẽ ſubrubeum & leue: magis quidem hęc diutina

tina quam illa, ſed admodũ ſalubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparẽs, futuram in ſeptima iudicationem ſignificabit, in alia autem aliqua indice non ſignificabit, diligentius eſt inquirendum: quôd in ipſis operibus eſt obſeruandum. Nam quãtum ad rationes attinet, ſunt ad vtrãq; partem argumenta, & magis ad alteram, ꝙ non ſignificabit, niſi morbus valdè vehemẽter moueatur. Nam ſi quarto die fiat, quod ſequitur tẽpus, æquale priori aſſumens non eſt impoſſibile quod iudicationem oſtẽdat. In vndecimo autem apparẽs, non mihi admodum videtur tribus tantum diebus egere, ſed etiam pluribus. Veriſſimum ſiquidẽ eſt colorem talem aliquid ſuffragari ſolutionibus. Ego quidem rarò ſignum tale in alijs diebus vidi præter quartum. Cui verò in ſeptimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus. cui verò quartodecimo, hic in vigeſimo. Apparuit autem cuidam alteri in vndecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt: & cuidam alij in eodem vndecimo rurſus, qui vigeſimo die fuit iudicatus.

1 Vid. in Coac.

LXXII.

1 *QVibus vrinæ albæ ſunt & perſpicuæ, malæ: præſertim verò in delirantibus apparent;*

VRINÆ extremam cruditatem ſignificant, quare & morbos longos ſignificant, quædam verò ex ipſis, cûm anticipauerint vires diſſoluere, ſunt pernicioſæ, veluti in delirijs. Nullum etenim vidi delirantem, in quo talis vrina apparuiſſet, ſaluatū. Melius ſiquidem eſt, vt ſicuti totus morbus eſt bilioſus, ſic & vrinę appareant bilioſę. Aquoſæ autem vrinæ (tales enim ſunt albæ atq; perſpicuæ) magnam cruditatem oſtēdunt: & præterea flauam bilem ad caput totam rapi. Quibuſdam enim vrinæ ſunt perſpicuæ, non tamen albæ, quæ ſcilicet tenuē habent ſubſtantiam, colorem verò bilioſum. Quæ verò perſpicuæ ſunt & albæ ſimul, ſūt penitus aquoſę. Si igitur ſimpliciter ſcriptū ſit, Maximè verò in delirantibus: horū verborum intellectus eſt manifeſtus. Si verò fini ſermonis adijciatur, ſicuti in alijs exemplaribus videtur adiectū, verbū appareant, ſenſus erit tàlis: Aquoſæ vrinæ malæ ſunt:

præ-

præcipuè verò tales apparent in deliranti-
bus,qui exitio proximi ſunt,neque.n.in om
nibus,quemadmodum nonnulli libri expo-
ſitores intellexerunt: ignari eorum quæ in
ægrotis apparent. In quibuſdam exempla-
ribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi: Præci-
puè verò in delirantibus tales apparent: &
eſt idem intellectus, qui ſecundæ ſcripturæ
antea à nobis dictæ.

1 Vid.in Coac.

LXXIII.

1 *Quibus hypochondria ſuſpenſa murmu-
rant,lumborum dolore ſuperueniente,
ijs alui humectantur, niſi flatus
erumpant,aut urinæ multitudo proueniat: hæc
verò in febribus.*

Hypochondrijs ſuſpenſis,hoc eſt ad ma-
iorem tumorem ex multis cauſis deductis,
quarum eſt ſpiritus flatuoſus (de hac nunc
diſſerit) dupliciter contingens: nõnunquã
quidem ex aliquo affectu difficilem habẽte
ſolutionem partium ad aluum attinẽtium:
nonnunquam verò ex aliqua recenti occa-
ſione. Diſtinguit autem Hippocrates nunc
iſta. Nam prior diſpoſitio cum murmure

non fit. Extenſa.n. atque inflata inſtar vtris hypochondria in ea repræſentantur. Altera verò fit cum murmure. Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cùm neque magnus neq; multùs extiterit, cum quadam autem modica humiditate ad inferiora euacuatur. Et quidem accidit tali murmure deſcendente ad lumborũ loca, vna cum ipſo hypochondriorum tumore deportari: vnde partibus, quæ hic ſunt, ex ipſo diſtentis, prouenit dolor, deinde ita nonnunquam humore ad diſtributionem cõcitato, ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, nonnunquam verò vnà cum humore. Quinetiam humor diſtributus ſæpe per vrinas excernitur. Rectè ergo inquit in dictis ſignis aluum dirumpi, niſi anticipet ſeorſum quidem humor diſtribui, ſeorſum verò ſpiritus in inteſtinis retentus per ſedem excerni. Contingit verò quandoque vtrunq; in corpus diſtributum, videlicet & ſpiritum, & humorem, cito ad veſicam permeare. Quod verò in fine aphoriſmi ſcribitur: In febribus verò hæc: tale aliquid mihi videtur ſignificare. A febribus moleſtari dicebant antiqui illos qui abſq; inflammatione,

ne, vel abſceſſu, vel dolore, vel eryſipelate, vel (vt ſimpliciter dixerim) abſque aliquo mēbro præcipuè affecto, ægrotabant. Quòd ſi propter lateris inflammationem, vel pulmonis, vel talis partis alterius, febricitarent: non febricitātes ipſos nominabant. neque a febribus moleſtari dicebant: ſed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs ſimilibus nominibus, veluti hepaticos, & lienoſos appellabant. Nunc itaque mihi videtur Hippocrates duorum alterum velle inſinuare, vel quòd hæc quæ dixit, febribus accidunt, in quibus nullum membrum affectum eſt: vel quòd illis etiam accidunt morbis, non tamen ipſis aluus erumpit, vel flatus, aut vrinæ prodeunt. Neque enim aliquo naturæ motu membris ſpiritum flatuoſum expuentibus, murmur in illis contingit fieri, ſed tanquam ſymptoma ſolum.

1 Vid. in Coac.

LXXIV.

Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos: eos liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba: qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si verò etiã

ex naribus fluxerit ſanguis; breui admodum ſolutio fit.

DICTVM eſt à me etiam prius quòd abſceſſus fiunt ad articulos ijs qui in his laborem paſſi ſunt, & quibus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt, & prę̨terea in quibuſcunque craſſorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit, Si itaq; natura valuerit per vrinam expurgare corpus, ægrum ab abſceſſu liberat, humorem ad articulos decubiturum, per veſicam euacuans. Satis autem habuit laborioſarum febrium, veluti in quodam exemplo meminiſſe, quæ initium ad vrinam motionis in die indice accipiunt. His enim laborioſis hoc ineſt, quòd cito abſceſſus faciant, non expectantibus, vt aliæ, tempus prolixius. Iiſdem etiam iuxta aurē fieri abſceſſus conſueuere, ſicuti alijs etiam longioribus redundantia humorum magis ad inferiora decūbit. Quibus igitur caliditas maior materiā ſubleuauit: vel ſanguinis profluuium patiuntur, aut parotidas, idest, iuxta aures abſceſſus habent. Quod autem ſolutio hæc citius fiat, quàm quæ per vrinas, non oportet dicere

dicere: quare & in ipſa adiecit Hippocrates: Et breui admodum ſolutio fit. altera, quæ fit per vrinas euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo poſitum eſt: te verò oportet transferre ad omnes dies alios quicunque ſunt contemplabiles & iudicatorij.

LXXV.

1 *SI ſanguinem aut pus mingat, aut renū, aut veſicæ exulcerationem ſignificat.*

SIVE in renibus, ſiue in veſica vlcus ſit, ſiquidē in vaſe aliquo magno ac rupto conſtiterit, & præcipuè cum aliqua exeſione: ſanguinis excretio conſequitur, ſiue autem puris, tantummodo. Contingit autem vt facto vlcere in aliquo vrinæ meatuum, & pus & ſanguis per vrinam exeat. Hi verò, renes ac veſicam interiacent, quos oportet vnà intelligere cum illis. Exulcerantur autem ſæpe ijs qui in renibus lapidē habent, meatus vrinarij, quando à lapide aliquo acuto aut admodum aſpero in ipſis interſepto excoriantur. Vlcera autem ſi in pene fiant etiā ſine vrinis & pus exit & ſanguis. Exit autem & ſimul cum vrinis aliquando pus dirupto

abſceſſu in aliquo ſuperiorum locorum. Quare plures expoſitores alteram ſcripturam magis probarunt, in qua coniunctio, &, ſcribitur in hunc modum: Si ſanguinem & pus minxerit, renum aut veſicæ vlcerationem ſignificat, quaſi altero ſolo, ſcilicet, purè per loca vrinæ execute, fieri poſſit, vt ſit ſignum non modo renum vel veſicæ exulceratæ, ſed etiam alicuius partium ſuperiorum. Fortè autem hi aliquid dicunt. Forté etiam verbum, mingat, quod aliud ſignificat quàm minxerit, in ſeipſo continet diſtinctionem. Neque.n. idem eſt, ita dicere Si ſanguinem & pus mingat: & illo modo, Si ſanguinem & pus minxerit. vno enim vel duobus vel tribus diebus potuit minxiſſe pus, dirupto abſceſſu ad vrinæ inſtrumēta. Multis autem diebus ac menſibus, vbi hoc factum fuerit, renum ac veſicæ exulceratio ſignificatur. Vtrum autem illorum potius euenerit: dolor diſtinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea quæ cum vrinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Et quidem de vrinarijs meatibus eadem eſt ratio.

Vid

1 Vid.l.4.aph.76.l.3.de ſynth.cauſ.c.2.

LXXVI.

1 *QVibus cum vrina craſſa, carunculæ parũæ, aut veluti capilli vnà exeunt: his à renibus excernitur.*

PARVÆ quidem carunculæ renũ ſubſtãtiæ indicia ſunt: quod autem dicit veluti capilli ad renes nullo modo pertinet. Neq; enim fieri poteſt ad talem ſubſtantiæ formam ren diſſoluatur. Qui enim hoc aiunt, renum ignorant naturam. Sed neque veſica reſoluta aut exeſa, vt quibuſdam viſum eſt, tales vrinæ exeunt. Sunt enim huius particulæ, foliorum ſimiles magis: ſicuti &
2 Hippocrates paulo poſt eas ſquamas appellat. Atq; veritas ita ſe habet, quod nobis forte quadam ſæpius videre contingit: & alij quidã medici, in operibus artis multum exercitati, ſæpe ſe aiunt vidiſſe vrinas tales. Vocant autem medici hanc paſſionẽ capillamenta, quoniam capillis albis præſertim ſimilia apparent, quę in vrina ferantur. Nuper autem quidam talia corpora tam longa mingebat, vt incredibilis longitudo videretur. nam quædam ex ipſis ad dimidiũ

cubi-

cubitum extendebãtur. Hic verò toto ferè anno,qui anteceſſerat,in vſu cibario habuerat orobum,& fabam, & ſæpiſſimè caſeum tenerum,ac ſiccum. Et talia mingere contigit,alijs omnibus,qui cibis craſſioribus veſcebantur. Tali igitur humore in renibus quodammodo vſto:capillis ſimiles ſubſtantiæ generantur. Et quidem modus ipſe curandi,cauſæ inuentionem probat. Nam ab extenuantibus atq; incidentibus medicinis,adhibito etiam alio victu humectante, ægri curantur. Si verò tanta eſſet exulceratio renum aut veſicæ, vt eorum ſubſtantia diſſolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarentur, ſed ſupra modum exacerbarentur. In his itaque, ſicuti & in alijs Hippocrates dignus eſt admiratione, eorum inuentor,quę à pluribus medicis ad hunc vſq; diem fuere ignorata. Ipſa quoq; ſermonis diligentia magnam habet admirationem,cùm dicat talia ex renibus excerni. Neq; enim ſicuti in ſuperiore aphoriſ-
3 mo renum cauſatur exulcerationem,ita & nunc dixit: verum ſimpliciter ex renibus inquit excerni: quemadmodũ ſi aliquo min
gente

gente lapidem ex renibus ipſum excerni di camus,non quod ſit pars ſubſtantię eorum, ſed quoniam in ipſis ſuam habuit conſiſten tiam. Paruæ igitur carunculæ ſubſtãtiæ renum vlceratorum partes exiſtũt. Qui verò veluti capilli: in renibus quidem conſiſtentiã accipiunt,veluti alij lapides;nõ ſunt autem partes eorum ſubſtantiæ. male in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſine particula,aut,legitur, Carunculæ paruæ veluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ aſsimilantur capillis. Verùm oportet inter verbum,paruæ,& veluti, mediam ponere dictionem,aut, tanquam Hippocrates non de vna re, ſed de duabus faciat ſuo ſermone mentionẽ,quarum vna eſt,Carnes paruæ:altera verò, Veluti capilli. In iis igitur q̃ sũt veluti capilli, sẽper vrina eſt craſſa:vtpote cum pituitoſa ſubſtantia quã venæ aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem non eſt neceſſariũ. Nunquam tamen talem vidi renum diſpoſitionem:ſed veluti carunculæ,ſæpius à me viſę ſunt in illis febribus, in quibus etiam quæ ſunt ſimilia orobis ſedimina conſpiciũtur;

ſan-

ſanguine craſſo in renibus, aut in hepate exuſto. Non tamen veras carunculas, vnquam vidi cum vrina exeuntes. Poteſt igitur, vt puto, [1]craſſa vrina ab ipſo dici, quæ ſecundum naturam eſt, & mediocris. Hæc enim tenui quodammodo opponitur. Neq; nos latet, quod propriè quidem [2]exceſſus medio oppoſiti ita nominantur: per abuſionem autẽ & medio & mediocri, extremorũ nomina tribuuntur: cùm & ad maximè craſſum, tenue: & ad maximè tenue craſſum nominatur. Quod ſi ita intellexerimus, ſermo talis erit. Quibus in vrina quę tenuis nõ eſt, ea quæ diximus, exeunt: renum eſt paſſio. ſi verò vrina ſit tenuis[3], totum venoſum patitur genus. Eundem intellectum mihi videtur etiam in ſequenti oſtendere aphoriſmo.

1 Vid. l. 1. de loco aff. c. 1. l. 2. de nat. hum. t. 20. l. 1 de criſ. c. 7.

2 l. 4. aph. 81.

3 l. 4. aph. 75.

LXXVII.

1 *Quibus cum vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt: iis veſica ſcabie laborat.*

QVAN-

QVANDO vrina tenuis fuerit: haud ſecundum naturam venæ ſe habent. Cùm verò non tenuem, ſed mediocrem habuerit ſubſtantiam: (in quo ſignificato craſſam accipere oportet hoc loco) ea quæ ſimul cũ tali vrina excernuntur, circa renes aut veſicam paſſionem oſtendunt. Cùm enim ex venis vrina veniat, in renibus autem percoletur, in veſica verò aggregetur: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aùt veſicam male ſe hrbere indicabit: ſicuti & nunc furfurea veſicã ſcabie liberare, quando venæ nullum affectũ habent. Feruntur euim & ex ipſis aliquando furfurea, cùm earum tunica patitur, quemadmodum & veſicæ: vel cum ſanguis, qui in ipſis continetur, à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc eſt qoicunq; humor in eis craſſior exiſtit, & magis qui veluti fæx ſanguinis eſt, quem ſolemus humorem melancholicum nominare Sicut enim cutis ſuperficies (quem cutem ſuperiorem nominant) in ſcabie, lepra, atq; lichenibus tenue quid abijcit: (quale quod ſerpentum ſenectus nominatur) ſic vbi in partibus inte-
terio-

terioribus ea quæ eſt veluti cutis, tale aliquid patitur: ſymptoma quoque morbi erit ſimile. Hac ratione igitur & venæ ipſæ, atq; veſica ſcabie laborantes, furfureos cortices vnà cum vrinis emittent. Diſtinctio autem fiet ex tenuitate, ac craſsitudine vrinæ: vt antea diximus. Tenuis enim vrina venas, non tenuis autem veſicam pati indicabit.

1 Vid.l.2.de nat. hum.t.21.

LXXVIII.

Qvicunque ſponte ſanguinem mingunt: iis à renibus venula rupta ſignificatur.

1ILLVD ſponte, poteſt ſignificare, ſine cauſa externa: aut velut repente, nullo præcedente caſu: vt in veſica vlcerata. In ipſa enim venam rumpi ex influentis ſanguinis abundantia, quemadmodum in renibus, eſt impoſſibile. Neq; enim per eius venas ſanguis percolatur, ſed ſolum tantum quãtum ipſi ſufficit ſuppeditatur. Præterea neq; venæ veſicæ, nudæ aut inſtabiles natura ſunt, ſicuti quæ renũ ventres ſubintrãt, quarum ora aperiuntur, & quæ aliquando dirũpuntur propter humorũ multitudinem, ac craſſitudinem, qui in ipſis cõtinentur. Diruptio itaq;

itaq; puri ſanguinis facit euacuationē. Ora autem aperta non vniuerſim ſanguinem effundunt, præſertim cùm parua eſt apertio, ſed paulatim atq; tenniorem percolant: vnde totam vrinam ſubſanguineam efficiunt. Fit autem, vt dixi, & venis veſicæ exeſione laborantibus, ſanguinis euacuatio, quam antecedunt vlceris ſigna in veſica exiſtentis, hoc eſt & loci dolor, & pus, & ſæpe ipſius corporis veſicæ, quædam veluti fruſtula. Hac ratione igitur melius verbum, ſponte, pro repente, accipere, quam pro, ſine cauſa manifeſta, ſiquidem ſanguis ex renibus ſæpius, & ſine cauſa excernitur manifeſta, vaſe ex multitudine rupto, ſed aliquando ob ſaltum vehementiorem, vel ex alto caſum, vel ictum.

LXXIX.

IN quorum vrinis velut arenulæ ſubſiſtũt, ijs veſica laborat calculo.

NON ſolum veſica, ſed etiā renes poſſunt laborare. Itaque manifeſtè mancus eſt aphoriſmus: ſiue quia Hippocr. ipſe dimidiam partem ſermonis neglexerit, ſiue quia primus librarius omiſerit. Sunt enim in renibus,

nibus, ſiue in veſica calculi generantur, vnà cum vrinis exeunt arenoſæ ſpecies.

LXXX.

SI ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & femen: ad veſicam labor eſt.

DVOBVS modis finis ſcribitur aphoriſmi, in quibuſdã exemplaribus ſcribitur, labor eſt, in quibuſdam morbus eſt, & ferè in hoc nihil inuicem ſcripturæ differunt. Cõmuniter autem ambæ errant, ſi quis intelligat ad veſicã ab Hippocrate dici, quaſi ipſam veſicã laborare dixiſſet. Nam ij quos memorat caſus, communes ſunt omnibus, quæ vrinæ ſeruiunt inſtrumentis, veſicæ, renibus, vrinarijs meatibus. Melius eſt itaque hoc modo ad veſicam, accipere non tanquã ſola veſica ſignificetur, ſed & partes quæ illi anne&untur. Quinetiam vt ita accipiamus, hortabitur ſequẽs aphoriſmus, in quo non ad veſicam morbũm eſſe dicit, ſed ipſius veſicæ eſſe exulcerationẽm: tanquam non idem ſit dicere, veſicam affici, & ad veſicam eſſe affectum.

SI

1 Vid.l.7.aph.39.

LXXXI.

1 *SI ſanguinem aut pus minxeris, aut ſquamulas, & grauis odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat.*

SANGVINEM quidem & pus meiere, omnium inſtrumentorũ, quæ vrinæ obſeruiunt, ſunt ſigna communia: odor autem grauis, hoc eſt inſuauis: adhuc autem magis ſquamulæ ſunt propriæ veſicæ. In pluribus igitur exemplaribus, Si ſanguinem & pus minxerit: ſcriptum inuenitur. In quibuſdã verò, Si ſanguinem vel pus minxerit, ſignificabit autem hæc ſcriptura ſecunda coniunctionem, aut eſſe diſiunctiuam: quaſi vtrumlibet horum quæ dicta ſunt, ſignificet vlcerationem: altera verò vult ambo aſſidere, vel ſimul vná, vel alternatim.

1 Vid.l.1.de loc.aff.c.1.

LXXXII.

1 *QVibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur: iis ſuppuratione facta & eruptione, ſolutio aduenit.*

OB ſermonis breuitatem nihil magni

hoc haberi aphoriſmo ſuſpicabitur quiſpiam. Facilè enim eſt vnicuique intelligere, quod in meatu vrinario qui in pene eſt, (hunc enim meatum, fiſtulam vrinariam nominant) ſi conſiſtant tubercula, & mox rumpantur, fieri ſolutionem. Verùm ſi diligentius animaduertimus, magnum aliquid ex eo oſtenditur. Contingit enim vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diruptione ſanitas proculdubio ſequetur. Verùm ex dictis quædam dubitatio ſuboritur, vtrum ſolum velit hæc quæ in hoc loco ſunt nata tubercula, rumpi: vel ſæpius quidem hoc accidere, fieri tamen poſſe, vt etiam diſſoluantur: an exemplum ſolutionum vnum hoc aliquod ſcripſerit, diruptionem; quod verius exiſtit.

1 Vid. l. 7. aph. 57.

LXXXIII.

MIctio noctu plurima contingens, paruam ſignificat deiectionem.

QVOD quidem neceſſarium ſit ventris humore diſtributo, minorem fieri alui deiectionem, vnicuique manifeſtum, ſed

cum

cum hoc vnà illud apparet, quòd eo vnà cum cibis exente, aluus quidem humidior fit, atque ideo plura deiicit, vrina verò pauciorexcernetur. Docebit autem nos hæc ipſa ratio alui fluentis, & ſiccæ remedia. In quibus enim ſupra modum humida aluus deprehenditur, iis potum minorem exhibebimus, ac præterea illi viam ad veſicam parabimus. In quibus verò ſiccior: plus dabimus potus, & diſtributionem quantum fieri poterit, prohibemus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.

LIBER V.

Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

I.

1 C*Onuulſio ex elleboro, lethalis eſt.*

IIS qui elleborum acceperunt, album ſcilicet: (hunc enim ſimpliciter elleborum nominare conſueuerunt, non ſicuti nigrum, cum adiectione) ijs inquam ſi ex purgatione conuulſio aduenerit, caſũ adeſſe lethalem. Fit enim non ab initio purgationis, quando periculum eſt ne homo ſuffocetur: ſed quando vomentes vehemẽtius vellicantur: vtpote per ipſam vomitus vehementiam neruis laborantibus ob conſen-

ſum quem habent cum ore ventriculi: ob quod aliàs vidimus, vbi fortius mordetur, fieri conuulſiones: ſicuti adoleſcenti qui æruginem euomerat. Præſtat enim æruginem, quam æruginoſum vomitum illam nominare. Erat enim qualis quæ vera ærugo nominatur floridiſſima, verum inter vomendum, totum corpus conuulſum eſt: & ærugine euacuata, febris ſtatim, & conuulſio ceſſauit. Tale autem erat quod euomerat, ac ſi quis optimam æruginem aqua diluat: adeò vt ex eorum vnione talis ſubſtantia exultet, quæ defruti craſſitudinem repræſentet. Non impoſſibile eſt igitur (vt dixi) propter conſenſum cum ore ventriculi fieri conuulſionem ex elleboro albo: & hæc conuulſio fuerit mitiſſima. Cõtingit etiam propter ipſam euacuationem, ſupra modũ ipſi purgatis conuulſionem aduenire: ſicuti cholericis, contractiones frequenter aduenіant, ac maximè eorum qui ſunt in ſuris muſculorum. Sed neque illud eſt impoſſibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad ſe attrahentis, ex hac affi-ctione fieri conuulſionem. Sed & ellebori

aliquando vi ad diſtributionem impulſa, vehementius, contingit neruorum ſubſtan-
2. tiam violentius exiccari. Ipſe enim nos docuit Hippocrates, quod fit conuulſio ex repletione & inanitione, corporum videlicet neruoſorum, a quibus motus voluntarij perficiuntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, muſculi, & tendones. Sicuti enim foris videmus lora, & chordas tẽdi, vbi vehementius exiccantur, aut multa mandent humiditate: ſic & in corporibus animaliũ par eſt fieri non raro conuulſionem. Liquet porrò quòd ex repletione conuulſio, ſanabilis eſt per euacuationem. Ea verò quæ fit ex inanitione, & neruorum ſiccitate, non facilè admittit curationem. Eſt autem: vt dixi, & propter conſenſum conuulſio: quam non debemus exiſtimare fuiſſe ab Hippocrate prætermiſſam. Eam enim quæ primariò fit conuulſionem oſtendit, cum ait conuulſionem ex repletione atq; inanitione generari. At qui ſcimus etiam morſus ratione fieri in ore ventriculi ſingultum, adeò vt quiſpiam & neruos itidem pati exiſtimauerit. Et videbitur iſta conuulſio iis qui elle-
boro

boro purgati ſunt, aliquando fieri, ab Hippocrate prætermiſſa: niſi per Iouem illam dixerit quiſpiam fieri ex inanitione, cùm humores mordaces vim habeant exiccandi. Hi itaque modi ſunt eorum qui ex elleboro cõuelluntur. Sanatur autem ex ipſis, tum quæ propter morſum, tum quæ propter vomitus vehementiam euenit, quæ autem ex ſiccitate accidit, inſanabilis eſt. Non abſque ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait eſſe lethale; quoniam nonnullæ eius ſpecies cum difficultate ſanantur. Vna autẽ inſanabilis eſt.

1 Vid. Hippoc. in epiſt. ad Democr. & in Coac.

3 l. 6. aph. 39.

II.

1 *Conuulſio ex vulnere lethalis eſt.*

SICVTI in eo, qui hunc antecedit aphoriſmo, mortalem dixit eſſe conuulſionem (quod idem eſt, ac ſi diceret periculoſam, atque ad mortem ſæpius terminantem) ſic & nunc eam quæ fit ex vulnere conuulſionem, (quod idem eſt, ac ſi diceret periculoſam, atque ad mortem ſæpius termi-

nantem) ſic & nunc eam quæ fit ex vulnere conuulſionem, lethalem dixit eſſe, non tanquam ex neceſſitate, ac ſemper mortem aſſerentem, ſed tanquam admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphoriſmis, lethalis nomine, viſus eſt vti. Ex vulneribus igitur fiunt conuulſiones ratione ſequentis ipſa inflammationis, vbi partes neruoſas attigerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ è directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde poſtquã & principium attigerit, paſſio ad totum extenditur corpus.

1 Vid. in Coac.

III.

1 VBi *ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus aut conuulſio ſuperueniens malum.*

NON eſt exiſtimandum aliud ſignificari ſuperiore nomine, lethale: quam præſenti, malum, videlicet. Conſueuit ſiquidem Hippocrates caſus illos ita nominare, quos lethum ſæpe ſubſequitur. Si cui verò per magis & minus differre hæc nomina videãtur: maius periculum per vocem lethale: quàm per malum oſtendetur. Quæ igitur

fit

ſit ex plurima ſanguinis profuſione conuulſio: ex altero genere cauſarũ ipſam efficientium conſiſtit, vt antea dictum eſt.

1 Vid. in Coac.

IV.

1 EX *nimia purgatione, conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens, malum.*

QVOD aliquando ijs qui elleborum ſumpſerunt, diximus fieri: hoc nunc oſtendit in omnibus qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim qui vltra modum purgantur, eaſdem ob cauſas quas diximus, in ijs qui elleborum aſſumpſerunt, & ijs qui hac ratione leborant, non paruum periculũ imminet, ſiquidem peior eſt ea quæ fit ex inanitione conuulſio, quæ fit ex repletione. Quòd autem & ſingultus conuulſio ſit ſtomachi ſecundum Hippocratem, nos vtique nouimus.

1 Vid. in epiſt. ad Democ. & in Coac.

V.

1 SI *ebrius quiſpiam repente obmutuerit: conuulſus moritur, niſi febre corripiatur: aut vbi ad horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ, vocem recuperet.*

RE-

REPLETIS neruis talis conuulſio fit. Solet autem facillimé eos replere vinum, vt quod calidam habeat temperaturam, talis ſiquidem natura prompté omnia ſubintrat: cúm præſertim non admodū craſſam ſubſtantiam habuerit. Subſtantiæ igitur copia neruis affert conuulsionem. Rurſus autem qualitate ſanat eam quam fecit diſpoſitionem, neruos calefaciendo atq; exiccando, & ſi hoc aliquando facere nequeat, mortem ſubſequi eſt neceſſarium. Qua autem vi diximus vinum ſanare conuulsiones, eadem videlicet & febris ſanat. Hic verò maximè obſeruanda eſt Hippocratis conſuetudo, qui mutos nominăt illos qui quouis modo obſtupuerunt. Verum propriè ſtupor nominatur totius corporis inſenſibilitas, atq; immobilitas repentina. Hanc itaque diſpoſitionem conſueuit Hippocrates ex vno ſymptomatum nominare: & ſic proculdubio neruorū principio patiente. Neq; enim aliter poteſt omnino cōuelli corpus, antequam id principium patiatur, vel primariò, vel per conſenſum: altero prius patiente membro. Liquet autem omnem ca-

pitis

pitis noxam ex vino factam, à Græcis crepalem nominari. Vnde nonnulli vocabuli fecere etymologiam, ἀπὸ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quod ſignificat caput concuti. Hora autem qua crapulæ ſoluuntur, tempus nominauit. Eſt autem hoc tempus non præciſum, neque circumſcriptum omnibus vna menſura. Quidam enim poſtridie à crapula ſunt liberati. Quidam verò ſequenti nocte, quidam verò tertio die, & fit hoc pro multitudine ac vi epoti vini, & eius qui potauit natura. Sicut enim neque cibus vnum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, ſic neque vinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia compertam, aut poſtremum terminum obſeruare: in quo ſi neque febricitare, neque loqui anticipauerit, conuulſus morietur.

1 Vid. l. 6. aph. 39. l. 1. Proret. com. 2. t. 50. & com. 3. t. 29.

VI.

1 *QVicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt.*

TETANVS morbus peracutus eſt, vt qui

qui compoſitus ſit ex emproſthoto, ideſt, ad anteriora tenſione, & epiſthotono, ideſt ad poſteriora tenſione, ita quod citius in ipſo ſit indicatio non tolerante natura longiori tempore tenſionis laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum paſſio iudicatur.

1 Vid; Hipp. l. de iudicat.

VII.

QVibuſcunque morbi comitiales fiunt ante pubertatem mutationem accipiunt, quibuſcunque autem vigeſimoquinto, ferè commoriuntur.

PROPRIE quidem paſſionis mutationes nominant, quando ex vna parte tranſeũt ad aliam per abuſionem etiam omnes ſolutiones ita nominantur, & mihi videtur Hippocrates in ſecundo ſignificatu vſus eſſe appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs qui morbum comitialem faciunt humoribus, ſoluitur paſſio, ſed etiam omnino curatis. Sunt enim hi craſſi, frigidi, & pituitoſi. Ceſſant etiam ob ætatẽ, ac ſicciorem naturam tranſmutatam, & ob exercitationem, & victum exiccantẽ, adiun-

ctis

ctis ad hæc idoneis medicinis. Verùm Hippocrates nunc ſolum eius meminit mutationis: quæ ex ætate fit: à qua docti, formam etiam victus vnà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphoriſmorum dicit. Qui morbo comitiali laborant, ſi iuuenes fuerint mutationibus maximè ætatis & regionum & victus, & locorum liberantur: hoc nunc in ipſis paſſionibus declarauit: morbos comitiales qui ante pubertatem fiunt, ceſſare ex ætatis commutatione: qui verò vltra vigeſimumquintum annum proceſſere, commori inquiens. Vnde liquet quòd pubertatis tempus, vſque ad vigeſimumquintum annum extendi arbitratur, cum ſumat initium in ſecunda ſeptimana. Certum eſt autem, quód neque omnibus ſanabitur paſſio ex pubere ætate, niſi & alia rectè geſſerint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Verùm quòd non habeant ex ætate ſanationem, ſed quantum ad eam attinet paſſio conſeneſcat, liquidò oſtẽdit. Nõ tamen adhuc manifeſtè dictum eſt, quamuis videatur manifeſtum ijs qui negli-

gligentius accipiunt verba illa. Quibus verò vigeſimoquinto anno, commoriuntur. Neque enim iis ſolis paſſio commoritur, quibus vigeſimumquintum annum agentibus aduenit, ſed multo magis etiam vltra hanc ætatem progreſſis. Addentes igitur ſermoni Hippocratis illud quod deeſt, verum ex omni parte ipſum faciemus: Morbi comitiales qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore finiunt: qui vltra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis eſt poſt quartũdecimum annum vſque ad vigeſimumquintum. Eſt autem & alia ſcriptura talis: Quibuſcunque vigeſimoquinto anno accidunt, ferè commoriuntur ſignificante verbo ferè idem quod plurima ex parte.

1 Vid. l. 2. aph. 45.

VIII.

Qvicunque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur.

EAM quæ fit per ſputa curationẽ humorum facientium morbum lateralem, ſolet Hippocrates purgationem ac repurgationem

1 tionem nominare, ſicuti etiam expuere, pro purgari, tam in libro de victu acutorũ, quam in Prognoſtico vſurpauit. Verùm nunc tempus præfinit purgationis: in quo ſi non fiat, in ſuppurationem ait verti morbum lateralem, eam videlicet quę fit in pus transmutationem, ita nominans omnem 2 (ſicuti in Prognoſtico ſæpius) aut eam quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effuſionem: fit enim vtrunque horum, quando morbo laterali laborantes non expurgantur per ſputa. Verùm ſecundum quod diximus, ipſe in ſequentibus eruptionem ſuppurationis nominauit.

1 Vid. l. 1. de ratione vic. in acut. t. 27. l. 2. progn. t. 43.

2 l. 2. progn. t. 57. 58. 59. 61.

IX.

1 *Tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimo octauo vſque ad trigeſimumquintum.*

IN ſuperioribus aphoriſmis quando 2 morbos ætatum enarrabat. Iuuenibus autem, inquit, ſanguinis ſputa, tabes. Nunc vero etiam numerum appoſuit annorum, non propterea eadem rurſus ſcribens quæ

antea

antea, ſed propter paſſionum thoracis atq; pulmonis communionem. Propter quid au tem iuuenes his morbis præcipuè corripiātur, antea diximus: de annis autem ætatum nunc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maximè fieri ætatibus à decimooctauo vſq; ad trigeſimumquintū. Quod enim ætatibus numero plurali dicitur, quandam habet ſignificationem, quòd Hippocrates ætatem exiſtimat non vnam eſſe ætatem, quæ media eſt inter annos com memoratos. Neq; ſanè vna eſt, ſi diligētius conſideramus: verum ea quæ eſt à decimo octauo vſq; ad vigeſimumquintum annū, adoleſcentium eſt: quæ autem ab hinc vſq; ad trigeſimumquintum, iuniorum.

1 Vid. Hipp. in Coac.

2 l. 3. aph. 29.

X.

1 *Quicunque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt, ſi verò has effugerint, ſuppurantur.*

DE tranſitione nunc ipſi eſt ſermo, anginæ in pulmonem: quam ait plerunque ante ſepti-

ſeptimũ diem occidere, ægro videlicet ſuffocato: ſi verò id tempus poſſit euadere, fluxione in pus conuerſa, ſuppurari.

1 Vid. Hipp. l. 2. de morb.

XI.

1 *QVi tabe moleſtantur, ſi ſputũ quod extuſſiunt graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite deſtuunt, lethale.*

EAS quæ ſunt in pulmone vlceroſas diſpoſitiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpẽdi, id quod expuitur carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in vlceribus veſicæ, odorem dixit grauem ſentiri, ita & nunc tabidorum ſputum grauiter olere. Si verò & ex capite capilli deſtuant ita affectis, lethalem eſſe notam: quoniam maximus alimenti defectus oſtenditur, atque aliquando humorum corruptio.

1 Vid. Hipp. l. 2. de morb. & in Coac.

XII.

1 *QVibuſcunq; tabe laborantibus, capilli à capite deſtuunt, ijs alui profluuio ſuperueniente, moriuntur.*

DE tabidis iam morti vicinis, nunc ſermo

mo habetur:quos etiam malè habere oſten debat defluuium capillorum. Alui autem profluuio ſuperueniente, mortem appropinquare opinandum:cum hoc ſymptoma mala cauſa, & malum ſignum exiſtat. Fit enim ex virium imbecillitate, quæ viciſſim ex ipſo ſymptomate fiunt imbecilliores.

2 Vid.in Coac.

XIII.

Quicunque ſpumoſum ſanguinē expuūt, ijs è pulmone eductio fit.

ET plæraque exemplaria, & quamplurimi huius libri expoſitores norunt aphoriſmum in hæc verba ſcriptum:Quicunque ſanguinem ſpumoſum euomunt, ijs è pulmone eductio fit quidam ipſum exponētes, aiunt verbum hoc multitudinem ſignificare:ac propterea a proprio ſtatu eſt translatum. Apertê autem mentiuntur contra id quod apparet. Sæpe enim viſus eſt ſanguis ſpumoſus abſque multitudine fieri. Si igitur ita Hippocrates ſcripſerit, ipſum abuſū fuiſſe vocabulo dicemus. Neque.n. ſanguis multus,ex pulmone eductionem ſignificat, paucus verò,ex alio loco. Si verò expuunt,

aut

aut extuſciũt, ſcriptũ ſit tunc proprio vſum fuiſſe vocabulo, & oſtendere ſanguinem talem, carnoſam pulmonis ſubſtantiã (quæ eſt ipſius vera ſubſtantia) affectam vlceribus eſſe, adeò vt verè dicatur ſanguis ſpumoſus ſolius pulmonis vlcera indicari, non autem verè, vlcerato pulmone, ex neceſſitate ſpumoſus expui. Sæpius enim vidimus quibuſdam ex alto cadentibus, & confoſſis, atque in palæſtra percuſſis, ab illa maximè ictus parte in quam quipiam ad ſolũ ruenti, alter ſuper thoracem inciderit, ſanguinẽ plurimum bene coloratum expuit cũ tuſſi ſine vllo dolore: quẽ ratio dictat ex aliquo pulmonis vaſe prodire.

XIIII.

1 *Tabe laboranti, profluuium alui ſuperueniens, lethale.*

PAVLO antea dixerat, tabidis cùm pus graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio ſuperueniente, mortem ſubſecuturam. Hic verò ſimpliciter dixit eſſe lethale alui profluuium in tabe nulla facta, neq; de pure: neque de capillis mentione, tan-

quam illud ſufficiat mortem ſignificare, nõ tamen ita è proximo, neque tam cito ſecuturam, ſicuti cùm defluuium capillorum adiungitur.

1 Vid. in Coac.

X V.

1 *Quicunq; ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgentur à die qua fit ruptio liberantur. Si verò non, ad tabem tranſeunt.*

ADDENS ſuo ſermoni ruptionis vocabulum manifeſtum ſe fecit de illis loqui, in quibus lateris inflammatione in ſuppurationem conuerſa deinde dirupta, in ſpatio thoracis atq; pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, niſi vt plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per ſpuitiones purgatis: neceſſarium eſt pulmonem exedi, purè proceſſu temporis putreſcente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum terminum poſuit purgationis, ſuppuratis quadrageſimum. Dictum autem eſt plenius de differentia, & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum in eo tractatu, qui inſcribitur de diebus iudica-

dica-

dicatorijs. Quare ſi quis vniuerſam illam legerit commentationem: ea quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicuntur, promptius aſſequetur.

1 Vid. in Coac.

XVI.

1 *Calidum, vbi quis ſæpius eo vtitur, hæc mala affert, carnis effœminationem: neruorum imbecillitatem, mentis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectionem: quibus mors ſuccedit.*

DE calidi & frigidi vſu immodico & modico dicta ſunt non pauca in libro de vſu humidorum. Dicta ſunt etiam hoc in loco aphoriſmorum omnia ferè capita, & primum hoc ipſum, quòd calidum | ſi quis eo vltra modum vtatur: has facit paſſiones, carnis effœminationem, hoc eſt debilitatē: (dictum eſt enim nomen per translationē, quoniam fœmina debilior eſt maſculo) cui adſtipulatur hoc quod ſubiungitur: Neruorum imbecillitatem. Hi enim fiunt imbecilles, eorum ſubſtantia a calore diſſoluta. Et mentis torpor, mentis eſt imbecillitas: ita ſcilicet ſubſtantia cerebri: ſicuti etiam

neruorum. diſſoluta. Eodem modo & calidi vſus immodicus facit ſanguinis profuſiones, iis videlicet corporum naturis, quæ ad ſanguinis profluuium ſunt diſpoſitæ. Sequũtur autem ad ſanguinis profuſiones, defectus animi, & ad hos mors, ſicuti & ad alia prius dicta: ſed ad illa quidem tempore longiore: idque alias magis & minus: ad ſãguinis vero profuſiones, & mẽtis defectus, ſtatim. Scriptus eſt autem finis aphoriſmi vario modo in exemplaribus: ſcripturæ verò omnes dictam ſententiam oſtendunt. Eſt autem vna hæc: His mors, altera verò hæc: Ob quæ mors: tertia: Hæc quibus mors alia. Hæc ad mortem.

1 Vid. Hippocr. l. de humid. vſu circa princip.

XVII.

1 FRigidum autem conuulſiones, tetanos, liuores, rigores febriles.

IMMODICVM ſcilicet frigidum hæc facit: conuulſiones, & tetanos, ob neruorum refrigerationem. Sicuti enim non oportet ipſorum ſubſtantiam ab immodico calore diſſolui, ſic neque vltra modum conuenien-

tem

tem refrigerari,& in vnū cogi ac conſtringi. Et quidem liuores ex refrigeratione fiunt,& rigores febres aduocantes. Melius autem fuiſſet ita dicere: Rigores facientes conuulſiones,& liuores,& febres. Plenius autem de his ſeorſum diximus in libro de ſymptomatum cauſis.

1 Vid.Hipp.l.de humid.vſu.

XVIII.

1 F*Rigidum, inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullę: calidum verò vtile.*

QVÆCVNQVE partes ſunt natura frigidiores, (ſunt autem in animalibus tales, quæcunque ſunt penitus exangues) citius ac magis ab immodico frigidi vſu offenduntur: iiſdem autem rationibus calidū conuenientius eſt.

1 Vid Hipp.l.de humid.vſu, & l. 3. de comp.medic per gen. c.2.

XIX.

Q*Væcunque refrigerata ſunt excalefacere oportet, exceptis ijs quibus ſanguis fluit aut fluxurus eſt.*

HOC quod nunc dictum eſt, haudquaquam

1 quam euertit illud diadema: Contrariorum contraria eſſe remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui de arte curatiua inſcribitur: in quo oſtendimus aliud eſſe theorema magis neceſſarium: illa prius
2 curari præcipiens, quæ magis vrgent, hoc eſt quæ maius periculum afferunt, ſicuti & nunc profluuium ſanguinis. Contra hoc igitur prius obſiſtendum eſt: deinde pars affecta, ad bonam temperiem eſt reuocanda.

1 Vid. in l. de flat. non longè à princ.
2 l. 7. aph. 22. & l. 7. meth. c. 12.

XX.

1 *Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem inducit, rigores febriles: conuulſiones, tetanos.*

SI proprio vtamur vocabulo calidum mordax eſt: ſenſus autem ſimilitudine, & frigida aqua vocatur mordax: non cum in cutem ſimpliciter incidit, ſed in vlceratam. Nam quod mordax futurum ſit, eius quod morderi debeat ſubſtantiam oportet peruadere; quod in cute ſecundum naturam ſe

ſe habente, frigida aqua non poteſt efficere, quoniam cutis denſior eſt quam pro eius ſubſtantia. In vlceratis autem, vt quæ rariora ſunt, peruadere poteſt per eorum ſubſtantiam, in profunda ſubintrans. Dictum autẽ eſt plenius de natura mordacium, in libris: de potentia ſimplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigidum eſt mordax, integris autem neque mordax & cutem facit duriorem, eius denſando ſubſtantiam. Et quidem dolorem efficit inſuppurabilem, natiuum refrigerando calorem, qui vlcera ad ſuppurationem perducit, & ea difflari prohibet, quæ dolorẽ efficiant. Quæ autem ſequuntur, prius dicta ſunt ab ipſo liuores, & rigores febriles, & conuulſiones, & tetani.

1 Vid. l. de humid. vſu. propè finem l. 6. epid. com. 2. t. 14. l. 1. de ſimpl. med. facul. cap. 23.

XXI.

1 *Est autem vbi in tetano ſine vlceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa profuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.*

QVÆ rarò iuuet frigidum ac calidum, poſt

poſt ea, quæ ante dixit, Hippocrates deinceps proſequitur: & primum quidem de frigido inquit: vt in tetano. Liquet autem quòd in omni alia conuulſione, in medio æſtatis tempore, cùm benè carnoſus fuerit æger, ac iuuenis, frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocans naturalem, paſſionē fauet. Vnde & illud fit manifeſtum, quòd non ſua vi frigida aqua morbum tūc ſanet. Vnde & illud fit manifeſtum, quòd non ſua vi frigida aqua morbum tunc ſanat, ſed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationem caloris facit. In alia igitur ætate nil proderit: quoniam neque reuocationem efficit, cum ne in hoc quidē alio aliquo anni tempore, præterquam æſtate media. Nam aquæ frigidæ occurſus aut vincit natiuum calorē, aut colligit. Vincit quidē cùm debilis fuerit: colligit autē cū fortis, ipſum cōtinens diſflari prohibens. Excipit autem eas, quę ſunt cum vlcere conuulſiones, vt quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queant: ne ſiquidem æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æſtiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (vt & ipſe antea

antea dixit) vlceribus frigidum mordax, dolorē inſuppurabilem facit. Ijs igitur,qui in vlceratione conuelluntur, ob neruoſorū corporum inflammationem , contrariū vehementer eſt frigidum , vt quod neq; vlcus ſedet, neque corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

1 Vid.l.de humid.vſu.l.3.de temp.c.5. l.1.de ſint.cauſ.c.6 l.6.epid.com.2. t. 9. & com.6.t.4.l.1.de ſimpl.med.fac.c.4. l.de ijs quæ fiunt in medicatrina com.3.t.32.l.de .. tum.c. 9.l.2. de præſag.expulſ.c.1. l. 2. ad Glauc.c.1.

XXII.

1 *Calidum ſuppuratorium non in omni vlcere,magnum ad ſecuritatem eſt indicium,cutem mollit extenuat dolorem ſedat, rigores,conuulſiones,& tetanos mitigat:capitis ſoluit grauitatem : plurimum autem confert oſsium fracturis ,ſed nudis præcipuè:eorumq; maximè qui in capite vlcera habent , & quæcunque à frigore moriuntur,vel vlcerantur,& herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, vtero, veſicæ,his calidum amicum & iudicans, frigidum inimicum,& perimens.*

SI-

SICVTI frigidum conuulſiones & tetanos facere natura aptum, tamen ſanat aliquando, quanquam rarò, tetanum: ſic & calidum quantum ad ſuam naturam, ad ſuppurandum efficax, aliquando prohibet ſuppurationem, ſiquidem vlcera putrida, & pliciter omnia quæ fluxione conſtant, adeò non ſuppurat calidum, vt his etiam plurimum noceat: & hæc ambo in vnū coniungũtur, nocere vlceribus, & minimè ſuppurare: ſicuti contra cùm prodeſt & ſuppurat, maximũ eſt vlceri ſignum ad ſecuritatem, & pus, & medicamen, quod habet id facien di facultatem. Nihil enim male poteſt aduenire vlceri pus generanti. Quæ igitur cõuulſionem afferunt, non ſuppurantur omnino. Similiter autem & quæcunque vlcera ſunt putredini obnoxia, & quæ partes circunſtantes exe as habent, & quę difficulter ad cicatricem perducuntur, vniuerſa minimè ſuppurantur: & quæcunque ex malis vlceribus proprijs nominibus inſigniũtur, veluti quæ cacoroſa, chironia, telephia, & phagedænica, ideſt carnem comedentia, hæc omnia non ſuppurantur. Maximum igitur

igitur ſignum vlceri ad ſecuritatem,eſt pus, & hoc potes conijcere ex calidi vſu.In quibus enim non congruit, videbis hæc à calido inſuppurabilia perdurare.Deinceps autem calidi opera,quæ frequenter apparent: enumerat. Etenim cutem induratam mollit,& craſſatam extenuat,& dolorem ſedat, & conuulſiones ac tetanos mitigat:non (ſicuti frigidum) dolorem inſupputabilem efficit: quoniã eſt à natura noſtra alienum: quæ eſt calor natiuus,quẽ coauget, vbi mediocriter adhæreſcit. Calor verò extrinſecus facit hæc omnia,quæ dicta ſunt,nõnulla concoquens,& ad melius alterans: quædam verò diſcutienda,atque euacuando noxia ad ſanitatem perducit: quod ſi non ex toto ſanat,ſaltem dolores mitigat, in capitis verò diſpoſitionibus facit hæc eadem.& eas quas παριβαρείας, ideſt capitis grauitates nominant,ſanat,concoquens, atque diſſoluens quæcunque moleſtant. Et quidẽ fracturis oſſium vtiliſſimũ eſt, & præcipuè nudis,hoc eſt carne exutis: adhuc autem magis ijs quæ in capite fiunt. nam talia frigidum maximé offendit: vt quod non oſſibus

bus tantum,ſed ipſi quoque cerebro ſit inimicum. Et quidem quæcunque partes ex algore emortuæ ſunt,ijs calidum remedio eſt:ſic quæcunque frigidum exulcerat, ſicuti hyberno tempore calcanea,& digitos, & extrema omnia; horum remedium eſt calidum:& ſanat etiam herpetes exedentes, quamuis ab humore bilioſo, & calido fiant, ſed propter exulcerationē frigidū eſt ipſis inimicum, vt quod eis mordax exiſtat. Sic & omnibus quæ ſunt in ſede diſpoſitionibus,amicum quidem eſt calidum, cōtrarium verò frigidum: quoniam neruoſa ſedes eſt,frigidum verò eſt neruis inimicum, & quoniam per communicationem frigiditas facile ex ſede ad ventriculum aſcendit,& eodem modo caliditas. Sic & vtero, & veſicæ calidum quidem,amicum, & iudicans:inimicum vero & occidens,frigidū. nam & hæ pariter neruoſæ ſunt,& ſupra iacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quod autem de omnibus quæ in aphoriſmo dicuntur,communiter pronunciauit his calidum eſſe amicum & iudicās;

ſiqui.

ſiquidem verò inimicum, & occidens, liquet: etſi a me non dicatur.

1 Vid l. de humid. vſu.

XXIII.

1 *IN his frigido eſt vtendum, vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa admoto, ſed circa ea vnde influit: & vbicunque inflammationes, aut velut incendia quædam ad rubrum & floridum, ſanguine recenti tendunt; ijs ipſis admoto, nam veteribus nigredinem affert. Eryſipelas etiam non vlceratum iuuat: nam exulceratum lædit.*

EAS quas facit frigidum vtilitates ac mala, hoc tranſigit aphoriſmo. Primum, in quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, inquiens conferre ipſum, non ipſis partibus fundentibus ſanguinem admotum, (vlceribus enim frigidum mordax) ſed circumſtantibus, & illis præcipuè vnde aliquid ad vlcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, & quæ ipſe ἐπιφλογίσματα nominat, hoc eſt partes velut à flamma quadam deuſtas, propter humorum à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia in-

intuenti, colore rubra & florida, recenti ſcilicet, & non antiquo ſuffuſa ſanguine. Nam ſanguis antiquus, floridum non habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes, tali ſanguine præditas. Eodem modo & eryſipelas non exulceratum iuuatur à frigido, ſicuti vlcerato mordax eſt frigidum, & dolorem affert, & hac ratione nocet, cùm partes dolentes ſēper ad ſeipſas moueant fluxiones.

1 Vid. l. de humid. vſu in fin. l. 6. epid. com. 3. t. 14.

XXIIII.

Frigida qualis nix & glacies, pectori inimica: tuſſes mouent, ſanguinis profluuiū, & deſtillationes.

HACTENVS de aqua calida & frigida ſermonem habuit, nunc autem de niue, & glacie differit, illud oſtendens: quod tanto magis hæ nocere poſſunt, quantò ſunt aqua frigida frigidiores: & quòd thoracis partibus ſunt inimiciſſimæ, cùm & tuſſes moueant, & vaſis diruptis ſanguinē ſæpius manare faciant, & ex capite deſtillationibus thoracem offendant atque pulmonem: nam

nam has quoque nix facit & glacies cerebrum refrigerantes.

XXV.

1 *Tumores articulorum atque dolores abſq; vlcere, podagras & conuulſiones, horũ plurima frigida aqua largè effuſa leuat, & extenuat, ſoluitque dolorem. nam modicus torpor dolorem ſoluit.*

QVOD quidem aqua frigida horum pſurima iuuet, oſtendit. Sed quænam hæc ſint, dicere prætermiſit: tãquam ex illis quæ antea tetigit, non ſit admodum difficile inuenire. Quæcunque enim inflammationes, vel tumores ardentes ad rubrum & floridũ, recẽti ſanguine tendunt, à frigida ait aqua ſanari, quæ influxum ſcilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat. quapropter & dolorem in talibus ſoluit, quia & eius cauſam abſcindit: & refrigeratio etiam partium largior affert torporem mediocrem, qui & ipſe dolorem ſoluit ſenſum hebetando.

1 Vid. l. de humid. vſu in fine l. 6. de comp. med. per genera c. 2.

XXVI.

1 *AQua, quæ cito calet, & cito refrigeratur, leuiſsima eſt.*

NON pondere talem eſſe leuiſſimam, dicendum eſt. Sic enim nihil magnum edoceret: præter id quòd per quaſ am ambages illud doceret inueniendum, quod facilè erat ſtatim inuenire. Nam ſi pōdere leuiorem aquam dignoſcere quærit: facilè erat ad proprium eorum, quæ ponderantur iudicium perducere, eius rei per lancem ac pondus facientes inquiſitionem. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ ventrem non grauat, & quæ cito permeat; ſicuti iſti contrariam: grauem vocamus: quæ cito non permeat. Liquet autem, quod non ſolum hoc, iudicium facit virium aquæ, ſed quòd quū alia in propatulo ſint, & ab omnibus nota, hoc verò aliquid habeat artificij: ſic ad id prodendum ſcripto; Hippocrates venerit. Sed quænam ſunt alia? Primum quidem, ſi neque turbida, neque cœnoſa eſt neque in guſtu aliquam alienam qualitatē præ ſe fert, deinde & illud quod nunc Hippocrates dixit, ſi cito refrigeratur & calet

nam

nam perſpicuum exiſtit, talem facile alterari. Sicuti autem cibi virtus eſt facillimè poſſe alterari, ita & aquæ: ſiquidem facilè tranſmutari volumus quicquid probe concoqui debeat ab inſtrumentis quibus eſt co ctionis munus a natura demandatum. Quicunque verò ſola potantiũ affectione, optimam aquam iudicant: certiſſimo quidem vtuntur iudicio: verùm ſi hoc tantũ aſſumpſerint,non rectè faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis ſignis iudicare, antequam ad talem veniant experientiam.

1 Vid.l.6.epid.ſect.2.l.6.epid.com.4.t.10.l.1.de ſimpl.medic.fac.c.16.

XXVII.

QVi noctu bibere appetunt, ijs admodum ſitientibus, ſi ſuperdormierint, bonum.

NEQVE ſi dandus, neque ſi minimè dandus ſit potus ijs qui noctu admodum ſitiunt,quicquam oſtendit, ſed hoc tãtum, quòd ſuperdormire,cõfert.Coquitur enim per ſomnum vtique & ſubſidit: quæcunque ſit ſitis cauſa. Non tamen illud eſt in obſcuro,quòd valde ſitientibus potus eſt dandus ſiue ex potatione vini meracioris, ſiue ex

defectu potus ſitis aduenerit. Nam & defectum ſupplere adiectione, & vini caliditatem, aqua reſtinguere: theorema eſt medicinale. Si tamen modicè ſitierint, non omnino eis dandus eſt potus, ſed conſiderandũ nunquid ex defectu humidi tale quid patiãtur, ſiue ex nimia vini potatione, contingit enim his ex ſomno iuuari.

XXVIII.

SVffitus aromatum, muliebria ducit. ſæpius verò & ad alia vtilis eſſet, niſi capitis faceret grauitatem.

MVLIEBRIA dicit, videlicet, ea quæ ex vtero mulieribus euacuantur in menſtruis purgationibus, & a partu. Clarum etiã illud eſt, quòd & hoc in loco, illas quæ vel propter vteri inflammationem, vel euerſionem, aut talem aliam cauſam non purgantur, non aliter rectè curabimus, quam eam curantes paſſionem, cuius eſt ſymptoma ſuppreſſio menſtruorum. Quæ verò ſine hac paſſione parcius purgantur, ijs qui nũc ab ipſo docentur ſuffitibus curat. In his .n. vel ſanguinis craſſitudo cauſa eſt retentionis, vel obſtructio vaſorum, quæ pertingũt ad

ad vterum, vel horum obſeratio, vel totius ſubſtantiæ denſatio. Quodcunque verò dictorum in cauſa fuerit, aromatum ſuffitus ſanat diſpoſitionem: qui ſua vi aperit quidē vaſorum ora obſerata, extenuat autem humorum craſſitudinem, obſtructiones verò incidēdo liberat. Multoties verò & ad alia, inquit, vtilis eſſet, niſi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continuò ſuffiri per vterum in omnibus frigidis atque humidis diſpoſitionibus, niſi timeremus illā, quæ fit ex ſuffitu capitis grauitatem, præſertim in febribus: Quòd verò omnia aromata natura apta ſint facere capitis dolorem: & experientia oſtendit, & ratio docet. Quæcunque enim valde calefaciunt, omnia ferè capiti dolorem inferunt, vtpote ſua natura calido ſuperiora petente. Calida autem eſt multum omnium aromatum natura, & præcipuè Caſiæ, Coſti, & Cinnamomi, & Amomi.

XXIX.

1 *GRauidas purgare turgente materia à quarto menſe vſque ad ſeptimum, mi-*

 nus

nus verò has. Recenſiores autem & ſeniores fœtus cauere oportet.

HIC aphoriſmus dictus eſt antea, vbi de purgatione ſermo habebatur. Sed & hic vbi de mulieribus agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam verò eximunt ipſum, ne bis ſcriptus inueniatur. Noua autem expoſitione non indiget præter illam quam prius ſcripſimus.

1 Vid. l. 1. epid. com. 3. t. 30. li. 4. aph. 17.

XXX.

MVlierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale eſt.

NON abſque ratione. Si enim fit febrilis morbus, neceſſe eſt febrem eſſe continuam. Talis enim eſt morbus acutus: & in hoc duplex periculum. Vnum quidem à febre ipſa interimente fœtum: alterum verò quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœtum deſtruemus. Si verò vt ſeruemus hunc non verebimur crebrò cibum exhibere febrem continuam victu intempeſtiuo augentes, mulierem grauidã occidemus. Sic etiã, ſi abſque febre aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitia-

initialis, morbus attonitus conuulſio, tetanus, propter magnitudinem morbi, & vehementiam, impoſſibile eſt laborantem euadere.

XXXk.

MVlier vtero gerens, ſanguine miſſo ex vena, abortit, & præcipue ſi fœtus ſit grandior.

EX defectu alimenti fœtus deſtruitur, non modo miſſo ſanguine ex vena, ſed etiã ex longiori inedia. Oſtendemus autem hoc ipſum paulo poſt per alios aphoriſmos. Nõ abſque ratione autem grandior fœtus citius deſtruitur miſſo ſanguine ex vena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

XXXII.

MVlieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio aduenit.

NON abſque ratione. Erit enim retractio ſimul atque euacuatio ſanguinis ad ſuperiora tendentis. Hoc etiam experientia comprobat vtiliter fieri: nos verò ex ipſa permoti, naturæ opera, quæ bene geruntur, imitabimur: & mulieres hac paſſione laborãtes, miſſo ſãguine ex vena euacuabimus.

11 Vid. Hip. l. 1. de morb. mul. ad initia. l. de venæ ſect. contra Eraſiſtr. c. 4. l. contra ea quæ Iulian. c. 1.

XXXIII.

MEnſtruis deficientibus ſanguis ex naribus fluens, bonum.

QVOD quidem ſit neceſſarium eum, qui ſingulis menſibus bene euacuatur ſanguinem, quando ob aliquam diſpoſitionem fuerit retentus, mulierem lædere, & quod per aliam partem euacuatus, omnem corporis tollet læſionem, vnicuique eſt manifeſtum. Cùm verò multa ſint loca per quæ poteſt euacuari, omnibus alijs quidem aut maius, aut minus ineſt detrimentum: ſola autẽ quæ fit per nares euacuatio innoxia eſt, quã nunc laudat Hippocrates. Non tamen ſi aliqua etiam alia euacuatio ſine noxa eſt, propterea aphoriſmus eſt falſus. Neque enim quòd ſola per nares euacuatio deficientibus menſtruis bona fit, dixit, ſed hanc ſimpliciter laudauit, non adiuncto, quòd ſola. Si quiſpiam igitur alteram quæ fit per ſedem, dixerit ita affectus mulieribus vtilem eſſe, hoc non aduerſatur aphoriſmo. Videtur

tur enim aliquando Hippocrates per vnum velut exemplum de omnibus alijs ſimilibus pronunciare.

XXXIV.

Mulieri in vtero gerenti ſi aluus plurimũ profluat, periculum eſt ne abortiat.

RATIONE euacuationis nunc quoq; Hippocrates inquit, periculum abortus eſſe, quemadmodum & antea in miſſione ſanguinis ex vena, oſtendebamus.

XXXV.

Mulieris, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit ſuperueniens ſternutatio, bonum.

VNVM in aphoriſmo verbum habet obſcuritatem, vterinis ſcilicet. Nonnulli.n, per id accipiunt omnes quæ vtero adueniũt diſpoſitiones, nonnulli verò illas tantum in quibus paſſio contingit, quam vocant vterinam ſuffocationem: quæ tamen non eſt verè ſuffocatio, ſed defectus anhelitus. Alij locos ſiue ſecundas intelligunt, nam & has vteros nominant. Verum hi apertè aberrant, quãuis maximè verùm dicere videantur, quoniam ſecundæ contentæ in vtero, ex ſter-

ſternutatione dirumpuntur. Alius enim de his aphoriſmus eſt ab ipſo reſcriptus. Et plurimum refert, an vterum dixeris, an vterina. Falſum quidem eſt de omnibus vteri paſſionibus dictum eſſe ab ipſo ſermonem. Neque enim exulcerationes, neque inflammationes, neque eryſipelata: ſicuti neq; abſceſſus, ſternutatio iuuat. Verum eſt autem, quod in vterinis ſuffocationibus ſuperueniente ſternutatione, patiens aliquantulum leuatur: non ſolum quia bonum eſt ſignum ſternutatio ſponte adueniens iis quæ ita ſe habent mulieribus, ſed quoniam & cauſa: vt quæ ſit huius paſſionis remedium. Signũ quidem bonum exiſtit, quia naturam oſtendit, & propriarum meminiſſe motionum: & quæ prius torpebat, excitari ac reuiuiſcere, quando quidem aliquam eiicit ſuperfluitatem. Oſtenſum eſt enim in libro de cauſis accidentium, ſternutationem fieri hoc modo. Cauſa autem iuuaminis eſt, quia vehementiore concuſſu atque feruore, partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quę partibus corporis firmiter infixa adhærent. Si e. n. & ſingultum ſolet ſanare.

Vid.

5 Vid. l. 5. aph 49.

XXXVI.

MVlieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes purgationem indicant eſſe neceſſariam.

IN multis exemplaribus ſcripturam ita ſe habentem poſſumus inuenire: Mulieri menſes tardi, nec per idem ſemper tempus venientes. Poſſunt quidem & menſes tardi, hoc eſt, qui poſt conſuetum veniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitoſi, ob quem decolores fiunt, non tamen hac ſola neceſſariò, nam & per extenuantẽ aliquando victum tales diſpoſitiones ſanabimus. Sæpius autem ſcriptum a nobis eſt de hoc victu, libro vno ſeorſum. Huic ſunt adijciendi ſuffitus aromatum, & peſſi eandem ipſam vim habentes, & medicamentorum potiones, quæ incidunt, & humorum craſſitudinem extenuãt, & diacalaminthe, quo nos aſſiduè vtimur, quodque ſæpius ciere ſolet tardantes menſium purgationes. Nam intẽtio ſanationis in ipſis eſt, ora quidem adaperire vaſorum quæ pertingunt ad vterum, & ſanguinem extenuare. Et quidẽ

pur-

purgatio totius corporis, vt dixi, quando craſſi euacuantur humores: tales ſanat diſpoſitiones. Si vero decolores ſcriptum ſit, multo magis purgatio ſanabit ita ſe habentes mulieres. Neque enim propter humorē pituitoſum tantūmodo, ſed & propter melancholicum & bilioſum menſes fiunt deco-
1 lores. Quomodo igitur dignoſcere oporteat humorem ſuperabundantem, ipſe in primo de mulieribus docuit: nunc autem quòd per purgationem euacuandum ſit, ipſe monſtrauit. Verba autem illa. Nec per idem ſemper tempus veniētes, huic ſcripturæ magis conſonant: vt totus ſermo ſit talis: Si menſes decolores fiant, & non per idem tempus veniant quo antea venire conſueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modò decolores apparere menſtruas purgationes, ſed etiam tempus periodi non ſeruari: ſiquidem craſſiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs qui ſecundū naturam ſe habent, morando, & longius tempus expectando: ſi verò contrarij: hoc eſt humidiores, ac tenuiores

res conſuetum terminum anticipando.

1 Vid.l.1.de morb mul.

XXXVII.

1 *MVlieri vtero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant, abortit.*

HIC pariter aphoriſmus ex illorum numero eſt, quos diximus defectum alimenti fœtui ſignificare. Communes enim quædã venæ ſunt mammis, ac vtero, quæ vbi parũ habuerint ſanguinis, graciles quidem mammas reddunt, inedia verò nonnunquam fœtum perimunt, nonnunquam verò ad excretionem excitant, illam ob cauſam quã ipſe in libro de natura fœtus, per hæc verba ex-
2 plicat. Alimentum atque auctio ab vtero veniens, non adhuc eſt infanti ſufficiens quando decem menſes præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim a ſanguine ad ſe id quod dulciſſimum: ſimul autem & lactis parte aliqua fruitur. Vbi veró hæc illi rariora fuerint, & iam infans adultus eſt, plus cibi requirens quàm illud quod adeſt calcitrat, & membranas dirumpit, initiumque partus matri affert. Liquet igitur quòd & ante decem menſes fœtus eſt indigens ali-

alimento, & calcitrans, & membranas dirumpens.

1 Vid.l.2.epid.ſect.1. l. 14. de vſ.part. c.8.l.5.aph.53.l.6.de loc.aff.c.5.

2 Hipp.l.de nat fœtus.

XXXVIII.

1 *Mulieri vtero gerenti, & geminos habenti, ſi altera mamma gracilis fiat; alterum abortit, & ſiquidem mamma dextra gracilis fiat, marem: ſi verò ſiniſtra, fœminam.*

QVOD ſupraſcriptus aphoriſmus de ambabus mammis dicebat, hoc de altera iſte dicit, propter illam quam diximus cauſam: ob venarum communionem, fœtus è directo mammæ diminutæ conſtitutus abortitur. Quod autem exiſtentibus geminis, altero mare, altero fœmina, ſi dextra quidem mamma gracilis fiat, ſolus mas: ſi verò ſiniſtra, fœmina ſola corrumpatur: ex iila ipſius pendet opinione, quæ mares quidem in dextris, fœminas verò in ſiniſtris magis cõcipi opinatur.

1 Vid.l.14. de vſu part. c.4.l.6.de loc. aff.c.5.l.5.aph.53.

XXXIX.

SI mulier, quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet huic menſtrua defecerunt.

RATIO quidem longior exiſtit: & oportet illum qui eam exquiſitè aſſequi debeat, exercitatum eſſe in libris de potentijs naturalibus, tamen de his nunc a nobis dicetur quam breuiſſimè prout præſētis propoſiti vſus concedit. Hoc quidem commune eſt omnibus animalis partibus, quę aptę ſunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus alijs, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, eſſe humorem illum quandam veluti ſuperfluitatem partis ipſum generantis. Non enim quia norit ad quid vtilis erit humor animali, ipſius facit pars generationē: niſi debeat talem habere intellectum, qualem habere oportere arbitrantur ciuitatum gubernatores, ſed animalis quidem opifex illum habet intellectum, ipſa autem pars (vt oſtēſum eſt) potentijs regitur naturalibus, tum alijs quibuſdam, tum alteratiua, per quam aſſimilat alimentum ſibiipſi: Quantum igi-

tur

tur alimenti ab ipſa alterati fuerit nutrito corpori exquiſitè aſſimilatum, illi apponi-tur parti, ac nutrit eam, & hoc eſt quod ip-
2 ſe ait: Alimentum autem, quod alit, & quod eſt veluti alimentum, & quod debet alere. Superfluum verò derelictum, ſimilis quidem naturæ partis humor exiſtit: in oſſibus quidem id quod in eius cauernis continetur, in hepate verò ſanguis. Ex hoc genere eſt, & ſpumeus humor qui in carne pulmonis continetur, & in articulorum cōpagibus glutinoſus humor, & in teſtibus, & aſſiſtentibus anfractibus ſemen, & in lingua, ſaliua. Sunt etiam quidam in mammis adenes, vim habentes id quod ad ſe influat, alterandi. Cum autem ſint exangues & albi, proprium efficiunt humorem, talē qualis eſt lac: atque amplius huius faciunt, quando plus alimenti defertur ad ipſos. Plus defertur octauo & nouo menſe conceptionis: quando abundanter oppletæ ſunt communes venæ mammarum & vteri: ſicuti in animalium prægnātium reſectionibus manifeſtè conſpicitur. Fit etiam tale quandoque, licet raro, cum mulièr grauida
non

non eſt, quando ad ſimilem peruenerint venæ repletionem ex menſtruorum retentione: cuius nunc diſpoſitionis Hippocrates meminit.

1 Vid.l.6.de locaff.c.5.

2 Hipp.l.de alimento.

X L.

1 *QVibuſcunque mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.*

QVOD quidem ſanguis ad mammas feratur, deinde ab adenibus, qui inibi ſunt, in lac tranſmutetur, in antea ſcripto dictum eſt aphoriſmo. Nunc autẽ, quando intranſmutabilis manſerit hic, qui ad eos ſanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates ſignificari. Ego quidem nondum hoc accidiſſe vidi: & ſi quando eueniat, ex ijs eſt, quæ rarò eueniunt. Hippocrates verò, tanquam viderit, ſcribit: quod ſi verum ſit, talem ipſius oportet cauſam exiſtimare. Adenum natura, & illorum præſertim qui in mãmis ſunt, exanguis eſt, & proculdubio frigida: omne enim exangue, frigidum, quin etiam eum qui ad ipſos defertur ſanguinem in frigidius tranſmutant. Quanto enim adenes

hi ſunt hepatis carne frigidiores, tanto lac ſanguine.¹ Cum igitur plurimus aliquando ſanguis & feruens per totū labitur corpus, & caput præcipuè petit: in furorem vertuntur, quoniam ſanguis talis occupat caput. Qui verò ad mammas defertur, ad contrariam naturam alterari non poterit ita vt lac fiat, tum propter feruorem, tum propter abundantiam.

1 Vid. Hipp. l. 2. epid. ſect. 6. in fine.

XLI.

SI velis noſcere an conceperit mulier: cùm dormitura eſt, ei aquam mulſam potandā da: & ſi alui tormina patietur, concepit: ſi minus, non concepit.

TORMINA quidē fiunt propter mordacitatem, fiunt etiam propter ſpiritum flatuoſum, qui facilem non habet exitum: cuiuſmodi tormina fieri nunc eſt arbitrandū in mulieribus, quæ conceperunt, propter vteri anguſtaitonem. Dat autem aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam videlicet: quoniam qualitas flatuoſa (ſi noſcere volumus) eſt neceſſaria, volens & quieſcere ſimul, & plenam eſſe cibis mulierem:

hæc

hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

XLII.

M*Vlier grauida ſi marem concepit, bene colorata eſt: ſi verò fœminam, malè colorata.*

AD ſeipſam muliere collata videlicet, non autem ad alteram, dictum eſt ab Hippocrate indicium, quod ex bono colore ac malo ſumitur. Nam quæ fœminam concepit, minus ſeipſa colorata apparet: quoniã frigidior eſt fœmina mare. Nunquam verò talem concepiſſet, niſi viri ſemen, vel vterus mulieris frigidior eo tempore fuiſſet in quo concepit. Quare quod dicitur ex eorũ numero eſt, quæ ſæpius eueniunt. Contingit enim ita omnia rectè agere mulierem poſt tempus conceptionis, quòd bene colorata fiet. Liquet autem quòd & alia ſigna ſunt marem eſſe conceptũ? ſicuti ipſius conceptus plurimæ ac validæ motiones: quæ neq; ipſæ, ſigna perpetua ſunt: Contingit.n. aliquando, licet ſit rarum, ꝙ concepta fœmina ſit mare robuſtior, & multis ac validis motibus moueatur; & aliquando mas ſit

debilior fœmina, ac paucioribus, debilioribuſque motibus cieatur.

XLIII.

SI mulieris grauidæ in vtero ſit eryſipelas, lethale.

AN ſolum eryſipelas in vtero mulieris grauidæ conſtitutum putat eſſe lethale, vel illam etiam quæ proprio nomine dicitur inflammatio? Quod enim exiſtente in vtero eryſipelate, fœtus moriatùr ex neceſſitate, manifeſtum ſiquidem, & febres acutæ aliquando ſine inflammatione ipſum interficiunt. Si verò & vtero inflammationem patiente, poteſt aliquando fœtus viuere: dignum inquiſitione.

XLIV.

QVæcunque præter naturam tenues exiſtentès, vtero gerunt, abortiunt prius quàm craſſeſcant.

TRIBVS modis acceperunt expoſitores libri huius, præſentis aphoriſmi intellectum: Quidam enim omnino arbitrantur ipſas abortire: quidam verò niſi craſſeſcant & reficiantur, ſed maneant abſq; refectione, ac tenues: quidam verò cum reficiuntur, tunc

tunc maxime eas exiſtimant abortire, quod minus ſit: quam prius dicta, veriſimile. Verumtamen ita expoſuit Numeſianus, dictũ inquiens eſſe aphoriſmum de ijs quæ præter naturam ſunt extenuatæ, & quas prius refici oporteat. Sed cùm concipere anticipent non refici ait abſque quod ſanguis ad cõceptus alimẽtum deputatus, ad eius quæ concepit nutritionem recipiatur: quare non abſque ratione fœtus ſufficienti indigens alimento corrumpitur. Sed & verba illa. Præter naturam tenues: quidam ita acceperunt, ſicuti Numeſianus. vt præter ſuiipſius naturam granida mulier ſit extenuata. Quidam verò magnum exceſſum volunt ſignificari, volente Hippocrate nobis inſinuare, non quod mediocriter extenuatæ, id ex neceſſitate patiantur, ſed quæ valde ſunt extenuatæ. Vtraque autem expoſitio non caret ratione.

XLV.

1 *QVacunque mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo aut tertio menſe ſine] occaſione manifeſta, ijs acetabula uteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt propter*

pondus fœtum continere, ſed dirũpuntur.

SINE manifeſta occaſione ait, vtpote febre vehemẽte, & alui fluxu, vel profluuio ſanguinis, vel eryſipelate in ipſo vtero conſtituto, vel ſaltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, vel mœrore, vel ira, vel timore, vel victu parciore, vel tali aliqua actione, ſeu paſſione. *Fit* enim veriſimile, in his eſſe plena mucore ora vaſorum venientium ad vterũ, ex quibus ſecundæ pendent: quæ ora, acetabula nominauit: non (ſicuti quidam arbitrantur) adnatas ipſis carnes adenoſas. Nam vt ipſe inquit in primo li-
2 bro de paſſionibus mulieribus. Si acetabula plena fuerint pituita, menſtrua fiunt pauciora: & Praxagoras in primo de naturalibus, Acetabula inquit ſunt ora venarũ, & arteriarum, quæ ferunt ad vterum.

1 Vid. l. de diſſ. vuluæ c. 10. l. 15. de vſu part. c. 5. l. 1. de ſem. c. 7. l. 6. de loc. aff. c. 5.

2 Hipp. l. 1. de morb. mulier. circa med.

XLVI.

1 *QVacunque præter naturam craſſæ, non concipiunt vtero, ijs omentum os vteri com-*

comcrimit: & prius quàm exteuuentur, non concipiunt.

VERBA præter naturam dupliciter accipiunt hoc loco, quidam ſupra modum ſignificari arbitrantes, quidam pręter ipſius mulieris grauidæ naturam. Verior eſt autẽ prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur atque anguſtatur vteri os ijs quæ ſupra modum craſſæ ſunt. Dicit autem nunc os ſcilicet internum, vbi vterus deſinit, collum verò incipit: quod magis propriè os vteri diceretur. Nam altera colli extremitas, quæ mulieris pudendis cõiungitur: non vteri: ſed ipſius colli os haud ſine ratione diceretur.

1 Vid. Hipp. l. de nat. mul. & l. de ſterilibus, & l. de ſuperfet.

XLVII.

SI vterus in coxam vergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri.

CVM neceſſarium eſt fieri per linea fila curationem linamentum nominauit. Quòd autem vterus ſuppuratus, & præſertim ad exteriora, (nam hoc nunc videtur

dicere) curatione tali ex neceſſitate indigebit: non eſt obſcurum.

XLVIII.

1 *FOetus, mares quidem in dextris, fœmina verò in ſiniſtris magis.*

QVOD propter temperaturam, quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit, fœtus maſculus generatur, in commentarijs de ſemine eſt demonſtratum. Calidior verò temperatura fœtibus aduenit, maximè ob locum, qui eſt dextra vteri pars: hic autem ipſe calidior exiſtit, propter hepatis vicinitatem. Conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem, & muliebre ſemen, profuſū quidem ex proprijs teſticulis per vtrumque corniculum: pars vna in in dextram vteri ſinum, pars altera in ſiniſtrum, quæ diſſimilis eſt: quemadmodum etiam oſtendimus. Siquidem ſeroſior eſt atque frigidior, quæ in ſiniſtro teſticulo continetur: & iuxta hoc conceptus in læua parte vteri conſtitutus non abſque ratione eſſet frigidior: Dictum autem eſt de omnibus talibus ſufficienter in quinto libro Hippocraticarum anatomiarum.

Vid.

1 Vid.14.de vſ.part. c.6.l.6.epid.com. 2.t.44.& com.4.t.27.

XLIX.

1 *VT ſecundæ procidant, ſternutatorio appoſito, nares comprime, & os.*

NON cum accentu circumflexo vltimã ſyllabam, ὑϛερῶν, legere oportet, vt ſignificet vterum, ſed cum graui, ὑϛερών, vt ſecunda intelligatur. Neque enim vult vteros ipſos excidere, tenſione facta cum medicinis ſternutare facientibus, ſed ea quæ choria vocantur atque ſecundæ.

1 Vid.l.2.epid.ſec.5.in fine l.5.aph.35.

L.

MVlieri ſi velit menſtrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

SICVTI menſtruorum, quæ aut nullo modo, aut parce fluunt, docuit Hippocrates curationem; ita & nunc docet illorum, quæ vltra modum euacuantur: iubens nos cucurbitulam quam maximã mammis apponere. Melius autem eſt nõ ipſis mammis, ſed ſub ipſis partibus inferioribus firmare cucurbitulam, vbi maximè ſunt eæ, quæ ad

ipſas

ipſas venæ deſubter veniunt. Atque ideo nonnulli ſcribunt: Cucurbitulam quam maximam ſub mammas appone. Vult autem maximam eſſe cucurbitulam, vt fortiorem faciat ex vtero ad ſuperiora retractionem, per communes id venas artificioſè commentus.

LI.

1 *Quæ vtero gerunt, ijs vteri os comprimitur.*

MAXIMVM hoc eſt mulieris, quæ concepit indicium, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os vteri tangere. Statim enim cùm ſemen intra ſeipſum acceperit totam ſuam capacitatem contrahit, & claudit os. Videtur etiam propter ſcirrhum & inflammationem vteri cõprimi. Diſtinguitur autem ex duritie vteri.

1 Vid. l. 5. aph. 54. l. 1. de nat. facul. c. 3.

LII.

1 *Mulieri vtero gerenti ſi lac multum è mammis effluat, fœtum imbecillem ſignificat, ſi verò mammæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.*

ILLO videlicet tempore fluit lac, quibus

bus apparet fluere, quandò natura ferr, vt in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur menſibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum colligitur. Plurimum verò colligitur multum oppletis venis cõmunibus, quæ à mammis pertingũt ad vteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimum conceptus aſſumit. Hoc verò ipſum fit ob eiuſdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur, quod mammas tenues non oportet apparere, ſicuti in muliere non grauida: hoc enim ſignum inopiam ſanguinis oſtendit, & hac ratione fœtus in ipſis, corrumpitur) neque adeo plenas vt lac effluat, ſed tantum iutumeſcere, vt ſolidæ tangentibus videantur. Media enim hæc conſiſtentia eſt inter renitentes propter nimiã repletionem, & molles ac laxas propter defectum ſãguinis. Quare merito laudat hoc ſignum Hippocrates, vt quod indicio ſit neque fœtum eſſe imbecillem, neq; deficere ipſi alimentum.

1 Vid. l. 14. de vſ. part. c. 8.

Quæ

LIII.

Quæ corrupturæ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur, Quod ſi rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.

2 PRIVS dixerat. Mulieri vtero gerenti ſi mammæ repente extenuentur, abortit. Di-
3 xerat etiam ſi altera mamma extenuetur geminos habēti, alterius fœtus abortum ſecuturum. Nunc verò ordinem conſecutionis commutauit, & non a ſignis ipſis, ſed a mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipſis præcedere inquiens mammas tenues. Non eſt autem omnino idem ſi dicatur vel ad mammas tenues ſequi corruptionem, vel debente fieri corruptionem mammas tenues præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem ſequi corruptionem: hic ſolum iſtud oſtendit eſſe ſignum futuræ corruptionis. Qui verò dicit ijs quæ debent corrumpere fœtus mammas extenuari; non ſolū hoc videtur oſtendere ſignum præcedere fœtus corruptionē. Quare diligentius eſt inquirendum, & ob-

ſer-

ſeruandũ in ijs, quæ in grauidis mulieribus apparent, an nunquã aliter fętũ corrũpant, ſed ſemper præcedat mammarum extenuatio, an ſaltantibus, vel valde vociferãtibus, vel ira excãdeſcẽtibus: & nimio repente pauore correptis contingat mammarum non præcedere extenuationem. Contingat etiã quibuſdam, vt propter magnitudinẽ febris, aut ortum in vtero eryſipelas, vel propter mucorẽ acetabulorum, ſeu tale aliquid, fœtus corrũpatur abſq; mãmarũ extenuatione? Nam videtur Hippocrates hanc ſemper præcedere exiſtimare: & mihi ſæpius obſeruari, viſæ ſunt in ſupradictis occaſionibus ante corruptionem mãmæ extenuatæ. Nequaquam igitur quando citra aliquã huiuſcemodi cauſam mammæ extenuãtur, defectum ſanguints eſſe in cauſa exiſtimemus in venis vtero mammiſque communibus: vnde propter inediam fœtus corrumpitur: In alijs verò cauſis ob quas interit ſi quid ſit læſus aut dirumpitur fœtus, cum ipſum membranę continentes diuelluntur, natura os vteri adaperiente, & dolores excitante, ob has ipſas cauſas ſanguinem ad genitales deferri partes. Hæc enim eſt quę-

dam ratio communis, in ijs quæ natura aliquid violenter excernit, vt ſanguinis & ſpiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti inſtrumentis natura vtens, ea quæ infeſtant, per vim expellit. Hac ratione igitur & dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere, atque expellere cauſam doloris properante: vt verò hoc faciat, ſanguine, ac ſpiritu locum implente. Hæc itaque a me dicta ſint in primã partẽ aphoriſmi: ſecunda verò, q̃ ſequitur (in qua cõtrariæ mammarũ meminit diſpoſitionis) talis eſt: Quòd ſi rurſus, ait, mammæ duræ fiant. Cùm autem rurſus, duo ſignificet in huiuſcemodi locutionibus, alterum quidẽ quod antedictæ coniungitur diſpoſitioni, alterum verò quod alia dictione conſueuerunt dicere, contra: mihi verius, & magis Hippocratis ſentẽtiæ cohærere videtur ſecundum ſignificatum: vt quod in toto dicitur aphoriſmo, ſit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt fœtum corruptionem: & non poſſunt iſti corrumpi ſine earũ extenuatione præcedente. Duræ verò, corruptionem quidem non ſignificant, ſed do-

lor quidam dictarum partium ad ipſas conſequitur: vt ſicuti mammæ tenues, defectus ſanguinis ſignificationem habent: ſic duræ, multitudinis: differentes ab illis, quas prius dixerat ſolidas: in quibus rurſus reponente natura ad quaſdam partes materiã inutilem, illę dolent, ſed fœtus nullam habet offenſionem. Quæſtio autem occurrit hoc loco, ob quam cauſam in corpus vteri natura nunquam materiam reponit inutilem, & facit inflammationem: vel cur inflammato vtero, fœtus non corrumpitur? An quod ab Hippocrate dicitur, aliud eſt? Neq; enim quòd nunquam ad mammas duras corruptio fœtuum ſequatur, putandum eſt fuiſſe ab Hippocrate dictum, ſed quòd non ſemper, (quemadmodum in tenuibus) verùm ſi in alterum locum natura reponat ſuperfluitates, (quod ex dolore cognoſcimus) corruptio non ſequitur. Erit autem rurſus, ſi ita acceperimus, vniuerſus ſermo talis: Mulieribus quæ corrupturæ ſunt ſemper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem ac plenæ, non ſemper, ſæpe enim in his, in alteram partem materiam inutilem natura

reponit. Si verò in vterum ipſam expellat, fient tunc omnino tenues. Nam ſecundum Hippocratis (vt apparet) ſententiam, ſi propter aliud quicquam, & non defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet[2] mammarum gracilitas, ob cauſam [3] antedictam: ita quòd ſi etiam ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipſum natura expellente ad excretionem, motio ſanguinis erit ad vteros, & hac ratione mammæ fient graciles magis quàm prius erant.

1 Vid. Hipp. l. 2. epid. ſect. 6.
2 l. 5. aph. 37.
3 l. 5. aph. 38.

LIV.

1 *Quibus os vteri durum eſt, iis [1] vteri os comprimi eſt neceſſarium.*

DICTVM eſt & antea, quòd os vteri comprimi, commune eſt ſignum, & tumoris alicuius in eo præter naturam exiſtentis, & conceptionis in muliere, & quòd oportet id ex duritie diſtinguere. Grauidis enim molle eſt, & ſecundum naturam. In quibus autem eſt tumor præter naturam, ſiue inflammationi ſimilis, ſiue ſcirrho, durum. Melius

itaque

itaque fuerat hunc aphoriſmum poſt illũ 1 ſcribere, in quo dicebatur. Quæcunque 2 vtero gerunt, ijs os vteri compreſſum eſt.

1 Vid. l. 3. de nat. fac. c. 3.
2 l. 5. aph. 52.

L V.

QVæcunque vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficuliter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes, periclitantur.

ACCIDIT quibuſdam grauidis, in quibus vitioſi humores prius quàm conceperint, ſunt aceruati, nonnunquam à febribus vehementibus corripi, ita quòd ex neceſſitate abortiunt, nonnunquam verò mediocribus: ſed cùm non purgentur ſufficienter, aliquam ſupereſt reliquarum humorũ in corpore vitioſorũ, ex quibus febres conſtiterant, vtpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod forte auxilium adhibere, neque exquiſitâ victus ratione in ipſis vti. Ob hanc igitur cauſam febris in ipſis frequenter reuertitur: & magna temporis parte grauiter ſe habent. Non ſine ra-

tione igitur fœtus aliquando nequit obſiſtere, ſed ex febre, & vitio humorũ corrumpitur: nonnunquam verò perdurat quidem vſque ad tempus partus, ſed cum & ipſe valetudinarius ſit, vt qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non ſine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum vigore eſt opus, & grauidæ mulieris, & infantis.

L V I.

In fluxu mulieris ſi conuulſio & animi defectus aduenerit, malum.

NON ſtatim poſt fluxum ortum hæc fiunt, ſicuti neque aliud quicquam eorum, quæ in ſequenti ſermone quibuſdam alijs ait aduenire, ſed cùm vel validior fuerit, vel diu perdurauerit. Defectus quidem animi, communis omnis immodicę euacuationis eſt caſus, conuulſio verò etſi non communis exiſtat, ad plurimas tamẽ conſequitur, & præcipuè ſi pars quæ patitur, neruoſa fuerit.

Menſtruis

LVII.

MEnſtruis largè fluentibus, morbi eueniunt: non fluentibus autem ex vtero morbi contingunt.

QVIBVSDAM medicis viſum eſt ex multitudine quidē plurimos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verùm Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non ſolum mulieribus, ſed etiam viris. Siquidē ad defectus conſequitur aliquando ſiccitas, aliquando frigiditas, aliquando vtrunque. Oſtenſum autem eſt, quod intemperaturæ quæcunq; tantam habent magnitudinem, vt poſſint iam lædere operationem, ſunt ex morborū genere. Verùm ſecūdúm hoc; neq; falſum, neque obſcurum eſt Hippocratis dictum. Quatenus autem largius quidē fluentibus mēſtruis ſimpliciter dixit fieri morbos, neq; ex vtero, adiecit: in non fluentibus autem, iſtud adiunxit, dignum eſt inquiſitione, nunquid ad antedictum vtrunque communiter retulerit hoc, ex vtero: an hoc ſolum ſit proprium non fluentium menſtruorum. Hoc autem ſcire exquiſitè; eſt impoſſibile,

niſi omnes nouerimus cauſas, quas vel plura quàm opus ſit, vel pauciora veniant menſtrua. Poſſibile eſt autem ſi ora vaſorum, quæ pertingunt ad vterum, vltra modum aperiantur,& ſanguis vel calidior, vel tenuior fiat,& totum corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur ſanguine, & ſi modum naturæ conuenientem ſua multitudine non exceſſerit: dum ipſum expellit ad venas,quæ in vtero ſunt, vt in fluxionibus accidit, poſſibile eſt inquam alias ad aliam partem immodicas fieri menſtruorũ euacuationes. Eadem verò menſtrua poſſunt fieri pauciora, vel quia venæ ferentes ad vterum menſtruam purgationem comprimuntur,vel obſtruuntur,propter craſſitiem ſanguinis vel lentorem, vel robur vaſorum vteri. adeò vt quod influit, non admittant.Quodcunque autem horum fuerit, neceſſe eſt proceſſu temporis ipſum vterũ pati aut ſimilem inflammationis diſpoſitionem,aut eryſipelati,aut ſcirrho, aut cancro:quibus denuo totum compatitur corpus. In immodicis verò euacuationibus nulla talis accidit vteris paſſio, adeò vt per com-

compatiendi rationem totum corpus vna laboret, quare ſit veriſimilius in ſola retentione menſtruorum dixiſſe Hippocratem morbos contingere ex vtero.

1 Vid.l.2.de nat.hum. t.1.

LVIII.

1 *Recto inteſtino aut vtero inflammationem patiente, & renibus purulentis vrinæ aduenit ſtillicidium, iecinoris verò inflammationem, ſingultus ſequitur*

QVANDO aliquis parum, & frequenter mingit: hæc paſſio, vrinæ ſtillicidium nominatur, & fit aliquãdo ex imbecillitate potentiæ retentiuæ veſicæ, nonnunquam verò ex acritudine vrinæ. Imbecillitas quidem fit propter intemperaturam, & aliquẽ tumorem præter naturam, acritudo autem vel propter renum paſsionem, vel quia talis ad ipſos venit ex venis ſuperfluitas ſeroſa percolata. Rectè itaque Hippocrat. inquit vrinæ ſtillicidium, recto inteſtino, & vtero inflammationem patiente, & renibus ſuppuratis aduenire. In recto quidem inteſtino & vtero per compatiendi rationem veſica patiente: in renibus autem purulẽtis,

Ff 3 purẽ

purè per veſicam euacuato. Hoc enim ſua acritudine mordens veſicam, excitat ad excretionem. In vteri autem vel recti inteſtini inflammatione, vicinitatis ratione pati veſicam eſt neceſſarium, vt quę & intemperaturam participet, & inflammationem, & præterea prematur atque anguſtetur à tumoribus præter naturam, qui in illis exiſtunt. Dictum autem eſt á me prius, ꝙ non ſimpliciter altera paſſio alteri ſuccedit, ſed ijs quæ magnitudinem habent iuſtam. Sic igitur & hepate inflammationem patiente ſingultus accidit propter neruorum cõmunicationem, non quidem ſemper, ſed quãdo ad maximam attollitur inflammationem.

1 Vid 1.7. aph. 17.

LIX.

1 *SI mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam inferne ſuffias: & ſi odor videatur per corpus ire ad nares & os, ſcito quod ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt.*

VERBVM ſuffias, materiam indicat, quæ naturam habet, vt ſuffiri poſſit, Thus videlicet, & Myrrham, & Styracem, & quę-

cunque

cunque aliæ calidam habēt temperaturam: & ſunt valde odorata. Vult enim ad totum fieri corpus ipſorum vim, vt cùm & os & nares attigerit, à muliere manifeſtè ſentiatur. In ijs igitur ſolis totum non peruadet corpus qualitas ſuffitorum, quibus durum eſt ac dēſum vteri corpus, cùm verò ſit tale, non eſt aptum ad conceptionem: ſicuti & paulo poſt ipſe inquiet, Quæcunque frigidos habent vteros & denſos, non concipiunt. Quod autem in ſine aphoriſmi ſcribitur. Scito quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt, indicat eius rei neceſſitatē. Sæpius enim vt permaneat genus, ad quod pertinet, vel dignitas ſacerdotij, vel regni, ſtudent ciuitates, vt prolem habeant virorum, ſeu mulierum eorum, in quibus ſolis genus conſiſtit: perinde vbi mulieres nō concipiunt, quæritur vtrius cauſa hoc accidat, vt facto diuortio mulieres concipiant: & hanc Plato in Theæteto innuit eſſe bonarū pronubarū artem. Totus artem ſermo dicatur paulo poſt, quando omnes exponemus qui ad ipſum pertinent aphoriſmos.

a Vid. l. 5. aph. 52.

LX.

SI mulieri vtero gerenti purgationes procedunt, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum.

VERBVM purgationes, numero plurali dictum, & procedant, quòd ſequitur, oſtendunt non paucum excerni ſanguinem, neque ſemel: ſed ſæpius, & multum. Nam ſemel aut bis paucus excernitur, ſæpius abſque hoc quòd fœtus patiatur. Cum verò nihil derelinquitur de multitudine purgationis menſtruorum, & ſeruat deinceps terminum circuituum per menſes, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum: ſiquidem fortis fętus, ad ſui alimentum abutitur illo, qui ex toto corpore ad vterum fertur. Verùm excretio, quæ grauidis fit, videtur ex venis, quæ in collo ſunt, exiſtere. Nam ab interioribus, quæ in cauitate vteri ſũt, loci pendent, quare nihil per illas poteſt in muliebrem ſinũ excerni.

LXI.

SI mulieri ceſſent purgationes, neque febris: neq; rigore ſuperueniente, & faſtidia cibi incidant: iudica ipſam in vtero habere.

DE ijs, quæ legitimé purgantur mulieribus,

bus, & quibus repentè ſine cauſa manifeſta ſupprimũtur purgationes, ſermonem fecit, docens nos ea quæ plurimæ mulieres ipſa experientia didicerunt. Cum enim faſtidiũ cibi patiuntur, menſtruis ſuppreſſis, tunc concepiſſe conijciunt. Fit autem faſtidium cibi eadem qua pica ratione, læſo ore ventriculi in mulieribus grauidis. Contingit autem & propter vitioſos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere: verum hoc cum horrore, & febre patiũtur, & his diſtinguuntur à grauidis.

LXII.

1 *QVæcunque frigidos & ſpiſſos vteros habent, non concipiunt. Et quæcunque prahumidos vteros habent: non concipiũt, extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunque ſiccos multum, & præcalidos. nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen. Quæcunque verò ex vtriuſque mediocrem habent temperaturã, ea fœcundæ ſunt.*

SI mihi liceret omnibus aphoriſmis ordinem congruentem apponere, non eſſem veritus paulo antea dictum aphoriſmum in huius locum trãsferre: vt finito ſermone

de

de purgationibus, de ipſis vteris, deinceps ſcriberetur, docente ipſo, quot modis mulieres ſteriles fiant. Primus igitur inter illos 2 eſſet aphoriſmus in quo dixit. Si mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam infernè ſuffias. Secundus autem hic præſens, cuius ſumma eſt, quòd bene temperati vteri ad conceptionem ſunt idonei: malè autē temperati, ſi parum de bonitate recedunt, difficulter concipiunt: ſi verò nimium, mulieres ſteriles fiunt, ita quòd ſimul etiam datur intelligi vnde viri ſint ſteriles: quod multos latet. Qui verò ea quæ dicta ſunt, diligētius conſiderat: primum quidem ſciet quam ob cauſam quidam viri omnino ſteriles ſunt, ſecundo autem loco poſtea de viris quidē ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, quòd ſemper generabunt, etiam ſi cùm mala habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quod cū ſolis iis qui contrariam habent, coeuntes, gignēt. Prius autem dicetur de mulieribus ſterilibus, quarum vterus ſtatim ab initio eſt malè temperatus, exuperante ſcilicet,
vel

vel vna primarum qualitatum, vel duabus: quemadmodum in commentarijs de temperaturis determinauimus, oſtẽdentes octo eſſe numero omnes intemperaturas, ſimplices quidẽ quatuor, quarum nunc Hippocr. meminit, compoſitas autem alias quatuor his ſimplicibus inuicem complicatas. Vbi igitur frigiditas immodica exuperat, adeò quòd vterus ſpiſſior efficiatur, anguſta quidem ſunt ſupra modum ora vaſorum, quæ ad ipſum pertingũt: mulieres verò ſteriles, nam neque ſecundæ poſſint adnaſci ad ora vaſorum: neque ſi hoc fiat aliquando, poſſit bene nutriri conceptus, vel enim nullo modo fiunt hiſce mulieribus purgationes, vel omnino paucæ, & hæ ipſæ vitioſæ, ſolo tenuiore atque aquoſiore ſanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facilè obſtruuntur, & propter natiuam anguſtiam; & quoniam magna ex parte hæ mulieres humorẽ aggregant pituitoſum, ſiquidem corpus totum ferè eſt vtero ſimile. Contingit autem & maris ſemen in talibus vteris refrigerari, niſi ſit natura calidiſſimum. De frigida itaq; temperatura Hippocrates fecit primum

men-

mentionem, inquiens. Quæcunque frigidos & ſpiſſos vteros habent. Non per Iouem volens ſimul coniungere in ipſis cum frigiditate denſitatem, veluti ſi ſiccitatem, aut humiditatem addidiſſet. Harum enim neutra ſemper cõſequitur frigiditatem, & propterea ipſi modo vna, modo altera adiungitur. Denſitas verò ex neceſſitate valde frigidos vteros comitatur, ob quam non poſſunt concipere, vt diximus. Quare ita ſermonem totũ huius aphoriſmi accipiamus: Quæcunque frigidos vteros habent, non concipient propter ſubſtantiæ ipſorũ ſpiſſitudinem. Cur verò ſpiſſitudo aduerſetur conceptioni, dicere prætermiſit, tanquam nobis potentibus intelligere. Et quæcunque vteros nimis humidos habent, non concipient. Extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra paluſtri, carealia ſemina. Et quæcunque ſiccos, ſiue præcalidos habent vteros, propter defectum alimẽti non concipient. Nam in ſiccis vteris tale quid accidit, quale vbi aut arenæ, aut argilloſæ terræ, aut petroſæ mandantur ſemina. In habenibus autem immodicam cali-

dita-

ditatem, quale vbi valde calidæ terræ ſemina committuntur. quemadmodum in æſtibus ſub Cane contingit. Sic quidem quatuor qualitatum Hippocrates meminit, ſingularum ſeorſum facultatem exponens: vt ſi quando inuicem miſceantur, manifeſta ſit earum commixtio. Poſt hæc autẽ inquit: Quæcunque verò ex vtriſque modicè temperatæ ſunt, fœcunditatẽ habent. Ex vtriſq; autem, non qualitatibus ſcilicet (ſunt enim quatuor) ſed ipſarum oppoſitionibus. Sicuti enim dictum eſt in libro de temperamentis, vna quidem eſt bona temperatura, ex moderata calidi, & frigidi cõmixtione: altera verò humidi, & ſicci, & fieri poteſt, vt ſit aliquis vterus ſecundum vnam quidem oppoſitionem bene temperatus, ſecundum alterã verò malè. Sed ne mulier concipiat, poteſt altera efficere intemperatura. Mulierem verò eſſe fœcundam, ſine ambabus bonis temperaturis eſt impoſſibile, Hippocrates igitur, ſicuti totum ſermonem ſuperiorẽ de mulieribus ſcripſit: ſic etiam nuper habitum de vteri intemperaturis, nihil tamen adiecit de viris: vel quia promptũ nobis ſit

ex

ex ijs, quæ dicta ſunt, eaſdem intemperaturas ad ſemen transferre: vel quia diſtulit ad ſequentia, ſed poſtea oblitus eſt. Quidam autem ſequentem aphoriſmum de maribus adſcripſerit, cuius eſt initium. Similiter & in maribus. Sed probatiſſimi aphoriſmorũ expoſitores aiunt ipſum, & ab Hippocratis mente: & modo elocutionis manifeſtè deficere. Et quidem ſecũdum proportionẽ illorũ, quæ de mulieribus ſcripſit, licet nobis ad viros tranſcendentibus dicere: ꝙ propter temperaturæ frigiditatem non bene ſemen concoquitur, atque ideo ſi mediocris quidem ſit intemperatura in ipſo, indiget vtero calido multum, ſi vero immodica ſit, omnino ſterile eſt: vel quod propter humiditatem rurſus neque concoquitur: & hoc etiam indiget, ſi modica ſit intemperatura, vtero calidiori ac ſicciori, ſi verò immodica, ſterile eſt. Eodem modo quod propter excedentem calorem ſemen ſit toſto ſimile. Ob ſiccitatem verò, quod vbi primum excidit, neque extendi poteſt: quod maximè ſit neceſſarium, ſi mulier debeat cõcipere. Oſtenſum eſt enim in ſermone de ſemine,

His

ꝙ niſi per vteri cauitatem parte plurima ſemen extendatur, mulierem non concipere. His veluti quibuſdã elementis à nobis adſtructis, deinceps dicamus id quod ab initio diſtulimus dicere, quod et à Platone in Theæteto proponitur. Inquit enim & hoc eſſe maximum opus obſtetricum, ſcire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem: (quod nunc in ſermone dictum eſt) & ſimul poſſe diſcernere qui viri ſint infœcundi, & quæ mulieres ſteriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum ſunt cauſæ, modicæ verò ſi ſint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres, ſi verò ſimilibus non concipient. Neque enim fieri poteſt, vt frigidum ſemen in vtero frigidiore ſit fertile, neq; ſiccum in ſicciore, & aliorum vtrunque eodem modo, ſed indiget ſemen quidem frigidius: vtero tanto calidiore quanto deficit ab optima temperatura; & humidius ſicciore: & in alijs eodẽ modo. Cognitio autẽ omniũ immodicarũ vteri intemperaturarum eſt quam paulo ante dixit Hippocrates in ſuffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim ſpiſſitudinis ratione non

per-

permittit vſque ad os & nares ferri aromatum exhalationem. Eodem modo & ſiccitas. Humiditas verò ſicuti ab ipſo dicta eſt extinguere genituram, ſic & aromatum qualitatem. Reliqua eſt vehemens caliditas, ſiquidem ea ratione qua vincit aromatum facultatem alterat atque corrumpit? ac propterea non permittit ipſa ſeruantia ſuã naturam ſyncerã, ad os & nares ferri Sufficiet autem in hiſce naturis ex ſuffitu aromatum cognitio. Si verò non poteſt hæc ſufficiẽter haberi, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inueſtiganda, hoc ipſum cognoſcentibus, quòd rara admodum eſt huiuſcemodi temperatura in mulieribus, ſiquidem fœmina eſt mare frigidior. Vnde ob hoc ea quam facit Hippocrates ex aromatum ſuffitu dignotio, in ſterilibus mulieribus vtiliſſima eſt; vel quia omnis; immodica intẽperantia iſti ſubijcitur, vel quia rariſſimẽ vna ipſam ſubterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent & nigræ & hirtæ: ita quòd ex his ſignis percipitur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatum,

Vid.

1 Vid.l.primo de nat.hum.t. 11.
2 l,5.aph.59.

LXIII.

SImiliter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus extra fertur,ita vt ſemen non tranſmittat ad os, vel propter ſpiſſitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non concaleſcit, itaque in eo loco concreſcit: vel propter caliditatem hoc idem accidit.

QVI hunc interpoſuit aphoriſmum, ne proprias quidem voces intellexit. Nam cũ profiteretur eundem de viris ſermonem ſe facturum,ſicut HIppocrates de mulieribus ſcripſerat,non adimpleuit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis feciſſet mẽtionem,oportuit hunc etiam quatuor in maribus,vt nos fecimus, in medium adduceret:verùm non ſic iſte : ſed primum quidem ſtatim damnat corporis raritatem.quæ in mulieribus fuit prætermiſſa. Deinde,de eius quidem ſermo,ſi ipſe ſeorſum diligentius examinetur,verus deprehendetur. Videntur ſiquidem viri multi habentes rarum corpus,ſemen tamẽ habere fœcundiſſimũ,

neq; id mirum. Raritas ſiquidem corporis in calidioribus atque humidioribus prouenit temperaturis, quæ plurimo ſemine & fœcundiſſimo abundant. Nam & materiã habent ex qua ſermo generatur, copioſũ, & vim à qua concoquitur. Vaſa autem ſeminaria ſuo robore expreſſum ſemen extra iaculantur nec ſpiritus eſt, qui propellit, ſiquidẽ ſubſtantia ſpiritualis cum humore permiſcetur ſeminis, quæ & ipſa indiget exprimentibus. ſicuti & humor: qui tantum ſiccum ſuperexcedit, quanto & celerius extrã eijcitur, & ad longius ſpatium defertur. Hæc igitur ſunt ab eo ignorata, qui aphoriſmum adiecit, & præterea cùm ait humorem propter ſpiſſitudinem non exire foras: Si enim alium humorem à ſemine dicit, ſermo delirus eſt. Si verò ait ſemen propter corporis totius ſpiſſitudinem non exire foras, ignorat omnino quæ ſit ſtructura inſtrumentorum, quæ ſeminaria vocantur, melius enim fuerat ipſorum cauſari anguſtiam. Et quidem id quod deinceps eſt dictum, vſq; ad aliquid verum, nõ habet id quod ſequitur, intelligibile. Nam quòd propter temperã-

peraturæ frigiditatem ſemen non concaleſcat,ac propterea fit ieſfœcundum, verum exiſtit. Quòd autem concreſcat in eo loco, ſuperfluò adiectum eſt,prçter id quòd neq; locus ab ipſo explicatur,ſed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id verbum, nunc:ad ea quæ prius dicta ſunt. habet relationem. Sed hæc quidem parua ſunt:qui verò circa finem error,eſt magnus, cùm dicat propter ipſius caliditatem hoc idem euenire;nam manifeſtè ad illud, quod antea dictum eſt,ſermo iſte refertur. Dictum autem antea fuit, quod propter frigiditatem non concaleſcat in eo toco. Quare propter calorem oportet intelligere non concaleſcere, ſed concreſcere in vaſis ſeminarijs ſemeu. Hoc autem eſt apertè abſurdum. Nã terreri aut aſſari,aut tale aliquid ſemẽ pati propter calorem,rationem habet: non concaleſcere autem, eſt omnino perabſurdum.

LXIIII.

Ac dare caput dolentibus,malum: malũ verò & febricitantibus, & quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis: malum autem, & quibus in febribus acutis

 bilioſæ

bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Conuenit autem tabidis dare, qui non valde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis, ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit, & præter rationem conſumptis.

QVOD lac facilè alteretur, & quòd duplicem habeat alterationem: quando in multo verſatur calore, ſtatim in nidorem abiens; quando autem pauco, cito aceſcens. tibi licet perdiſcere partim ſtatim cum ex mammis excidit, ad ignem elixanti: partim ipſum iacere per ſeipſum permittēti. Nam dùm coquitur in nidorem fit abitio: neglecto autem, acor omnino aduenit: vel citius, vel tardius. Sic autem & in tanis: ſi non bene concoquatur, in quibuſdam aceſcit, in quibuſdam autem nidorem concipit, in ventriculo quidem frigidiore aceſcit, in calidiore verò nidoruleutus euadit. Lac quidem quod bene concoquitur nutrit, & bonos facit humores: dum verò concoquitur nutrit, & bonos facit humores: dum verò concoquitur, attollit hypochondria, & ferit caput. Hos effectus & paſſiones in

ſanis

ſanis etiam videbis. Verùm quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ ſemper quidem experiri volentibus manifeſtantur: & poſſunt etiam arte experientiam cognoſci. Vbi enim in ijs qui integra ſanitate fruuntur, videmus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non eſt difficile intelligere, quod ijs qui iam caput do lent, vel ſuſpenſa habent hypochondria, ſit inimiciſſimum. Recte autem dixit hypochondria ſuſpenſa, licet dicere potuerit inflata & flatuoſa. Neque etiam hæc ſola lac poteſt offendere, ſed & alia omnia quouis modo ſuſpenſa, propter aliquam talē qualis eſt inflammatio, vel eryſipelas, vel ſcirrhus, vel œdema, paſſionem. Adhuc autem magis ſi abſceſſus nondum ſit in hypochondrio diruptus, lac ijs eſt inutile. Hæc itaque omnia per vnum verbum oſtendit Hippocrates, inquiens: hypochondria ſuſpenſa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia ſunt ab inflatis, & diſtentis, flatuoſa tamen ac ventoſa ſunt hæc quoque. Maior autem offenſio eſt hypochondrijs diſtentis, minor verò murmurantibus: ſed tamen

neque his eſt vtile lac. Aceſcit enim in ipſis. Serum tamen lactis ſale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus: & iuuantur citata ipſis aluo. Et ſitientibus malũ inquit lac eſſe. In nidorem abit enim in ipſis, ſiue natura ſitierint, ſiue ex aliquo tempore ſitis aduenerit. Et quidem quibus bilioſa deijciuntur, ijs dicerem lac nidorulentum eſſe. Non minus autem & ijs qui talia euomunt. Nam in vniuerſum didicimus, quòd celerrimè ab omnibus cauſis calidis lac in nidorem conuertitur. Rationabiliter itaque ijs qui acutê febricitant, nocet. Et mihi videtur ſermo melius in hunc modũ ſe habere, Malum autem & quibus bilioſæ deiectiones, & acutis febribus. Neq; enim vtriſque ſimul iunctis tantummodo noxiũ eſt lac, ſed ſeorſum in alterutro. His igitur paſſionibus lac plurimum aduerſatur. Vtile autem eſt ijs quæ ſequuntur ab Hippocrate ſcripta in hunc modũ. Conuenit autem tabidis non valde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligendum, autem eſt ipſum ita nominare illos, qui tabem ex vlcere pulmonis patiantur.

tur, de cæteris autem marcidis deinceps dicet verbis illis quorum initium eſt. Et in febribus paruis. Commune autem in omnibus qui lacte indigent, quòd cibus bonū generans ſuccum, & qui citò per venas diſtribuatur, illis eſt neceſſarius. Neque mirandum eſt ſi lac dicimus bonum ſuccum generare, cùm tamen quid habeat flatuosū. Nam in vniuerſum, bonum ſuccum generare dicimus quæcunque poſt coctionem ad bonum humorem tranſmutantur, hoc eſt ad ſanguinem: hic enim humor eſt nobis amicus. Cur autem cum dixiſſet. Conuenit autem tabidis, adiecit.. Non valde multum febricitantibus: mihi videtur dignum inueſtigatione non parua: nam ſufficiebat etiam ſine valde dicere. Nunquid ſolis multum febricitantibus lac non exhibet: ſolis ijs qui non valde multum febricitant exhibens? an ab aliquo adiectum fuit verbum, valde, ſicuti & plæraque alia? Hæc itaque quiſpiam per otium inquirat. Sciat autem à nobis addiſcens, lac multum febricitantibus dādum non eſſe Miror autem quomodo in illis quibus lac dari iubet: aſcripſit, ſi nullū

ex ſupradictis affuerit: quod fuit à breuitate aphoriſtica alienum, id enim erat ex ijs, quæ prius dixerat, cognitum etiam hoc non adiecto: quòd dandum eſt tabidis, & præter rationem extenuatis lac, niſi caput doleat, aut hypochondrium intumuerit, aut bilioſæ ſint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipſis adſit. An non ſimpliciter, neq; ſemper ſeruare breuitatem videtur Hippocrates, ſed in quibus magnum alquod periculum imminet ſi negligentius quod ab ipſo docetur, audiatur, in his bis terve repetere eadẽ non veretur.

LXV.

QVibus tumores in vlceribus apparent, nõ admodum conuelluntur, neq; inſaniunt verùm his euaneſcentibus derepente, quibuſdam à tergo, conuulſiones & tetani fiunt, quibuſdam ante, inſania, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſti-norum, ſi tumores ſunt rubicundi.

OMNES præter naturã tumores Hippocrates οἰδήματα nominat: comprehenſis videlicet etiam phlegmonis. Quanquam hoc ipſum nomen phlegmones apud vete-

res

res omnes magis dephlogoſi dicebatur: etiam ſi ſine tumore conſiſteret. Quod igitur dicitur, tale eſt: Quibus tumores vlceribus adueniunt, non admodum conuellantur, neque inſaniunt. Hoc autem indicio eſt quod nonnulli quidem ob ipſa conuelluntur & inſaniunt: ſed raro hoc accidere: quãdo videlicet magnitudinem eximiam, vel malignitatem aſſumpſerint. Si verò tumores derepente euaneſcant conuulſiones ac tetani, quando in partibus poſterioribus, hoc eſt in dorſo vlcera fuerint. Quæ verò deinceps dicuntur, ſi in partibus anterioribus fuerint, conſequi dicit. Poſteriora ſiquidem neruoſa ſunt, anteriora venoſa, atque arterioſa. Quando igitur ab vlceratis partibus humor qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem ſe contulit, in partibus quidem neruoſis poſterioribus, conuulſiones fient & tetanì (nam hæ ſunt neruorum paſſiones) in anterioribus verò, inſania, ſi feratur ad caput: lateris autem dolor ſi ad thoracem humor conuertatur. Sæpius verò & hi ſuppurantur, ſi humor non diſſoluatur. Difficultatem verò inteſtinorum fore, inquit,

inquit, ſi tumoribus rubentibus tranſmutatio repentè fiat: illam quidem inteſtinorum difficultatem, ſanguineam nominant, quæ eſt ſanguinis euacuatio per inteſtina abſq; exulceratione. Quòd igitur ſi vel in dorſo, vel in partibus anterioribus illi oppoſitis contigerit aliquando tumores derepente euaneſcere, in tales ægri incidũt paſſiones, non vidimus: non tamen ipſe nobis Hippocrates manifeſtauit, ſi de his partibus ſolis loquatur, an ſimpliciter de omnibus, ita quòd etiam membra extrema hoc ſermone comprehendantur, In tibijs enim, non ſunt in partibus anterioribus muſculi in chordas validas deſinentes In femore verò, in partibus genu anterioribus magnam videmus chordam: ob quam per compatiendi rationem: rationabile magis eſt fieri conuulſionem, quàm in aliquo muſculorum, qui ſunt in partibus femoris poſterioribus. Sũt enim omnes carnoſæ. Quare non verum videretur id quod vniuerſaliter dicitur: q᷑ in partibus tantum poſterioribus accidunt conuulſiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri non in cruribus ſolis, ſed etiã

in

in manibus, fortè quoniam hæ partes omnes è directo ſunt dorſalis medullę. Naſcũtur autem ab hac, & membrorum extremorum nerui, & dorſalium muſculorum.

LXVI.

1 *SI in vulneribus fortibus & prauis tumores non appareant, ingens malum.*

POTEST quidem & vltimo verbo aphoriſmi. malum, adiungi ingens: poteſt autem & priori parti aphoriſmi. Fiet enim ſermo talis. Vulneribus prauis exiſtentibus: ſi tumor non appareat. ingens eſt malum: Vel talis, Vulneribus prauis exiſtentibus, ſi tumor ingens non appareat, malum. Poteſt etiam de vtroque verbum ingens, communiter dici, ac ſi ita dixiſſet: Si vulneribus prauis exiſtentibus, tumor ingens nõ appareat, ingens eſt malum. Melior verò & tribus ſermonibus meo iudicio eſt talis: Si vulneribus prauis exiſtentibus, tumor non appareat, malum eſt ingens. Dictum autem & antea eſt, quòd œdema generaliter dicitur de omnibus tumoribus pręter naturam. Vulnera autem praua dici exiſtimandum eſt, quæ ſunt in capitibus, ſeu finibus muſculorum,

lorum, & maximè neruoſorum, Nam in capitibus muſculorum, muſculis nerui adnaſcuntur, ex finibus autem chordæ oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes tumores derepente euaneſcentes, ita nunc cùm nullo modo adueniunt vulneribus prauis. Nam in his ſuſpicio eſt, quod humores ad vulnera defluentes ad partes principaliores tranſmutentur. Et hoc in illis præſertim fieri vulneribus eſt exiſtimandum, in quibus adeſt quidẽ dolor, & propter ipſum omnino aliquid influit. à medicis autem reprimitur valde infrigidantibus aut adſtringentibus medicamentis: ſicuti ſi dolor abſit neque fluxio mouetur. Maximè autem dolores patiuntur partes neruoſæ, quæ medicinas calefacientes atq; exiccantes deſiderant.

1 Vid. l. 2. epid. ſect. 3.

LXVII.

Molles boni, crudi verò mali.

HIC ſermo pars eſt antecedentis docente Hippocrate omnes tumores quicunque molles ſunt, bonos eſſe: contrarios verò prauos. Propriè autem molli opponi

tur durum atque renitens. Hippocrates verò crudum ipſum nominauit. Neque enim fieri poteſt, vt ſit tumor renitens bene concoquente membri natura humores ad ipſum confluentes.

LXVVIII.

1 *DOlenti parte capitis poſteriore: in fronte recta vena inciſa prodeſt.*

NON ſolum ſtudet Hippocrates vbi ſit opus euacuare, ſed etiam cum auerſione. Auerſio autem ad contraria fit ſecundum longitudinem quidem ſupra infraque, ſecundum latitudinem verò huc illuc, hoc eſt ad dextram & ſiniſtram, ſecundum profunditatem verò, ad anteriora & poſteriora: In doloribus itaq; partis capitis poſterioris, cum auerſione euacuatio ex fronte & et: ſicut & in anterioribus, ex occipite. Sic enim diuturnæ oculorum fluxiones ſæpius ſanatæ ſunt, ex occipite, ſanguine miſto, vnà cum cucurbitulæ vſu.

1 Vid. l. 5. epid. com. 2. t. 27.

Rigores

LXIX.

R*Igores incipiunt, mulieribus quidem ex lumbis magis & per dorſum percurrunt ad caput, ſed & viris parte corporis poſteriore magis quàm anteriore, veluti ex femore & cubito. Sed & cutis rara: indicio autē eſt pilus.*

RIGORES omnes incipiunt quidem cum ſenſibili frigore: parationes autem non ſolum ad ſuſcipiendam, ſed etiam ſentiēdam frigiditatem, ſunt dorſi partes: quare non abſq; ratione hinc rigores inchoant, & hoc citius, euenit mulieribus: quoniam foemina eſt natura frigidior atque imbecillior. Recurrit autem hic rigor incipiens ad principium neruornm, ſcilicet caput, celerrime facta per ſpinalem medullam compaſſione: quoniam & ipſa natura frigida eſt, ſicuti & cerebrum: & propter ſubſtantiæ mollitiem ſimiliter facilè alterationem ſuſcipient. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent quam partes poſteriores temperaturam, & horum argumentum ſumit ex cutis raritate: huius verò ipſius rurſus ex pilorū mul-

multitudine. Dictum autem a me eſt de generatione pilorum ſufficienter in commentarijs de temperaturis.

1 Vid.l.2.epid.ſect.3.& l.6. epid. com. 3.t.19.l.de rig. c.6.

LXX.

1 *A Quartanis capti, non admodum à conuulſionibus capiuntur. Si verò prius capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur.*

QVÆ quidem fit ex euacnatione conuulſio, acutiſſima eſt, & pernicioſiſſima; quæ verò ex repletione partium neruoſarũ, qualis in morbo comitiali, neque acutiſſima, neque ſimiliter periculoſa. Meminit autem Hippócrates nunc non de tali conuulſione. nam verba capti & capiuntur longitudinem temporis oſtendunt. Hanc itaq; conuulſionem quartana non ſolum prohibet fieri, verum ſi fieri anticipauerit, ſoluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitoſis, qui partibus neruoſis inferti ſunt. Cum verò horum humorum duplex ſanatio fit, excretio ſcilicet & coctio, ambas habet quartana; excretionem quidem ex rigore,

(hæc

(hæc enim ſola agitatio ſufficiens eſt craſſum excernere humorem) coctionem verò, caloris ſebrilis ratione, qui rigorem conſequitur.

1 Vid. l. 6. epid. com. 6. t. 7.

LXXI.

1 *Quibus cutes circuntenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur: quibus verò laxæ, & raræ: cum ſudore moriuntur.*

MORITVRI, qui quidem ſqualidas, duras, & ſiccas habent cutes & extenſas, ſine ſudore moriuntur: quando verò contrario, laxas videlicet, & molles, & raras, cum ſudore moriuntur. prioribus ſiquidem humiditas vel omnino deeſt, vel cuti: alijs verò ineſt & cuti.

1 Vid. l. 2. epid. ſect. 2.

LXXII.

Qui regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt.

VNIVERSOS ab ipſo nunc dici eſt exiſtimandum illos qui in ventre colligunt multitudinem venti flatuoſi, qui vel per ructus vel flatus excernitur, vel remanet, & extendit quæ inibi ſunt: Fit autem hoc

non-

nonnunquam quidem ob debilitatem, & partium ad ventrem attinentium imbecillitatem, nonnunquam verò ex pituitoſo & frigido humore. Hi itaque qui propter pituitoſum humorèm ventoſi ſunt, contrarij ſunt regio morbo laborantibus, vtpote biliofis. Quare hi nunquam ex humoris exuperantis natura ventoſi fierent. Contingit autem ipſos ob partium imbecillitatem fieri aliquando ventoſos. Quare ſermoni adiecit. Non admodum perpetuitatem pronunciato adimens, oſtendens autem maiori ex parte quod prius dixerat, fieri. Neque enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad ventrem attinentium imbecillitatem.

GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.
LIBER VI.
Interprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

I.

1 *IN longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non erat: ſignum bonum.*

LÆVITAS inteſtinorum eſt velox exitus eorum, quæ comeduntur atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Si quis verò vellet breuiorem afferre definitionem, diceret eſſe carentiam coctionis, cùm neque ſecundum conſiſtentiã, neque ſecundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem, in ventriculo facta

cta fuerit mutatio ciborũ. Tale autẽ nomen hæc paſſio ſortita eſt, exiſtimãtibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsã propter intrinſecæ ſuperficiei inteſtinorum læuitatem, ob quam cibos in eis contentos, non amplius retinent, vt cùm ſuam ſeruarent ſibi à natura inditam aſperitatem, retinebant. In pluribùs itaq; alijs, qui primi nomina rebus impoſuere, ſunt collaudandi: non tamen in læuitate inteſtinorum viros accepto, qui ignorauerint ꝙ ipſius ventriculi proprium eſt cibos ample cti, ac ſe circunſtringendo, certo tempore retinere, & poſtea ad inferiora demittere. Et ſicuti in veſica fit vrinæ ſtillicidium, non expectante, vt illa colligatur, ſed ſtatim tan quam mordentem aut aggrauantem expellente: ſic & in ventriculo veloces exitus. Hæ enim ſunt omnium excretionum cauſæ: quaſi illi ſciuiſſent, qui primi hanc paſſionem læuitatem inteſtinorum nominarũt, talem de læuitate opinionem abieciſſent, & vice eius, totius ventriculi atque inteſtinorum imbecillitatem in cauſa poſuiſſent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis

aſſumptis, ipſos confeſtim excernunt. Fieri autem poteſt aliquando, vt à quorundam humorum mordacitate in ſuperficie exulceratis fiat hæc paſſio, etſi ipſæ vires non multum patiantur. tunc enim erit neceſſarium, vt permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem ſentiant, atque ideo illos propellant, atque à ſeipſis citiſſimè emittant: hoc autem in omnibus partibus facto, velocitas exitus ſubſequetur, & nullum fiet initium coctionis. Verùm tali inteſtinorum leuitati cuiuſdam morſus inerit ſenſus. In illa verò quæ accidit propter vētriculi atq; inteſtinorum imbecillitatem, abſque vllo doloris ſenſu fiunt deiectiones. Differt autē hæc non parū ab altera lienteria. Quæ enim fit, humorum acritudine *totius* ventriculi atque inteſtinorum *abraſa ſuperficie*, ceſſante humorum malignitate, ſtatim ſanatur cibis ac potibus, qui vim denſandi habent. Quòd ſi longiori tempore perſeueret, in alteram paſſionem, quæ dyſenteria, ideſt difficultas inteſtinorum nominatur, tranſmutatur. Quæ autem potentiæ retentiuæ ſequitur imbecillitatem. omnino quidem fit

fit ex intemperatura, ſed vel ipſorum corporum, quæ iam habitum quendam non facilem ſolui contraxerunt, eſt diſpoſitio, vel propter humorem aliquem, qui in ventriculo atque inteſtinis continetur, euenit: ex quibus humoribus vnus eſt pituita. Vnde & acidos ructus, qui tali paſſione laborant, habent, quos Græci ὀξυρεγμίας nominant: qui ſine aliqua pituita quandoque in ventriculo frigidiore fiunt: & quibus leuitates inteſtinorum ex frigiditate ortum habent, eos etiam inuadunt acidi ructus, ſed progreſſu temporis ceſſant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem atque aucta paſſione, ne hoc quidem: In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam veluti initium coctionis, & propter hoc non ſortitur effectum. Nos verò didicimus imperfectas coctiones ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: ita neque vlla ab initio fit ſecundum qualitatē mutatio, itaque neque ructus acidi, niſi pituita præſertim acida in ventriculo abun-

det. Propterea Hippocrates non ſimpliciter dixit bonum eſſe ſignum acidos ructus in leuitatibus inteſtinorùm. ſed primum quidem in longis adiecit: quaſi cùm incipientibus, vt dictum eſt, ſępius vnà eueniāt: deinde vbi prius non fuerint, inquit: Quæcunque enim à pituita ventriculum refrigerante fiunt leuitates inteſtinorum, ſemper cum ipſis ſunt acidi ructus, velut ſymptoma quoddam. Illis igitur, quæ neque adhuc incipiunt, neque ex pituita fiunt, non inſunt acidi ructus quòd ſi aliquando fiant, ſignificant tantiſper cibum in ventriculo retineri: donec principium mutationis accipiat, & naturam ſuorum operum reminiſci. Et iam, vt arbitror, ſatis implexe videtur expoſitoris officium. Si quis verò eorū, quæ dicta ſunt, vult capita omnia ſcientificè diſcere: in tractatu, qui de potentijs naturalibus inſcriptus eſt, non paucas habet de ventriculi viribus demonſtrationes: in cauſis autem accidentium. de omnibus quę

2 velociter excernuntur. Quoniam verò Eraſiſtratus in ſecundo de ventriculo mentitus eſt de medicis ſe ætate ſuperioribus,

tur-

turbauit autem atque confudit inteſtinorũ læuitatis notionem : melius mihi viſum eſt hæc ſuperaddere, & primum ipſius Eraſiſtrati verba ſubſcribere, quæ ita ſe habent, De ea quæ læuitas inteſtinorũ nominatur, eſt dicendum:quam priores medici in tres partes diuiſerunt, in difficultatem inteſtinorum,in leuitatem inteſtinorum, & tenſionem, & quidam in ijs quæ excernuntur, differentias conſiderantes paſſionis, atque dicentes. Quando enim ſanguinolenta, atque mucoſa exeunt,quę á ventriculo fuere concoctã, tunc difficultatem inteſtinorũ nominabant. Si verò exeuntia ſunt cruda, mixta autem ſanguinolentis atque mucoſis, læuitatem inteſtinorum vocabant. Cùm verò bilioſa mixta cum ſanguinolentis atq; mucoſis excernuntur, tineſmum, paſſionem appellant. *Hæc* igitur Eraſiſtratus inquit, neſcio qua ductus opinione, adijciens crudis excrementis mucoſa ac ſanguinolenta. Hoc enim nullus appoſuit, neque eorum qui eius ætate claruerunt medicorum veluti *Ph*ilotimus, Erophilus, Eudemus; neque eorum, qui poſteriores fuerunt vſque ad

Archigenis ſectatores : ac ne quidem quos
ipſe citat, medici ſuperiores, hoc eſt ipſo
3 Eraſiſtrato ſeniores. Diocles ſiquidem
in libro de curatione cauſæ paſſionis, ſcri-
bit in hunc modum: *Tertia fit magna ex par*
te ex difficultate inteſtinorum. Vocatur au-
tem læuitas inteſtinorum, ad quam ſequi-
tur deiectio humida, ac ſpumoſa, & cruda,
& multa, & citò poſt cibum aſſumptum, ac
potum. Praxagoras autem in ſecundo de
aſſidentibus, inquit: **Inteſtinorum læuitate**
laborantibus, quoniam lubricum eſt inteſti
num, ieiunum præſertim, neceſſe eſt citò ci-
borum fieri deiectiones. Poſt hæc deinceps
quod neceſſarium ſit citò exeuntia eſſe om-
nino cruda. Praxagoras ſcribit; maximam
quidem paſſionis proprietatem in cita po-
nens deiectione: quòd verò cibi omnino
incocti permaneant, hoc vnum faciens ex
iis quæ neceſſariò conſequuntur. Neque
enim quia omnino incocti permanent cibi,
ideo citò deijeiuntur: ſed quia citò deijciun
tur, idcirco nullam habent coctionem:
atque ideo nos, & alij medici plurimi, citã
ciborum nullam habentium coctionem,
deic-

deiectionem dicimus eſſe læuitatem inte-
ſtinorum. Sic etiam de ipſa videntur ſenti-
re & alij medici antiqui. Nam & in lib. de
paſſionibus Hippocratis, ſiue eius ſit liber,
ſiue Polybi eius diſcipuli, hæc de læuitate
4 inteſtinorum ſcripta inueniuntur: Cibi
deijciuntur imputridi, humidi, abſque do-
lore corpus autem extenuatur. Liquet verò
fuiſſe morem antiquum iſtorum virorum,
vocare imputrida, quæ nos incocta nomi-
5 namus. In libro autem de victu ſalubri,
qui etiam & ipſe Hippocrati adſcribitur
(licet qui adulterinum cenſent, nonnulli
ad Ariſtonem, nonnulli ad Philiſtonem,
quidam ad Pheſtam referant) ſcribuntur
6 hæc verba. Patiuntur nonnulli talia,
cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non
propter morbum, veluti leuitatem inteſti-
norum: neque aliquem ipſis affert dolorem.
Hi quidem viri omnes Eraſiſtrato fuerunt
ſeniores. Mille autem alij, quos dixi omnes
qui Eraſiſtrati ætate viguerunt in eandem
ſententiam de inteſtinorum leuitate ſcri-
pſerunt. Quare neſcio qua cauſa ductus
de priſcis hominibus mentiatur, illos in-
quiens

quiens arbitrari in leuitatibus inteſtinorum ſanguinolenta atque mucoſa cibis incoctis commiſceri.

1 Vid. l. 6. epid. ſect. 2,
2 l. de ven. ſect. con. Eraſ c. 4.
3 l. 3. de loc. affec. c. de melan.
4 l. de affection vbi de lient.
5 l. 3. de dieta hum.
6 l. 3. de dieta.

I I.

1 *QVibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur; quibus verò contraria, ſalubrius degunt.*

IN ſiccioribus natura temperaturis, nulla omnino ſuperfluitas manifeſta, neque ſenſibilis per nares effluit ex cerebro, ſicuti neque per cutem ſudor: ſed illa quæ à medicis difflatio occulta nominatur, excremen ta extenuata per modum vaporis euacuat. Humidioribus verò naturis ſenſibiles fiunt ſuperfluitates, præſertim cerebri, quoniàm eſt natura frigidius. His verò eiſdem genituram: hoc eſt, ſemen ipſum, ait eſſe humidiorem; ſicuti in ſicoioribus aquoſa humiditate

ditate conſumpta, craſſius ac ſiccius eſt ſemen. Eos igitur qui ſunt humidiores, ſiue ſecundum cerebrum tantum, ſiue corpus vniuerſum: non contingit ſalubrem vitam omnis expertem noxæ traducere, verum continuo deſtillationibus ex parua occaſione capiuntur: & ſi ſuperfluitas eis ad inferiora per palatum deſcendat, partes ſubiectæ offenduntur, fauces, guttur, aſpera arteria, pulmo, gulæ, ventriculus. Tuſſes itaq; in ipſis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditateſque, & ventris profluuia. eſt neceſſarium; nonnunquam verò & difficultates inteſtinorum, quando quod deſtillat, falſum quodammodo fuerit. Dixit autem & ipſe de his in libro de aquis. de aere, & de locis, ſicuti & in libris de morbis ac paſſionibus.

ɪ Vid. l. 6. epid. ſect, 2.

III.

1 *IN longis difficultatibus inteſtinorum, cibi faſtidium malum, & cum febre peius.*

DIFFICVLTATES inteſtinorũ fiũt quidẽ ex humoribus acribus, ſunt autẽ inteſtinorum exulcerationes primum quidẽ

ſumma

ſumma ſuperficie abraſa progreſſu autem temporis: profundiora omnino habent, & putrida vlcera: quo maximè tempore etiã ventriculus ipſis compatiens, non bene concoquit: qua offenſione magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, ſunt cibum faſtidientes, hoc eſt inappetentes. Sunt quidem & ab initio nõnunquam cibum faſtidientes propter malos humores fluentes ab hepate, à quibus diximus abradi inteſtina, præſertim cùm hi amaræ bilis naturam habuerint. Nã pars eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur. In longis verò difficultatibus inteſtinorum cúm hic caſus euenerit, mortem quandam ipſi aduenisſe ventriculo compatiendi ratione ſignificat, in qua omnino interijt appetentia, opus ad vitam neceſſariũ. Si verò vnà cum inappetentia febris aduenia difficultati inteſtinorum duorum alterum eſt, vel putredo aliqua eſt circa vlcera, vel magna inflammatio, atque ita, vt dictum eſt, toto patiente ventriculo, ægri ſe habent exitialiter.

ɩ Vid. Hippocr. l. de aere, aqu. & loc.

l. de morb. l. de affect. & l. 6. epid. ſect. 7.

IIII.

1 *VLcera circunglabra, praua ſunt.*

QVANDO videris pilos defluentes à circuniacentibus vlceri locis, vel cutem ſquamulas è ſumma parte dimittere: ſcito ijs, qui ita ſe habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus erodunt: Cùm enim radices pilorum corrumpant: non permittunt lòca vlcerata ad cicatricem peruenire.

1 Vid. Hippocr. l. de morb. l. de affect. & l. 6. epid. ſect. 7.

V.

DOlores laterum, pectoris, & aliarum partium ſi multum differant: ſunt conſiderandi, perdiſcendum.

CONSIDERARE oportet non modo locum dolentem qualiſnam ſit, ſed magnitudinem doloris in eo, quanta ſit. Hoc autem confert, & ad loci patientis dignotionem, & ad præcognitionem eorum, quæ circa ægrum futura ſunt, & præterea ad curationis inuentionem. Vt ſi in lateribus magnus fuerit dolor, primum hic eſſe non poteſt

teſt quin membrana, quæ ſubcingens nominatur, patiatur: ſecundo autem neque abſque periculo eſt: deinde & maiore in-
1 diget curatione: ſiquidem ad clauiculã dolor pertingat, venæ ſectione: ſi verò ad hypochondria, purgatione: quemadmodũ ipſe in libro de victu acutorum edocuit. Si verò mediocris fuerit dolor, & præterea nõ pungat, vt qui in membrana ſubcingente eſt, neque ad clauiculam pertingat, aut hypochondria, poteſt carnoſis coſtarum partibus patientibus fieri, atq; ideo neque eſſe periculoſus, neque magno auxilio indigere. Sic & in ſingulis alijs partibus doloris
2 magnitudo eſt conſideranda, veluti ſi renum pars carnoſa patiatur inflammationem, dolor eſt grauis. quemadmodum ipſe inquit in Epidemijs, ita illum nominans, qui veluti cuiuſdam ponderis loco incumbentis inuehit ſenſum. Alijs verò partibus quæ ſunt in rene, patiẽtibus: dolor ſentitur acutus. Appello autẽ alias partes tunicam hunc obtegentem, & ventrem eius interiorem, & eas quæ ad hunc terminantur arterias ac venas: ac præterea productiones vaſorum

ſorum vrinariorum. Sic ſe habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnoſa inflammationem patiēte, grauis fit dolor. Tunica verò circunducta, vel vaſis, acutus; & ipſius doloris acuti quantitas maior aut minor cauſæ facientis affert indicium: humor ſiquidem bilioſus & acris dolorem auget, ſic & ſpiritus flatuoſus non habens exitum. hebetat autem pituitoſus. Non ſolum autē magnitudo qualitatis, aliquod nobis dat doloris indicium, ſed etiam quātitatis. Augetur enim cuiuslibet cauſæ efficiētis opus, eius aucta ſubſtantia. Si itaque vniuſcuiuſq; doloris volens à nobis magnitudinem conſiderari, hunc aphoriſmum ſcripſit *Hippocrates*: ſufficiēter ipſius vſum expoſuimus. Si verò nō ſolum magnitudinem dolorum fuiſſe conſiderandā, ſed generalius quoddā ac veluti vniuerſalius oſtendit, conſulens nobis omnes effatu dignas dolorum differencias inſpicere: maiorem adhuc ex eo fructum vtilitatis percipiemus. Fiet enim huiuſcemodi ſermo: Non ſimpliciter partium dolorem conſiderare oportet: neque arbitrandum eandem eſſe in omnibus diſpoſitionem:

tionem: veluti ſi prius quidem Dion, poſtea verò Theon coſtam doluerit, non eodem modo vtrnmque ſe habere exiſtimandum, ſed conſiderare oportet nunquid maximè inuicem in dolore differant, an quodammodo ſimiles exiſtant. Fit autem ex duobus perſpicuum, ex doloris ſpecie, & ex vehementia. Ex ſpecie quidem, ſi pungenti ſimilis vel tendenti t vel torporem inducenti, vel grauanti, vel lancinanti, aut rodenti, vulneranti, vel cõtinuus, vel cum intermiſſione, vel æqualis, vel inæqualis. Secundum autem vehementiam, quis ſit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea ſecundum magnitudinē differentia in doloribus dicebatur: Conſueuere ſiquidem medici verbo abutentes, omne vehementius, maius nominare, ſiue ſit ſecundum qualitatem, ſi ſit ſecundum quantitatem. Quare neque ceſſant febrem magnam vel paruam vel mediocrem omnes nominare, quæ ſuam habet in caliditate ſubſtantiam. Quare nihil mirandum ſi & dolorem vehemẽtiorem, maiorem appellant. Adhuc autem eſt minus dignum admiratione, ſi quæſunque

inuicam

inuicem diſtant ſpeciebus: aiunt magnum habere diſcrimen. veluti dolorem, qui ponderis cuiuſdam ſimilitudinem gerit, ab eo qui videtur ferire, vel aliquod aliud pati ex ijs quæ antea diximus.

1 Vid. l. 2. de ratione vict. acut. t. 11.

2 l. 6. epid. com. 1. t. 6.

VI.

Renum & veſica vitia in ſenioribus difficulter ſanantur.

IN ſenibus vix, inquit, ſanantur, hoc eſt multo negotio, ac longo tempore, quæ in renibus ac veſica ſunt vitia, quoniam eorũ opus indeſinens eſt, quiete autem opus eſt ſi quid ſanari debeat: & quia excrementum acre exacerbare natum eſt, ſiue vlcus, ſiue inflammatio, ſiue aliqua alia paſſio in ipſis conſtiterit. Multò autem difficilius ſanantur in ſenibus veſicæ paſſiones; quoniã & omnes alij morbi, præcipuè longi. Tales enim ipſe ſuperius dixit commori.

VII.

1 *Dolores ventris ſublimes, leuiores: qui verò non ſublimes fortiores.*

SVBLIMES nunc intelligendi ſunt, nõ

ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem circunſcribit autẽ illos in ventris regione peritonæum, adeò quod quicunque ſupra hoc fiunt, ſublimes vocantur: qui verò infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atque ventriculo & in profundo, non ſublimes dicuntur. Liquet autem, quòd tales dixit eſſe fortiores.

1 Vid. l. 2. aph. 39.

VIII.

1 *AQuà inter cutem laborantibus, vlcera in corpore facta difficulter ſanantur.*

DOCVIT ipſe in libro de vlceribus, non prius ad cicatricem perduci vlcera, quàm omnino exiccentur: hoc autem non facilè fit in hydropibus, ob humiditatis immoderantiam.

1 Vid. Hippocr. l. de vlcer. & l. de capvulo.

IX.

1 *LAta puſtulæ non admodum pruriunt.*

SICVTI tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniam quædam tendunt in acumen, & alium petunt: quædam ad maiorem extenduntur locum, non

non tamen in altum attolluntur: ſic & puſtulæ nonnullæ ſublimes, nonnullæ latæ ſiunt. Sublimiores autem puſtulæ atque tubercula á calidiore humore generantur, humidiores autem à frigidiore. Quare ob duplicem cauſam latæ puſtulæ non admodum pruriunt. Difflantur enim in latitudinem extenſæ, & facientem ipſas humorem minus aerem habent.

1 Vid. l.6.epid.ſec.2.t.30.

X.

1 *CApiti dolenti, & vehementer laboranti, pus vel aqua vel ſanguis effluens per nares aut os, aut aures, morbum ſoluit.*

PLVRA alia ſic viſus eſt Hippocrates dicere: quibus niſi quis animum aduerterit, videbitur quòd ab ipſo dicitur, ſolum ad curationem paſſionis proficere, ad aliud verò nihil. Verùm ipſe non hoc tantum dicit, ſed ſimpliciter quòd pus vel aqua effluens per nares vel aures, morbum ſoluit. Quòd ſi quidê ordine inuerſo protuliſſet, quemadmodum ego nunc, ſermo foret irreprehenſibilis. Quando vel propter inflãmationem, vel humorum crudorum multi-

tudinem in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut humore excreto, ſolutio fit morbi. Si verò propter ſpiritum flatuoſum, aut ſãguinis multitudinem, aut bilem mordacem aut omnino ex intemperatura dolor acciderit, per alia ſanabitur.

1 Vid. Hippocr. l. de iudicat. l. 1. Pror. com. 3. t. 60. & in Coac.

XI.

1 *Melancholiæ & nephritide laborantibus, ; hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.*

NON ſolum ratione euacuationis hæmorrhoides ſanant huiuſcemodi paſſiones, ſed & ipſa qualitate humoris euacuati. Hæ etenim ſanguinem craſſum conſueuerunt euacuare humore plenum melancholico, talem habente in ſanguine conſiſtentiam, qualis eſt in vinis fęx: quare nihil mirum ſi melancholiæ & renum paſſionibus conferunt: vtpote quæ velut fæcem ſanguinis vacuare ſunt natæ.

1 Vid. Hippoc. l. de iudicat.

A Diu:

XII.

A *Diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquã inter cutem vel tabem aduenire.*

HÆMORRHOIDAS fieri impoſſibile abſque hoc, quod propter multitudinem, & craſſitudinem ſanguinis ora quarundam venarum aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæcem, & quandoque ſanguinẽ melancholicum. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, vnà & duritiem in hepate facit, & ſimul multitudine grauans ac craſſitudine, calorem in ipſo natiuum extinguit: cum tale quid accidat quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna ſuperingreſſa ſtrangulant ignem atque extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur ſanguis, clarũ ꝙ ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua verò inter cutem fit cum ſanguinis generatio fruſtratur. Si verò aliquando poſſit hepar propellere multitudinem ad venas pulmonis, hi vaſe aliquo rupto tabidi fiunt. Non fruſtra igitur conſulit vna ſaltem ſeruare hæmorrhoidem, vt per hãc euacuetur fæculentia ac vitioſa materia

hepatis, præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni.

XIII.

1 *A Singultu correptum, ſternutatio ſuperueniens liberat.*

AVTHOR eſt ipſe, ſicuti conuulſione ita & ſingultum ex inanitione, vel plenitudine fieri. Quando igitur à plenitudine fit (magna aũt ex parte ita fit) violento opus eſt motu, vt veluti concluſæ ipſum efficientes humiditates difflētur atque euacuētur, hoc autem facit ſternutatio. Eos verò qui ex inanitione fiunt, qui ſunt rariores, non ſanat ſternutatio. Quòd verò ex plenitudine ſingultus iugiter fiat, indicant pueri crebro ſingultientes cùm ſunt multum repleti. Rigor autem & frigiditas, quia omnia neruoſa corpora efficiunt ad difflandum difficilia, ſunt cauſa, vt hæc repleantur, atq; ideo ſingultus inde exiſtunt.

1 Vl.d.l.6.aph.39.

XIIII.

1 *HYdrope correpto, ſi aqua è venis in ventrem deſtuxerit, ſoluitur morbus.*

HOC exemplum eſt vnum earum quæ ſponte

ſpontè fiunt & vtiliter euacuationum. Spõtaneum autem dicimus non quod ſine cauſa fit, ſed ſine cauſa noſtra fit. Quando enim data à nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: nequaquam hanc ſpontaneam nominamus.

1 Vid. Hipp. l. de iudicat. & in Coac.

X V.

1 L*Ongo alui profluuio laboranti, ſpontaneus vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.*

ET hoc pariter exemplum eſt eorum, quæ rectè fiunt à natura, quæ medicum imitari oportet. Auxilium autem vtilitatis ratione conſtat.

1 Vid. Hipp. l. de morb.

X V I.

P*Leuritide & peripneumonia correpto, alui profluuium aduenieus, malum.*

CVM partes aliquæ patiuntur, non ſimpliciter aliæ compati ſunt natura aptæ, ſed cum forti paſſione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, ſingultus ſuperuenit, compatiente ſtomacho: tuſſis autem & difficilis anhelitus, compa-

tientibus ijs quæ reſpirationi obſeruiunt inſtrumentis. Sic etiam inſtrumentis reſpiratorijs magnopere laborantibus hepar cõpatitur, & hoc ipſum manifeſtè oſtendit Hippocrates, cum non ſimpliciter dixerit; In morbo laterali vel pulmonia aluum turbatam eſſe, malum ſignum, ſed adiecerit, correpto;ac ſi dixiſſet detento atque vexato homini à talibus paſſionibus profluuium alui ſuperueniens:malum eſſe ſignũ, quoniam ita ſe habentibus profluuium alui ſolet aduenire non potente hepate ad ſe trahere alimentum,neque conuertere in ſanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corrumpente. In mediocri autem morbo laterali atque pulmonia profluuium alui ſuperueniens poteſt prodeſſe ratione euacuationis, & magis cùm ſigna coctionis apparuerint ineſſe paſſionibus, neque adeſt timor, ſed morbus eſt citra periculum. Communiter autem & in his, & in omnibus alijs quæcunque eodam modo dicuntur,illud meminiſſe oportet, quòd nullus alius extemporaneus, & manifeſtus caſus ſuperuenerit, veluti & nunc alui pro-

flu-

fluuium non ex cibo aut potu aliquo, ſed morbi ratione contingat. Nam ſi alia ex cauſa, & non vi morbi fiat, non poteſt eius morem ſignificare: ſiquidem oportet ſignum cum re ſignificata aliquatenus eſſe coniunctum.

XVII.

1 *Lippientem alui profluuio corripi, bonum.*

HOC non dicitur ab eo tanquam bonum lippientium ſignum, ſed tanquam cauſa: quia humorum abundantia ſimul euacuatur, atque ad inferiora retrahitur. Eſt aũt & hoc apud ipſum exemplũ vnum eorum quæ ſpontè & vtiliter euacuantur, quæ medicum imitari oportet, videlicet: & ita omnes faciunt in lippitudinibus, aluum & clyſteribus & purgationibus ſubducẽtes.

1 Vid. Hipp. l. de indicat. & in Coac.

XVIII.

1 *Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut præcordijs, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecorè, lethale eſt.*

HOC verbum lethale, ſæpius dixit in alijs, & in hoc ipſo libro de ijs qui ex neceſſitate ſunt morituri, ſæpius autem & de ijs

ijs qui magna ex parte. Quare neque nunc eſt manifeſtum ſi omnino ſecuturam mortem diſciſſis his partibus velit oſtendere, vel in quibuſdam raro hominem ſeruari cõtingat. Quòd quidem cor vulneratum mortem affert neceſſario, vnum ex ijs eſt, quæ in confeſſo habentur: non tamen in alijs æquè recipitur, vulnus quodcunque mortem afferre ineuitabilem, ſed illud quod magnum eſt atque profundum: quod rationabile eſt à verbo diſciſſa, ſignificari, vt tota veſicæ tunica diuiſa vſque ad ſpatium interius intelligatur: atque in ſingulis alijs eodem modo. In veſica quidem, confeſſum, tale vulnus nõ coaleſcere, ſicuti & in parte præcordiorum neruoſa, & in tenuibus inteſtinis. In ventriculo autem dubitatur, nam quoſdam in eo vulneratos dicunt aliquando, ſed raro fuiſſe ſanatos. Hepatis autem nõ ſolum profundum vulnus in fibris eius factam, ſed etiam fibram abſciſſam aiunt fuiſſe ſanatam. Neque nos latet quòd in libro de vulneribus exitialibus quædam ex his eius libri author conatur ſanare. Quòd verò partes ipſæ diuiſæ agglutinari non

poſſunt

poſſunt, in corde quidem ac ſepto tranſuer ſo ex iugi eorum motu contingit: in veſica autem, quia neruoſa eſt ac tenuis, & exanguis, eius profectò collũ videmus quotidie ſanari cum lapis extrahitur, quoniam carnoſũ eſt. Hepatis verò vulnera habent pluri mo manantia ſanguine: atque idcirco mori anticipant, qui ita ſunt vulnerati, priuſquã vulnera agglutinentur. Dixi autem ſic, volens intelligi etiam venam eſſe diſſectam. Ob hoc ipſum igitur, qui vulnera in sũma eius parte conſiſtentia aiunt ſanari, & fibras hepatis abſtuliſſe, verum non videntur dicere. Cerebrum autem vulneratum ſæpius ſanatũ vidimus, & ſemel & bis in Smyrna Ioniæ, viuente adhuc præceptore *Pelope*: & erat vulnus ſatis effatu dignũ. Hoc igitur rariſſimum eſt. Verum autem eſt, ꝙ magna vulnera, quæ conſueuit Hippocrates nominare diſcuſſiones, afferre mortem, & fatetur omnes. Vulnera cerebri, quæ aliquatenus in ventriculos penetrãt, etiam afferunt mortem. Tenuium autem inteſtinorum natura, & ventriculi magis, nõ parum participant carnoſæ ſubſtantiæ: & ideo in ſumma parte vul-

vulnerata ſæpius agglutinantur. Tota autẽ diſciſſa vſq; ad eorum cauitatem, rariſſimè. Hoc autem non (vt mihi videtur) propter eorum ſubſtantiam accidit, ſed quoniam nõ poſſumus ęquè intrinſecis, ſicuti extrinſecis imponere vulneribus medicamentũ. Quapropter per ea quæ aſſumuntur conatur author libri de vulneribus perniciofis inſcripti, ſiue Hippocrates fuerit, ſiue quis alius, ſanare ventriculum.

1 Vid. Hipp. l. de morb. & in Coac.

XIX.

1 *CVm diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium neq; augetur, neq; coaleſcit.*

AVGERI vocat talem aliquam generari ſubſtantiam qualis eſt abſciſſa, ſicuti in cauis vlceribus videtur caro germinare: coaleſcere autem quando diſciſſi corporis labra agglutinantur. Quòd quidem neque cartilago, neque os generentur, eſt in confeſſo. An verò agglutinentur, nonnulli dubitant. Inquiunt enim perſpicuo videri oſſa pcefracta agglutinari. Hi verò aberrant, & doceri poſſent in brutis, quorũ pars aliqua

fracta

fracta contraxit callũ. Hæc.n.ſeu viua, ſeu mortua, ſi quis velit inſpicere diſſecando, videbit manifeſtè à callo quodam, veluti vinculo circunſcripto partes oſſiũ diſciſſas eſſe conſtrictas: quas ſi abraſerint, fracturæ profundum videbunt non glutinatum. Sic igitur de ijs quæ diximus, ambigunt, nonnulli augeri dicentes, non tamen coaleſcere: quidam verò etiam coaleſcere, ſed rarò augeri. Igitur illa augeri deſiderant, quæ per exeſum ſunt vlcerata, & nullum vidi taliter affectum cui nõ increuerit caro. Agglutinari autem illa quæ diuiſa ſunt, & non diſciſſa. Hæc enim inuicem differunt, cùm diſciſſa diuiſionem habeant vſque ad finem peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coaleſcere, non ob id tantum quod neruoſa ſunt atque tenuia, ſed quoniã etiam ex eo quod talem habent naturam, labra vulneris non ſunt parum diſtantia inuicem.

1 Vid.l.7.aph.28.

XX.

SI in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.

QVI-

QVIDAM ſine articulo apud Græcos ventrem ſcribunt: volentes omnem ſignificari cauitatem, quibus adſtipulatur, quod præter naturam adijcitur, per quam adiectionem tale quid oſtendit Hippocrates. Si vnquam ſanguis à propria cauitate in aliã quamcunque peruenerit: vt ſanguis permaneat, eſt omnino impoſſibile, Sic igitur & in inflammationibus, & illis quas Greci ἐκχυμώσεις nominant, fieri videtur. In inflammationibus quidem. per minimas partes diſperſo ſanguine ad eas quæ ſunt in muſculis cauitates, quas ſola ratione contemplamur: in ecchymoſibus autem, in ſpatia effuſo, quæ vaſis circumiacent. Suppurari autem non eſt rectè dictum, cùm nomen ſit vnius mutationis in ſãguine factæ. quare nonnulli ipſum ad generalius transferunt, ad corrumpi videlicet, hoc ab ipſo dicētes ſignificari. Sic enim videtur fieri, non permanere ſanguinem, cùm à ſolo loco exciderit naturali, ſed aliquando quidem ſuppurari, aliquando verò liueſcere, aliquando in grumos verti: præſertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

IN

XXI.

In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.

1 HIC inſaniam illam, quæ propriè melancholia dicitur, vocat non illum qui fit ex bile furorem. Eſt autem varix cùm venæ latiores fiunt in femore & cruribus; quòd ex craſſo & melancholico humore contingit, adeò quòd pellente naturâ ad partes ignobiliores eos qui inſaniam efficiunt humores, & præſertim cùm melancholici fuerint ac craſſi, dictarum ſequitur paſſionum generatio, & inſaniæ ſolutio.

XXII.

Qvæcunque ruptiones ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit.

MELIVS quidam ſcribunt. Quicunque dolores; nam ruptum ipſum deſcendere, vnum eſt impoſſibilium, ſiquidem diuulſa ac rupta muſculi parte carnoſa, fit ruptio. Videtur quidem nonnunquam manifeſtè admodum collectus in loco ruptionis ſanguis, & diſcuſſione ſanatur. Reliqui verò dorſi dolores tranſmigrantes, ex defluente humore generantur, ſolo aliquando, ſed

magna

magna ex parte craſſo ac flatuoſo ſpiritui aſſociato: quem excipere oportet atque euacuare per venæ in cubito exiſtentis ſectionem, quando hoc apparet fluens. Eſt enim eius præceptum, ſecundum quod humores repunt, facere euacuationem. Idem 1 autem ſignificat, & verba hæc. Eò ducendum eſt quò repunt, per loca opportuna. Si autem de ruptis ſermo eſt ſcriptus ab eo: eos qui fiunt compatiendi ratione dolores, intelligendum eſt dici ab ipſo deſcendere ad cubitos, non ipſam carnoſæ partis diuiſionem. Et quidem fieri poteſt, vt & talis venæ ſectio vtilis ſit, communi euacuationis ratione.

1 Vid. Hipp. l. de humor. & l. 1. aph. 21.

XXIII.

SI timor atque mœſtitia longo tempore perſeuerent, ex eo atra bilis ſignificatur.

SI quis non ex cauſa manifeſta metuat, aut mœſtus ſit, ſunt atræ bilis caſus manifeſti, & præcipuè ſi longùm tempus perſeuerent. Sed ſi propter cauſam manifeſtam incipientes, deinde inueteraſcant, non latèant inſaniam ſignificare. Nam & plures

viſi

viſi ſunt furore correpti, qui ab excandeſcentia, vel ira, vel mœſtitia, principium habuere, ipſo ſcilicet corpore tempore illo promptè ſe habente ad incidendum in tales paſſiones.

1 Vid. l. 2. de cau. ſint. c. 7. l. 3. de loc. aff. c. 7

XXIIII.

1 *SI quod inteſtinorum gracilium diſcindatur non coaleſcit.*

HOC in aphoriſmo paulo antea dicto monſtrauit, cuius initium: Veſica diſciſſa, vel cerebro. Neſcio igitur quo pacto nunc fruſtra fuerit adſcriptus. Hoc autem ipſum profectò vidimus, & in pluribus alijs aphoriſmis: quos melius fuerit eximere.

1 Vid. Hipp in Coac.

XXV.

1 *ERyſipelas ab exterioribus verti ad interiora non eſt bonum: ab interioribus autem ad exteriora bonum.*

NON ſolum eryſipelas, ſed aliud quodcunque, quod ex profundis & principalioribus partibus trāſfertur ad cutem, bonum eſſe ſignum ac cauſam debemus exiſtimare. Si verò contrà ad interiora & profunda

tranſmutetur, malum. Sed & alia multa videtur dixiſſe Hippocrates, quædam veluti exempla ſermonum vniuerſalium, à quibus eius quod ſolet euenire, experientiam poſſumus habere manifeſtiorem. Talia etenim exempla oportet eſſe.

1 Vid. l. 6. aph. 18.

XXVI.

1 *Qvi in febribus ardẽtibus tremores fiũt, delirio ſoluuntur.*

SIVE Hippocrates tales ſermones ſcripſerit, quædam veluti exempla magis generalium atque vniuerſalium ſermonum, ſiue alij interpoſuerint, alijs perquirendum relinquentes, illud tantum in ipſis obſeruabimus, quod & antea dictum, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ enim hanc febrẽ efficiunt cauſæ in venoſo genere exiſtentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt compatiente verò principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente fit translatio, ſic & in omni alia febre poteſt fieri, & omnino ex arterijs & venis ad neruos transfluxus humorum noxiorũ; ſicuti rurſus ex neruis ad has. Impropriè

igitur

igitur dictum eſt febrem ardentem à tremore ſolui. Hæc enim dicere Hippocrates conſueuit, alijs quibuſdam ſuperuenientia ſoluere eorum ſubſtantiam, quæcunque omnino hominem liberant, non quæ alteram generant paſſionem, quæ nihilominus ſit prima periculoſa.

1 Vide Hipp. l. 1. de morb. & in Coac.

XXVII.

1 *Qvicunque ſuppurati aut aquã inter cutem patientes vruntur aut ſecantur: ſi pus aut aqua vniuerſim effluxeritiomnes moriuntur.*

SVPPVRATOS præcipuè conſueuit nominare, qui pus habent in ſpatio inter 2 thoracem atque pulmonem: quos quomodo vrere oportet, dixit in libro de paſſionibus, cuius initium, Pulmonis arteriæ. Quidam verò hunc librum inſcribunt de ſuppuratis. Vſtione igitur indigent, qui plurimum habent pus, vt qui deſperent per ſpuitiones poſſe expurgari. Hos verò ipſos & difficultas anhelitus maximè infeſtat ex loci anguſtia: quæ etiam nos cogit, vt eos vramus. In ijs autem qui aquam inter cutẽ

patiũtur, illæ quæ à Græcis παρακεντήσεις, id eſt, punctiones nominantur, ſunt magis in vſu medicis. Verùm hoc vtique commune eſt vſtioni ac punctioni, quòd in vtraq; Hippocrates conſulit caueri vniuerſam euacuationem: ſic enim videtur cõtingere, vt ait. Dictum eſt & ab Eraſiſtrato ſubtilius ac plenius de ijs qui àqua inter cutem laborant, dicente ſe compertum habuiſſe experientia, vniuerſam euacuationem febres ac mortem afferre. Videmus & in alijs partibus æque atque in thorace, quãdo aliquis magnus tumor ſuppuratur, periculoſam eſſe vniuerſam euacuationem, cùm è veſtigio deficiat anima, & vires debilitentur, & poſtea debilitas iſta remedium non habeat. Videntur enim in his quidam propter magnam diſtantiam corporum, & puris acritudinem, ora quorundam vaſorum arterioſorum eſſe adaperta, quę prius veluti quoddam operculum pus continebant: quo vniuerſim euacuato, multi ſpiritus vnà cum eo exeunt atque excernuntur: vnde periclitantur. In aqua verò inter cutem non modo ob hanc cauſam ea laborantes offenduntur

duntur, ſed & durities viſceris, quæ non ſuſtentatur ab aquoſa ſubſtantia, & ſeptum transſuerſum deorſum trahit, & viſcera quę ſunt in thorace.

ſ Vid. Hipp. l. de intern. aff.

XXVIII.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

EVNVCHOS ſectio teſticulorum ſimiles efficit fœminis. Sicut ergo in eis caluities non accidit, ſic neque in eunuchis, propter temperaturæ frigiditatem. Eunuchos quidē Hippocratis tempore podagra non laboraſſe, verùm exiſtit: nunc verò non ita propter immodicum otium & victum intemperantem. Res autem tota ita ſe habet. Neceſſe eſt pedes natura eſſe imbecilliores; ſi quis podagra corripi debeat: ſicuti & cerebrum, ſi morbum comitialem paſſurus ſit: non tamen eſt omnino neceſſarium vtrunq; pati, ſi nihil in vita deliquerit. Diſces autem apertè, quod imbecillitas partis non ſit ſufficiens ad generandam paſſionem ex intermedio tempore acceſſionum: in quo nulla ferè infeſtantur, quamuis na-

tiua imbecillitas continua ſit. Clarum autẽ & hoc in podagricis manifeſtiſſimè apparens, quòd influente aliquo ad pedes humore ſuperfluo, paſſio generatur. Si igitur neq; hic humor influxerit, liquet quòd neque vnquam accidet paſſio. Non influet autem ſi omnino vacans ſuperfluitatibus corpus extiterit. Erit autem vacãs ſuperfluitatibus, ſi mediocri vtatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: vnde & deſidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent autem & potus multorum, & fortium vinorum, præcipuè cum aliquis ea ieiunus potauerit. *Hæc* enim neruoſam ſubſtantiam promptiſſimè offendũt, ſicuti & coitus. Ætate quidem Hippocratis pauci podagra laborabant, propter vitæ moderantiam: noſtris verò temporibus vſqueadeo auctis edulijs, vt nihil eis addi poſſe videantur, infinita eſt podagrarum multitudo, cúm nonnulli ſint, qui nihil exercitantur, & cruditatibus atque ebrietatibus offendantur, & ante cibum aſſumptum bibant vina potentia, ac venereis vtantur immoderatis: nonnulli verò etſi non in his omnibus, in vno ſaltem aut duobus ex ijs quæ

ſunt

ſunt dicta delinquant. Sed cum peccatum fuerit magnum: ſæpius in vno eorum quæ diximus, deliquiſſe ſat erit. Ob hanc igitur cauſam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant vſum venereorum. Talis enim eſt eorum deſidia, inſatiabilitas, ebrietaſque; quod etiam ſine venereis podagra corripi poſſunt. Hæc eadem de articulari morbo exiſtimes dicta omnes ſiquidem qui eo laborabãt, magna ex parte prius podagrici fiunt. Accedit & ad has cauſas, ob quas plerique incidunt in podagras, q multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus ſemen erat vitiatum, atq; ideo poſteris vehementiorẽ fecerunt partium imbecillitatem.

XXIX.

Mulier podagra non laborat; niſi menſtrua defecerint.

MVLIERES non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Oſtenſum eſt enim in præcedenti ſermone, quòd niſi humores ſuperabundauerint, ex ſola partium imbecillitate non poteſt podagra fieri. Cæterum hoc quoque erat olim verum quidem, vbi

non omnino menſtrua defeciſſent: quia parua erant delicta, quæ ætate ſuperiore mulieres admittebant; nunc verò ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant antequam menſtrua deficiunt: nonnullæ cũ parcè fluunt, aliæ cum mediocriter.

1 Vid. l. de ven. ſect. contra Eraſ. c. 5.

XXX.

PVer podagra non laboret ante vſum venereorum.

QVOD magnam vim habeat ad podagræ generationem vſus venereorum, liquet etiam in pueris, & ex ijs quæ paulo antea de eunuchis dicebat. Eunuchos itaque vidimus quoſdã podagra laborantes, pueros autem non vidimus. Verum ſi quis tali eſt paſſione correptus, & vnà genuum articuli & manuum intumuerunt articularis morbus accidit quodammodo ex multa plenitudine per cruditates aceruata.

XXXI.

1 *DOlores oculorum, meri potio, aut balneũ, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.*

SINGVLA eorum, quæ dixit, magis expe-

experientia, quàm ratione aliqua videtur mihi Hippocrates cognouiſſe. Nil enim nirum ſi homo dolens cùm iſſet ad balneū dolore fuit liberatus: vel ſi non permiſſus bibere vinum, deinde nullā ex hoc ſentiens vtilitatem, motus eſt ad bibendum, alioqui multum appetens vini, & poſthac melius ſe habuit. Sicuti igitur & plæraque alia quæ vidit, medicis ſcripſit Hippocrates abſque aliqua determinatione: ita & hæc mihi videtur ſcripſiſſe: cum neque rationalium medicorum modo indicet diſpoſitiones, neque empirico more accidentium concurſus. Vtilitas autem quæ nobis poteſt aduenire ex ſermonibus hoc modo ſcriptis, eſt inquirēdo diſpoſitiones, in quibus meri potio, & balneum, & quod eorū quæ deinceps dicta ſunt, vtile ſit: quod & mihi contigit. Nā quod omnino ſint aliqui oculos dolentes, quorum nonnulli meri potionibus, nonnulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens, eram perſuaſus, neque enim illud ſcripſiſſet, ſi non vidiſſet. Non tamen ab aliquo præceptorum tale auxiliū quod animaduerti fuiſſe adhibitū. Cùm

itaque omnes quæſiſſem diſpoſitiones, in quibus ſit neceſſarium non in oculo tantũ, ſed & in alijs partibus fieri dolores: deinde mihi ipſi perſuaderẽ me inueniſſe, hinc conſideraui earam indicia diſpoſitionum: & poſtquam etiam his credidi, tunc auſus ſum remedia afferre dolentibus: & primũ quidem adoleſcentem balneaui, cui medicus non abſque ratione in die ſecundo ab initio venam ſecuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experiẽtia cognouerat, cum inflammatio ſola obſideret oculos. Dolebat autẽ vehementiſſimè per quoſdã inſultus dum aiebat ipſe ſentire ſe acutos humores, qui vniuerſim defluebant ad oculos, mox poſt eorum excretionem vehementia doloris ſedabatur, non tamen dolor omnino ceſſabat, & hoc illi quinto quoq; die accidebat, maius ſẽper habens incrementũ. Cùm igitur nõ poſſet dolorem tolerare, me & quẽdam alterum ex ocularibus medicis aduocauit in vrbe Romana probatiſſimum. Illi itaque videbatur vtendũ eſſe collyrio quodam ex iſs quę emplaſtica nominant, & auodyna, ideſt dolorem ſedãtia: euiuſmodi

ſunt

ſunt,quæ ex Ceruſſa lota, Amylo, & Papauere componuntur. Nam ſic maximè poſſe reprimi per emplaſtica id quod influebat, & ſimul ſenſum torpeſcere per infrigidãtia ſperabat. Ego verò ab initio ſuſpecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes reprimunt fluxiones: ſed excerni prohibent: atque ideo ſi humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: ſi verò multi, magis irritari ac vehementer extendi, ac ſi rumperetur. ex quibus niſi medicamẽtum fuerit vehementer ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si verò fuerit adeò vehementer ſtupefaciens, vt ex eo oculi maximam inflammationem non ſentiant, neceſſarium eſt ſimul quidem vim viſoriã offendi, adeò quòd ceſſante inflammatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant; ſimul autem & quandam præduram diſpoſitionem. & quæ difficulter ſanari poſſit, in oculorum tunicis derelinqui. Cùm igitur iſta nouiſſem, atque animaduerterem humorem influentem non paucũ, & fortiter acrẽ ac calidum: primum fomento vtendum cenſui, experientiæ gratia, tanquam ex ea

certius

certius cogniturus qualiſnam foret diſpoſitio. Solet enim in his fomentum aliquantum dolorem mollire, ſed alteram fluxioně aduocare. Qua enim ratione poteſt id quod in oculis continetur, diſcutere: eadem etiã alteram ex vicinis attrahere. Verùm quum primum & aquam calidam & ſpongiam afferri iuſſi, æger ipſe ſe dixit expertum eſſe tota die idem remedium, primum dolorem minuere, ſed paulo poſt maiorem facere. Quæ ego cum audiſſem, medicũ ocularem dimiſi, pollicitus ipſe expectare, & ægrum abſque medicamento frigido à dolore liberare. Cùm autem ſolo balneo vſus eſſem, ita dolorem ſedaui, quòd tota nocte dormiuit æger, & neque ſemel aliquem qui iuxta dormiebant, aduocauit. Abhinc in reliquis à quibus per ſigna cognoui influere quidẽ humores acres ad oculos, nõ tamen corpus eſſe plenum: balnei vſu dolorem ſanaui.
Alium autem quenquam adoleſcẽtem, qui iam pluribus diebus inflammationem patiebatur in oculis, rura colentem, non procul ab vrbe vidi: poſtmodũ quoniam paſſio perſeuerabat, cũ ad ciuitatem veniſſet,
ſqua-

ſqualidos habentem oculos, ſed valde tumidas ac plenas ſanguine eas quæ in ipſis venas erant iuſſi vt ſe lauaret, ac potu vteretur meratiore, & ita ſe ſopori traderet. Et quidem ſomnus ipſum profundus inuaſit, & mane ſine dolore ſurrexit: mihique præbuit audaciam, in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculorum venulis continetur ſine plethorica in toto corpore diſpoſitione, vtendi vini potione, vtpote diffundere ſanguinem atque euacuare potente, & ſui motus vehementia obſtructiones aperire. Hæc igitur ſunt fortia remedia doloris oculorum. Securiſſimum autem fomentum eſt, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam ſignum ad dignotionem, vel tanquam cauſa ſanitatis oculorum. Quando enim nihil omnino influit amplius in oculos, fomentum diſſolueus eam quæ in ipſis, continetur ſuperfluitatem, eis ſanitatem reſtituit. Cùm verò adhuc influit: cùm primum adhibetur, ſuo calore aliquod affert mediocre leuamen, ſed paulo poſt dolorem auget, & tunc fit ſignum dignoſcitiuum, ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes

ad

ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipſo quidem ſanguine redundante, per venæ ſectionem: ſed malitia humorum infeſtante, per purgationem, neque enim eſt difficile admodum diſtinguere cacochymiam: à plethora.

1 Vid. l. 6. epid. 6. t. 5. l. 2. de diff. feb. c. 11. l. 6. de ſimpl. med. fac. c. de abrotono. l. 3. meth. c. 2. l. 12. c. 2. & l. 7. aph. 46.

XXXII.

Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.

SICVTI eſellizeſthæ, ideſt balbutire, linguæ vitium eſt, non vocis: ſic & traulizein, non potente lingua exquiſitè eas dearticulare voces quæ per t, & r, proferũtur, qualis eſt hæc ipſa traulosis, & hæ aliæ ſimiles, trechi, tremei, trachys, trochos, tripheros, & quæcunque aliæ tales Hæ ſi quidem omnes exigunt linguam ſe ampliantem ac prioribus dentibus innitentem. Quando igitur in quibuſdam fuerit imbecillior, peius firmatur, & ſonum t, & r, nequit articulare, ſed ad t, & l, facilè labitur. Hoc autem & ei poteſt accidere, quoniam fit breuior quã ipſi conueniat,

ueniat, quod rariſſimum exiſtit, ſed etiam quia molliorem atque humiliorem habet temperaturam: quam ob cauſam & pueri balbutiunt, cùm tale ipſis contingat, quale etiam in ambulatione. nam hanc nonnulli eorum omnino non habent, nonnulli verò non ſufficienter, cùm crura nequeant in eis propter mollitiem firmiter ſtabiliri. Quibuſdam verò eorum etiam ætate integra; cùm loqui tentant, balbutire cōtingit: ſicuti & illis qui plurimū tibia cecinerint, & quibus vires ex morbo ſunt debilitatæ, ſicuti & quibuſdam quibus lingua eſt vehementer exiccata. Verum ſiccitas tanta nulli ineſſe poteſt quin habitum ſeruet naturalem; atque ideo ſolius humiditatis immodicæ eſt ſymptoma in ijs qui natura balbutiunt, id linguæ offenſio, cùm eius muſculi nequeant firmiter ſtabiliri: quòd ei poteſt accidere vel propter ſuam, vel propter neruorum imbecillitatem, quos videlicet à cerebro ſuſcipit. Quare & ebrij aliquando balbutiunt, tum quia multa humiditate perfunditur cerebrum, tum quia etiā ipſius multitudinem prægrauatur. Continget igitur

tur ijs qui ſunt balbi natura, alterum horũ aut cerebrum habere humidum, vel linguã vel vtrunque. Et cerebro quidem talem ſortito temperaturam, defluere ab eo multas par eſt humidas ſuperfluitates, atque inde fluentes in ventrem ſuſcipi: vnde & longis profluuijs homo capitur. Lingua verò admodum humida natura exiſtente, & ventriculum talem eſſe par eſt, vt qui alteram tunicam communem habeat cum lingua, imbecillemq; ex humiditate, ventriculi aũt propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

XXXIII.

QVi acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.

ACIDVM eructantes, hoc eſt acidum ructum habentes, rarò inquit capi à morbo laterali. Nam quod dicitur, non valde, idẽ oſtendit quod rarò: non autem, nullo modo, vt quidam libri expoſitores ſcripſerũt. Dictum autem à nobis eſt, vbi de morbo laterali ſermonem habuimus, quòd alias quidem vnà cum flauis ac ruſſis fit ſputis, ex bilioſis humoribus ortum habens: alias verò cùm ſpumeis, ex pituitoſis: ſicuti & cũ

nigris

nigris ſputis, ex melancholicis: cum rubris verò, ex ipſo ſanguine. Eſt enim hic morbus inflammatio membranæ quæ ſubcingens nominatur. Cùm verò vnaquæque inflammatio ex alicuius humoris fiat ſuperabundantia: ſecundum eius naturam etiam ſputi ſpecies morbo laterali laborantibus aduenit, & ſpes ſalutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo ſunt natura aptæ humores ſuſcipere, denſa ſiquidẽ eſt membranarum ſubſtantia, pulmo verò parte in omni rarus ac laxus; quare huic quidem promptum eſt omnes ſuſcipere humores, membranæ autem ſubcingenti biliosos magis. Ob hanc igitur cauſam quibus pituita natura ſuperabundat, rarò à morbo laterali corripiuntur, præſertim ſi ſalſedinem atq; acritudinem aliquam ſibi adiunxerit. Talis enim inteſtina mordens, irritat ad deiectionem: ac tunc contingit non ſolam pituitam, ſed plures alias etiam ſuperfluitates excerni. Dicebat verò ipſe in libro de aere, & aqua, & locis, eos qui habent ventrem natura humidum, minimè morbo laterali, atque alijs morborum ge-

neribus corripi.

XXXIIII.

Qvicunque calui ſunt, ijs magnæ varices non fiunt, quibus verò caluis varices magnæ ſuperueniunt, ij rurſus capillati fiunt.

QVANDO in viri ſapientis libro ſermo inuenitur: aliquis, manifeſtum habens mendacium, non ſine ratione legentes contingit dubitare, & primum quidem ſibiipſis diffidere, quaſi neque illa ſint manifeſta cognoſcentibus, deinde ſuſpicari ne quod falſum fuerit interiectum. Quis enim neſciat caluitium eſſe paſſionem inſanabilem? Sed neque verum eſt quòd magnæ varices caluis nunquàm aduenian, ſicuti neque quod varicibus aduenientibus, caluities ceſſet: niſi fortè (vt nonnulli inquiunt) vocari à medicis capillorum defluuium, caluitium nominet. Illud enim cum à vitioſis humoribus (ſicuti quæ ophiaſis & alopeciæ paſſiones capillorum nominantur à Græcis) generetur: cùm ijdem humores ad crura decumbunt, poſſunt varices facere, & capillos reſtituere, Si enim prius à vitioſis humoribus

-tas corruptis, eorum radicibus corrumpi contigerat, nunc fit veriſimile, vt eiſdem humoribus aliò tranſpoſitis, ad primam naturam capilli redeant.

XXXV.

1 A*Qua inter cutem laborantibus, tuſſis ſuperueniens, malum.*

SVPERVENIRE paſſionibus alias paſſiones & caſus, priſci medici dicere conſueuerunt quæcunque ipſius paſſionis adauctæ ratione contingere ſolent. Talis enim eſt Praxagoræ liber de ſuperuenientibus inſcriptus. Sic autem & nunc de tuſſi dictum eſt. Neque enim cùm ex alia fit occaſione in homine aquã inter cutem patiente, tuſſis ſignũ eſt exitiale, ſed quando ipſius morbi ratione. Cùm enim in paſſione tali aquoſa humiditas tantum adaucta fuerit, vt iam aſperas occupet arterias, deinde ſuperuenit tuſſis, periculùm imminet ne homo haud ita multo poſt ſtranguletur.

1 Vid. l. 6. aph. 47.

XXXVI.

1 D*Ifficultatem vrinæ, vena ſecta iuuat: ſecare verò interiores.*

Ll 2 HIC

HIC ſermo verus non eſt, niſi & coniunctionem aſſumpſerit, ita vt aphoriſmus talis fiat: ſic vera enim venæ ſectio ſoluit difficultatem vrinæ, illã videlicet quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autẽ dicitur. Secare verò interiores ſi de venis manuum dicitur, caret veritate, neque conſentaneum Hippocrati. Videtur ſiquidem in omnibus libris ſuis, in partibus quæ ſupra hepar ſunt, ex manibus ſanguinẽ mittere: in inferioribus verò eas quæ in poplite & malleolo ſunt, ſecari iubet. Si verò de his ipſis ipſum quis dixiſſe arbitretur: Secare autem interiores: hoc dictum parnam vim habet, Ab vna enim ambæ naſcuntur, in poplite trifariam diuiſa; quoniam & vna vena ad hoc peruenit membrum, non ſicuti ad manum duæ. Melius itaq; fit, & hunc aphoriſmum vnum ex adiectis opinari.

1 Vid. l. 7. aph. 48.

XXXVII.

1 A*Ngina correpto, ſi tumor fiat in collo, bonum, foras enim morbus deducitur.*

SERMO verus eſt, & cauſa in promptu ſiqui-

ſiquidem ex intimioribus & principalioribus partibus paſſiones confert ad cutem transferri.

1 Vid. l. 7. aph. 49.

XXXVIII.

Cancros occultos habentes melius eſt non curare. Curati enim cito pereunt: non curati verò longius tempus perdurant.

OCCVLTOS cancros dixit, vel eos, qui ſunt ſine vlceratione, vel abſconditos, hoc eſt non apparentes: quod rurſus idem ſignificat, ac ſi diceretur, qui in profundo corporis ſunt. Sed & curare duplex eſt. Vnum quidem omnia agere, vt particula patiens ad ſanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam, quæ paſſioni congruat, hoc eſt ipſam demulcere: ac mitiorem facere, & tum præcipuè cum adeſt exulceratio. Tunc enim eſt neceſſariũ, vt ſi non aliud agamus, ſaltem ſaniem abluamus, humido aliquo vtentes, non quocunque, ſed vel per experientiam, vel per indicationem inuento; quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem ſit natura aptum. Ab hac igitur curatione

neque abſiſtere conuenit: neque illi qui ſūt ſine vlceratione cancri indigent ea. Aliam verò quæ fit per ſectionem vel vſtionem (quæ ſola ſunt remedia factorum cancrorum) conſulit vt in cancris occultis non adhibeamus. Quòd enim illi qui ſunt in partibus penitioribus, talibus non curantur remedijs, etiam experientia docet. Equidē ſcio omnes qui huiuſmodi cancros curare tentauerunt, magis illos exacerbaſſe, & breui homines intereміſſe. Nam qui cancrum in palato conſtitutum, & in ſede, & in ſinu muliebri, vel vſſerunt vel ſecuerunt, nec potuerunt vlcera ad cicatricem perducere: homines per curationis afflictionem vſque ad mortem excarnificarunt: qui nulla curatione adhibita, longiori tempore vitam cum minori moleſtia tranſegiſſent. Tales igitur cancros nullo modo curare tētemus: ex eis verò qui in ſumma parte corporis hærēnt, illos tantummodo quos poſſumus vnā cum radicibus ipſis, vt quiſpiam dixerit, reſecare. Neque enim malum eſt veluti radices quaſdam cancri, nominare eas quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico venas,

& vſq; ad loca circumſtantia diſtenduntur. Multi enim magnæ authoritatis medici, ne his quidem chirurgi manus admoueri permittunt, ſed illis tantũ, qui ſunt exulcerati, ſimulque laborantes moleſtant, adeò vt ipſi vlcero manum admoueri deſiderent: & ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus vnà cum radicibus reſecare & exurere. Quidam verò neq; hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt à remedijs profligatorijs in omni cancro. Quòd verò Hippocrates nunquam conſuluiſſet curare profligationem cancros in partibus corporis penitioribus cōditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari: an verò eos qui in ſumma parte corporis hærent abſq; vlcere, incertum eſt, quantum ex verbis aphoriſmi conijci poteſt. Ipſum verò ſcripſerunt Artemidori & Dioſcoridis ſectatores, vſq; ad ea verbã; Non curare melius eſt.

XXXIX.

1 *Conuulſio fit vel ex eepletione, vel inanitione: ita verò & ſingultus.*

CONVVLSIO (vt & ipſum indicat nomen) fit tractis ad propria capita muſcu-

lis, clarius autem diceretur, reuulſis: qualis etiam eſt motus eorum ſecundum naturã; verùm hic haudquaquam fit ſine animalis voluntate. Conuulſio autem paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem venientibus neruoſis partibus in eis diſpoſitionem, quam etiam in motibus voluntarijs aſſumunt. Itaque ex repletione fit, vt in nimium humida aeris ambientis cunſtitutione accidit chordis. Nam propter hanc cauſam ſępe rumpũtur. Sic autem & in ſiccioribus cõſtitutionibus afficiuntur. nam in ſeipſa adducuntur, ac conuelluntur omnia neruoſa corpora violentius exiccata, ſicuti quæ ad ignem longo tempore lora calefiunt, ſimile quid patiuntur & quæ Sol ęſtiuus exiccauit. Conuulſio igitur non abſq; ratione à contrarijs fit cauſis. Singultus verò concedatur conuulſio ſtomachi nominari, quando aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando verò hoc ſolũ ſtuduerimus, vt paſſionis ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem nominare, ſed quendam motum eiuſdem cum vomitibus generis, ſed fortiorem illo, & vehementiorem. Nã ſtoma-

chus

chus appetens eorum aliquid quæ in ipſo continentur, expellere: ad quos mouetur caſus, vehementiorem quidem in ſingultibus, mediocriorem illo in vomitibus, ſiquidem in vomitibus appetit ea tantum, quæ in ventriculi ſpatio latiori continentur, expellere: in ſingultibus autem, & ea quæ ſunt in ipſius ore penitiora. Per ſtomachum nunc à me intellexeris non ſolum eum qui ita propriè nominatur, ſed & ventriculi os. Quę enim in hoc continentur, ipſo appetente ventriculo expellere ſingultus fit. Quòd verò eorum quæ difficulter excernuntur, & quæ veluti abſorpſerit ventriculi os, fiat per ſingultus excretio, diſcere licet ex iis, quæ cotidie eueniunt, omnibus fere, vel magis, vel minus. Si enim ſolum quid acre: veluti piper deglutierint, ſiue cum melle, ſiue aliquo alio, poſtea vinum biberint aqua calida temperatum, ſtatim ſingultiunt: calore quidem potus piper ad interiora deuehente, ſua verò acrimonia ipſo ventriculum moleſtante: vnde conatur motu violentiore rem infeſtantem expellere. Oſtenſum eſt in libro de cauſis caſuum, quòd & tuſſis, & ſter-

ſternutatio,& rigor ex talibus motibus ſint.

1 Vid. l. 2. de ſinth. cau.c.2.l.2.de loc. aff.c.7,l.1.proret.com.1.t.27.& com.3.t.29 & 69.l.11.ſimp.med:fac.c.de caſtor. l.8.de comp.med.ſec.loc.c.3.l.2.aph.26. & lib.7. aph.18.

XL.

QVibus dolor circa hypochondrium fit abſque inflammatione, ijs febris ſuperueniens morbum ſoluit.

SEQVITVR quidem & ad morſus dolor:ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris.tales caſus appellare.Fit autem dolor propter quandã ſimilem inflammationi diſpoſitionem.Sic autẽ nominata eſt, quoniã & eryſipelata dolor conſequitur.Quando igitur nõ ob talem diſpoſitionem dolor hypochondrium occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit,relinquitur vt dolor fiat,vel propter obſtructionem,vel propter ſpiritũ flatuoſum . vel aliquam intemperiem inæqualem,quæ febrilis calor aptus eſt natura ſanare:illa quidem incidens,extenuans,atq; diſſoluens,hæc verò ad temperaturæ æqualitatem perducens.

Qui-

XLI.

Ovibuſcunque ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit,iis ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.

DVPLEX eſt huius loci ſcriptura, & duplex expoſitio, & vtraque non caret ratione. Nam & propter puris ac loci craſſitudinem, ſæpius occultatur puris in aliquo loco comprehenſi notitia. Rectè ergo nonnulli ſcripſerunt; His propter loci craſſitudinem non innoteſcit.

XLII.

Morbo regio laborantibus ſi fiat hepar durum malum.

MORBVM regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione, tunc enim duritíes oſtendit, ſcirrhum vel inflammationē in hepate eſſe: quemadmodum & ſine hac contingit quidem aliquando, propter eius obſtructionem, morbum regium aduenire contingit etiam ipſa natura quandoque per modum criſeos ipſum humorem exuperantem in venis contentum, ad cutem expellente.

XLIII.

1 *Qvicunque lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur: ijs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem, aut leuitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.*

OPORTVIT hunc aphoriſmum illi 2 ſubiungi, in quo dicit Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum. Sed hic quidem inter ſequentes ſcribitur poſt quatuor alios intermedios: nobis autem eſt neceſſariû iam ipſius meminiſſe. Quicunq; enim lienoſi ſunt, hoc eſt, qui diu durum habent lienem, ijs ſuperueniens difficultas inteſtinorum, ſoluit diſpoſitionem, quando ſcilicet ratione tranſpoſitionis atque euacuationis humorum craſſiorum, ac melancholicorum lieni inſertorum euenit. Sed quoniã ſæpius huiuſcemodi euacuationes vltra modum extenduntur, & noxiæ ſunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas inteſtinorum, oſtendit quæ talibus adúenit diſpoſitionibus. Læſis ſiquidem inteſtinis tranſitu vitioſorum humorum, vires eorum

labe-

laborant, & temperies natiui caloris aboletur; ob hãc igitur cauſam, & aqua inter cutem, & leuitas inteſtinorum, ex ſola inteſtinorum læſione: aqua verò inter cutem propter hepatis compaſſionem atque lienis, & omnis venoſi generis.

1 Vid. l. 6. aph. 48. & l. 7. aph. 72.

2 In Coac. & infra l. 7. aph. 72.

XLIIII.

1 *QVibus ex ſtillicidio vrinæ ileos ſuperuenerit: in ſeptem diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente, ſatis vrina fluxerit.*

IN ileo nihil exit inferius, ne ſi quidem quis acerrimo vtatur clyſtere. Vomitus autem ſtercoris aduenit iis qui exitialiter ſe habent. Quòd igitur intercluſa via exitus, hæc paſſio fiat, & quòd igitur intercluſa via exitus, hæc paſſio fiat, & quòd in tenuibus inteſtinis, nõ autem craſſis, omnes ferè fatentur. Et quidem quòd propter inflammationem, & propter obſtructionem ſtercoris ſicci, vel humorum craſſorum atque tenacium, dictum eſt á pluribus. Mihi verò videtur inflammationem, vel ſcirrhum, vel abſceſſum, tantum facere poſſe loci anguſtatio-

ſtationem, vt nihil poſſit ad inferiora tranſmitti. Quòd autem humores craſſi atque tenaces in cauſa ſint, non admodum mihi videtur probabile. Verùm & hoc ſi libeat ponito, & ſi quid aliud dicatur præter hoc. Verum quod videtur omnibus qui aphoriſmos expoſuerunt: admodum mihi videtur difficile creditu. Aiunt enim quòd veſica inflammata, anguſtia loci facta ex compreſſione, in inteſtinis paſſionem affert, quæ ileos nominatur. Ego verò multos me puto in tota vidiſſe vita: nonnullos tantum periclitantes, non paucos verò etiam mortuos: quòd nō poſſent mingere, quibus tunc manifeſtè omnibus ſecundùm propriam circumſcriptionem plena veſica apparebat, adeò quòd extremè erat extenſa: & dolor, vt par eſt: inde accreſcebat: quorum tamen nullus factus eſt ileoſus. Quomodo igitur quiſpiam vnquam perſuaderetur, ob veſicæ inflammationem anguſtiore facto inteſtino, ileon prouenire? Non magis ſanè quam ex tumore vteri in muliere grauida. Atqui vſque ad hypochondria eius tumor extenditur, & magis premere poteſt atque angu-

anguſtare inteſtina tenuia: veſica verò ſi in tumorem attollatur, ſolum poteſt rectum premere inteſtinum. Quidam verò etiam dicunt abſurdius: quod febris ſuperueniēs conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione veſicæ non abſque ratione fieret, & quanto illa maior eſſet ac grauior tantum augeri febrem contingeret, cùm cauſus ſit inflammationis. Ileos verò (vt ipſi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & vnam tantum ſpem habet ſolutionis, inflāmationis ceſſationem, cum qua etiam febrē ſedari eſt neceſſarium. Bonum igitur ſignū ſolutionis earum quæ ſunt in ileo paſſionū, eſt febris, vel remiſſa, vel ſoluta: non verò ſignum eſt, neque cauſa bona, ipſa, vel ſuperueniens, vel aucta. Nouimus enim ſolū illis morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando ſola, aliquando cum humoribus crudis, pituitoſis, & flatuoſis ſpiritibus. Melius itaque ſi fateamur nos ignorare quæ in hoc aphoriſmo Hippocrates dixerit. Neque enim ratio, eorum indicat veritatem, neque experientia docet: tertium autem nullum habemus ad faciendam fidem.

fidem. An vnquam talis ægrotus ſit viſus aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio? An etiam legitimus ſit, hic aphoriſmus non poſſum diſcere. Multitudinem igitur humorum crudorum vnà cum multa frigiditate, melius eſt talium in ileo caſuum, qui dicti ſunt, cauſam arbitrari. Sic enim ſola febris eſſet medicina diſpoſitionis, & retentarum vrinarum euacuatio. Sic enim conſueuere craſſi multi & cõfertim per vrinas euacuari dum ſunt concocti.

Vid. Hipp. in Coac.

XLV.

IN vlceribus annuis, aut etiam diuturnioribus, abſceſſum cum oſſe communicari eſt neceſſe, & cicatrices cauas fieri.

QVÆCVNQVE vlcera longo tempore manent vel cicatrice nullo modo adueniente, vel ſi facta ſit, rurſus reſoluta, nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus: neceſſe eſt vel propter influxum vitioſorum humorum, vel propter diſpoſitionem in membro contractam temporis longitudine ex humoribus influentibus, vel ob aliquã paſſionem oſſis in eo loco corrupti,

diffi-

difficulter ſanari. Alia itaque vlcera ſemper maiora & deteriora fiunt: atq; hæc omnia Phagedenas, ideſt exedentes antiqui nominabant. Quidam verò poſteriores ea diſtinguere cogitarunt, propriam ſingulis dantes appellationem, & quædã eorum Chironia nominantes, quædam Telephia, quædam Phagedenas, & alias adhuc curioſas magis afferentes appellationes. Nobis verò ſufficiet ex ijs quæ aliquid loci occupant circun ſtantis, nonnulla quidem herpetas nominare, quando ſummas tantum partes cutis occupauerint: alia veró Phagedenas, quæ carnem ſubiectã corrumpunt. Quod enim putridum atque depaſcens à nonnullis vlcus vocatur, non eſt propria vlceris differentia, ſed paſſio compoſita ex vlcere atque putredine. Scimus autem quòd & abſque vlcere putredo ipſa per ſeipſam in multis corporis partibus conſtituitur. Quoddam etiam vlcus vocatur carbunculus cruſtam habens cum multa partium circunſtantium inflammatione. Hæc igitur propriam habuere appellationem, Carbunculus, Phagedena, & Herpes. Quæcunq; verò vlcera

fiunt ſine dictis caſibus, hæc ipſa per ſeipſa ſolebant antiqui vlcera tantùm nominare: de quibus nunc *Hippocrates* loquitur, de his peculiariter edocens, quòd quæcunque talia ſunt vlcera, in longum incidunt tempus. *Videtur autem experientia rationi adſtipulari: & multa ſæpius ex hoc genere vlcerum, cùm poſt multum tempus fuerint ad cicatricem perducta, rurſus inflammari ac dirumpi, ipſarum cicatrice ſoluta.* Fit autem hoc talem aliquam ob cauſam. Quãdo ex adhibitis medicamentis, caro quæ oſſi ſuperiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem, ſtatim quidem ſanitas reſtituta videtur: rurſus verò paulatim aliqua influẽte ſanie ex oſſe altius corrupto, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio conſequitur, à quo cicatrix eroditur, caro verò exulceratur. Quænam igitur eſt talium a ſanatio vlcerum? Non profectò alia quám ab ipſo ſcripta in libro de vlceribus, & á nobis in tertio de arte curatiua demonſtrata. Nam vlcera omnia exiccari oportet, præcipuè verò in quibus patitur os. *Terminus autem eſt ſiccitatis, vt abſcedat pars,*

eius

eius quæ eſt vitiata. Quare non abſque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantnm habuerit abſceſſus craſſitudinem.

1 Vid. Hipp. in lib. de vlcerib.

XLVI.

Quibus gibbi ex aſthmate aut tuſſi fiunt ante pubertatem, moriuntur.

Τ βὺς καὶ κυφὺς ſolet Hippocrates nominare, quos nunc omnes homines κυρτὺς appellant. Nã reuera ſpina illis eſt à tergo κυρτυ. Ac κυρτῷ quidem, oppoſitê dicitur κοῖλον: quaſi connexo cauum. At υβῶ καὶ κυφῶ, τὸν λορδὸν: quaſi etiã conuexo concauum. Cęterum hęc quidem de ſola ſpina: 1 illa verò de omnibus Græci efferunt. Quomodo autem κύφωσις fiat ipſe narrauit in libro de articulis, ſicuti etiam περὶ λορδώσεος, σκολιώσιως καὶ σείσεως. Hæ enim ſunt propriæ, & præcipuæ ſpinæ paſſiones: atq; oportet illum qui vult iſtarum paſſionum habere notitiam, ijs quæ in eo libro ſcribuntur, plenius incumbere. Nunc verò à nobis dicentur ea quæ ad propoſitũ aphoriſmum videntur vtilia. ὕβωσις ſpinæ

fit aliquando propter ictum, aut caſum, fit etiam propter quædam tubercula dura, quæ in parte anteriore conſiſtunt, à quibus ſi quando vna vertebra trahitur prorſum, fit eatenus ſpinæ λόρδωσις, ideſt cauitas à tergo: ſicuti etiam ſi plures fuerint ſe ordine conſequentes, quando verò non fuerint continuæ hæ quæ tenduntur vertebræ, κύφωσις fit: tantum partibus retro tendentibus, quantum vertebræ extenſæ ſunt ad interiora reflexæ: nam hoc fieri videtur in omnibus duris mediocriter tenſis, veluti calamis, viminibus, virgis, & omnibus alijs huiuſmodi, & dictum eſt de his plenius in expoſitionibus libri de articulis. Nunc verò ὀβωθέντας, ideſt, eos, quibus ſpina introrſum proceſſit: ante pubertatem, ex aſthmate & tuſſi, citò inquit interire. Neque enim vult in his thorax, vt ipſe dixit, vnà cum alijs augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur ea quæ reſpirationi obſeruiunt inſtrumenta. Omnibus quidem commune ſponte ita affectis, hoc eſt quibus ſine ictu vel caſu ſpina paſſa eſt, propter dura tubercula, & concoqui difficilia, tales fieri. Sed

cum

cum multa ſit in tuberculis ſecundum tumorem atq; duritiem & locum in quo conſiſtunt, differentiæ: quæ quidem ſimul dura, ac magna ſunt, ſtatim difficilem faciunt hominibus reſpirationem, quę verò ex ſuo humore aliquid ad aſperam mittunt arteriam: reddunt tuſſiculoſos. Verûm quæ talia ſunt, vt mittant ex ſuo humore aliquid, non ſunt dura exquiſitè, atque ideo neceſſarium eſt eis aliquando ſuppurari, & hominem occidere. Quæ verò nihil mittunt. ex craſſis humoribus ortum habent, atque ob id dura ſunt, & incocta, & longo permanent tempore antequam ſuppurentur, atque ideo non perimunt hominem. Quæ verò vnà cum tuſſi ortum habuere, properant ad ſuppurationem, atque ideo ſunt exitialia. Sic & quæcunq; cum difficili anhelitu fiunt, ſunt ijs qui adhuc augentur, pernicioſa, vel enim hæc magna ſunt, vel in loco thoracis ad vitã opportuno. Quandoque igitur pulmo vnà cum corde in talibus augetur, locus autem continens minor efficitur, neque coſtæ augentur, & ſpina prorſum flexa, propter convexitatem, thoracem faciant anguſtiorem;

neceſſarium eſt tantam in breui tempore fieri anhelitus difficultatem, quòd homo corrumpatur. Nam ſi nondum gibboſitate ſuperueniente, propter ſolos tumores extra naturam difficilem habebant anhelitum, quid debemus expectare cùm tubercula ſint tempore adaucta, thorax auté ſit factus anguſtior? Quod autem, cùm multæ ſint ſpirandi difficultates, ſolam illam Hippocrates aſthma conſueuerit nominare, in qua contingit crebrum anhelitum fieri, clarum admodũ exiſtit. Vocant autem & nunc homines τὸν ἀσθμαίνειν, ideſt anhelare, id quod fit in curſibus & vehementioribus exercitijs. Hippocratis autem poſteriores & paſſionem aliquam diuturnam, nonnulli ſimpliciter aſthma nominant, nonnulli orthopniam: quando abſque febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

1 Vid. Hipp. de artic. com. 3. t. 1. & ſeq.

XLVII.

1 *QVibuſcunque vena ſectio, vel medicatio conuenit, hos verè purgare, vel venam incidere oportet.*

LIQVET quod de eis qui adhuc ſunt

ſani, ſed ægri futuri ſunt, niſi euacuentur, nunc ſermo habetur Hippocrati. *H*os enim oportet vt anticipemus euacuare vere adueniente, vel per venæ ſectionem, ſi plenitudinis paſſionibus ſubijciũtur: vel per purgationem, ſi eis quæ ex corruptione proueniunt. Nos enim plurimos ita ſeruamus ſanos: qui longo ante tempore ſingulis annis morbis capiebantur. Sed & podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & ſanguinis ſpuitionem, morbum còmitialem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiuſcemodi diuturnas paſſiones in multis hominibus per dictam euacuationem ſuſtulimus. Venę itaque ſectio, commune auxilium eſt eorũ qui ex plenitudine fiunt morborum: purgatio verò ſic, ſi quidem ſecundum genus accipias, vnum quoddam auxilium exiſtit; non tamen ſecundum ſpeciem. Nonnullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, nonnullis verò amaram bilem, nonnullis atram, nonnullis feroſam ſuperflui-

tatem, ſecundum naturam earum quæ conſueuerunt ſuperuenire paſſionum. Exempli gretia: Aliquis ſingulis annis incidit in melancholiam niſi purgetur: & res mira viſu, quomodo morbo iam inchoante, ſtatim homo præſentit primam eius generationem: & ego aduocatus purgo humores atros, & ceſſat protinus melancholia: & huic homini ex purgatione ambo hæc commoda eueniunt: quod ſcilicet & ſuperfluitates expelluntur, & quòd ex acritudine eorum quæ excernuntur, pauliſper aperitur os venæ quàm vocant hęmorrhoidam, & per eam etiam excernitur pars aliqua ſanguinis vitioſi conſueti euacuari: quo retento ſuperuenit melãcholia. Purgo igitur ipſum, non vere tantũ, ſed etiam autumno: & ſicuti dixi, ſi ex contemptu aliquando purgationem omiſerit, & morbum non anticipauerit, ſymptoma morbi præſentit. Sic & mulierem quandam ſingnlis annis vere inchoante ſimiliter euacuans: cum aliquando tumorem cancroſum in mammilla pateretur, forti atque frequenti cum medicamẽto purgante atram bilem, adhibita euacuatione

tione ad ſanitatem perduxi. Et ſi quando purgatio omitteretur, dolorem profundum ſentiebat: & me aduocato, ſtatim volebat euacuari. In altero elephantem inchoantē, primū quidem per venæ ſectionem & purgationem ſanaui: nunc autem ſingulis annis huic ſufficit vna purgatio: ea autem omiſſa, ſtatim paſſio innoteſcit: Morbi itaq; huiuſcemodi, atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem. & apoplexia, & aſthma, pituitoſi, & articulares, ſi cum multa fuerint caliditate: amaram bilem volunt euacuari: ſi verò cum frigidis tumoribus, pituitā. Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febribus tertianis corripiebatur: ſed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem veris anticipauit. Sic enim melius eſt tales euacuare, ſicuti illos qui laborare ſolēt morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs paſſionibus, quæ ex craſſis humoribus generantur, præſtat circa veris initia euacuare: de quibus omnibus ſeorſum à nobis ſcriptum eſt in illo tractatu, qui inſcribitur, de ijs qui verno tempore egent euacua-

cuatione. Eſt autē iſte tractatus pars totius ſalubris tractationis.

1 Vid. l. 5. aph. 53.

XLVIII.

1 L*ienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens bonum.*

PAVLO antea hunc aphoriſmum expoſuit, cū ſermo habebatur de aphoriſmo in hunc modum ſcripto: Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur, ijs longam ſuperuenientem inteſtinorum difficultatem, aqua inter cutem excipit. vel leuitas inteſtinorum, & moriuntur, quare iſti impræſentiarum propoſito nulla eſt alia expoſitio neceſſaria.

1 Vid. l. 6. aph. 43.

XLIX.

Q*Vibuſcunque morbi podogrici fiunt, ij sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt.*

PODAGRICORVM inflāmatio fluxione fit ad articulos decumbente, hanc autem fluxionem ſuſcipiunt primum quidem loca articulationum, deinceps circunſtātia omnia vſque ad cutem. Quia verò impleri dici-

dicimus articulationes, liquet etiam ea quæ ipſis circumiacent ligamenta extendi eſſe neceſſarium. Neruos quidem & chordas non eſt veriſimile in ipſis inflammari, ſed ſolum dolore, quia ſimul cum articulationibus extenduntur, argumento autem eſt, quoniã viſus eſt nunquam podagricus pati conuulſionem, quæ frequenter ſolet in neruorũ ac chordarum inflammationibus aduenire, verùm intentio ſanationis, eis communis eſt cum omnibus inflammatione laborantibus: quoniam diſſolui oportet id quod ad pedes defluxerit, ſiquidem tenuiorem habuerit ſubſtantiam, tẽpore breuiore: ſi verò craſſam vel tenacem, longiore: & longius adhuc tempus requiret, ſi ſimul craſsũ atque etiam tenax illud quod defluxit, exiſtit: vltra tamen ſpatium dierum quadraginta non prorogabitur curatio inflammationis, ſi videlicet & medicus in ſuo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit. Quæ verò carnoſas partes occupat inflammatio, morborũ acutorum ſubijcitur termino, diebus ſcilicet quatuordecim: quoniam carnis ſubſtantia mollior eſt

ac

ac rarior quam neruorum ac ligamentorũ natura: vnde & tardius inflammari incipit natura ligamentòrum, chordarum, atque neruorum, quando vulneratur, & longiori tempore ad conſiſtentiam inflammationis peruenit, ac tardius ſanatur. Qua enim ratione vix aliquid in ſe humoris externi ſuſcipiunt, cum duræ ſint ac denſæ huiuſcemodi partes, hac ipſa ratione cum difficultate dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ ſolutionis non diem quartumdecimum, ſed quadrageſimum poſuit: quia qui in articulationibus humores inſunt, per ligamenta ipſos amplexantia oportet per modum vaporis euacuari, & qui etiam in ipſa a ligamenta inciderunt. Meminit autem & in prognoſtico quadrageſimi diei, vt in quo iudicantur quicunque neque iam ſunt diuturni exquiſite, & acutorum termino exciderunt. Dictum autem eſt plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

1 Vid. Hipp. l. de iudicat.
a Vid. l. 1. prognoſt. t. 25.

Qui

L.

1 Q*Vibuſcunque præciditur cerebrum : iis neceſſe febrem , & bilis vomitum ſuperuenire.*

PRÆCISO cerebro aduenit febris ex ratione communi, quæ quolibet membro principali patiente inflammationem, ſubſequitor febris. Bilis verò vomitus fit com patiente ventriculo propter eius cum cerebro communicationem, & ore præſertim ipſius, ad quod terminatur ex cerebro magna quædam neruorum coniugatio. Conſueuit quidē & aliter in magnis doloribus atque mœroribus fortibus ad ventriculum fluere biliosa ſuperfluitas: & multo magis cúm ipſe malè affectus fuerit. Ad ea enim quæ talia ſunt, feruntur partium proximarum ſuperfuitates, quæ præſertim tenuem habent ſubſtantiam, qualis eſt ipſe bilioſus humor, atque vnà cum eo quæcunque ſeroſa ſnperfluitas, quæ ſæpius in vomitibus bili commiſcetur, & raro admodum accidit vt bilis exquiſita euomatur, cui ſeroſam ſuperfluitatem non videamus admixtam. Apparet autem & in ſanis cùm diu à cibo abſti-

abſtinuerint, præſertim in illis qui natura ſunt bilioſiores, tales in ventriculum humores admitti, quod & ipſius morſus & vomitus manifeſtant. Non ſolũ autem cerebro vulnerato euomunt homines bilem, ſed & dura membrana circunſtante, quæ cum multis partibus ſit cerebro naturaliter connexa, citiſſimè ei cõmunicat proprias paſſiones. Eraſiſtrati autem ſectatores cũ ipſas membranas velint eſſe principia neruorum membranam craſſiorem inquient ſuæ naturæ ratione, ſi ſola ſit vulnerata, tales afferre caſus. Si verò vſque ad cerebrum vulnus peruenerit, quoniã ambæ membranæ prius illud amiſerint, nuper dictarum ſequi paſſionum ortum fatebuntur. Dixi autem Eraſiſtrati ſectatores, & non ipſum Eraſiſtratum talia dicturos: quoniam cùm iam ſenex eſſet, (vt illi inquiunt) ſcripſit libros diuiſionum, in quibns cerebrum eſſe neruornm principium demonſtrauit. Dictum autem eſt de his in commentarijs de Hippocratis ſectione.

1 Vid. Hip. l. de morb. & in Coac.

Qui-

L I.

QVicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit.

MVTOS ſolet Hippocrates nominare non eos tantum quibus læditur vox, verùm ſecundum exuperantiam quandam vnà cũ eius læſione dat nobis intelligendas omnes voluntarias operationes. Nonnunquam igitur illis oblæſis non interit ſenſus. Quos enim ipſe mutos appellat, contingit eſſe ſentientes. Sed ſæpius vtraque patiuntur: & talem affectum vocant apoplexiam. Eſt autem hæc alia quidem debilis, alia verò
1 fortis; atque ideo dixit. Soluere apoplexiam fortem impoſſibile, debilem verò non facilè. Videtur autem hoc fortis apoplexiæ indicium appoſuiſſe, quod ſtertere dixit: quod etiam profundè dormientibus accidit ſecundum diſpoſitionis ſimilitudinem, ſed diuerſo quidem modo, cùm tamen ſit vtrique commune, ſtertere. Eſt etiam communis ambobus, eius quæ fit per neruos operationis debilitas; & dictum eſt de his

amplius in ea quæ de locis patientibus inſcribitur tractatione. Nunc verò quantum ad expoſitionem aphoriſmi ſufficiet, dicetur à nobis. Cùm ſanis dolor in capite repente aduenerit: cauſam referre oportet in primis ad ſpiritum flatuoſum: ſed etiam ad materiæ vniuerſim fluentis multitudinem, quam & nunc ad cerebrum fuiſſe delatam indicant caſus, qui poſt dolorem ſuperuenerunt, per quos etiam quòd ſit quædam materia pituitoſa commonſtratur, atque idcirco febris ſuperueniens ſoluit diſpoſitionem: vt quæ calefacit, extenuat atque reſoluit ſpiritum flatuoſum, & pituitoſos humores. Fit autem hoc nonnunquam tribus diebus aut quatuor, nonnunquam verò pluribus, nõ tamen vltra dies ſeptem: quia pars eſt principalis: tales verò partes non diu tolerant fortes ſimul ac diuturnas paſſiones: vt ſæpius oſtendimus.

1 Vid. l. 2. aph. 42.

LII.

a *OPortet verò conſiderare oculorum in dormientibus ſuſpectiones. Nam ſi quid album commiſsis palpebris ſubinſpicitur,*

neque

neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & lethale valde.

AVT ob palpebrarum ſiccitatem, aut propter potentiæ ipſos mouentis imbecillitatem, aliquid albi ſubinſpicitur, cùm oculi integrè claudi non poſſint. Ob hoc igitur ipſum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid ſubinſpicitur quando dormiunt. Nam totum corpus exiccatur, & vires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem ſiccitas in palpebris innoteſcit; quoniam ſunt natura ſiccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur, eodem modo & ſimiles corporis partes. Quinetiam quòd potentia exiſtente imbecilli, non ſolum non poſſint exquiſitè oculos claudere, ſed ne os quidem, vnde hiátes dormiunt, liquet vnicuique rei naturam diligentius animaduertere volenti.

1 Vid. l. 1. progn. t. 11.

LIII.

D*Eſipientiæ quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: quæ verò cum ſtudio, periculòſiores.*

NVLLA quidem deſipientia ſecura eſt, minus verò periculoſæ ſunt, quæ cum riſu fiunt, ſicuti temerariæ, vt ipſe nominat, omnium periculoſiſſimæ: in medio ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, ſiue primo, & per ſeipſum, ſiue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per cauſas ipſas efficientes. Quæcunque enim ex ſola fiunt caliditate ſine humore vitioſo, ſimiles quodammodo ſunt eis quæ ex ebrietate contingunt. Quæcunque verò ex flaua bile cum ſtudio perficiuntur, ipſa verò multum exuſta, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, ſunt inſaniæ multum furioſæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, quòd quædam ex flaua bile peruſta gignitur: quę omnium eſt peſſima. Quæ verò ex sãguinis velut fæce fit: craſſiore quidem eſt quam illa ſubſtãtia: ſed multum diſcedit ab ipſius malignitate. Dictum autem eſt, quòd eam quæ eſt veluti fæx ſanguinis, cum volumus exquiſitê loqui, nondum atram bilem nominamus, ſed humorem melancholicum.

Nomi-

Nomiuibus verò abutentes, atram bilem aliquando etiam vocamus, quoniam ſi non prius euacuetur,paulo poſt atra futura eſt:

LIV.

IN acutis paſsionibus,quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, mala.

INFANTES ſępe videntur quo plorāt
tempore reſpirare interrupto ſpiritu:ſubſi-
ſtente interim thorace , deinde rurſus id
quod deeſt,adijciente , quod ipſe in Epide-
1 mis in hunc modum dixit . Duplex eſt
intro reuocatio, veluti ſuper inſpirantibus,
& accidit hoc nonnunquam potentia fati-
gata.nonnunquam ex duritie inſtrumento-
rum,nonnunquam verò ambabus cauſis ſi-
mul conuenientibus:interim etiam propter
aliquam muſculorum pectoris ſimiiem con
uulſioni diſpoſitionem. nam facultas imbe
cillis quando ſemel non poteſt thoracem
tantum dilatare, quantum animali eſt ne-
ceſſarium:in medio ſubſiſtit opere,& quie-
ſcit : deinde rurſus ſe excitat: durum verò
organum cúm non promptè obſequatur
facultati dilantanti , ab ipſa violenter ſuc-
ceſſum dilatatur . De conuulſoria autem

diſpoſitione quid attinet dicere quòd talem faciat reſpirationem? Si enim frigus muſculos thoracis apprehenderit, vel etiam neruos: durities quædam inſtrumentis aduenier, & motus conuulſioni ſimilis, quam febris ſua eſt apta natura ſanare, & calida auxilia. Febre verò cum his exiſtente: non poſſumus cauſari muſculorum thoracis, ſiue neruorum frigiditatem, ſed vel duritiem comparatam, vel virium imbecillitatem, vel conuulſioni ſimilem diſpoſitionem. [1] Quicquid verò horum in cauſa ſit, nō eſt bonum in morbo acùto contingere. Si itaque de ſola motione inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium luctuoſa reſpiratio ab ipſo dicta fuit, iam ad finem expoſitio peruenit. Sin autem & cum tali aliquo ſonitu vult dictam contingere reſpirationem, qualis flentibus accidit: vltra dictas cauſas quandam oſtendent doloroſam diſpoſitionem, ex qua veluti flentes, vel gementes, vel aliquem mixtum ex vtriſque ſonum ædentes, in hunc modum reſpirant.

1 Vid. l. 2. epid. lect. 3. & l. 6. epid. com, 2. t. 10. & in Coac.

De-

LV.

DOlores podagrici vere & autumno magna ex parte mouentur.

PODAGRICÆ paſſiones, ſicuti & omnes aliæ articulares, vere augentur: atque ideo ipſe ſuperius in enumeratione morborum vernalium: etiam articularium commeminit, in quibus ſcilicet etiam podagrici continentur. Exacerbantur quidem aliquando & autumno ijs quibus per æſtatem tempore quo fructus maturantur, vitioſi aliqui humores fuerint coaceruati. Oſtensũ enim à nobis eſt in commentariis de potentijs naturalibus: ꝙ ſingulis partibus ſicuti aliæ potentiæ, ita & illa ineſt, quæ materias infeſtas excernit. Infeſtant autem aliquæ ſua multitudine aggrauantes, alię verò extranea qualitate affligentes, Secundum vtrunq; igitur ijs qui hyberno tempore in victu deliquerint, verno tempore diuturni morbi exacerbant diffuſis humoribus, deinde fortibus ad loca debilia detruſis: ſecundum alterum verò, tantùmmodo antumnali.

L V I.

IN morbis melanobolicis in hæc pericula inciditur ; ſtuporem corporis , vel conuulſionem , vel furorem , vel cæcitatem ſignificant .

FIVNT quidem propter pituitoſum humorem apoplexiæ : & conuulſiones , & cæcitatès oculorum . Fiunt autem & propter melancholicum , quoniam communis vtrique eſt craſſitudo : non tamen furor eſt paſſio communis . Nunquam enim hic ex pituitoſo humore ortum habet;cùm ad eius generationem humore irritante & mordente opus ſit . Talis autem eſt ſemper quidem flaua bilis , melancholicus autem humor non ſemper,ſed cúm ſuprà modum exuſtus aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

L V I I.

APoplexiæ autem fiunt maximè à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum.

NON omnem apoplexiam , ſed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra ſola fit bile) contingit aduenire ijs qui dictam agunt ætatem,quoniam in his maxime abũ-

dat

træ bilis humor, quemadmodũ etiam
ıtumno. Quod ſi volumus ſimpliciter
ıunciare, plures ſenes laborant apo-
ia. Si igitur ſermo debeat eſſe verus,
;endus eſt cum priore aphoriſmo, ac ſi
iceretur: in morbis melancholicis in-
pericula inciditur: ſtuporem corporis,
homines occupat á quadrageſimo anno
ıe ad ſexageſimum.

LVIII.

I omentum excidat, neceſſario putreſcit.

PROPTER ſermonis breuitatem
ſus eſſe videtur aphoriſmus ijs qui non-
tè ipſum intelligunt. Quòd enim dicitur
iuſmodi eſt, Quando enim exciderit,
c eſt quando nudatum fuerit, & extra-
ritoneum, ideſt membranam abdominis
teriorem omentum exierit, non contingit
ſum ad locum proprium reſtitutum, ſa-
ım & ſaluum fieri, ſicuti ſi aliud aliquid
:tra promeretur, veluti inteſtinum, aut ali-
ua viſceris fibra. Illa etenim niſi longo
:mpore frigeſiant, quando vulnus in-
arte ventris ſuperiore factum, ad cicatri-
:em perductum fuerit priſtinam recipiunt

temperaturam. Omentum verò etiam ſi minimo nudetur tempore,reductum putreſcit: quam ob cauſam medici partem illam quæ fuerit nudata, ſolent reſecare. Hanc igitur ſententiam habet aphoriſmus, licet confuſius in verbis dictis proponatur. Si quis verò aliquando vidit omentum, quod paruo tẽmpore extra prodierit,& deinde ad ſuum locum reductum, non putreuerit, perpetuam quidem non eſſe probabit Hippocratis enunciationem,illud tamen ſeruabit,quòd magna ex parte ſolet accidere, & commune eſt huic aphoriſmo cum alijs ab Hippocrate prolatis: quod perpetuitatem quandam dicendi figura indicat, quamuis res ipſæ non ſemper eodem modo eueniãt, ſed raro aliquando aliter accidant.

1 Vid.l.1.de morb.Hipp.& in Coac.

LIX,

1 *Quibuſcunque a longo coxendicum dolore moleſtatis cauitate ſua excidit coxa,& rurſus recidit: ijs mucores ſuperueniunt.*

SÆPE in articulis humor pituitoſus aceruatur, quem mucorem appellat, à quo

mad e-

efacta articulationis ligamenta laxiora luntur, atque ideo facile à cauitate ar-lus excidit,& rurſus facile recidit: quæ c ait accidere ijs qui ita morbo laborãt endicum. Quando autem coxam ait ex-:re, articulum coxæ debemus intellige- quomodo etiam in libro de articulis dicebat. Humeri autem articulum vno do non lubricare,ac ſi dixiſſet articulum undum humerum.

Vid.l.12.de vſ.part.c.2.de artic.com. 42.

De art.com.1.t.1.

LX.

QVibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diuturno excidit coxa: ijs crus beſcit,& claudicant, ſi non vrantur.

HVNC aphoriſmum non debemus à periore ſeiungere, ſed ipſum coniungen-s,ita vnũ accipere ſermonem. Vult enim icere,quod à coxendicum morbo moleſta s, quibus propter mucoris multitudinem rticulus excidit,& rurſum recidit: neceſſa-ium eſt proceſſu temporis os contabeſce-e, niſi prius vrendo mucorem exiccemus.

quòd

2 quòd in libro de articulis conſulit fieri in brachio iugiter excidente: nam & nunc eadem eſt ſermonis vis, cum ipſe ſuadet aduri coxam, vt in libro de articulis docebat: vt & id quod mucoſum, abſumatur, & vt laxitas cutis ad quam articulus lubricabat, magis ex aduſtione contracta arctet, & prohibeat migrare. Quòd ſi ob multitudinẽ mucoris extra ſuum locũ diu coxa ſteterit, (eſt quidem iam hoc cruris claudicatio) neceſſario per atrophiam contabeſcet, vt etiam alijs ſolet accidere priuatis motibus, qui illis ſunt ſecundum naturam.

1 Vid. Hipp. 1. de morb. & in introd.

2 De articul. com. 1. t. 41.

Digitized by Google

ĝ A L E N I

IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.

LIBER VII.

ıterprete Nicolao Leoniceno Vicentino.

)MNES feré qui antea ſcripſerunt expoſitiones aphoriſmorum: circa itia quidem vlterius quam ſit vtile ſermom extendunt: ſed in proceſſu deficiunt. a vt primo quidem vtilia tantum attinınt, deinde eadem incompletè tractent, ndem extremè expoſitiones circumcidãt, leo vt ne quidem adhuc animaduertant lures aphoriſmos eſſe nothos, & in propalo falſos. Verùm vt qui ſunt in diſputaonibus fatigati, prõptè ad omnia annuũt: ita

ita & ipſi omnes admittunt quoſcunque ſcriptos inuenerint aphoriſmos, ac tandem ad vltimam deueniunt in ſuis expoſitionibùs breuitatem, obliti prioris loquacitatis. Nos verò alias ipſorum abſurditates conati ſumùs euitare, & omnes ex æquo expoſitiones, ſtuduimus ad veritatis ſimul & vtilitatis ſcopum arte quadam dirigere: ac dicendo, neque ad extremam breuitatem con trahere, hoc enim libro conuenit, non libri expoſitioni) neq; ad tantam prolixitatem: quantàm illi faciunt in principio expoſitionum, protrahere, ſed in omni ſermone mediocritatem. quæ eſt in omni tractâtione optima, á principio vſque ad finem ſeruare laborauimus.

I.

IN morbis acutis frigus partium extremarum, malum.

IN morbis diuturnis, qui præſertim sũt ſine febre, & hyeme, & ætate ſenili, partes extremas corporis, veluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri, nihil mali. Non tamen in acutis eſt mediocre malum, ſed ſymptoma valde pernicioſum; quòd

quòd magnis accidit viſcerum inflammationibus. Acutos autem ipſa ait vocari morbos, quorum febres magna ex parte continuæ ſunt: in quibus cùm fuerint ſine magna inflammatione, non modo non extrema frigeſcere, ſed exuri contingit. Cùm verò inflammationis calor adeò vehemens fuerit, vt ad ſe trahat modo cucurbitulæ ex toto corpore ſanguinem: ijs qui ita ſe habent, viſcera peruruntur, extremæ autem partes frigeſcunt propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis: & eorum plerique ne tegumenta quidem tolerant propter incendium quod in viſcere ſentiunt.

1 Vid. l. 2. de ratione vic. in acut. 8.

II.

IN oſſe ægrotante caro liuida, malum eſt.

NON enim in mediocribus oſſium læſionibus, ſed fortibus putrilaginibus talis ſpecies coloris circunſtantibus aduenit carnibus, extincto in eis ſcilicet calore natiuo.

III.

A Vomitu ſingultus & oculorum rubor, malum.

QVALIS paſſio eſt conuulſio muſculis,

talis

talis eſt ſingultus ſtomacho: qui aduenit humoribus infeſtantibus: nonnunquam totum ipſum ventriculum, nonnunquam os eius. & gulam: quos per vomitiones abijciens, ſtatim à ſingultu liberatur, qui ſi neque per iſtas ceſſauerit, duorum alterum oſtendit, vel ſcilicet cerebrum neruorum principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem. Rubor verò oculorum, vtramque ſequitur diſpoſitionem, ſed præcipuè illam, quæ in cerebro exiſtit ſimilis inflammationi.

IV.

A Sudore horror, non bonum.

1 A QVOD iudicatoria quæ non iudicant, partim mortalia, partim malè iudicantia ſunt, ab ipſo dictum eſt, quoniam natura in huiuſcemodi diſpoſitionibus morbo ſuccumbit.

1 Vid. Hipp. l. 2. epid. ſect. 1.

V.

A Furore difficultas inteſtinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonũ.

DIFFICVLTATEM quidem inteſtinorum, vel aquam inter cutem tranſmutationis

Digitized by Google

:ionis ratione eſſe furoris ſanationem, non eſt extra rationem, cùm à capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis autem alienatio tantum abeſt, vt ſit furoris ſolutio, quòd quiſpiam magis dicerent eſſe incrementum. Sed ſi reuera *Hippocrates* continuum atque vehementem furorem alienationem mentis nominauit; quendam nouimus a furore mediocri, quo prius detinebatur, fuiſſe liberatum: vnde ratiocinando perpendimus ex vehementi motu cauſarum efficientium furorem, ſolutionem fuiſſe ſubſecutam: quemadmodum in morbis acutis vehementiſſimi caſus ſolent aliquando bonas criſes operari.

VI.

In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſynceræ, malum.

FASTIDIVM cibi ipſum per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis. Nā in ijs qui in talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere, vehemēs ſcilicet ciborum appetentia. Quare cibi faſtidium haudquaquam bonum eſt ſignum: multo verò magis quando fuerint prauæ deie-

deiectiones. Synceras verò deiectiones nominauit impermixtas aquolæ humiditatis, quãdo ſòlus humor qui vacuatur, deijcitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem præſeferat, ſiue bilis, quæ æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſcemodi exuſtam eſſe omnem natiuã humiditatem à calore febrili demonſtrant.

VII.

Ex multa potatione rigor & deſipientia malum.

QVOD quidem multa potatio, non aquæ, ſed vini potionem ſignificat, vnicuiq; manifeſtum. Deſipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo ſanguine, ac ſpiritu calido. Ob hanc ipſam verò cauſam, & calidiores redduntur, præcipuè quidem caput, ſed etiam corpus vniuerſum. Pauci enim ex ipſis ſint, qui cum deſipientia rigeant: in quibus calor natiuus non accenditur, ſed ob multitudinem extinguitur, ſicuti ignis lignorum multitudine ſuperiniecta, & lucernæ flamma oleo vniuerſim ſuperfuſo.

ATu;

VIII.

Tuberculi introrſum ruptione, virium deiectio, vomitio, aut animi defectio fit.

TVBERCVLVM nominauit, quod in is ipſe ſolitus eſt vocare ſuppurationem. rorſum verò ipſius ruptionem, ad ven:ulum dicit, ad hanc enim conſequitur mitus, ſicut tuberculorum in thoracem ue pulmonem ruptio, non vomitiones, ex neceſſitate quidem tuſſim excitat: ius etiam ſuffocat quemadmodum ſup-ationum ad inteſtina ruptiones, puris unt deiectionem. Communis autem om m ruptionum eſt virium deiectio, & ani lefectus: propter vitalis ſpiritus excre-iem, vt alibi à nobis eſt demonſtratum.

IX.

Profluuio ſanguinis, deſipientia: ac conuulſio, malum.

.IC aphoriſmus magnam nobis affert tatem ad perſuadendum, quòd aliquan at deſipientia ex defectu, quo modo uùm ac pedum tremores. Hæc ſiquidē ıbra propter potentiæ ipſa mouentis cillitatem, infirmas habent motiones,

cerebrum autem erroneas. ideo non eſt vehemens hoc deſipientiæ genus, ſed mediocre, atque vt quiſpiam diceret, delirantis. Ipſe ſiquidem ſolet mediocrem inſaniam, delirium nominare. Si ergo conuulſio aliquando tali deſipientiæ coniungatur, omnino ſalus eſt deſperata. Quædam autem exemplaria cum, &, coniunctione, ſcripta ſunt, quædam verò cum diſiunctiua: vel, ſecũdum quem etiam deſipientia non bonus eſt caſus poſt ſanguinis fluxum, etiam ſi ſola contingerit: multo autem minus conuulſio, vel ſi abſq; deſipientia facta fuerit. Maximum verò malum eſt ambarum conuentus: vbi etiam ex immoderata euacuatione conuulſio caſus eſt admodum exitialis. nam deſipientia minus mala eſt.

1 Vid. in Coac.

X.

1 *AB ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel conuulſio, malum.*

IN ileis nihil deſcendit ad inferiora, & hoc eſt proprium inſeparabile paſſionis. Vomitus autem non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ſunt: & ſi vehemẽtius diſtorqueantur,

r,ſtercus eis ſuperiora petit,atque ſingul-
ant. Quidam verò deſipiunt & conuellun
ır, compatiente neruorum principio ſto-
ıachi paſſioni. Hæc verò mihi fieri viden-
ır inteſtinis,in quibus paſſio talis exiſtit;á
expellere ſtercus appetentibus, quando
ɔngo tempore moleſtat, & nõ petentibus
exonerare propter factam in partibus in-
ɛrioribus obſtructionem,ſed coactis cõtra
aturam violenter mouere,& ad loca ſupe-
iora materiam noxiam extrudere.

ı Vid.in Coac.

X I.

A *Morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.*

IN pluribus quidem exemplaribus in
ine aphoriſmi adiectum eſt,malum:in qui-
ɔuſdam verò ita ſimpliciter ſcribitur: A
norbo laterali inflammatio pulmonis. vo-
entibus illis,qui in hunc modum ſcribunt:
nou quòd ſit bonum vel malum, pulmonis
inflammatio morbo laterali ſuperueniens,
plum docere;ſed ſimpliciter hoc vnum tan
ummodo, quòd morbus lateralis ſoleat in
ɔulmonis inflammationem tranſmutari,

vel morbo laterali pulmonis inflammationem tranſmutari, vel morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenire. Hæc autē tranſmutatio fit quando priore ceſſante morbo, aduenit alter. Superuenit autem quando altero manēte, alter adijcitur. Verū hoc in loco videtur Hippocrates de ſuperuenientibus agere, quibus ſtatim hoc ineſt, ꝙ mala ſint, adeò quòd ſi etiam hoc verbū malum non adijciatur, vel ſubaudiendum eſt, pro communi dicendi modo, vel potentia oſtendi eſt exiſtimandum. Omnis enim huiuſcemodi ſuperuenientium generatio, neque paruos, neque mites inſequitur morbos, ſed malos atque malignos. Exempli gratia ſtatim in dictis in aphoriſmo paſſionibus: quando non poteſt is qui morbum facit lateralem in coſtis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem autem pulmonis, morbus lateralis non admodū conſequi ſolet, quoniam ſi mitis fuerit inflammatio; omnis humor noxius per ſputum expurgatur: in pernitioſis verò, antequam coſtæ patiantur, ſuffocat ægrum.

Apul.

XII.

A *Pulmonis inflammatione phrenitis, malum.*

QVANDO à calido humore fit inflammatio pulmonis: multos vapores tranſmit. ic ad caput cerebrum implet vaporibus, & acit phrenitidem, alia autem communia‿ unt cum ſuperiore aphoriſmo, neque cum o tantum, ſed etiam ſequentibus.

X I I I.

A *B æſtibus fortibus conuulſio aut tetanus, malum.*

MVLTI expoſitores ita ſcribi hũc aphoriſmum cognouerunt, Marinus verò, A vulneribus, ſcribit. Etenim ſequentem aphoriſmum ait ſibi adſtipulari. Verùm quidem eſt, quòd à vulneribus fortibus fiunt inflãmationes, ac conuulſiones. Sed cum omnes ferè expoſitores præcipuè vetuſtiſſimi, illã norint ſcripturam quæ habet, Ab æſtibus fortibus: melius eſt vt nos etiam eandem exponamus. Nonnulli quidem æſtus idem quod febres intellexerunt: nonnulli verò eris ambientis feruorem ita nominari dixerunt; alij pro cauterijs, & eſcharis, & om-

Oo 3 nes

nes verum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam in bonum ictani, ac conuulſiones, propter neruorum ſiccitatem, quas diximus eſſe peſſimas.

XIV.

EX capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia, malum.

DESIPIENTIA quidem agnoſcitur loquentibus agentibusve nihil conſentaneum rationi.. Obſtupeſcentia verò quādo neque aliquid dicunt, neque aguntt ſed apertis oculis quieti manent, ſimiles iis qui ex timore ſunt attoniti: Quod verò hæc omnia huiuſcemodi fiant cerebro patiente, manifeſtum, oſtenſum enim eſt in eo eſſe animæ principatum. Si igitur in fine aphoriſmi ſcriptum ſit, malum: liquet ꝙ rectè dictum fuit, iudicio enim ſunt quod ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si verò non ſcribatur, nos nihilominus poſſumus ſubaudire, ſicuti antea diximus: à communi. Poſſumus autem & quia huiuſcemodi caſus vnà indicant cerebri læſionem, magnitudinem paſſionis conſiderare.

A ſan-

X V.

A *Sanguinis ſputo puris ſputum, malum.*

QVOD omnis hæc enumeratio ſit orum quæ propriè ſuperuenientia vocanır:(de quibus Praxagoras vnum volumen :ripſit haud paruum) manifeſtum eſſe ar- itror ex ipſo aphoriſmo. Neque enim mne ſputum ſanguinis, ſequens habet ſpu ım purulentum: ſed quod malignũ exiſtit, ıle autem eſt omnino ex pulmone.

X V I.

A *Puris ſputo phthiſis & fluxus: cum verò ſputum retinetur, moriuntur.*

QVAM propriè Græci, & præſertim ıthenienſes nominant phthoen, hanc nũc lippocrates phthiſin nominauit, pulmo- is vlcera inſanabilia conſequentem totius orporis cum febre parua extenuationem. luxum autem aut de capillorũ defluuio, ut de humida dixit deiectione, ambæ enim onſueuerunt euenire cum tabidi ad extre- ıum mali perducuntur, alterum ex ſicci- ıte, alterum ex potentiæ debilitate. Quod erò in fine ſcribitur: Si autem ſputum re- neatur, moriuntur: modum mortis oſten-

dit illorū qui ex phthoë moriuntur. Eouſq; enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare. Cùm verò intus manent: obſerantur quidē viæ ſpiritus, patientes verò ſtrangulantur.

1 Vid. in Introduct. ſeu medic.

XVII.

1 IN *hepatis inflammatione ſingultus, malum.*

DIXI & antea, quod omnes hi feriatim ſcripti aphoriſmi de caſibus docēt, qui paſſionibus auctis & iam deterioribus factis ſuperueniunt. Quo modo igitur nunc ſingultus hepati inflammationem patienti dicitur ſuperuenire? Non ſemper, neq; quomodo libet patienti, ſed quando in magnitudinem attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore ſtomachus ad compaſſionem trahitur, nonnunquam communiū neruorum ratione, qui ſunt (vt ipſe docuit 2 in ſecundo Epidemiarum) breuiſſimi, quare tunc ſolum compaſſio fit ſtomacho cum hepate, quādo inflammatio & maxima & peſſima fuerit, nonnunquam etiam bile multum calida & multa in huius viſceris

inflammationibus genita ac confluente ad inteſtinorum principium: qua ſuperfluitan te, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo ſingultire. Nonnulli verò arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac ſingultum facere, non habente exitum ſpiritu, quemadmodum inquiunt.

1 Vid.l.5.aph.52.
2 Vid.l.2.epid.ſect.4.

XVIII.

Ex Vigilijs, conuulſio vel deſipientia: malum.

QVIDAM & hoc loco malum ſubiungunt. Nos verò prius diximus, quod ſi etiã non ſubiũgetur, potentia continetur. Cur veró immoderatis vigilijs conuulſio ſuccedat aut deſipientia, manifeſtum eſt huic qui priora meminerit. Nam dictum eſt ab Hip-
1 pocrate conuulſionem ita à repletione fieri, ſicuti ab euacuatione. Ex ijs autem quæ maxime euacuant & exiccant, vigiliæ ſunt: atque ideo conuulſionem ex ſiccitate faciunt, ac deſipientiam, immodicæ ſiccitatis ratione, ac præterea quia in lõgis vigilijs

pilio-

billioſior redditur ſanguis. In quibuſdam tamen exemplaribus, & quidem diligentiſſimè ſcriptis, hic aphoriſmus ſcriptus eſt ſine verbo deſipientia, hoc modo videlicet: In vigilia conuulſio, quia vt arbitror, peſſima eorum, quæ ſuperueniunt, ab Hippocr. ſcribuntur hoc loco.

1 Vid. l. 6. aph. 39.

XIX.

E X *oſſis nudatione eryſipelas.*

HOC in loco maximè oportet ſubaudire malum. Neq; enim hoc dicit, quod ſemper, aut magna ex parte nudatis oſſibus eryſipelas ſuperueniant: (nam potius contrarium verùm eſt, quòd ita patientibus oſſibus, raro ſuperuenit eryſipelas) ſed ꝙ caſus prauus eſt oſſe nudato, carnem circunſtantem videri ab eryſipelate apprehēſam.

XX.

A *B eryſipelate putredo aut ſuppuratio, malum.*

CLARVM eſt & in hoc ſermone; quòd malignis eryſipelatis hæc ſuperueniunt.

A *Lethargo tremor, malum.*

A forti

XXI.

A Forti in vlceribus pulſu, proſluuium ſanguinis, malum.

IN vlceribus inflammatis pulſus fit, nō ferente carne incumbente arterijs illarum motum, ſed dolente quando illi dilatatæ reſidunt. Eſt enim huiuſmodi pulſus, ſenſus quidam doloris ex arteriarum motione factus, quas ab initio non ſentiebamus cùm membra ſe haberent ſecundum naturam, tum quia eorum adhæſus non eſt moleſtus, tum quia in ſpatio laxiore mouentur. Membris verò inflammatis, & loci anguſtatio, & diſpoſitio dolorifica. triſtem afferunt laborantibus ſenſum ex motu arteriarum, quem non ſolum medici, ſed omnes homines pulſum appellant. Videtur autem hic arteriarum motus augeri in talibns diſpoſitionibus. Oſtenſum ſiquidem eſt in commentarijs de potentijs naturalibus: quod eſt quædam in ipſis vis aliena excernens: quæ & ſudores criticos, id eſt iudicatorios facit, & profluuia ſanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunque alia huiuſcemodi. ſecundum hanc igitur vim nonnunquam

ve he

vehementius natura operans, magnum & violentum arteriarum efficit motum, appetens illa quæ moleſtant, expellere: atque ita profluuium ſanguinis facit.

XXII.

A *Ventris dolore diuturno ſuppuratio.*

ASIVE frigus, ſiue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa ventrem fuerit, ſiue ventus flatuoſus, ſiue acritudo mordax, fieri non poteſt, vt in longum extendātur, ſi omnia circa ægrum opportunè fiant, hoc enim in omnibus ſermonibus talibus ſubaudire oportet. Relinquitur igitur vt adhuc dolor perduret propter inflammationem, quæ temporis proceſſu ſcilicet ſuppurabit, niſi hominem morte præripiat. nam & hoc ſubaudire oportet in omnibus ſermonibus talibus.

XXIII.

A *Dieſtione ſyncera difficultas inteſtinorū malum.*

DEIECTIONES ſynceras ſolet (vt dixi) Hippocrates nominare impermixtas aquoſæ humiditati: quæ ſolū habent ſyncerum illum qui infra deijcitur humor, ſiue

ſit flaua bilis,ſiue atra. Nihil igitur mi- n ſi in talibus deiectionibus aliquod in- tinum exedatur.

a Vid. l.7.aph.71.

XXIV.

N oſſis præciſione,deſipientia,ſi in vacuum apprehenderit.

OSSE quod in capite eſt,præciſo, vide- cet non ſimpliciter, neque vtcunque con- gerit,ſed vſq; ad interiorem ſuperficiem, uam vacuus excipit locus qui cerebrum ontinet:deſipientia fit. nã iam paſſio pro- ima exiſtit membranis & cerebro. Mari- us autem neſcio quomodo,legendum ſeor im exiſtimat. In oſſis præciſione,deſipien- ia & deinde facit principium aphoriſmi ecundi;Si vacuum apprehenderit adijciẽs pſi: Ex potu medicamenti conuulſio, mor- ále,ita quod totus aphoriſmus fiat. Si va- uum apprehenderit ex medicamenti po- ione conuulſio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici, ſemper enim factam ex euacuatione conuulſionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem rectè Mari- nus inquit,quòd propter immodicam eua-

cua-

euationem facta conuulſio eſt exitialis: ſic igitur & facta ex potione medicamenti eſt exitialis. Verúm non animaduertit quod ſermonem priorem falſum oſtendit; nam apertè falſum eſt quòd in oſſis præciſione deſipientia fiat. Neq; enim ex alicuius oſſis alterius, neque eius quod cerebrum regit, præciſione dementia ſequitur antequam ad membranas paſſio pertingat.

XXV.

1 EX *medicamenti potione conuulſio, lethalis eſt.*

MEDICAMENTI potiones, & medicationes, conſueuit Hippocrates propriè nominare eas tantū quæ purgantibus fiunt medicamentis. Quòd verò conuulſio quæ fit iſtis ſupra modum euacuātibus, lethalis exiſtat, ſi quis eorum meminit quæ ſæpius à nobis ſunt dicta, non ignorat.

1 Vid. in Coac.

XXVI.

IN *forti dolore ventris, partium extremarū frigiditas, malum.*

FIT quidem (ſicuti ſupra dictum eſt) ob magnitudinem inflammationis in viſceribus,

Digitized by Google

us, partium extremarum frigiditas fit am propter animæ defectum, vel quia lor natiuus extinguitur, vel quia propter altitudinem ſuffocatur, & tum præcipuè, m frigida fuerit. Fit etiam propter dolom vehementem inedias corporis partes cupantem, ob quem natura in ſeipſam ontrahitur, & ad eam conſequitur ſanguis, on ſolum extremas corporis partes derenquens, veluti pedes, & manus, & caput, d & cutim vniuerſam. Cauſam igitur uandam particularem dixit Hippocrates oc in ſermone partium extremarum frigiitatis, ſicuti & in pluribus alijs ſermonibus hoc ipſum feciſſe oſtendimus. Et nihil nirandum, illum qui primus multa adinuenit, non omnium ſimul, ſed ſingulorum par iculatim feciſſe mentionem.

XXVII.

MVlieri vtero gerenti ſi tetanus ſuperueniens facit abortum.

CIRCA inteſtinum quod rectum nominatur, tetanus fit, eandem habens cauſam ac diſpoſitionem quam in difficultatibus inteſtinorum ſuſcipiunt illa quæ ſuperius

iacent

iacent inteſtina. Hæc autem paſſio nomen accepit (vt inquiunt) ab illa quæ fit in extentione, ob quam cum cacare vehementer appetant, continuè exurgunt. Ob talem igitur tentionem atque moleſtiam, totum aliud corpus laborat, ſed præcipuè matrix, quæ cognata eſt recto inteſtino. Nihil autē mirum, ſi propter vehementes atque frequētes exurrectiones, conceptus abortitur, quando & ex alijs omnibus fortibus motibus atque doloribus mulieres grauidæ ſolent abortire.

XXVIII.

Quando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore: neque auget ru, neque coaleſcit.

ET hic aphoriſmus iam ſcriptus eſt [1] antea, his verbis: Quando diſciſſum fuerit os, vel cartilago, vel neruus, vel maxilla tenuis, vel præputium, neque augetur neq; coaleſcit, & nos in ſexto commētario ipſum antea expoſuimus.

1 Vid. l. 3 aph. 19.

XXIX.

I qui leucophlegmatia detinetur, ſi fortis ventris fluxus ſuperuenerit, à morbo ratur.

CONSVEVERE & alij medici quan- n aquæ intercutẽ ſpeciem, leucophleg- tiam nominare, nimirum tanquam quæ ſtet pituita liuida, vel ſui quidem ratio- ſemper alba, ſed quæ propter mixtionẽ orundam aliorum humorũ verum mutet lorem. Poteſt etiam ſicuti in libro de ar- ticulis ſcripſit, vertebræ in ſpina ſunt: on tanquã ſint alibi, volẽs diſtinguere, ſed mplici vtens adiectione: ita & hoc in loco bſque diſtinctione, albi feciſſe adiectionẽ. x forti autem alui profluuio, vel diuturno vtrumque enim ſcribitur) ſolui albæ pi- uitæ ſuperabũdantiam, commune eſt cum nultis alijs, quæ ita ab eo dicta ſunt.

1 Vid. in Coac.

2 De artic. com. 3. c. 1.

XXX.

QVibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt, ijs ex capite pituita defluit.

HOC indiſtinctè dictum eſt. Fiũt enim aliquando excrementa ſpumoſa pituitoſo humore ex capite ad ventriculũ defluente. Fiunt autem & vaſis, quæ ad ipſum perueniunt, illum effundentibus. Conſtari etiam interdum poſſunt in ipſo ventriculo: cum vnam habeant, vt ita dicam cauſam continentem, quomodocunque excernantur, aut fiant, antecedentes verò plures. Eſt autem huius pituitæ cauſa continens flatuoſus ſpiritus, dum humori commiſcetur, vehementem habẽs motum, & inæqualem, ita quòd ipſe dirumpitur, & pituitam frangit in multas partes, & paruas. Talis verò motus ipſius, cauſa eſt propria natura, & nonnunquam multitudo caloris. Sic enim & in ijs quæ elixantur, apparet ſpuma, & maximè cũ tenacem habuerint naturam: & in mari violentis ventis agitato. Qui verò arbitrantur pituitam à pulmone ad ventriculum peruenire, atque ideo ipſam videri ſpumoſam, neſcio quid inquient de ijs quibus fiũt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſtę. Oportebat enim in his alui excrementa eſſe ſpumoſa: verum hi neque ſpumoſa per

ſedem

m excernunt, neq; cum tuſſi expuunt:
amen ſæpius manifeſtè quæ ſunt in vi-
e aſperę arteriæ, ſunt eo oppletæ, quod
uxit à capite: quod iam concoctum eſt
: ſimile, ſed ſpumosũ minimè. Sed neq;
iino ex pulmone ſpumoſum ſanguinem
uunt. Videtur itaque cùm ex propria
lātia viſceris ſimul quicquam effertur,
guis eſſe ſpumoſus. Sed & qui morbo
rali laborant, aliquando ſpumoſum ex-
nt, ſed raro. *Hi* verò etiam rarius, qui
ammationem pulmonis patiuntur, calo
:ilicet, vt mihi videtur, intemperato atq;
:o in patientibus partibus aggregato. Si
) quod à capite defluit ad aſperas pul-
ıis arterias, vt nonnulli volunt, permeat
nferiora; primum ad ventriculos cordis
ım peruenire oportebit, poſt hoc duorũ
rum eueniet, aut per cauam venam ad
ba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita
portas ad inteſtinorum inuolucra: aut
mum quidem ad magnam arteriam, de-
c ſic ad illam quæ eſt in meſenterio. Et
ıodo adhuc ſpumosũ remaneret ſãgui
iixtũ, & tot cum eo venas pertranſiens.

XXXI.

QVibuſcunque febricitantibus, in vrinis fiunt ſedimina veluti farinæ craſſior, longam ægritudinem fore ſignificat.

ET hic ſermo adhibita diſtinctione fit
1 verus, experientia comprobante: quia tales vrinæ exitiales ſunt, ſicuti etiam in Prognoſtico dictum eſt: & plurimi morte præripiuntur antequam ægritudo diutius protrahatur: & quicunque ex ipſis ſunt liberati, ijs omnibus in longum producta eſt ægritudo, cum diſpoſitio multam requireret coctionem, in qua talis vrina mingitur. Dictum autem eſt à nobis in libro de Chriſibus ſiue iudicijs plenius de vrinis omnibus. In Epidemijs autem (ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem) in primo quidem libro de Sileno ſecundo loco conſcripto poſt tres conſtitutiones, de quo in ſua enarratione ſic
2 inquit. Minxit affatim, craſſũ erat quod ſubſederat, ſedimen inſtar farinæ craſſioris album: extrema rurſus frigida: vndecima mortuus eſt. In tertio autem de ægro qui ordine tertius eſt, de quo ipſe ita ſcripſit in

ſuæ

enarrationis initio, qui iacebat in horto Dealcis. Deinde paulo infra: vrinæ es variæ habentes ſublimamenta parıſtar farinæ craſſioris. Hunc autem di- uadrageſimo die fuiſſe iudicatum. Li- Igitur ex his exemplis, quòd quicunq; gentes vrinam ſimilem farinæ craſſiori, uari debeant, tardè liberantur. Qui- ue verò exitialiter ſe habent, contingit uam citò interire.

Vid.l.2 progn.28. & in Coac.
Vid.l.1.epidem com.3 t.19.
Vid.l.3.epidem.com.1.t.18.

XXXII.

Vibus autem vrinis bilioſa ſedimina, ac ſupernè tenues ſunt: acutum morbum ſignificant.

ILIS quidem ſemper acutos morbos atur. Dictum enim à nobis eſt, quòd um humorem ita medici priſci con- ere appellare, ſicuti melancholicum er cum adiectione dicunt: non ſimpli- bilem proferentes, ſicuti flauam, ſed n bilem nominantes. Quod autem di- , ſupernè tenues, hoc eſt aquoſas: (ſic

enim cõſueuit vti tenuis appellatione Hippocrates) non bene vtique dictum videretur. Vrina ſiquidem aquoſa, cruda eſt & diuturna. Equidem nunquam vidi vrinam cuius ſedimen bilioſum eſſet, pars verò ſuperfluitans aquoſa. Non abſque ratione igitur nonnulli expoſitores dixere aduerbium ſupernè, non locum, ſed tempus hoc in loco ſignificare, ac ſi ita diceretur: Vrinarum ſedimina quando ab initio tenuia ſunt, poſtea verò bilioſa fiant, acutum morbum ſignificant.

XXXIII.

Quibuſcunque vrinæ diuulſæ ſunt, iis turbatio fortis in corpore fit.

SI verbum diuulſæ in propria ſignificatione accipiatur, rem ita poſſibilem ſignificabit. Vrina ſiquidē ſemper eſt ſibi ipſi continua, nullum ſpatium vacuum habens interiectum. Si verò per id ſubſtantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, rectè dixit fortem ſiguificari perturbationem; nam ſuperante natura omnia æqualiter vnita ſunt: morbificis verò cauſis illi ſeditioſé repugnātibus, illud quod vincitur quidem atque

con-

concoquitur,aliam habet formam:quod verò reluctatur & repugnat, aliam & quando plura huiuſcemodi fuerint, variam magis oſtendunt vrinarum inæqualitatem,& eius cauſam perturbationem.

XXXIV.

Quibus in vrinarum ſummo bullæ inſident, morbum renalem & longum ſignificant.

BVLLÆ fiunt circuntenſo humore ſpiritui flatuoſo. Solet autem hoc magis accidere quādo humor aliquid tenacitatis habet, tunc etiam bullæ ipſæ ſunt ſtabiles, & difficulter ſolubiles. Cum igitur ſpiritus flatuoſus vnà cum vrinis excernitur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hæc enim aggregat ſpiritum flatuoſum: atque ideo ait ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne eſt difficulter ſolubile,& vix coctionem admittit, atque ideo durat. Nonnulli etiam aiunt ab acritudine vrinarum aperiri ora arteriarum quæ ſunt in renibus, atq; ita excerni ſpiritum aliqnem, qui cum vrinis exit, & bullas facit.

XXXV.

OVibus autem ſummum eſt pingue & confertum: ijs renum dolor & morbus eſſe acutus ſignificatur.

SIVE alui excrementum, ſiue vrina pinguis fuerit: ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quam in toto corpore exiſtentis: quare non propriè morbi renalis eſt ſignum, ſed commune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendus eſt Hippocrates quaſi hoc loco in ijs quos conſtat renùm morbo laborare non genus quidem morbi, ſed acutiem diſcernat & prædicet, vel pro verbo nephritica; quòd ſignificat vitium renum, ſcribendum eſt phrenitica, ſicut quidam ſcripſere expoſitores. Atqui neque hoc ſolius phrenitidis ſignum exiſtit, neque ſimplicis neq; ardentis, ſed cuiuſcunque febris colliquantis. Quòd verò confertum, ſermoni adiectũ eſt: poteſt breuitatem temporis ſignificare, poteſt & loci. Quod enim in ſeipſum coactum eſt & continens, id confertum nominamus, contrarium exiſtens diſtracto atque diſperſo. Hæc igitur vſque ad hoc etiam á

noſtris

noſtris præceptoribus fuere interpretata. Quòd verò mihi videtur, iam dicam confertum, ſermoni adiectum, mihi videtur de tempore dictum, atque ideo adipis renum oſtendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non confertim cum vrina exeunt, primùm colliquatione participata à venis illi vicinis, deinde ab ijs quæ continuantur, & rurſus ab alijs, donec ad renes perueniãt. Adipis verò circa renes colliquati trãſumptio ad vrinas celerrima eſt, & nõ paulatim, ſed confertim fit, atq. ideo in renibus ipſis diſpoſitio eſſe monſtratur: cui rei & experientiam inuenies, ſi diligentius animaduerteris, conſentientem. Cùm verò duplex ſcriptura ſit, in quibuſdam quidem exemplaribus ἐπίστασις, ideſt ſuperficies ſiue ſummum: in quibuſdam verò ὑπόστασις, ideſt ſedimentum ſiue fundum, ſcribitur. Primam dicimus eſſe veriorem, ſummum enim petit ſemper quod pingue eſt, & non ſubſidet. Et quidem prioris aphoriſmi dictioni magis conſonat iſta ſcriptura. In alio enim Hippocrates dixit, Quibuſcunque

autem

autem in vrinarum ſummo bullæ inſident, morbum renalem, & longum ſignificant. Conſentaneum eſt igitur in ſummo inſidere, ei quod ſequitur. Quibus autem ſummũ eſt pingue & confertum: ijs renum dolor & morbus eſſe acutus ſignificatur.

IX X X V I.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſq; circa ſpinæ muſculos fiunt: ſiquidem circa loca exteriora fiant; abſceſſus quoque exterius futurus expecta: ſi verò dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abſceſſus expecta futuros interius.

IN prioribus quidem aphoriſmis ſigna docuit per quæ renum vitia poſſemus dignoſcere, in hoc verò de ijs docet quos longo tempore conſtat morbo renali laborare: inquiens in ipſis futurum abſceſſum, dolore cum ſignis prædictis antea veniente, hoc eſt circa muſculos, quos & ſpinæ muſculos, & ſpinales medici nominant. Duplex autem eſt horum muſculorum genus: vnum quidẽ retro ſub cute, totam ſpinam vtrinque complectens: alterum verò in partibus anterio-

ribus,

ribus, non per totam ſpinam extentum, ſed ſolum per partes ad lumbos attinentes. In vtris autem horum ſe firmauerit dolor, illic quoq; abſceſſum futurũ expecta. Nunquid verò renibus ipſis ſuppuratis, an ſolis muſculis, an vtriſque, nondum præfiniuit: experientia verò hæc omnia fieri oſtendit. nam & muſculi ſoli nonnunquá hoc patiuntur, interiores ſcilicet, & anteriores, vel poſteriores, & exteriores, & ſine muſculis renes, nonnunquam introrſum, nonnunquam extrorſum vergente in ipſis abſceſſu.

XXXVII.

Quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem ſalutare: ſi verò cum febre, malum. Curare verò acerbis, & refrigerantibus.

VOMITVS quidem é gula & ventriculo exiſtit, per tuſſim autem educuntur, quæ ſurſum efferuntur ex aſpera arteria atque pulmone. Quidam verò huius libri expoſitores aiunt ſub verbo euomunt, comprehenſos eſſe, & illos ex aſpera arteria, atque pulmone ſanguinem educunt. Atqui ſalubrem eſſe hãc paſſionem, hoc eſt curari

poſſe

poſſe quando ægri febricitauerint, haudquaquam verũ. Si enim vel quam maxime abſque febre ex pulmone cum tuſſi emittatur ſanguis: periculum imminet ne curari poſſit, quod ſi durarit ſymptoma, omnino poſtea febres ſuccedent. Ob hoc igitur melius eſt, intelligere verbum euomunt, in proprio accipi ſignificato: & inſuper conſiderare atque definire quatenus careat periculo, & periculum habeat coniunctum, ex febre, vel ſecus. Nam febre vacantibus, liquet nullam adeſſe inflammationem in loco vnde emittitur ſanguis. Quare vel alicuius vaſis ore adaperto fit ſanguinis vomitus, vel ex vlcere quidem, ſed ſine inflammatione. Curantur autem quæ ſunt abſque inflammatione vlcera facile, acerbis. Quæcunq; verò cum inflammatione ſunt ſimul ac febribus: non ſolum curari non poſſunt, ſed ne in eadem quidem magnitudine permanere, ſemper enim maiora fiunt, ac maligniora.

XXXVIII.

Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.

VEN-

VENTREM ſuperiorem nũc nominat qui à thorace circunſcribitur, quem pulmo occupat, atque ideo in hunc à capite diſtillatio fertur per aſperam arteriam. Suppuratur autem magna ex parte in viginti diebus, & nõ (vt multi ſcribũt) in vigintiuno. Sẽper .n. Hippocr. dicĩ vigeſimũ iudicatoriũ facit, & non vigeſimũprimũ, quẽadmodũ in libris de diebus iudicatorijs oſtendi.

XXXIX.

SI quis ſanguinem minxerit, & grumos, & ſtillicidio vrinæ laboret, & dolor inciderit in imum ventrem, pectinem & ad anum: circa veſicam morbus eſſe ſignificatur.

IN omnibus ferè exemplaribus hic aphoriſmus ſcriptus eſt: eximere autẽ oportet propter alterũ qui prius eſt dictus, quẽ nos expoſuimus in quarto horum cõmentariorũ per hæc verba ſcriptum: *S*i ſanguinem mingat: ac grumos, & vrinæ ſtillicidio laboret, & dolor inciderit in imum ventrem, & pectinem: quæ ſunt circa veſicã malè ſe habent. In propoſito autem aphoriſmo eſt vltima ſcriptura duplex, vna quæ antea ſcripta fuit; altera talis, Veſicæ mor-

morbus eſſe ſignificatur.

1 Vid. l. 4. aph. 80.

XL.

SI lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupida: tale eſt melancholicum.

INCONTINENTEM quidem nominat linguam, quæ infirma eſt, ita vt non poſſit integrè dearticulare vocem, aut immobilem, & omnino reſolutam: ſtupidam autem partem corporis reſolutam. Cur verò hæc repente contingentia, dicat eſſe melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci conſentiunt, 1 rectè ab ipſo talia indicia ſunt dicta. Si timor & mœſtitia longo tempore hominẽ habere perſeuerent: tale eſt melancholicũ. Aliter etiam melancholicas dicemus eſſe paſſiones, cancros, elephantes, prætera etiã ſcabies, & lepras, & vitiligines nigras. Sed neque vllam aliquam talium paſſionũ, neq; illa quæ ab omnibus nominatur melancholia, linguę incõtinentia videtur antecedere, ſicuti neque alicuius partis ſtupor. Quare ſupereſt vt dicamus quòd quemadmodum quar-

quartani circuitus cauſa eſt humor melancholicus, ſic & dictarum paſſionum, & linguæ intemperaturæ, & partis reſolutionis: & fieri, quod propter humoris craſſitudinẽ tales paſſiones conſequātur, quales ex craſſa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus ſimpliciter vtrunque dictorum eſſe melancholicum, ſicuti neque pituitoſum ſimpliciter, ſed pituitoſum ſimul & melancholicum. Additum autem eſt ſermoni aduerbium, repente, propter mala quæ paulatim fiunt, ſicuti ex inflammatione ſcirrhoſa & intemperatura difficulter ſolubili.

1 Vid. l. 6. aph. 23.

XLI.

SI ſenioribus ſupra modum purgatis, ſingultus ſuperuenerit, non bonum.

COMMVNIS eſt hic ſermo ſecundum vtrunque, & quatenus omnibus ſupra modum purgatis non eſt bonus ſingultus, & quatenus ſenioribus omnia mala peiora fiunt: propter ætatis imbecillitatem.

XLII.

SI febris non ex bile ſit: multa aqua calida capitis ſuperinfuſa ſolutio fit febris.

EX

EX hoc ſermone maniteſtè declarat nõ omnes febres ex bile fieri. Oſtendit etiam quòd reliquæ omnes, exceptis iis quæ ex bile factę ſunt, aqua multa capiti ſuperinfuſa ſoluuntur. Secundum hunc ſermonem igitur in primo libro epidemiarũ de Metone ſcripſit. Balneis vſus in capite. Febres ſiquidem quæ ab exuſtione ac frigiditate ſunt, à talibus balneis vtilitatem ſentiunt, & nihilominus quæ ex laſſitudinibus fiunt, & quę propter foraminum anguſtationem, ſiue propter obſtructionem, ſiue conniuentiam ſint anguſtiata. Reſpirare ſiquidem per ipſa oportet, & diſſolui calorẽ febrilẽ. Non tamen vbi inflammatio aliqua, aut abſque inflammatione humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ vtiles ſunt antequam noxij humores euacuentur, aut concoquantur. Verùm tales morbos, laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis: antiqui nominabant: volentes febrem non eſſe morbum ipſum, ſed caſum morbi. In quibus autem ſine partis inflammatione, qui in venis putrent humores, febrem accendunt; de illis ſolis dicebãt

homi-

Digitized by Google

hominem à febre moleſtari, & ipſum à febre haberi. De illis etiam febrium ſcripſere differentias. Hepialon, & Lipyrian, Elodem: & Typhodẽ, peſtilentiam, & ardorem nominantes. Hepaticam autem febrem, vel lienoſam, aut pulmoniam, aut lateralẽ nemo dixit. Itaq; nunc ſermo ab Hippocrate habetur de febribus ipſis, quę ſũnt abſq; partium inflammatione. In plurimis verò exemplaribus nõ aqua, ſed ſudor ſcribitur, talem habente ſcriptura intellectum: Si febris non ex bile ſit, multus ſudor à capite defluens febrem ſoluit, non ex ſolo capite ſudorem fundi dicente Hippocrate, ſed á prima parte, quæ ſubijcitur oculis, de toto monſtrante corpore. Quantum igitur ad hanc ſcripturam attinet, ij qui ex bile febricitant, à talibus ſudoribus nihil iuuabuntur. Atqui ſæpius manifeſte ſoluuntur & aliæ plurimæ febres, & in quibus flaua bilis plurima eſt, Tertianæ, & Ardores. Verior igitur eſt prima ſcriptura, quæ verã docet curationem, earum febrium quæ ex dicto genere ſunt, quæ videlicet vel ob laſſitudines, vel exuſtiones, vel refrigerationes

vel omnino cutis fiunt anguſtationes. Verbum autem, bile, de flaua, & de atrabile intelligi poteſt, non tamen ob hæc ſola, ſed etiam ob pituitam putreſcentem, oſtẽdebamus fieri febrem, ac de hac ſola videbitur aphoriſmus non eſſe verus, niſi quis exiſtimauerit pituitæ putrefactionem in humorẽ biliosum conuerti.

1 Vid. l. 1. epidem. com. 3. t. 42.

2 Vid. l. 1. progn. t. 35.

XLIII.

Mulier ambidextera non fit.

MAMBIDEXTERVM Euripides nominat ferrum vtrinque incidens: circumdexterum autem Homerus Aſteropæum ambabus manibus ſimiliter vtentem: ac ſi vtrinque dextrum dixiſſet. Eodem modo ambilæuum Ariſtophanes in Tagenitis, vtrinque ſiniſtrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc verſu: Ambidexter enim ſum, & non aberrans. Homines autem qui ambabus manibus pro dextris vtuntur, ſæpius viſi ſunt, mulier verò nulla ad hunc vſque diem, ob naturæ imbecillitatem. Si enim ambabus manibus ob neruorum robur ac muſcu-

muſculorum quidam viri vtuntur, rationa-
biliter nulla mulier vtetur: vt quæ ſatis ha-
1 beat, ſi ſola dextra modicè vtatur. Ama-
xonidas quidem ipſe inquit mammã dex-
tram exurere; vt plurimo alimento ad ma-
num vicinam proueniente, ei maior adſit
vigor, vt quæ & ipſa ſit natura debilis. Qui-
dam tamẽ aiunt ambidextram dictam eſſe,
quæ parte vteri dextra genita ſit. Et his ad-
huc magis à ratione alienum, alij aiunt de
ijs qui *Hermaphroditi* nominantur, Hippo
cratem eſſe locutum: quaſi dicat mari qui-
dem pudendum accreuiſſe muliebre, mulie
ri verò virile minimè.

1 Vid. Hipp. l. de aere, aquis, & locis.

XLIIII.

1 *QVicunq; ſuppurati vruntur, vel ſecan-
tur, ſi pus purum fluxerit & album,
euadunt: ſi verò ſubcruentum &
fæculentum ac fœtidum pereunt.*

SVPPVRATIONES conſueuit no-
minare, non eas tantũ quæ ſunt in thorace,
ſed in quauis alia parte corporis in pus al-
terata tubercula. Solos verò præcipuè ſup-
puratos nominat, quibus inter thoracem

atque pulmonem aceruatum eſt pus: quos vrere conſuetos eſſe veteres, diſcere licet ex iijs quæ dixit Plato comicus de Cineſia, hiſce verbis: Poſt hæc filius Euagoræ, ex pleuritide Cineſias, aridus, puris expers, calamacea gerens cura, tabido ſimilis plurimas inuſtus eſcharas ab Euriphonte in corpore. Quòd quidem pus album, bonum ſit: fæculentum verò & fœtidum, malum; nemo ignorat.

1 Vid. l. 2. progn. t. 70.

XLV.

QVorum hepar ſuppuratum aduritur; ſi pus purum fluxerit & album, euadunt, in tunica enim his pus continetur, ſi verò qualis amurca fluat, pereunt.

IPSE cauſam dixit, ob quam nonnulli pereunt, qui ita ſe habent, nõnulli verò euadunt. Quibus enim in tunica eſt pus, nihil patiente ſubſtantia hepatis, ſaluantur omnes: quibus verò vſque ad carnem hepatis corruptio pertingit, non abſque ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην amurcam, Græci nominent fæcem olei, & quod talem

par

par eſt eſſe incoctam putredinem hepatis liquet vnicuique .

X L V I.

DOlores oculorum poſt meri potionem, & aquæ calidæ balneum , venæ ſectione curato .

HIC aphoriſmus mihi videtur ex ijs
vnus eſſe qui fuere interiecti, non conſen-
tiens vni ex illis qui antea ſcripti fuerunt,
1 huic ſcilicet : Dolorem oculorum meri
potio,balneum,vel venæ ſectio , aut medi-
camentum ſoluit : Hunc autem aphoriſmũ
in ſexto expoſui commentario, oſtenſis diſ-
poſitionibus,in quibus oporteat ſingula ad
vſum afferre remedia. Propoſitus verò apho
riſmus in vna vult diſpoſitione tribus vti
remedijs . Si quis autem nos ſciat docere
diſpoſitionem in qua tria hæc remedia con
ueniant , ei habebimus gratias . Quamdiu
autem exponent aphoriſmum quaſi legiti-
mum,nec docebunt nos quænam ſit diſpo-
ſitio,eorum expoſitionibus nullam præſta-
bimus fidem , & ſi parum ſint probabiles.
Quæ enim dicuntqui omnino aliquid co-
nantur dicere,ſunt huiuſcemodi. In quibus

ſanguis craſſus ſuperabundat, atque ideo euacuatione indiget, præſtare putant ipſum fundere prius, deinde ſecare venam. Fuſilis autem fiet ſi ægri merum biberint, & ſe balneauerint. Qui verò hæc aiunt, quòd nunquam experientia nouerint quæ dicunt, ſciunt in artis operibus exercitati. Neque enim vinum neque balneum tolerat plethorica diſpoſitio abſq; maximo detrimento. Verùm hæc auxilia ſunt ſanguinis craſſi in aliqua parte compacti ſine totiùs corporis repletione. Sic enim Aſclepiades vtitur vino poſt totius corporis euacuationem pro remedio concretæ materiæ & fixæ. Si verò adſit in toto corpore plenitudo, prius dirumpentur oculorum tunicæ inter bibẽdum atque lauandum. Quare ſi abſque multitudine dolor fiat propter obſtructionem ac compactionem craſſi ſanguinis, rectè quidem lauabunt, & vinum dabunt, non rectè autem ſecabunt venam. Si verò multitudo fuerit, rectè quidem venæ vtentur ſectione, non rectè autem lauabunt, & vinum dabunt.

Vid. l. 6. aph. 21.

Aqua

XLVII.

AQua inter cutem laborans ſi tuſſi corripiatur, deſperatus eſt.

HOC prius dictum eſt ab ipſo in hoc 1 aphoriſmo. Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſſis ſuperueniat, malùm.

1 Vid. l. 6. aph. 35.

XLVIII.

1 *VRinæ ſtillicidium: & mingendi difficultatem, vini potio, & venæ ſectio ſoluit, incidere autem interiores.*

QVOD quidem vrinæ ſtillicidium ſignificet vrinæ ſtillatim excretione, nomen ipſum oſtendit. Mingendi autem difficultas poteſt quæ cũ dolore fit mictio dici, poteſt etiam quæ cum difficultate aliqua, adeó qđ vix veſica operetur. Vrinæ itaque ſtillicidium, ipſius vrinæ acritudo facit, & potentiæ retentiuæ in veſica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, præſertim frigidam. Vrinæ verò difficultatem, ſi quidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abſceſſus, & vlceratio, & inæqualis intemperatura, & ſpiritus flatuoſus: Si verò motus difficilis aliquis, potentiæ imbecillitas, vel tumor

contra naturam, ex omnibus hiſce diſpoſitionibus frigiditatem quidẽ vini potio ſoluit, hoc eſt vel ſimpliciter vini potio, vel meracioris: & quidem talem inflammationem quæ propter obſtructionem ſanguinis craſſioris citra multitudinem facta fuit. Illam verò quę cum multitudine fit inflammationem, atque etiam aliam, quæ circa inediam, & cum potentiæ robore, venæ ſectio ſanat. De eo autem quod dicitur incidere venas interiores, dictum eſt a me, & in libro præcedente, in quo hunc aphoriſmum expoſui.

2 Vrinæ ſtillicidium venæ ſectio ſoluit: incidere autem interiores.

1 Vid. l. 2. epid. ſect. 6.

2 Vid. l. 6. aph. 36.

XLIX.

1 *AB angina correpto tumor & rubor in pectore ſuperueniens, bonum: extra enim vertitur morbus.*

ET hic aphoriſmus antea dictus eſt per
2 hæc verba. An angina correpto tumorẽ fieri in parte colli anteriore, bonum. Expo-
3 ſui verò in quarto horum commẽtariorum. Hic igitur videtur fuiſſe interiectus,

volente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

1 Vid.Hipp.l.2.de morb.
2 Vid.l.6.aph.37.
3 Vid.l.4.aph.34.

L.

1 *QVibus cerebrum ſphacelatum eſt in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint ſani fiunt*

SPHACELARE oſſa ſæpius dixit in libro de fracturis, & articulis, pro corrumpere: vtens eo verbo. Hic verò non poteſt intelligi cerebri corruptio, cùm adiectum ſit: Si verò has effugerint, ſani fiunt. Si enim ſphacelus eſt corruptio ſubſtantiæ vniuſcuiuſque partis, quæ ſphacelari dicitur non contingit hunc qui ita ægrotet, perſanari. Niſi forte abutantur hoc verbo ad ſignificandam huius diſpoſitionis inceptionem, ac nondũ omnino completam. Talia enim quædam etiam carnoſis partibus in gangrenis accidunt: paſſione ob magnitudinem inflammationis inſenſibilitatem quandam, atque nigritiem: aut omnino velut mortuũ colorem afferente parti patienti: dicentibus autem

autem nobis illos qui in paſſionē incidunt, incidere in gangrenam. Sicuti igitur gangrenam iam ita completam, vt pars ſit intermortua, ſanare eſt impoſſibile: dum verò adhuc ſit, poſſibile eſt: ſic & ſphacelum, quāquam carnoſæ partis mortificationem, quæ prouenit ex magnitudine inflāmationis, quam propriè medici gangrenam nominant, etiam Græci ſphacelum appellabant. Sic enim mihi videtur & Herodotus dixiſſe femur Cambiſis ſphacelari. Sic etiā dicere poſſit quiſpiam cerebrum ſphacelari tantummòdo. Quamobrem verò cita ſit ex ipſo mors, eſt manifeſtum: nempe quoniam morbus eſt grauiſſimus, & pars principaliſſima. Quòd ſi ægrum mors in tribus primis diebus non anticipauerit, ſed ad diē quartum peruenerit æger, ſperandum eſt morbum declinare, & vires eſſe fortes, ita quòd ipſum omnino peruincunt.

1 Vid. in Coac.

LI.

Sternutamentum ſit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite inani. Aer enim intus contentus extra erumpit.

pit. Sonat autem, quoniam per anguſtum ipſe eſt exitus.

TALES ſermones duo ſignificant, vnũ quidem in omni re propoſita vniuerſaliter dictũ veluti hoc in loco de ſternutamentis, alterum particulatim, veluti hic de ſternutamentis ex cerebro factis. Primus igitur ſermo talis erit. Omne ſternutamentum fit ex cerebro calefacto, vel humectato eo, qđ eſt in capite inani. Secundus verò: Sternutamentum ex cerebro eueniens fit cerebro calefacto, vel humectato capitis inani, quod verius exiſtit. Non enim omnis ſternutatio fit calefacto cerebro, vel humectato in capite inani. Pennis enim quidam nares irritantes ſternutant: & cum tuſſi ſpiritus deſubter veniẽs ad naris meatus, cauſa fit ſternutamenti. Præterea opinari ſolum aerem qui ex capite excernitur, eſſe quod ſonat, eſt manifeſtè falſum. Nam liquido apparet deſubter ex pulmone efferri aer, vniuerſim ſe comprimente thorace. Quin etiam quod fiat antecedente inſpiratione ſternutamentum, natura aggregante aeris copiam ad ſternutamenti generationem, ijs quæ dicta

ſunt

ſunt, aſtipulatur. Solum itaque illud quod habet ſuæ generationis principium, naturã appetentem flatuoſum ſpiritum ex capite excernere, hoc modo fit, quem docere aggreditur aphoriſmus, neq; fortè hoc omne. nam quod ait humectato, ſuperfluum eſt: ad ſternutamẽti generationem. Si enim aliquis humor in capite ſuperabundat, non facit ſternutamentum, niſi in ventum conuertatur, & hoc manifeſtè videtur in multis, qui copiam humoris per nares excernunt. & tamen propterea non neceſſariò ſternutãt. Soli enim illi ſternutant, qui ita affecti ſunt, quibus mordax eſt ea: quæ à capite fluit humiditas, ceu ſi quid mordax naribus imponas, ſicuti enim tuſſis ſymptoma quoddam naturale eſt ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone aſperas arterias, ſic ſternutamentum manifeſtè videtur expurgare narium meatus. Duplici autem exiſtente ipſa perforatione, lata quidem ad os, per meatus verò tenuiores ad cerebrum: quæ quidem eſt ad os perforatio, ab eo qui deſubter ſpiritu effertur: qui verò ad cerebrum meatus pertingunt, ab illo qui ab ipſo prodit, ex-

pur-

purgantur. Et ſi diligenter aduerteris, videbis ſternutamenta, quæ ex capite motus habeut initium: leuare caput. Fiunt enim rarefactis iis qui ſunt in capite humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri verò ipſis accidit, concalefactis. Caleſiunt autē natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant ſuperfluitates aggregatæ. Cum igitur ait, Calefacto eo, quod eſt in capite inani: maxime quidem intelligere oportet de eo, qui eſt in vētriculis cerebri, ſed etiam de ambienti ipſum extrinſecus aere: facile enim eſt, & ille per cerebrum primum quidem ad ipſos ventriculos, hinc verò ſubire ad nares Quia verò vniuerſim excidit: ſonitum ædi. Hippocrates inquit, Eſt autem commune hoc, vndecunque venerit, ſiue ex pulmone efferatur ſiue ex capite deorſum agatur.

LII.

1 *QVibus hepar vehementer dolet iјs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.*

VERBVM ſuperueniens, indicio eſt, quòd prius cùm vehementer dolebant ipſi, non febricitabant. Si igitur hepar vehemen-

ter

ter dolet: id fit vel propter fortem inflammationem, vel propter ſpiritum flatuoſum, non aderat autem ipſis inflamatio, alioqui omnino febricitaſſent: par igitur eſt, quod flatuoſus ſpiritus ſit cauſa doloris in ipſis. Dolet quidē hepar & propter obſtructionem, vt cùm mediocriter, & cum quodam ponderis ſenſu potiùs quàm vehementis doloris. Dolor autem vehemens propter flatuoſum ſpiritum, vel inflammationem: quæ ſcilicet maxima eſt aut ſuppurata, accidit.

1 Vid. in Coac.

LIII.

Quibus à venis ſanguinem mittere confert, iis vere venam poteſt ſecare.

HIC aphoriſmus pars eſt eius qui prius 1 dictus fuit in hæc verba. Quibus medicamentum epotum, vel venæ ſectio cōfert, iis vere ſecare venam, vel purgare medicamento opus eſt. In quibuſdam verò exemplaribus non eſt ſcriptus omnino: & quidā libri expoſitores id ſciuut, & tamē bis ipsū ſcribunt. Nōnnulli verò omnino non meminere. Mirari verò de illis oportet, qui non

non modo bis eundem ſcribũt aphoriſmũ, verùm & in eiſdem commentarijs expoſitiones apponunt, nulla facta ſignificatione, quòd ijs qui antea ſcripti fuerunt, quidam ſunt ex toto ijdem. quidam verò ex parte, cuiuſmodi hic eſt. Quid igitur viſum fuit, vel ijs qui hos adiecere aphoriſmos circa finem libri, vel ipſi Hippocrati bis de eiſdẽ facere mentionem, & quibuſdam expoſitoribus duplicem facere expoſitionem, deos teſtor me non poſſe coniectari. Neq; enim veriſimile fit ipſum ſcriptorem aphoriſmorum tantarum rerum obliuione fuiſſe correptum, quando præſertim talis fuerit, qualem fuiſſe vbique Hippocratem nouimus, neque illorum qui appoſuerunt, vel tantam obliuionem, vel aliquam aliam peruerſitatem poſſumus excogitare, qua moti de eiſdem ſcribere non dubitarint. Adhuc autem magis de illis liceat admirari expoſitoribus, qui cum bis eoſdem expoſuerint aphoriſmos, ne hoc ipſum quidem adiecerunt, quod ſecundam faciunt expoſitionẽ. & adhuc multo magis de illis, qui differentes ſcripſere expoſitiones, in ijs qui circa

finem,

finem, & in illis, qui per initia de eiſdem ſunt dicti.

1 Vid. 6. aph. 47.

LIIII.

QVibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita reperta eſt, & dolorem affert, non habens viam ad alterum ventrem: ijs per venas in veſicam pituita verſa, ſo luitur morbus.

NON abſque ratione mihi videtur dubitare Marinus, impoſſibile exiſtimans inter ſeptum tranſuerſum & ventrem pituitam conſtitui. Defluet enim deorſum vſque ad oſſa pubis. Neque etiam fieri poſſe arbitratur, vt traijciatur in venas ſicuti hydrops tenuis, & aquoſus, humor transſumptus excernitur per vrinas, Quare accipiendum eſſe inquit, quod dicitur infra ſeptum tranſuerſum, & ventrem, pro eo quod eſt intra ſepti corpus carnoſum, & interioris membranæ abdominis verticem. Verùm & ſi ita acceperimus, o Marine, tranſsũptio in venas ſimiliter erit dubia. Nam hinc ad renes peruenire per venas, neque ex eo ſpatio, quod eſt ſub membrana abdominis

inte-

interiore,eſt impoſſibile. Adde quod omnino impropria eſt ventris appellatio. Nulla eſt ſimilitudo ventri & membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participent appellationem. Melius igitur eſt ita accipere, vt omnes acceperunt, illud ſpatium laxius ab eo dici, quod eſt quidem infra ſeptum, ſed intra eam membranæ abdominis interioris partem, quæ ad epigaſtrium attinet: & conſiderare an ſit poſſibile illud quod dicit. noſcentibus nobis, quòd viam ſemper materiebus inuenire naturam, Hippocrates opinatur, quando valida fuerint: & ſi illæ ſint craſſiores, & per anguſta foramina debeāt permeare: quādo & per oſſa, fieri inquit abſceſſus. Videmus etiam humorem illum qui eſt inter thoracē atque pulmonem in ſuppuratis expui cum tuſſi: nonnunqaam verò & per cutem ſanā exiſtentem excedere ſanguinem in oſſibus, quæ fracta occaluerunt. Non igitur eius de qua nūc Hippocrates dixit pituita, omnino impoſſibile oportet arbitrari fieri ad vrinas tranſſumptionem: verum hoc ipſum agi à natura paulatim pituitam extenuante:

Et quem

quemadmodum pus in ſuppuratis.

LV.

QVibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs venter aqua repletur, & moriuntur.

APTISSIMVM hepar eſt hydatidas, ideſt veſicas aqua plenas, an ea quæ ipſum ambit exterius membrana generare. Videtur enim in iugulatis animalibus aliquando plenum. Si quando igitur contingat veſicas aquoſas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris ad epigaſtrum, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. Ad omentum autem nõ poteſt aqua effluere, niſi aliquo modo ipſũ exedatur: eſt enim ſolidum & firmum vndequaq;, ita quòd nihil in ipſum ex aliqua parte poſſit incidere: niſi ex vẽtriculo, colo, inteſtino, ac liene, illisque partibus vnde ipſum enaſcitur. Vel igitur vult omentum exedi, in partibus ſcilicet dextris ipſius, ſecundum quas eſt hepati vicinum: vel in omentum intelligere pro ipſius omenti loco oportet. Ventrem autem aqua impleri, non de illo ventre dictum eſt, in quo cibi

reci-

recipiuntur, ſed de tota cauitate, quæ eſt infra thoracem: ſecundum quod ſignificatum, ventroſi nominantur, & mulieres dicuntur geſtare ventrem. Mori autem eos, quibus in hoc loco aqua colligitur, conſiderandum eſt perpetuo ſit verum, an magna ex parte. Seruantur enim quidam aqua inter cutem laborantes, quamuis & hic locus ipſis aqua repleatur. Sed neque impoſſibile eſt, ſicuti in illis per medicaméta purgantia aquoſitates, & præterea per epithemata, hoc eſt impoſitiones eorum quæ vim habent ciendi vrinam, & in vapores ſoluendi humorem talem, ita & in his fieri curationem.

LVI.

1 *ANxitudo, oſcitatio, horror, vinum æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem.*

SOLOECOPHANES viſa eſt quibuſdam rationabiliter eſſe hæc figura ſermonis, atque ideo nõnulli caſu accuſatiuo ſcripſere auxitudinem, oſcitationem, horrorẽ, vinum æquale æquali ſoluit. Nihil autem refert ad præſens vtrauis ſcriptura aphoriſmus exponatur. Primùm enim illud ſcire

oportet, quod alycen, ideſt anxietudinem nominauit, quàm multi Græci halen appellant: deinde quę ſit faciens hunc caſum diſpoſitio. Dicunt igitur alyem, ideſt anxitudinē habere illos ſanos, qui ſemper præſentibus moleſtantur; & ab vno negotio atque actione ad aliud tranſeunt. Eodem modo & ægros illos anxios eſſe aiunt, qui accubitum non perferentes, figuras euariāt, quia ſemper præſens aggrauat eos. Hoc verò præcipuè illis euenire conſueuit, quibus in ore ventriculi (quod nos abutentes vocabulo, ſæpe ſolemus ſtomachū nominare) humoris aliqua propria qualitas continetur, ventriculo moleſta, quæ neque plurima eſt, neque in ventriculi fluit a cauitate: ſed eam ipſæ imbibere tunicæ. Sed & oſcitationem, ſicuti & pandiculationem, contēta aliqua in muſculis voluntarij motus humiditate flatuoſa, vel ſpiritu vaporoſo fieri, eſt à nobis demonſtratum. Horror autē prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Liquet autem, quòd nunc à nobis habetur ſermo de horrore, qui ex corpore prouenit inſalubri, & non de illo, qui cauſam extrinſecus

ſecus habet. Singula igitur hæc quæ dicta ſunt, potus vini meracioris ſanat. Moderatã autem temperaturam ipſe monſtrauit, inquiens: Vinum æquale æquali potũ. Aqua enim videlicet vult vinum æqua portione temperari: vt hoc quidem pellat & euacuet materiam infeſtantem: quatenus ceſſerit vini motui cum impetu lati, reliqua temperet. Calefacit enim vinum, vt nouimus, corpus totum, & citò mouetur ad omnes partes, cum hoc quòd omnes humores optimos reddit.

1 l.1.epid.ſect.6.& 6.epid.com.2.t.12. & com.5.t.3.

L V I I.

Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt: ijs ſuppuratione facta, & eruptione, ſoluitur dolor.

ET hunc aphoriſmum in præcedẽtibus Hippocrates ſcripſit, nos autem expoſui- 1 mus per hæc verba ſcriptum. Quibus in vrinario tubercula fiũt, ijs ſuppuratione facta, & eruptione, ſolutio.

1 Vid.l.4.aph.82.

LVIII.

1 *Qvibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.*

ETIAM in hoc aphoriſmo in quibuſdã exemplaribus poſſumus inuenire verbum mutos, ſcriptum in numero plurali, caſu accuſatiuo: in quibuſdam verò mutum in numero ſingulari, per modum figurę ſolœcophanis. Nihil autem hoc loco ad præſentia refert, ſi modo mouerimus, quòd conſuetudo eſt *H*ipocrati ab vno accidente notiſſimo ſæpius, ſcilicet à vocis amiſſione, nominare & oſtendere illos qui nullum alium motum ſeruant voluntariũ, vel nihil omnino ſentiunt. Iacent autem eodem modo quo apoplectici, ſine ſẽſu pariter & motu. Fit autem hoc & propter alias cauſas: nunc verò cõcuſſionis cerebri Hippocrates meminit, & huic talem fore ait totius corporis diſpoſitionem. Concuti autem hoc modo cerebrum contingit propter aliquem caſum totius corporis violentum ex locis altioribus factum. *Tales* enim caſus ſolent in ſpinæ vertebris facere concuſſionem, quando

quando ipſarum harmoniæ fuerint commotæ, ſpinalis verò medulla, quæ in earum cauitate continetur laborauerit. valde autẽ concuſſa periculum adducit, ne aliquis neruus eorum qui ab ipſa naſcuntur, abrumpatur: quod non minus & in ipſo fit cerebro, & tanto magis quanto plus vacui loca habent, quæ ipſum circunſtant: & præcipuè in ſenioribus, quemadmodum in tractationibus de ſectionibus diximus. Contrahitur autem vis animalis in ſeipſam in talibus diſpoſitionibus à motu periculoſo moleſtata, & proinde quieſcit. Productionum verò quædam multum tenduntur: quædam autẽ partim rumpuntur. Atque ideo donec ſe rurſus vis animalis collegerit, mutum atque immobile totum iacet quod ita afficitur animal. Si verò cerebrum contrahi, ac aliquantum conuelli anticipauerit: qui ita patiuntur, non referuntur.

1 Vid. Hipp l. 1. de morb.

LIX.

1 *Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit: fames enim corpora ſiccat.*

QVOD quidem omnia quæ exiccant, ſint paſſionum humidarum remedia, eſt manifeſtum, ſiquidem contraria cõtrariorum remedia ſunt. Quòd autem & fames ex accidenti corpora exiccat, eſt minimè dubium. Si enim aliquid defluit à corpore, ſicuti & antea, non amplius autem ab alimẽto ſuppleatur id quod fuerit euacuatum, neceſſarium eſt hoc modo corpus effici ſiccius. Liquet enim quòd in animalis corpore prius illæ partes abſumuntur quæcunque ſunt humidiores, quando & ipſe defluxus idcirco fit, quia quæ ſunt in corpore, extenuantur, atq; in vapores reſoluuntur. Idque ex duplici cauſa: extrinſecus quidem ab aere ambiente: intus verò a calore natiuo. Quæ enim in latibulis iacent animalia, vt quæ neque extrinſecus calefiant, & neq; intrinſecus, vel nihil, vel parũ diſſoluũtur, atque ideo nonnulla eorum non egent alimento, nonnulla verò pauciſſimo omnino. Poſt præſcriptos aphoriſmos alij duo ferè in omnibus exemplaribus inueniũtur, cum hoc, quod huius libri expoſitorũ, ferè omnes meminere, & quidam differentes fecere

expoſi-

expoſitiones ab illis quas antea ſcripſerunt, neque hoc ipſum adiecerunt, quòd idem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos verò in quarto commentario illos expoſuimus, parum verbis differentes. Alter enim eorũ, qui nunc ſcripti ſunt, ſuperfluò adiectum habet. Vt deuorare nõ poſſit, ſed vix. Alter verò contra deficit verbo vix, vt prior quidem ſit talis.

1 Vid.l.2.aph.16.

2 Vid.Hipp.l.de flatibus.

LX.

SI febre correpto: tumore non exiſtente, in faucibus ſuffocatio repente ſuperueniat, & non poſſit deuorare, niſi vix: lethale.

Secundus verò ſic.

LXI.

SI febre correpto collum peruertetur, & deuorare non poſſit tumore non exiſtente in collo: lethale.

PRIORES verò quos dixi in quarto horum commentariorum fuiſſe expoſitos, 1 ita ſe habebant. Si febre correpto tumore non exiſtente, in faucibus ſuffocatió repente ſuperueniat, lethale. Deinde qui deinceps

a inceps ſequitur. Si febre correpto collũ peruertatur, & vix poſſit deuorare, tumore non exiſtente in collo, lethale. Quod igitur in priore aphoriſmo eſſe dictum eſt, ſuperflue: nunc conſideremus. Etenim id fieri vidimus, vbi ęgri omnino exitialiter à morbo haberentur: vt vel nullo modo poſſent deuorare, vel vix: non exiſtente tumore in faucibus. nam hoc licet perſpicuò cognoſcere, ſi plurimum os aperiatur. & lingua verſus mandibulam inferiorem prematur, in tali autem conſtitutione, quòd difficulter deuoretur, cauſam eſſe ſuſpicandum eſt, communionem tunicæ quæ naſcitur ex partibus gulæ & gutturis interioribus. Nam oſtenſum eſt hanc cibo os permeãte, ipſam quidem trahi inferius: guttur verò totum retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in gutture inflãmatione. Nonnunquam quidẽ nullo modo: quandoque verò vix obtemperat ventriculo attrahenti, atq; ob hanc cauſam, vel nullo modo deuorant, vel vix.

1 Vid. l. 4. aph. 34.
2 Vid. l. 4. aph. 35.

Vbi

LXII.

VBi in toto corpore fiunt mutationes & corpus refrigeratur, & rurſus caleſit, aut calorem alium ex alio commutat, longitudo morbi ſignificatur.

ET hunc aphoriſmum in quarto com-
1 mẽtario expoſuimus, iiſdem ferè verbis ſcriptum, quibus & hic. Eſt enim ſcriptura talis. Et vbi in toto corpore fiunt mutationes, & ſi corpus frigeſcit, vel rurſus caleſcit, & alius ex alio color naſcitur, morbi longitudo ſignificatur.

2 Vid. l. 4. aph. 40. & Hipp. l. de iudicat.

LXIII.

SVdor multus calidus, vel frigidus ſemper fluens, repletionem humoris eſſe ſignificat: abducere igitur oportet, robuſto quidem ſupernè, debili verò infernè.

ANTEA alium aphoriſmum in quarto horum commentariorum expoſuimus hoc
1 modo ſcriptum. Sudor multus calidus vel frigidus ſemper fluẽs, frigidus maiorẽ, calidus minorem morbum ſignificat. Et talium ſudorum diximus eſſe diſpoſitionem, multitudinem humiditatis, quæ in
2

ægri

ægri corpore continetur. Propterea igitur qui nunc proponitur aphoriſmus, abduci præcipit ſuperfluum humorem, robuſtis quidem ſupernè, hoc eſt per vomitus: debilibus autem infernè, quod & ipſum ſignificat, per alui inferioris ſubductionem. Quòd quidem ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates euacuare, eſt manifeſtum. An verò robuſtis supernè tantum, debilibus verò infernè: mihi dignum videtur animaduerſione. nam forte ſit melius: non hac ratione diſtinguere remediorum vſum, veluti in tractatione curatiua de talibus omnino fuit à nobis definitum. Quare & hunc aphoriſmum arbitror fuiſſe adſcriptũ. Poſt ſupraſcriptos aphoriſmos, alijs tres inueniuntur in pluribus exẽplaribus, qui pariter & ab expoſitoribus ſcripti ſunt, & parum verbis variant ab illis, qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo.

1 Vid. l.4. aph.42.

LXIIII.

Febres quæcunque non intermittentes, ſi tertia die fortiores fiunt, periculoſæ: quæcunque

cunque autem modo intermiſerint, ſignificant, quòd non ſint periculoſæ.

LXV.

QVibnſcunque febres ſunt longæ, ijs vel tubercula, vel ad articulos dolores decumbunt.

LXVI.

3 *QVibuſcunque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore vtuntur.*

LIQVET autem quòd & hi interiecti fuerunt, à prioribus nihil aut parum admodum verbis differentes: nos verò ipſos expoſuimus in quarto horum commentariorum.

1 Vid. l. 4. aph. 43. 44. 45.

LXVII.

SI quis cibum febricitanti dederit, ſano quidem, robur, laboranti verò morbus.

SCRIBITVR etiam ſic aphoriſmus: Si quis febricitanti cibum dederit, ſano quidem cibus eſt, laboranti verò morbus. Vtraque verò locutio receſſit à natiua dictione ad cacozelum nominatum: neſcio quid ſibi volentibus illis, qui ita libri finem

tam

eam varijs modis difformarunt, nonnulla quidem per eadem verba ſcribentes, quibus ipſe Hippocrates antea vſus erat, nonnulla verò paululum commutantes, aliqua verò in totum interponentes, veluti hunc propoſitum aphoriſmum, qui non prope accedit ad Hippocratis locutionem. Ipſe ſiquidem
1 prius dixit. Nō pura corpora quãto ma-
2 gis nutries, eò magis lædes. Et, ſi ex morbo cibum aſſumens aliquis non corroboratur. ſignificat corpus plnri vti alimento. Si verò cibū non aſſumente hoc fiat, ſignificat quòd euacuatione indiget, & quædam alia huiuſcemodi, quæ germanam, natiuamque habent dictionem. Qui verò propoſitum appoſuit aphoriſmum, perperam imitando, de cibo dixit: Qui ſano, robur, idem laborãti, morbus. Vult enim dicere cibum robur quidem in ſanis efficere, nocere autē ægris: vel per Iouem, ſanis quidē augere robur, morbum verò laborãtibus. Abſurdè autem elocutus eſt, inquiens, cibum ipſum robur eſſe ſanis, morbum verò laborantibus: qui neque robur eſt, ſed roboris effectiuus. neq; morbus, ſed morbi effectiuus, vel quòd re-

ctins

ctius ſit dicere, auctificus.

2 Vid.l.2.aph.10.

3 Vid.l.2.aph.8.

LXVIII.

OVæ per veſicam excernuntur: inſpicere oportet ſi talia ſunt qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur minimè ſimilia ſunt his, hæc morboſiora. Quæ verò ſunt ſanis ſimilia, hæc minimè morboſa.

OMNIA quæ ſunt ſanis ſimilia in toto 1 corpore, dictum eſt ab Hippocrate, & in Prognoſticis, & in omnibus alijs libris, bonum aliquod ſignificare: quæ verò diſſimilia, contrarium. Hoc igitur nunc conatur dicere, qui hunc compoſuit aphoriſmum. Suſpicor enim neque hunc eſſe Hippocratis, ex ipſa elocutione, quæ non habet eandem cum Hippocratica formã, & ex dictis ipſis quæ non æquè ſunt, vt ipſius authoris exquiſita. Cùm enim inquit: Minimè ſimilia his, hæc morboſiora: quis non reprehenderet ipſum dicentem illa morboſiora: quis non reprehenderet ipſum dicentem illa morboſiora, pro eo quod morboſiſſima & extrema morboſa? Nam verbum minimè

cum

cúm quadam exageratione dicitur, & multam ſignificat ad id quòd eſt præter naturã, conuerſionem, Quicquid autem pręter naturam eſt quantum receſſit ab eo, quod eſt ſecundum naturam tantam habet prauitatem. Quæ igitur minimẽ ſunt ijs quæ ſunt ſecundum naturam, ſimilia ſunt ijs quæ ſũt ſecundum naturam, contraria maximė: & ideo morboſiſſima.

1 Vid. l. 1. progn. 4. 5.

LXIX.

ET quibus deiectiones, ſi ſtare permiſeris, & non moueris, volnti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca ſint, paucus eſt morbus: quia ſi multa, multũ ijs confert alui purgatio, quòd ſi aluo non purgata dederit ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.

PER aluum exeuntia ſolet Hippocrates deiectiones ac ſubductiones nominare: & propterea quidã hoc loco acceperunt eius ſermonem eſſe de ijs, quæ per aluum euacuantur. Verùm his aduerſantur verba illa quæ in ſermone proponuntur, ſi ſtare permiſeris, & non moueris. Hoc enim propriè conuenit humidis, atque ideo alij rurſus de

vrinis

vrinis eundem accepere ſermonem. Vtriq; verò diuerſo modo. Nam nonnulli ſcribũt ſuperſtant: nonnulli autem, ſubſiſtunt. Neutrum verò horum verbornm vrinis repugnat, quia & per ea quæ ſubſiſtunt, & etiam ipſis ſuperſtant, conſueuimus & præſentiũ aliquid, & etiam futurorum cognoſcere. In alui autem excrementis, verbum ſuperſtare, conuenit magis. Neque enim ſicuti in vrinis prompta eſt atque expedita ſubſiſtentium cognitio, ita & in alui excrementis. In vrinis etenim ipſum vas ex vitro factum oſtendit eorum quæ ſubſiſtunt naturam: & ſi in alio vaſe etiam continerentur, poſſumus id quod ſuperfluitat abijcientes: ſola ſubſiſtentia relinquere. In alui autem excrementis, neutrum probabile. Rurſus id, quod deinceps dicitur. Veluti ſtrigmenta, ijs quæ per aluum excernuntur congruit: illis verò quæ quouis modo vrinæ inferuntur ſiue ſuperius, ſiue inferius nõ congruit. Nam quædam ſtrigmentis ſimilia per aluũ ſæpius excernũtur: & ita ea nõ modo Hippocrates, ſed etiam alij medici nominare conſueuerunt, non tamen in vrinis. Hic igi

tur tam nominum, quam etiam verborum vſus improprius oſtendit fuiſſe interiectum præſentem aphoriſmum. Adhuc autem magis cùm dicit his conferre aliam purgationem, neque enim ſimpliciter, neque quouis modo illis cuius ſtrigmentis ſimilia alui excrementa ſunt, confert aluum purgare: ſicuti neque ij, qui ita affecti ſunt, neceſſariiò læduntur in aliquo ſi cibum acceperint. Videmus ſiquidem cum alui inferioris excrementa biliosa fiunt, quædam ſimilia ſtrigmentis per aluum excerni, in quibus neque omnes læduntur ſorbitiones accipientes, neque prius eos purgare eſt neceſſarium, ſi iam quicquid bilis ineſt, fuerit euacuatum. Adhuc autem magis neque ſi vrinis aliquid inferatur, quod fit veluti ſtrigmenta, purgare conuenit. Accedit ad hoc, quod difficile eſt formam agnoſcere qualem eſſe velit eorum, quæ veluti ſtrigmenta inferuntur vrinis. Verùm qui hos aphoriſmos interpoſuerunt, mihi videntur ad hunc finem feciſſe, vt ſermonem confuſum redderent, tanquam ænigma quodam & vt multa indigeret inquiſitione; vbi ſeipſos

ſos eorum quæ dicuntur expoſitores] conſti tuentes, apud adoleſcentes laudem aſſequerentur. Quòd autem omnes obſcuri ſermones dent ſophiſtis garrulitatis occaſionem, fiet tibi in hoc ipſo aphoriſmo manifeſtũ. Quidam enim eorum qui eum expoſuère, aiunt non vetare Hippocratem quin dëtur ſorbitiones hoc modo affectis, ſed plures ſorbitiones, cùm dicat: Quanto plura dederis, magis lædes. quaſi non etiam alij quicunque indigent ſorbitionibus, lædantur à pluribus, vel quaſi ex hoc conſequatur ex hoc dicto: Quanto plura dederis magis nocebis: exiſtimandum eſſe ex paucioribus minorẽ fore læſionem. Verumtamen propter malũ eloquendi modum, ſophiſtis datur facultas inueniendi ſolutiones, & magis quando licuerit addere aliquid vel adimere, & ſcribendo tranſponere: quod in obſcuris ſermonibus facere conſueuerunt. Vt in hoc aphoriſmo, quidam cõiunctionem, &, adijcientes: quod alij ſequentis aphoriſmi fecere principium, id huius fecere finem, vt ſermo ita ſe habeat: Si verò aluo non purgata dederis ſorbitionem, magis nocebis: & qui-

bus infrá cruda deijciuntur, quãto videlicet plura dederis, magis lædes, deinde aliud initium facientes ſcribunt, quòd vbi atra bilis ineſt, ſi plus, maior eſt morbus: ſi minus, minor. Plures verò expoſitores ſcribũt eo modo quo ſubſcriptum eſt.

1 Vid. Hipp. l. de iudicat.

LXX.

1 *Quibuſcunque cruda infra deijciuntur atra bilis ineſt: ſi plura, maior: ſi pauciora, minor eſt morbus.*

DICTVM autem eſt antea, quòd & alij quidam ſunt, licitum eſt enim in obſcuris vnicuique pro arbitrio ſcribere, cum nulla lex ſit tranſcribentibus poſita. Sæpius autẽ non propter obſcuritatem, ſed propter ſermonis falſitatem coguntur aliquid addere prius inuentis, aut adimere, aut ſcripturam tranſponere, veluti exempli gratia in hoc aphoriſmo, cuius verba primi expoſitores aphoriſmorum, ſicuti Herophilus Bacchius & Heraclides, ae Zeuxius empirici, in hũc modum ſcripſernnt: Quibuſcunque inferius cruda deijciuntur, atræ bilis ſunt: ſi plura, pluris, ſi pauciora, paucioris. Quia verò hic

hic ſermo particulare quiddam eloquitur, dictus autem eſt tanquam ex vniuerſali, ideo præbuit dubitandi occaſionem: quia id quod dicitur, quantum ad verba attinet, nullam habet quęſtionem, cùm eorum ſcriptor velit oſtendere quibus cruda deijciuntur, in eorum inſtrumentis, quæ coquendi vim habent, eſſe atram bilem, ex qua refrigerata deterius concoquunt: & modum incoctionis ſecundum cruditatem: cui flaua bilis contrarium agit: nam quæ propter eá incocta remanent, fumoſa ſunt. Quidam verò & hunc ſermonem etiam de vrinis dictũ arbitrantur.

1 Vid. Hipp. l. de iudicat.

LXXI.

EXcreationes in febribus non intermittentibus liuidæ ſanguineæ, bilioſæ, & fœtidæ, omnes malæ. Cùm vero bene excernuntur, bonum eſt, & per ventrem, & per veſicam, & vbi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum, malum.

ET hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, 1 hoc modo. Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, ſanguineæ,

fœtidæ,omnes malæ, ſed ſi bene excernuntur,bonum eſt,& per aluum inferiorem, & per vrinas.Si verò aliquid per hæc loca excernitur,quod non conducat,malum. Nos verò ipſum expoſuimus in quarto horum commentariorum.

1 Vid.l.4.aph.47.

LXXII.

Corpora oportet vbi quis purgare voluerit, fluida facere,& ſi ſupra velis fluida facere, ſiſtere aluum: ſi verò infra, humectare.

1 ET huius ſermonis pars prior fuit in præcedentibus ſcripta,non adiectis verbis,ſupra ſi velis fluida facere, & ſequentibus, quæ quiſpiam volens adijcere hoc in loco, rurſus ſcripſit aphoriſmum cum expoſitione, per quam verus eſſet. Quod autem ſit altera expoſitio verior, quam nos multa experientia inueſtigauimus, dictum eſt ſuperius in quarto commentariorum.

1 Vid.l.2.aph.9.

Somnus

LXXIII.

1 *SOmnus, & vigiliæ, vtraq; modum exedentia, morbus.*

ET hic aphoriſmus in quibuſdam exemplaribus fuit interiectus, qui prius dictus eſt totus eiſdem verbis, pręterquam in fine. hic enim morbus, illic autem malum ſcribitur, quæ eſt ſcriptura melior.

1 Vid.l.2 aph.3.

LXXIV.

IN febribus non intermittentibus ei exteriora frigent interiora vruntur, & febris habeat, lethale.

ET hic aphoriſmus incaſſum ſcriptus 1 eſt, cum melius ſupra dicatur ſine verbis illis, & febris habeat. Nam cum in principio dixerit, in febribus nõ intermittensibus vana rurſus eſt in fine ſermonis adiectio, & febris habeat.

1 Vid.l.4.aph.48.

LXXV.

IN febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aus oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit; quicquid horum fuerit, lethale eſt.

ET hic aphoriſmus antea dictus eſt his 1 verbis in febre non intermittente, ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercíliũ peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horũ fuerit, mors prope eſt.

1 Vid.l.4.aph.49.

LXXVI.

1 *A Pituitu alba, aqua inter cutem ſuperuenit.*

QVOD dicitur, tale eſt. Quibus in vaſis & in totius corporis habitu pituita alba fuerit aceruata, ijs aqua inter cutem (quæ leucophlegmatis ab alba pituita nomen habet apud Græcos) ſuperuenit.

1 Vid.Hipp.l.1.de morb.

LXXVII.

AB alui profluuio difficultas inteſtinorum.

A communi videlicet ſubaudire oportet, ſuperuenit, abraſis paulatim inteſtinis, dein de in profundum malo ſubeunte, atque ita vlceratis. Prius vero in aphoriſmo legitimo 1 melior ſcriptura eſt hoc modo: A ſyncera deiectione, difficultas inteſtinorum. Et

nos

nos hunc aphoriſmũ expoſuimus in quarto horum commentariorum.

1 Vid.l.7.aph.23.

LXXVIII.

1 A Difficultate inteſtinorum, leuitas inteſtinorum ſuperuenit.

ET hic aphoriſmus eſt pars prius dicti,
2 per hęc verba. Qui lienoſi à difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis ſuperueniẽte longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem ſuperuenit, aut leuitas inteſtinorum, & pereunt. Nos verò ipſum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

1 Vid. Hipp. l.1. de morb.

2 Vid. l.6. aph.43.

LXXIX.

A Corruptione, abſceſſus oſſis.

A communi hic quoque ſubaudiendum eſt ſuperuenit. Vtrum verò ad oſſis corruptionem, ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, vel carnis circunſtantis, non manifeſtauit. Vtrumque autem poteſt eſſe verum.

LXXX.

A Sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſupra.

IN

IN tabe, fluxio ex capite: in fluxione, alui ptofluuium: in alui profluuio, adſtrictio purgationis ſuperioris: in adſtrictione mors. In pluribus exemplaribus, & apud plures expoſitores ſcriptum eſt: a ſanguinis vomitu corruptio. In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura: A vomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuiſſe collecta, & corrupté compoſita: ſed ex illis præcipuê aphoriſ-
1 mis. A ſputo ſanguinis, puris ſputum, & fluxus: cùm verò ſputum retinetur, moriunrur. 1 Vid. l. 7. aph. 15.

LXXXI.

QValia fuerint veſicæ aut alui excrementa, & ex carnibus. & ſicubi alibi à natura corpus exierit. ſi parum, paucus eſt morbus; ſi multum, multus: ſi valde multũ, leobale eſt.

HIC vltimus aphoriſmus in multis exẽplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam verò & alij adiecti ſunt, transformati eodem modo quo & illi omnes quos decurrimus ex legitimis, adeò quòd nonnulli eiſdem verbis

bis ſcribuntur, nonnulli parum variantes, nonnulli parua facta adiectione ſimiles sũt ijs, quos ſcripſit Hippocrates. quare nos neque ipſos duximus adijciendos. nã neq; hic nũc propoſitus aliquid plus nobis oſtẽdit ijs quæ ſæpius *Hippocrates* manifeſtauit. Sed & modus dicendi haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam qualia veſicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (vt dixi) vera eſt, nã ſi parcius exeat quam pro naturæ neceſſitate in quauis parte, minorem morbum: ſi verò plus, maiorem, ſi verò admodum multus ſit à natura receſſus, mortalem debemus morbum iudicare.

Finis Aphoriſmorum.

APHO-

APHORISMI

In Septimo Libro addendi.

42. Si timor atque mæſtitia longo tempore hominem habentes perſeuerauerint, tale eſt melancbolicum.

82. A ſanguinis vomitu phtiſis, & puris purgatio ſupra; à tabe fluxio ex capite; à fluxione, alui profluuiũ; ab alui profluuio adſtrictio purgationis ſuperioris; ab adſtrictione mors.

83. A ſanguinis ſputo puris ſputum, & liberatio; cum verò ſaliua retinetur moriuntur.

85. Quicumq; ſupra 40. annum inſani fiunt, non admodum conualeſcunt; minus enim periclitantur, quibus proprius naturæ, & ætati morbus fuerit.

86. Quibus in ægritudine oculi pro arbitrio illacrymantur bonum; quibus vero

non

non ex arbitrio malum.

87. Quibus in febribus quartanis ſanguinis ex naribus fluxerit prauum.

88. Sudores in decretorijs diebus vehementes, & veloces facti periculoſi.

89. Expulſi à fronte ſtillarum inſtar, & ſcaturiginum, & frigidi vehementer: & multi ſunt. Sudores enim eiuſcemodi neceſſe eſt violenter, & cum labore ſummo, & eliſione diutina exire.

90. In morbo diuturno vētris depreſſio male eſt.

91. Quæcunque medicamentis, non curantur, ferrum curat, quæ ferro nō curantur, curat ignis; quæ igne non curantur ea exiſtimare oportet immedicabilia.

92. In lethargo tremor, male.

93. Aquæ potio, & vigilia vorax.

INDEX

INDEX APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

Per notabiliora diſpoſitus.

DE arte lib.1.aph.1.
De artis inſtrumentis curatiuis.lib.1. aph.3.6.lib.2.aph.22.lib.7.aph.91.
De ratione victus lib.1.aph.4.5.6,7.8.9.10. 11.13.14.15.16.17.18.19.lib.2. aph. 4.7. 8.10.11.15.16.17.18.21.31.32.33.38.lib. 7.aph.71.61.68.69.
De ſanguinis miſſione lib. 1. aph.3. lib. 6. aph.22.31.47.l.7.aph.48.50.55.
De purgatione lib.1.aph. 20.21.22.23. 24. 25,lib.2.aph.9.22.29.36.37.51.li.4. aph. 1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.12.17.18.19.20. 21. 41.lib.7.aph.71.72.
De vſu ellebori lib.4.aph.13.14.15.16.

De

6 40

INDEX

De remedijs non temere mutandis lib. 3. aph. 27. 52.

De breuitate vitæ lib. 2. aph. 42. 44.

De vſtione lib. 6. aph. 27. 38. 60. lib. 7. aph. 46. & 47.

De exercitio & conſuetudine lib. 2. aph. 48. 49. 50.

De tempeſtatum inæqualitate lib. 3. aph. 1. 2. 3. 8. 15. 16. 19.

De affectibus per anni tempora lib. 3. aph. 4. 6. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 18. 20. 21. 22. 23.

De affectibus ex auſtro vel aquilone lib. 3. aph. 5. 11. 12. 13. 14. 16. 17.

De affectibus per ætates li. 3. aph. 18. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. lib. 2. aph. 20. 53. lib. 7. aph. 85.

De notione ſedis morbi li. 4. aph. 32. 38. 39.

Vigoris morbi lib. 1. aph. 12. lib. 2. aph. 30.

De febribus.

De tertiana lib. 3. aph. 21. lib. 4. aph. 43. 59.

De quartana lib. 2. aph. 25. lib. 3. aph. 21. 22. lib. 5. aph. 71.

De quotidiana lib. 3. aph. 17. lib. 4. aph. 63.

De

INDEX.

De cauſone lib.3.aph.21.lib.4.aph. 54. 58. lib.6.aph 16.
De febre acuta lib.1.aph.14.lib.2.aph. 19. 23.lib.3.aph.7.9.11.lib.6.aph.37.66. lib. 5.aph.65.lib.6.aph.54 lib.7.aph.1.
De febribus longis lib.2.aph.25. 28. lib.3. aph.16.27.lib.4.aph.36 44.51 53. lib. 5. aph.65.
De febre continua lib.3.aph.21.lib. 4. aph. 43.46.47.48 49.50.56.li.7.aph.66.76.77.
De febre intermittente lib.1.aph.11.12.lib. 4.aph.30.43.59.63.
De ſudore febrium lib.1.aph.12.lib.3.aph. 9.2 .lib.4.aph.36.37.41.42.56.l.7.aph. 65.88.89
De rigore febrium lib.4. aph. 29.46.58.63, lib.5.aph.17.20.
De conuulſione in febribus lib.2.aph. 26. lib.4.aph 57.66.67.68.lib.5.aph.5.71.
De reliquis ſymptomatibus febrium.
De actionibus læſis lib.2.aph.4.
De tolerantia morbi lib. 2.aph. 28. lib.7. aph.64.
De laxitudinibus lib.2.aph.5.48.li. 4. aph. 31.

De

De ſtrangulatione repentina,lib.4. aph.34.
lib.2.aph.62.
De exolutione ſpontanea,lib.2. aph.41.43.
De colli peruerſione, lib. 4. aph. 35. lib.7.
aph.63.
De febribus longis,lib.4.aph.44.
De excretionibus, lib.4. aph.21.22.23. 47.
lib.4. aph.71.73.90.
De tactu & ſiti,,lib 4.aph.48.lib.7.aph. 76.
De læſione ſenſuum,& facultatis animalis,
l.4 aph.49.l.7.aph.77.
De difficili ſpiratione cum delirio,li.4.aph.
50.68.
De abſceſſibus,lib.4 aph.32.33.51.
De lacrymis:lib.4.aph 52.l.7 aph.86.
De lentore circa dentes,lib.4.aph.53.
De bubone,lib.4.aph.55.
De tuſſibus ſiccis,lib.4.aph.54.
De ſurditate,l.4.aph.60.
De diebus paribus,l 4.aph.29.30.61.
De icteritia,lib 4 aph 62 64.
De cardialgia.lib.4.aph.65.
De dolore viſcerum,l.4 aph 66.67.
De mutatione caloris, & calorum, lib. 7.
aph.64.

De vrinis lib.4.aph.69.70.71.72.73.74. l.7. aph.32.33.34.35.36.
De impedimento lactis abſumendi, lib.5. aph.65.
De tremore,l.6.aph.26.
De ſtillicidio vrinæ,l 6. aph.44.
De repentina obmuteſcentia,l.5.aph.5.l.6. aph.51.l.7.aph.41.62.
De ſuſpirijs,l.6.aph 54.
De eiectione ſanguinis, l.4. aph. 25.27.74. 78.l.7.aph.38.
De febris non à biſe,curatione, l.7.aph.44.
De dolore hæpatis,l.7.aph.54.
De robore à cibo,l.7.aph.69.
De prognoſtico in communi,l.2.aph. 5.12 13.14.19.23.24.27.34.35.l.4. aph.40. l 5. aph.42.61.62.63.64.72.73.lib.6. aph.52. 54.l.7.aph. 1.64.77.
De victu febricitantium,l.1.aph. 5.11. 14. 16.19.l.4.aph.17.27.l.5.aph.65, l.6. aph. 3.lib.7.aph.69.

Apho-

Aphoriſmi ad morbos particulares ſpectantes, iuxta ordinem à Raſi in 9. ad Almanſorem obſeruatum.

DE dolore capitis lib.3.aph.13.17.23.70.lib.5.aph.22.28.65.69.lib.6.aph.10.51 lib.7.aph.14.
De lethargo lib.3.aph.30.
De apoplexia lib.2.aph.42.li.3.aph.16.23.31.l.6.aph.57.l.7.aph.60.
De melancholia l.3.aph.20.22.lib.4.aph.9.l 6.aph.11.21.23.56.l.7.aph.5.42.
De phrenitide l.3.aph.30.lib.4.aph.72.l.7.aph.12.
De deſipientia l.6.aph.53.l.7.aph.5.7.9.10 14.18.25.
De delirio lib.2.aph.26.
De morbo comitiali l.2.aph.45.l.3.aph.16.20.22.29.lib.5.aph.7.
De affectibus neruorum, & primo de conuulſione l.2.aph.26.l 3.aph.25. l.4. aph.16.57.66.67.68 l.5.aph 1.2.3.4.5.6.21.22.25.57.66.71.l.6.aph.39.56.l.7.aph.9.10.13.18.26.

Tt 2 De

De ſtupore l.7.aph.14.41.
De affectibus oculorum, l.3. aph.12.14.17. 31.lib.4.aph.49 52.lib.6.aph.31. 52. li.7. aph.3.48.
De affectibus narium, l.2.aph.40.l. 3. aph. 13.14.27 31 l 4.aph 25.27.49.60.74. l. 5. aph.33.4.69.l 6 aph.2.
De ſtern utatione,l 5.aph.35.l. 6. aph. 13.l. 7.aph.53.
De affectibus oris,& linguæ,l.3. aph.21.24. l.6.aph 32.l.7.aph.41.
De affectibus dentium,lib.3.aph.26. lib. 4. aph 53.
De affectibus gingiuarum,& labiorum,lib. 5.aph.2.l.4.aph 49.
De affectibus gutturis l.2.aph.43.li.3. aph. 16.20.22.l.4.aph 34.35 l.5.aph. 0. lib.6. aph.37.l.7.aph.51.
De affectibus pectoris,& pulmonis, & primo de anhelitu, lib.3. aph. 22.23.26.30. 31. l.4.aph.34 50.68.
De tuſſi,l.2 aph.40 l.3.aph.5.13.20 24. 31. l.4.aph.54.l.5.aph.24.l.6.aph.35 46. lib. 7.aph 49.
De voce,lib.5.aph.5.lib.6.aph.51.l.7 . aph. 60.

INDEX.

De ſputo ſanguinis, l.3 aph.29.l.4.aph.25. l.5.aph.13.l.6 aph.10.l.7.aph 15.
De pleuritide, l.1.aph.18.l 3.aph.23.lib.5. aph.8.15.l.6 aph 5.16 33.l.7 aph 11.
De peripneumonia. l.3.aph.13.30.l.6. aph. 16.l.7.aph.11.12.
De empiemate, l 5 aph.8.10.15.20. 66. l. 6. aph.51.l.7.aph.20.23.39 46.
De phtiſi l.3 aph.13.22.29 l.2.aph 8. lib.4. aph.9.11.12.13.14.15.65.l.6.aph 12. l.7. aph.16.
De affectibus cordis, l.2 aph. 36. 41. lib. 4. aph. 17.16.lib.5.aph.57.lib.6.aph.18.l.7. aph.9.
De affectibus mammarum, l.4. aph. 37. 38. 39.40.50.53.54.
De affectibus ventriculi, l.1. aph.2.15.l.4. aph 65.li.6.aph.7.18.l.7.aph.23.56.
De ſiti, l.2 aph.11.l.4.aph.19.48.54.lib.3. aph.27.65.
De vomitu, l.1.aph.2.l.3 aph.21. 24. lib. 4. aph.4 6.7.8.12.13.17.18.22.25. l. 5.aph. 32.l.6.aph.15.l.7.aph.3.8.10.38.74.
De ſingultu l.5.aph.3.4.58.l.6.aph.13. 19. lib.7.aph.3.10.17.41.

INDEX.

De affectibus Hypochondriorum,l.3 aph. 64.73.l 5.aph.65.l.6.aph 40.

De affectibus hepatis l.5.aph. 59. l. 6. aph. 18.42 l.7.aph.17 47.54.57.

De hydrope,l.3.aph 22.l.4.aph.1. l.6.aph. 8.14.27 35.l.7,aph.5.49.57.

De Icteritia, l.4.aph.62.64.l.5. aph.73. l 6. aph.42.

De affectibus ſplenis, l.3.aph. 22.l. 6. aph. 43 48.

De profluuijs alui, l. 2. aph. 14. l.3.aph 16. 25.30.l.4.aph.21.22.23.24.26. 28. lib. 5.9 aph.12.14.34.66.lib.6.aph.3. 15. 16. 17. 32. 43. 48. 52. lib.7. aph.5. 24. 30.31.7. 80 82.

De lienteria,l.4.aph.12.l.6.aph.1.43.lib.7. aph.80.

De iliaca paſſione, l.3.aph.22.l.6.aph. 44. l.7.aph.10.

De dolore ventris,l.1.aph 2.l.4.aph.11.66. l.6.aph.5.7.l.7.aph.23.27.40.

De affectibus ani.l.3.aph.30.l.4.aph.25.l.6. aph 11.12.21.

De affectibus renum,l.3.aph.31.l.4.aph.75 76.78.l.5.aph.59.l.6. aph.6.11.l. 7. aph. 35.36.37.

De

De affectibus veſicæ, lib 2 aph.5.16.22..31. l.4.aph.69 70.71.72.73.74.75.76 77 79. 80.82.l.5.aph.22.59 l.6.aph.6.18 44.l.7. aph 32.34.35.40 50.56.

De affectibus pudendorum, l.3.aph.21.l.5. aph. 22.63.64 l.6.aph 29.

De affectibus vteri, l.3.aph 12.14. 28. lib.5. aph.22.28 32.33 36 39.47.50. 57 58. 59. lib.6.aph.29.

De vtero gerentibus, l.4 aph.1. l.5.aph.29. 30.31.34.35.37.38.41. 42. 43. 44. 45. 46. 48.49 51.52.53.54.55.56.60 61.62.lib.7. aph.18.

De affectibus articulorum, lib.3.aph.16.20. 31.l.4.aph.20.31.44.45.74.lib.5.aph.25. 28.29.30.46.49.55.59.60.

Aphoriſmi ad morbos, qui externi eſſe dicuntur, & ad chirurgiam maxime conuenientes.

De affectibus capillorum, l.5.aph.11. lib.6. aph.28.34.

De puſtulis, l. 3.aph.20.l.6.aph 9.

De tumoribus præter naturam, lib. 4. aph. 34.

Digitized by Google

34.35.l.5. aph.25.66.67.68.lib.6.aph.37. lib.7.aph.51.
De inflammatione,l.3.aph.24.l.5. aph.23. 59 l.6.aph.20.
De ſphacelo,ſiue gangrena,l.7.aph.52.
De Eriſipelate. l. 5.aph.23.43.l. 6. aph. 25. l.7.aph.19.10.
De herpete l.5.aph.22.
De ſtrumis,l.3 aph.26.
De cancro,l.6.aph.38.
De bubonibus,l.4.aph.55.
De tuberculis,lib.2.aph 15.l.3. aph.20. 26. l.4.aph.44.45 81 l.7.aph.8.59.
De verrucis, l.3.aph.26.
De vulneribus,lib.5.aph.2.67.lib.6. aphor. 18. 19.
De vlceribus,l.3 aph.20.21.24 l.4.aph.75. l.5.aph.10.21.22.23.66.l.6.aph. 4. 8. 45. l.7.aph.22.
De fracturis oſſium,l.5.aph. 22.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

GOTTSCHER
RESTAURO
1970

Digitized by Google